

บทบาทผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ: ศึกษาเฉพาะกรณี
อุทยานแห่งชาติเขาหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ทิวไคศลไชวณะ

วิทยานิพนธ์เสนอต่อมหาวิทยาลัยรามคำแหง
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์)
ปีการศึกษา 2550
ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยรามคำแหง

THE ROLE OF LOCAL LEADERS IN THE DEVELOPMENT OF
ECO-TOURISM: A CASE STUDY OF KHAO LUANG
NATIONAL PARK, NAKHON SI THAMMARAT

TIVAKAN CHOVANA

A THESIS PRESENTED TO RAMKHAMHAENG UNIVERSITY
IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DEGREE OF MASTER OF ARTS
(POLITICAL SCIENCE)

2007

COPYRIGHTED BY RAMKHAMHAENG UNIVERSITY

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์ บทบาทผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ:
ศึกษาเฉพาะกรณีอุทยานแห่งชาติเขาลวง
จังหวัดนครศรีธรรมราช

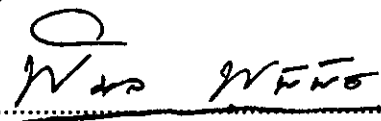
ชื่อผู้เขียน นายทิวากาล เซาณะ

คณะ รัฐศาสตร์

คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

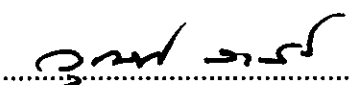
1. รองศาสตราจารย์ ดร. สุรพล ราชภัณฑารักษ์ ประธานกรรมการ
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์วุฒิศักดิ์ ลาภเจริญทรัพย์
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์คณัย ทองใหญ่

มหาวิทยาลัยรามคำแหงอนุมัติให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิมล พุพิพิธ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. สุรพล ราชภัณฑารักษ์)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์วุฒิศักดิ์ ลาภเจริญทรัพย์)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์คณัย ทองใหญ่)

มีอาชีพเกษตรกรรม มีการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา ส่วนใหญ่เป็นคนในเขตอุทยาน
แห่งชาติเขาหลวงแต่กำเนิด

ผู้นำท้องถิ่นมีบทบาทในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยการให้การศึกษาลูก
ปลุกจิตสำนึกให้ท้องถิ่นมีความรักและหวงแหนในทรัพยากรธรรมชาติ ส่งเสริมให้
ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดจนการประสานงานในกลุ่มผู้นำและผู้ที่มี
ส่วนเกี่ยวข้อง โดยตรง ทำการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ กับสื่อต่าง ๆ ให้เห็นถึงความ
พร้อมและความเข้าใจถึงหลักปฏิบัติและจิตสำนึกถึงแก่นแท้ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
และทำการประเมินผลเป็นขั้นตอนสุดท้าย

ผลการวิจัยจากกรณีศึกษาเฉพาะพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาหลวง จังหวัด
นครศรีธรรมราช พบว่ามีสภาพสังคม วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตของคนใน
ท้องถิ่นและทัศนียภาพด้านทรัพยากรธรรมชาติที่สวยงาม น่าสนใจเหมาะต่อการพัฒนา
เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ โดยผู้นำท้องถิ่น และประชาชนในพื้นที่มีบทบาทในการ
พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตอุทยานแห่งชาติเขาหลวงให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิง
นิเวศที่ได้มาตรฐาน และคุณภาพ

then evaluated in terms of percentage and mean.

Findings indicate that the majority of elected local leaders who are males received the most respect from the community, as well as being regarded by residents as the most reliable. A major reason was that these leaders regarded what was to the benefit of the community as being of paramount importance. They also gave the people an opportunity to participate in decision-making in matters important to the community. The majority of the local people residing in the area of Khao Luang National Park were females working as agriculturists, and who were educated at the secondary level. They had been inhabitants of the Khao Luang area from birth.

Local leaders played a role in the development of eco-tourism by virtue of educating members of the community to have awareness of the need for protection of natural resources, in encouraging the community's participation in various activities, and in coordinating with other leadership groups and concerned people. It was also recognized that the media must be used for advertising and public relations in order to exhibit the readiness of the community in regard to eco-tourism. Thus must be presented information showing that community members understand the rules and regulations regarding eco-tourism in addition to giving evidence of their grasp of the core of eco-tourism. Finally, an evaluation must be made of these efforts.

Findings indicate that the area of Khao Luang National Park, Nakhon Si Thammarat embodies a social structure, cultural dimensions, historical

traditions, the way of life of the local people, beautiful scenery and natural resources making it worthy of being full developed as an important tourist attraction. Both the local leaders and the people themselves have roles to play in developing eco-tourism in the area of Khao Luang in consonance with high standards of quality.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความเมตตากรุณาของคณาจารย์ที่ได้
ประสิทธิ์ประสาทวิทยาการด้านต่าง ๆ ให้แก่ผู้ศึกษาวิจัย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
ขอขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร. สุรพล ราชภัณฑารักษ์ ประธานที่ปรึกษา
วิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์วุฒิศักดิ์ ลากเจริญทรัพย์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์คณัย
ทองใหญ่ ร่วมกันเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ได้มีความเมตตาให้คำปรึกษาชี้แนะ
แนวทางในการศึกษา และช่วยแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างการทำ
วิทยานิพนธ์จนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ด้วยดี

ขอขอบพระคุณคุณอุศรา ทองธวัช นายอำเภอลานสกา คุณมนตรี บัวแก้ว
หัวหน้าอุทยานแห่งชาติเขาหลวงพร้อมทั้งเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติเขาหลวงทุกท่านที่
เอื้อเฟื้อข้อมูลประกอบการศึกษาตลอดจนอำนวยความสะดวกด้านต่าง ๆ รวมถึงผู้นำ
ท้องถิ่นและประชาชนทุกท่านที่อยู่ในเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาหลวง จังหวัด
นครศรีธรรมราช ที่ร่วมมือในการให้สัมภาษณ์และตอบแบบสอบถามให้ข้อมูลเป็นอย่างดี
และอบอุ่นยิ่ง เพื่อที่จะนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาเขียนเป็นวิทยานิพนธ์จนสำเร็จ
ลุล่วง

ขอบคุณเพื่อน ๆ นักศึกษาปริญญาโท รุ่น 17 ทุกท่านที่ให้ความช่วยเหลือต่าง ๆ
โดยเฉพาะคุณจินต์ ชินภัทร นพยอด ที่ช่วยเหลือลงพื้นที่ในการช่วยเก็บแบบสอบถาม
และคงไม่อาจสำเร็จลงได้หากไม่ได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว

คุณค่า และประโยชน์ทางวิชาการของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนขอบแต่บิดา
มารดา ที่ให้การสนับสนุนและส่งเสริมในด้านการศึกษ ตลอดจนคณาจารย์ผู้ประสิทธิ์-
ประสาทความรู้ให้แก่ข้าพเจ้าทั้งในอดีตและปัจจุบัน อันเป็นที่รักยิ่งของผู้เขียนซึ่งคอย
ห่วงใยและเป็นกำลังใจให้ความช่วยเหลือ และสนับสนุนในด้านต่าง ๆ จนทำให้ผู้เขียน
สามารถทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์

ทิวากาล เซาวนะ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(4)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(6)
กิตติกรรมประกาศ.....	(9)
สารบัญตาราง	(13)
สารบัญภาพประกอบ.....	(19)
บทที่	
1 บทนำ	1
ความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	4
สมมติฐานของการวิจัย	4
ขอบเขตของการวิจัย.....	4
นิยามศัพท์เฉพาะ	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	7
2 แนวคิด ทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	8
แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท	8
แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับผู้นำ.....	15
แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา	27
แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.....	34
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	43

บทที่	หน้า
3 วิธีการดำเนินการวิจัย.....	47
พื้นที่และประชากรที่ใช้ในการศึกษา	47
กลุ่มประชากรที่ใช้ในการศึกษา.....	48
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	48
วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	49
วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล.....	50
4 ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับอุทยานแห่งชาติเขาหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช ..	51
ประวัติการจัดตั้งอุทยานแห่งชาติเขาหลวง.....	51
ที่ตั้งและอาณาเขต.....	55
การเข้าถึงและ โครงข่ายคมนาคม โดยรอบ.....	55
ลักษณะทางนิเวศวิทยา	57
ทรัพยากรธรรมชาติ	60
สภาพเศรษฐกิจ สังคมประเพณี และวัฒนธรรม.....	64
การท่องเที่ยว นันทนาการและการสื่อความหมายธรรมชาติ	69
5 ผลการศึกษา และวิเคราะห์	76
ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของกลุ่มประชาชนและของกลุ่มผู้นำท้องถิ่น	76
ข้อมูลพื้นฐานทางด้านผู้นำท้องถิ่นพร้อมบทวิเคราะห์.....	111
บทบาทผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	120
ปัญหาและอุปสรรคในการแสดงบทบาทของผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนา การท่องเที่ยวเชิงนิเวศศึกษาเฉพาะกรณีอุทยานแห่งชาติเขาหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช	138
การพิสูจน์สมมติฐาน	141
6 สรุปผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ.....	143
สรุปผลการศึกษา.....	143
ผลการจากศึกษาภาคสนาม.....	144

บทที่	หน้า
ปัญหาและอุปสรรคในการแสดงบทบาทของผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนา การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.....	148
ข้อเสนอแนะ.....	149
ภาคผนวก	
ก รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....	151
ข แนวคำถามประกอบการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก.....	154
ค แบบสอบถามสำหรับผู้นำท้องถิ่น	156
ง แบบสอบถามสำหรับชุมชน	165
บรรณานุกรม	182
ประวัติผู้เขียน	187

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
1 เพศของประชากรในชุมชน	77
2 อายุของประชากรในชุมชน	77
3 สถานภาพของประชากรในชุมชน	78
4 ระดับการศึกษาของประชากรในชุมชน	78
5 อาชีพของประชากรในชุมชน	79
6 รายได้ปัจจุบันของประชากรในชุมชน	79
7 พื้นเพดั้งเดิมของประชากรในชุมชน	80
8 ระยะเวลาที่อาศัยของประชากรในชุมชน	80
9 ความเป็นสมาชิกขององค์กรในชุมชน	81
10 ความเชื่อถือของประชาชนในท้องถิ่นต่อผู้นำท้องถิ่น	82
11 ความเชื่อถือของชุมชนต่อผู้นำท้องถิ่นประเภทต่าง ๆ	82
12 คุณลักษณะของผู้นำท้องถิ่นที่ประชาชนในชุมชนพบในตัวผู้นำท้องถิ่น ..	83
13 ความเห็นของชุมชนต่อคุณสมบัติของความเป็นผู้นำท้องถิ่นที่อยู่ใน ชุมชน	83
14 ความเห็นของชุมชนต่อคุณค่าในความสัมพันธ์ระหว่างประเภทของผู้นำ ท้องถิ่นกับชุมชน	84
15 ความเห็นของชุมชนต่อผู้นำท้องถิ่นที่มาจากการแต่งตั้งสนใจเรื่อง สภาพเศรษฐกิจของชุมชน	85
16 ความเห็นของชุมชนต่อผู้นำท้องถิ่นที่มาจากการแต่งตั้งสนใจสภาพ สังคมของชุมชน	85
17 ความเห็นของชุมชนต่อผู้นำท้องถิ่นที่มาจากการแต่งตั้งสนใจในเรื่อง ระบบบริการพื้นฐานของชุมชน	86

ตาราง	หน้า
18 ความเห็นของชุมชนต่อผู้นำท้องถิ่นที่มาจาก การแต่งตั้งสนใจในเรื่อง ทรัพยากรธรรมชาติ	87
19 ความเห็นของชุมชนต่อผู้นำท้องถิ่นที่มาจาก การเลือกตั้งสนใจสภาพ เศรษฐกิจของชุมชน	87
20 ความเห็นของชุมชนต่อผู้นำท้องถิ่นที่มาจาก การเลือกตั้งสนใจสภาพ สังคมของชุมชน	88
21 ความเห็นของชุมชนต่อผู้นำท้องถิ่นที่มาจาก การเลือกตั้งสนใจในเรื่อง ระบบบริการพื้นฐานของชุมชน	89
22 ความเห็นของชุมชนต่อผู้นำท้องถิ่นที่มาจาก การเลือกตั้งสนใจในเรื่อง ทรัพยากรธรรมชาติ	89
23 ความเห็นของชุมชนต่อผู้นำท้องถิ่นที่มาจาก การยอมรับสนใจสภาพ เศรษฐกิจของชุมชน	90
24 ความเห็นของชุมชนต่อผู้นำท้องถิ่นที่มาจาก การยอมรับสนใจเรื่องสภาพ สังคมของชุมชน	91
25 ความเห็นของชุมชนต่อผู้นำท้องถิ่นที่มาจาก การยอมรับสนใจในเรื่อง ระบบบริการพื้นฐานของชุมชน	91
26 ความเห็นของชุมชนต่อผู้นำท้องถิ่นที่มาจาก การยอมรับสนใจในเรื่อง ทรัพยากรธรรมชาติ	92
27 ความเห็นของชุมชนต่อผู้นำท้องถิ่นที่มาจาก การแต่งตั้งเข้าใจเรื่องสภาพ เศรษฐกิจของชุมชน	93
28 ความเห็นของชุมชนต่อผู้นำท้องถิ่นที่มาจาก การแต่งตั้งเข้าใจเรื่องสภาพ สังคมของชุมชน	93
29 ความเห็นของชุมชนต่อผู้นำท้องถิ่นที่มาจาก การแต่งตั้ง เข้าใจในเรื่อง ระบบบริการพื้นฐานของชุมชน	94

ตาราง	หน้า
30 ความเห็นของชุมชนต่อผู้นำท้องถิ่นที่มาจากการแต่งตั้ง เข้าใจในเรื่อง ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน	95
31 ความเห็นของชุมชนต่อผู้นำท้องถิ่นที่มาจากการเลือกตั้งเข้าใจเรื่อง สภาพเศรษฐกิจของชุมชน	96
32 ความเห็นของชุมชนต่อผู้นำท้องถิ่นที่มาจากการเลือกตั้ง เข้าใจเรื่อง สภาพสังคมของชุมชน	96
33 ความเห็นของชุมชนต่อผู้นำท้องถิ่นที่มาจากการเลือกตั้ง เข้าใจในเรื่อง ระบบบริการพื้นฐานของชุมชน	97
34 ความเห็นของชุมชนต่อผู้นำท้องถิ่นที่มาจากการเลือกตั้ง เข้าใจในเรื่อง ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน	98
35 ความเห็นของชุมชนต่อผู้นำท้องถิ่นที่มาจากการยอมรับ เข้าใจสภาพ เศรษฐกิจของชุมชน	99
36 ความเห็นของชุมชนต่อผู้นำท้องถิ่นที่มาจากการยอมรับ เข้าใจเรื่อง สภาพสังคมของชุมชน	99
37 ความเห็นของชุมชนต่อผู้นำท้องถิ่นที่มาจากการยอมรับ เข้าใจในเรื่อง ระบบบริการพื้นฐานของชุมชน	100
38 ความเห็นของชุมชนต่อผู้นำท้องถิ่นที่มาจากการยอมรับ เข้าใจในเรื่อง ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน	101
39 ความเห็นของชุมชนต่อผู้นำท้องถิ่น ในเรื่องการให้ความรู้เพื่อสร้างความ เข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน	101
40 ความเห็นของชุมชนต่อผู้นำท้องถิ่น ในเรื่องการมีส่วนช่วยส่งเสริม สนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน	102
41 ความเห็นของชุมชนต่อผู้นำท้องถิ่น ในเรื่องการพัฒนาทางด้าน สาทรูปโภคพื้นฐานรองรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน	103

ตาราง	หน้า
42 ความเห็นของชุมชนต่อผลกระทบจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต่อสภาพเศรษฐกิจของชุมชน.....	103
43 ความเห็นของชุมชนต่อผลกระทบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต่อสังคมชุมชนท้องถิ่น	104
44 ความเห็นของชุมชนต่อผลกระทบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต่อวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่น	105
45 ความเห็นของชุมชนต่อผลกระทบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต่อสิ่งแวดล้อม ชุมชนท้องถิ่น	105
46 ความต้องการของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	106
47 ความร่วมมือของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	107
48 ความคิดเห็นของชุมชนที่ไม่ต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.....	107
49 ความคิดเห็นของชุมชนเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่มีแต่ได้เพราะไม่ต้องลงทุน.....	108
50 ความคิดเห็นของชุมชนเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตประจำวันไม่ได้ทำลายธรรมชาติแต่อย่างพึ่งพาซึ่งกัน	108
51 ความต้องการของชุมชนต่อผู้นำ เรื่อง การหันไปพัฒนาเรื่องอื่นมากกว่าการท่องเที่ยว	109
52 ความคิดเห็นของชุมชนต่อผู้นำ เรื่อง การสอบถามถึงความต้องการของชุมชน	109
53 ความคิดเห็นของชุมชนต่อการพูดคุยกับผู้นำท้องถิ่น เรื่องปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน.....	110
54 สมาชิกในชุมชนเดียวกันกับท่านได้ให้ความสนใจเรื่องการท่องเที่ยว	110
55 เพศของผู้นำท้องถิ่น.....	111

ตาราง	หน้า
56 อายุของผู้นำท้องถิ่น.....	111
57 อาชีพของผู้นำท้องถิ่น	112
58 การศึกษาของผู้นำท้องถิ่น.....	112
59 รายได้ของผู้นำท้องถิ่น	113
60 ระยะเวลาที่ผู้นำท้องถิ่นอาศัยในท้องถิ่น	113
61 พื้นเพของผู้นำท้องถิ่น	114
62 ผู้นำท้องถิ่นเห็นว่าการมีสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวถือเป็น สิ่งสำคัญในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.....	114
63 ผู้นำท้องถิ่นเห็นว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการรักษาแหล่งท่องเที่ยว ให้อยู่ในสภาพเดิมตลอดไป.....	115
64 ผู้นำท้องถิ่นเห็นว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวไม่ทำให้ระบบนิเวศ กระทบกระเทือน หรือเปลี่ยนแปลงเพราะมีการปรับตัวภายใน ระบบนิเวศ	115
65 ผู้นำท้องถิ่นเห็นว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสามารถช่วยในการอนุรักษ์ ทรัพยากรการท่องเที่ยวไปพร้อมกับการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ	116
66 ผู้นำท้องถิ่นเห็นว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทำให้เกิดความสมดุลในระบบ นิเวศ เนื่องจากการมีความรับผิดชอบต่อพื้นที่ท่องเที่ยว.....	116
67 ผู้นำท้องถิ่นเห็นว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยกว่ารูปแบบการท่องเที่ยวอื่น	117
68 ผู้นำท้องถิ่นเห็นว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะคงไว้ซึ่งคุณภาพที่ดีของ แหล่งท่องเที่ยวและคุณภาพชีวิตที่ดีของชุมชนในท้องถิ่น	117
69 ผู้นำท้องถิ่นเห็นว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ นักท่องเที่ยวจะได้รับการศึกษาเรียนรู้ และได้รับความพึงพอใจจาก ประสบการณ์การท่องเที่ยว.....	118

ตาราง	หน้า
70 ผู้นำท้องถิ่นเห็นว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นมาตรการหนึ่งที่รัฐควรเข้าไปดำเนินการ โดยมีประชาชนและองค์กรเอกชนให้การสนับสนุน.....	118
71 ผู้นำท้องถิ่นเห็นว่าสิ่งจำเป็นในการป้องกันรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยว คือ การสร้างความรู้ ความเข้าใจ และการสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแก่นักท่องเที่ยวเพียงกลุ่มเดียวก็เพียงพอ	119
72 ผู้นำท้องถิ่นเห็นว่า ผลดีที่เกิดกับประชาชนในท้องถิ่นและแหล่งท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ การมีนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก	119
73 ผู้นำท้องถิ่นเห็นว่า การเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ และการให้ความรู้เป็นหัวใจในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	120

สารบัญภาพประกอบ

ตาราง	หน้า
1 แผนที่อุทยานแห่งชาติเขาลวง.....	54
2 เส้นทางคมนาคมอุทยานแห่งชาติเขาลวง.....	56

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

สภาพของสังคมไทยในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งนี้เนื่องมาจากการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ค่านิยมทางด้านวัตถุ ความล้ำเลิศทางด้านปัญญาของมนุษย์ได้ก้าวไกลอย่างรวดเร็ว แต่ในขณะเดียวกันความก้าวหน้าทางด้านต่าง ๆ เหล่านี้ ย้อนกลับมาสร้างปัญหาต่อชุมชน เพราะเบื้องหลังความก้าวหน้า ทางด้านเศรษฐกิจและเทคโนโลยี เต็มไปด้วยการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ อันมีค่าอันเนกอนันต์ จากการใช้ทรัพยากรอย่างไร้คุณค่า และใช้กันอย่างฟุ่มเฟือย ซึ่งกว่ามนุษย์ตระหนักถึงความสำคัญทางคุณค่าของทรัพยากรก็เกือบจะสายไปแล้ว แต่ถึงอย่างไรก็ตามในปัจจุบันโลกเราได้ตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมกันมากขึ้น

ในภาวะเศรษฐกิจโลกกำลังเจริญเติบโตอย่างเต็มทีนั้น ส่งผลทำให้เศรษฐกิจและสังคมภายในประเทศ ได้รับความเจริญรุดหน้าไปพร้อม ๆ กัน โดยได้มีการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติหลาย ๆ ฉบับ เพื่อที่จะได้พัฒนาประเทศของเรา โดยเฉพาะอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวถือเป็นหัวใจสำคัญ ของการใช้กลยุทธ์ในด้านต่าง ๆ ได้รับการพัฒนาให้เจริญรุดหน้าไปพร้อมกัน กับประเทศทั่วโลก จึงทำให้รัฐบาลในแต่ละสมัยได้พยายามวางแผนการจัดการ เพื่อที่จะผลักดันประเทศไทย ให้ตอบรับกับกระแสการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้น ได้มีความพยายามที่จะนำสิ่งต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นสภาพทางธรรมชาติที่โดดเด่นสวยงาม ความน่าสนใจแปลกใหม่ของวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ ของหลายพื้นที่ในประเทศมาเป็นจุดขายที่ก่อให้เกิดรายได้จากการท่องเที่ยวมูลค่ามหาศาลให้กับประเทศจึงกล่าวได้ว่า อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวได้กลายเป็นรายได้ที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาประเทศ

นับแต่ได้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อเสริมและกระตุ้นเศรษฐกิจของประเทศ เป็นผลให้เกิดรายได้หมุนเวียนมีมูลค่านับแสนล้านบาท ซึ่งส่งผลดีต่อเศรษฐกิจของประเทศ แต่ในทางตรงกันข้าม การเจริญเติบโตของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวกลับเป็น ตัวการสำคัญที่ทำลายสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และเป็นสาเหตุของการเปลี่ยนแปลง ของทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมทำให้เกิดมลภาวะต่าง ๆ เป็นการ ทำลายความสวยงามของธรรมชาติ หรือส่งผลกระทบต่อระบบสังคมวัฒนธรรมประเพณี การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต ค่านิยม และทัศนคติของคนในท้องถิ่น ซึ่งจะต้องมีวิธีการกำหนด นโยบาย วิธีการและการจัดการ การจัดการทำแผนพัฒนาที่จะมีวิธีการที่ถูกต้องและ เหมาะสมเพื่อรองรับต่อสภาพการณ์เจริญเติบโตทางด้านการท่องเที่ยว และการขยายตัว ทางด้านเศรษฐกิจแต่ไม่ทำให้เกิดความเสื่อมโทรมกับแหล่งท่องเที่ยว

ปัญหาส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ นั้น นอกจากจะเกิดจากตัว นักท่องเที่ยวที่ไร้ระเบียบวินัย และขาดจิตสำนึกแล้วยังเกิดจากผู้ประกอบการธุรกิจที่ มุ่งหวังกอบโกยแต่ผลประโยชน์ โดยไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ระยะยาว พยายาม หลีกเลี่ยงกฎหมาย หรือใช้ช่องโหว่ของกฎหมายที่มีอยู่ เพื่ออำนวยความสะดวกของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการรุกป่าพื้นที่ป่าสงวน หรือการใช้พื้นที่ป่าทำการเกษตร มีการสร้างเขื่อนเพื่อผลิตกระแสไฟฟ้าเพื่อสนองอุตสาหกรรม นอกจากนี้ยังเกิดจากการ ขาดการประสานงานกันในระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ภาครัฐ เอกชน ประชาชน ขาดบุคลากรที่ทำหน้าที่ดูแลส่งเสริมให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว และชุมชน ให้ตระหนัก ถึงคุณค่าของสิ่งแวดล้อม การมองไม่เห็นถึงความสำคัญ รวมทั้งขาดความรู้ในเรื่อง การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรของผู้นำ ผู้ซึ่งมีบทบาทในชุมชน หรือในพื้นที่ ท่องเที่ยวนั้น (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2540, หน้า 35)

ขณะเดียวกันทำให้ภาครัฐ เริ่มเห็นคุณค่าและความสำคัญของปัญหาจากสภาพ ความเสื่อมโทรมทางทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศ ความเสื่อมถอยทางสังคม วัฒนธรรม และประเพณีอันดีงาม และความถดถอยของจำนวนนักท่องเที่ยวจึงทำให้ ภาครัฐและภาคเอกชนได้ตระหนักและเห็นความสำคัญดังนั้น เพื่อจัดและป้องกัน ปัญหาการบริหารการท่องเที่ยวที่ขาดคุณภาพ และเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้ สัมฤทธิ์ผล โดยจะต้องร่วมกันวางแผนกำหนดนโยบายหาวิธีการเพื่อแก้ปัญหา ปรับปรุง

เปลี่ยนแปลงการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดมีแรงผลักดันให้เกิดความร่วมมือระหว่างภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้ใกล้ชิด มองเห็นพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวและทรัพยากรธรรมชาติ จึงมีส่วนสำคัญอย่างมากที่จะเป็นแรงกระตุ้นให้ชุมชน หรือคนในท้องถิ่นได้เห็นคุณค่า และวางแผนทรัพยากรของตน

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อม และการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษา ระบบนิเวศอย่างยั่งยืนเป็นการเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวใดแหล่งท่องเที่ยวหนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษา ชื่นชม และเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพ สภาพธรรมชาติ สภาพสังคม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของคน ในท้องถิ่น บนพื้นฐานของความรู้ และความรับผิดชอบ ต่อระบบนิเวศซึ่งมีองค์ประกอบที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 4 ประการ คือ องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการเป็นการท่องเที่ยวที่มีกระบวนการเรียนรู้ โดยให้การศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว ประสบการณ์และความประทับใจ เพื่อปลูกจิตสำนึกต่อนักท่องเที่ยว องค์ประกอบด้านพื้นที่เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวกับธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศด้วย องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมเป็นการท่องเที่ยวที่มีการคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน และประชาชนท้องถิ่นที่มีส่วนร่วมในการคิดวางแผน ปฏิบัติตามแผน ตลอดจนร่วมบำรุงรักษาสิ่งแวดล้อม และองค์ประกอบด้านการจัดการเป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบ โดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบ ต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม มีการจัดการที่ยั่งยืน (กรมป่าไม้, 2545, หน้า 13-16)

อุทยานแห่งชาติก็เป็นพื้นที่หนึ่งที่ประกอบด้วยทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญทางระบบนิเวศ ซึ่งมีความสวยงามที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวไม่ว่าจะเป็นทัศนียภาพอันงดงาม เช่น น้ำตก ภูเขา ถ้ำ ดอกไม้ และสัตว์ป่านานาชนิด ที่มีความสำคัญจึงได้มีการจัดตั้งอุทยานแห่งชาติในประเทศไทย โดยสาเหตุสำคัญสืบเนื่องจากการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของประชากรในประเทศ ทำให้เกิดความบีบคั้นทางเศรษฐกิจมีมากขึ้น ถิ่นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าถูกเปลี่ยนเป็นชุมชนและพื้นที่เกษตร ป่าที่อุดมสมบูรณ์ถูกบุกรุกแผ้ว-

ถาง สัตว์ป่าถูกนำมาเป็นสินค้าและอาหาร บางชนิดอยู่ในสภาพที่กำลังจะสูญพันธุ์และบางชนิดถึงกับสูญพันธุ์ไป กรมป่าไม้ในขณะนั้น จึงเสนอรัฐบาลให้กำหนดพื้นที่ป่าไม้เป็นอุทยานแห่งชาติ ดังนั้นรัฐบาลเองก็พยายามที่จะให้หน่วยงานเข้าไปเริ่มความสัมพันธ์ระหว่างคนในท้องถิ่นกับคนของรัฐ และทางค้ำรัฐบาลเองก็ได้พยายามที่จะให้ผู้นำของหมู่บ้านของชุมชน ได้มีบทบาทในการที่จะลดความขัดแย้งระหว่างอุทยานแห่งชาติกับชาวบ้าน ซึ่งอาจจะต้องใช้ลักษณะความเป็นผู้นำในการที่จะโน้มน้าวให้ชาวบ้านในท้องถิ่นได้เห็นถึงความสำคัญและคุณประโยชน์จากอุทยานแห่งชาติ ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการที่จะทำให้อุทยานนั้น ได้คงอยู่และรับประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในอุทยาน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการให้ชาวบ้านได้รับรายได้จาก การท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติ โดยอาจจะรับเป็นมัคคุเทศก์ในการเดินป่า รวมถึงการขายของที่ระลึก การจัดหาพาหนะรับส่งนักท่องเที่ยว และเหตุที่อุทยานแห่งชาติไม่ได้ตั้งอยู่อย่างโดดเดี่ยวยังแวดล้อมไปด้วยชุมชนต่าง ๆ ที่อยู่รายล้อมอุทยานแห่งชาติ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการมีบุคคลที่จะทำหน้าที่ประสานประโยชน์ให้เกิดขึ้น และบุคคลนั้นจะต้องเป็นผู้นำที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการก็ตาม บุคคลนั้นจะต้องมีอิทธิพลต่อชาวบ้าน สามารถที่จะทำหน้าที่สานประโยชน์ ระบุระดับการมีส่วนร่วมที่ชัดเจน เคารพความต้องการของชุมชนท้องถิ่น ในการตัดสินใจ มีกลไกในการพัฒนา เพื่อนำไปสู่ชุมชนเข้มแข็ง สามัคคี และสามารถพึ่งตนเอง รวมถึงการกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมต่อท้องถิ่น สามารถชี้แนะ เสนอแนะให้ประชาชนในท้องถิ่นได้รับรู้ถึงประโยชน์และโทษของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่จะก่อให้เกิดขึ้นในชุมชนของตน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทของผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
2. เพื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำท้องถิ่นกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
3. ศึกษาถึงปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะในการแสดงบทบาทของผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

สมมติฐานของการวิจัย

การศึกษานี้มีสมมติฐานว่า บทบาทผู้นำท้องถิ่นมีผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนเพื่อให้สามารถตอบสนองการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในเขตอุทยานแห่งชาติเขาหลวงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องบทบาทผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ: ศึกษาเฉพาะกรณีอุทยานแห่งชาติเขาหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราชผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของ การวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตด้านพื้นที่ของการศึกษา เป็นการศึกษาเฉพาะกรณี (case study) บทบาทผู้นำท้องถิ่นในเขตอุทยานแห่งชาติเขาหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยแบ่งเขตการศึกษาออกเป็น 5 อำเภอ 2 กิ่งอำเภอ 16 ตำบล ตามสภาพการปกครองพื้นที่ การศึกษาเป็นการสุ่มตัวอย่างจากประชากรในแต่ละพื้นที่ ซึ่งประกอบด้วยนายอำเภอ ปลัดอำเภอ ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน และประชากรที่อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติเขาหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช
2. ขอบเขตด้านเนื้อหาผู้วิจัยได้ศึกษาวรรณกรรมและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 2.1 แนวความคิดทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท
 - 2.1.1 ความหมายของบทบาท
 - 2.2 แนวความคิดทฤษฎีเกี่ยวกับผู้นำ
 - 2.2.1 ความหมายของผู้นำ
 - 2.2.2 บทบาทของผู้นำ และผู้นำท้องถิ่น
 - 2.3 แนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนา
 - 2.4 แนวความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
 - 2.4.1 ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
 - 2.4.2 ความสำคัญของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2.4.3 จุดมุ่งหมายของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3. ขอบเขตด้านเนื้อหา

3.1 ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับอุทยานแห่งชาติเขาหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช

3.2 บทบาทของผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

3.3 ความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำท้องถิ่นกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

3.4 ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ ทางด้านศักยภาพในการแสดงบทบาทของผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. บทบาท หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกตามสถานภาพที่ได้กระทำ หรือ ปฏิบัติงาน หรือหน้าที่ความรับผิดชอบในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2. ผู้นำท้องถิ่น หมายถึง บุคคลที่ถูกกำหนดให้เป็นผู้นำแบบเป็นทางการ โดยการแต่งตั้ง หรือ โดยการเลือกตั้งจากประชาชน ได้แก่ นายอำเภอ ปลัดอำเภออำเภอ องค์การบริหารส่วนตำบล ปลัด อ.บ.ค. นายกเทศมนตรี กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และครู ส่วนผู้นำแบบไม่เป็นทางการ คือบุคคลที่คนในท้องถิ่นให้การยอมรับ และมีอิทธิพลต่อความรู้สึกของคนในท้องถิ่น เช่น พระภิกษุ ผู้ประกอบการ

3. การพัฒนา หมายถึง การส่งเสริมให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในคุณค่าและความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติตามรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างถูกต้อง เดิมตามศักยภาพของบุคคล ชุมชน เพื่อนำมาซึ่งประโยชน์สูงสุดต่อท้องถิ่น

4. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อม และการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

5. อุทยานแห่งชาติ หมายถึง พื้นที่ที่สงวนไว้เพื่อคุ้มครองรักษาทรัพยากร-
ธรรมชาติ โดยเฉพาะป่าไม้และสัตว์ป่าที่มีความสำคัญต่อระบบนิเวศวิทยา ซึ่งมีความ
สวยงามที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวให้คงอยู่ในสภาพดั้งเดิม เพื่อรักษาสมบัติทาง
ธรรมชาติไว้ให้นุชนรุ่นหลัง ๆ ได้ชมศึกษาค้นคว้าธรรมชาตินั้น ๆ ต่อไป

6. หานาน เป็นคำพื้นบ้านที่ใช้เรียกกันมานาน หมายถึง ชั้นของน้ำตกที่มีลักษณะ
แตกต่างกันออกไปตามลักษณะความโดดเด่น ของแต่ละชั้นของน้ำตก เช่น หานานไผ่ คือ
เป็นชื่อที่เรียกตามพันธุ์ไม้ซึ่งชั้นที่มีต้นไผ่ขึ้นเป็นจำนวนมาก

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงบทบาท กระบวนการจัดการของผู้นำท้องถิ่น ในการพัฒนาการ
ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
2. ทำให้ทราบถึงวิสัยทัศน์ ความรู้ และทัศนคติของผู้นำที่ส่งผลต่อการพัฒนา
และการมีส่วนร่วมของประชาชน
3. ทำให้ทราบถึงความต้องการ ปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดที่แท้จริงในท้องถิ่น
เพื่อเป็นประโยชน์กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้พิจารณาเป็นแนวทางในการปรับปรุง
แก้ไข เสนอแนะให้ท้องถิ่นสามารถพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้มีประสิทธิภาพ

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เฉพาะกรณีอุทยานแห่งชาติเขาลง ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นกรอบความคิดในการศึกษาวิจัย ดังนี้

1. แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท
2. แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับผู้นำและผู้นำท้องถิ่น
3. แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา
4. แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท

ความหมายของบทบาท

มีนักวิชาการหลายท่าน ได้ให้ความหมายของบทบาทไว้มากมาย ดังนี้

สุชา จันทรเอม และสุรางค์ จันทรเอม (2520, หน้า 46) ให้ความหมายของ บทบาทว่าบทบาทมีความหมายใกล้เคียงกับสถานภาพมาก บทบาทเป็นสิ่งที่บุคคลใน สถานภาพต่าง ๆ พึงกระทำ นั่นคือ เมืองสังคมกำหนดสิทธิและหน้าที่ให้สถานภาพใด อย่างไรแล้วบุคคลในสถานภาพนั้น ๆ จะต้องประพฤติปฏิบัติตามหน้าที่ที่กำหนด

สุรพล พุฒดำ (2522, หน้า 19) สรุปความหมายของบทบาทว่า บทบาทและ หน้าที่เป็นของคู่กัน ซึ่งกำหนดควบคู่กับตำแหน่งที่บุคคลนั้น ๆ จะได้รับ บทบาทเป็น เงื่อนไขที่บุคคลดำรงตำแหน่งนั้นจะต้องทำรวมทั้งสิทธิต่าง ๆ ที่ได้รับมาพร้อมกับ ตำแหน่ง ซึ่งเป็นสิทธิและหน้าที่ที่จะต้องไปเกี่ยวข้องกับผู้อื่น

กมลรัตน์ หล้าสุวรรณ (2527, หน้า 50) ได้อธิบายว่า บทบาทหมายถึง การประพฤติของบุคคลตามตำแหน่งและสถานภาพในสังคมนั้น ๆ

อุทัย หิรัญโต (2526, หน้า 197) ได้อธิบายว่า บทบาทหรือหน้าที่ของบุคคลแต่ละคนในกลุ่มหรือในสังคมหนึ่ง ๆ มีหน้าที่หรือพฤติกรรมดังกล่าว โดยปกติเป็นสิ่งที่กลุ่มหรือสังคม หรือวัฒนธรรมของกลุ่มหรือสังคมนั้น ๆ กำหนดขึ้น บทบาทจึงเป็นแบบแห่งความประพฤติของบุคคลในสถานะหนึ่งที่พึงมีต่อบุคคลอื่นในสถานะอย่างหนึ่งในสังคมเดียวกัน

ภิญโญ สาร (2516, หน้า 283) ให้ความเห็นว่า บทบาทหน้าที่ หมายถึง ความมุ่งหวังที่บุคคลอื่นคาดหวังบุคคลตำแหน่งใด ตำแหน่งหนึ่งควรกระทำหรือแสดงพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งออกมา ในสถานการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง และบทบาทหน้าที่มีอยู่ควบคู่กับตำแหน่งที่บุคคลดำรงอยู่เสมอ

พัทธา สายหู (2516, หน้า 68) ได้อธิบายว่า บทบาทหน้าที่ คือสิ่งที่ทำให้เกิดความเป็นบุคคล และเปรียบเทียบได้เสมือน “บท” ของตัวละครที่กำหนดให้ผู้แสดงในละครเรื่องนั้น ๆ เป็นละครอะไร มีบทบาทที่ต้องแสดงอย่างไร ถ้าแสดงผิดบทหรือไม่สมบทบาทก็อาจถูกเปลี่ยนตัวไม่ให้แสดงไปเลย ในความหมายเช่นนี้ บทบาท ก็คือ การกระทำต่าง ๆ ที่ “บท” กำหนดไว้ให้ผู้แสดงต้องทำตราบใดที่ยังอยู่ใน “บท” นั้น

สุพัตรา สุภาพ (2522, หน้า 52) ได้กล่าวถึงบทบาทและสถานภาพว่าการที่คนเรากำหนดเรียกบุคคลหนึ่งว่าเป็นข้าราชการหรือตำแหน่งใด ๆ นั้น เป็นการเรียกตามสถานภาพ (status) ของผู้นั้น สถานภาพจะเป็นตำแหน่งที่ได้จากการเป็นสมาชิกกลุ่มเป็นสิทธิและหน้าที่ทั้งหมดที่บุคคลมีอยู่เกี่ยวข้องกับผู้อื่นและสังคมส่วนรวม สถานภาพจะกำหนดว่า บุคคลนั้นมีหน้าที่จะต้องปฏิบัติต่อผู้อื่นและมีหน้าที่รับผิดชอบอย่างไรในสังคม สถานภาพเป็นสิ่งเฉพาะบุคคล ทำให้บุคคลนั้นแตกต่างจากผู้อื่น และมีอะไรเป็นเครื่องหมายของตนเอง

โสภา ชูพิกุลชัย (2522, หน้า 45) อธิบายความหมายของบทบาทว่าเป็นการแสดงออกหรือการกระทำตามหน้าที่ของบุคคล ซึ่งสมาชิกคนอื่นของสังคมมุ่งหวังให้กระทำภายใต้สถานการณ์ทางสังคมอย่างหนึ่ง โดยถือเอาฐานะและหน้าที่ของสังคมของบุคคลนั้นเป็นมูลฐาน

Levinson (1964, pp. 284-285) ได้กล่าวถึงความหมายของบทบาทไว้ 3 ประการ ซึ่งพอสรุปได้เป็นข้อ ๆ ดังนี้

1. บทบาท หมายถึง ปทัสสถาน ความมุ่งหวัง ข้อห้าม ความรับผิดชอบและอื่น ๆ ที่มีลักษณะในทำนองเดียวกัน ซึ่งผูกพันอยู่กับตำแหน่งทางสังคมที่กำหนดไว้บทบาทตามความหมายนี้ คำนึงถึงตัวบุคคลน้อยที่สุด แต่มุ่งไปถึงการชี้บ่งหน้าที่อันควรกระทำ

2. บทบาท หมายถึง ความเป็นไปของบุคคลผู้ดำรงตำแหน่งที่คิดและกระทำเมื่อดำรงตำแหน่งนั้น ๆ

3. บทบาท หมายถึง การกระทำของบุคคลแต่ละคนที่กระทำโดยให้สัมพันธ์กับโครงสร้างทางสังคม หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ แนวทางอันบุคคลพึงกระทำเมื่อตนดำรงตำแหน่งนั้น ๆ นั้นเอง

สงวนศรี วิรัชชัย (2527, หน้า 23-24) กล่าวว่า ถ้าจะพิจารณาลักษณะของบทบาทตามที่ปรากฏอยู่ในสังคมให้ลึกซึ้งแล้ว จะพบว่าบทบาทอยู่หลายลักษณะ ดังนี้

1. บทบาทตามที่กำหนด (prescribed roles) หมายถึง บทบาทที่สังคม กลุ่มหรือองค์กรกำหนดไว้ว่า เป็นรูปแบบของพฤติกรรมประจำตำแหน่งต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสังคม กลุ่มหรือองค์กรนั้น ๆ เช่น ข้อกำหนดที่ว่า พ่อ-แม่ต้องอบรมเลี้ยงดูลูก ๆ ข้าราชการต้องปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชา เป็นต้น

2. บทบาทที่ผู้อื่นคาดหวัง (expected roles) หมายถึง บทบาทหรือรูปแบบของพฤติกรรมที่คนอื่น (ผู้เกี่ยวข้อง) คาดหวังว่าผู้อยู่ในตำแหน่งจะถือปฏิบัติ บทบาทที่ผู้รับการคาดหวัง อาจจะไม่ตรงกับบทบาทที่กำหนดก็ได้ เพราะบางคนอาจมีการคาดหวังมากหรือน้อยกว่าข้อกำหนดที่ตนได้รับทราบ

3. บทบาทตามอุดมคติของผู้อยู่ในตำแหน่ง (subjective roles) หมายถึง รูปแบบของพฤติกรรมที่บุคคลผู้อยู่ในตำแหน่งคิด และเชื่อว่าเป็นบทบาทของตำแหน่งที่ตนดำรงอยู่ เช่น ผู้บังคับบัญชาคิดว่า ตนมีหน้าที่ควบคุมการปฏิบัติงานของผู้ใต้บังคับบัญชาแต่ไม่จำเป็นต้องใส่ใจปัญหาของผู้ใต้บังคับบัญชา ดังนั้น บทบาทของผู้อยู่ในตำแหน่ง อาจจะสอดคล้องกับบทบาทที่กำหนด และอาจจะตรงหรือไม่ตรงกับบทบาทที่ผู้รับการคาดหวัง

4. บทบาทที่ปฏิบัติจริง (enacted roles) หมายถึง พฤติกรรมที่ผู้อยู่ในตำแหน่งได้ปฏิบัติหรือแสดงออกมาให้เห็น ซึ่งมักจะเป็นพฤติกรรมที่สอดคล้องกับบทบาทตามความคิดของผู้อยู่ในตำแหน่ง แต่ก็อาจมีกรณีที่บุคคลแสดงพฤติกรรมตามการคาดหวังของผู้อื่น ทั้ง ๆ ที่บทบาทนี้ไม่ตรงกับบทบาทตามความคิดของตนก็ได้

5. บทบาทที่ผู้อื่นรับรู้ (perceived roles) หมายถึง รูปแบบพฤติกรรมที่ผู้อื่นได้ทราบเกี่ยวกับการปฏิบัติบทบาทของผู้อยู่ในตำแหน่ง ซึ่งโดยธรรมชาติการรับรู้ของคนเราจะมีการเลือกรับรู้ และมีการรับรู้ที่ผิดพลาดไปจากความเป็นจริงได้ โดยอิทธิพลจากประสบการณ์และสถานการณ์หลายอย่าง ดังนั้น เมื่อผู้อยู่ในตำแหน่งปฏิบัติบทบาทโดยแสดงพฤติกรรมอย่างหนึ่ง ผู้ที่ได้พบเห็นอาจรับรู้พฤติกรรมหรือบทบาทนั้นในทางที่แตกต่างกันไป และอาจแตกต่างไปจากบทบาทตามความคิดของผู้อยู่ในตำแหน่งด้วย

Berlo (1966, p. 153) ได้ให้แนวความคิดเกี่ยวกับลักษณะของบทบาทไว้ดังนี้

1. บทบาทที่กำหนดไว้ (role prescriptions) เป็นบทบาทที่กำหนดไว้เป็นระเบียบอย่างชัดเจนว่า บุคคลที่อยู่ในบทบาทนั้นจะต้องทำอะไรบ้าง
2. บทบาทที่กระทำจริง (role prescriptions) เป็นบทบาทที่แต่ละบุคคลได้กระทำจริงเมื่ออยู่ในบทบาทนั้น ๆ
3. บทบาทที่ถูกคาดหวัง (role expectations) เป็นบทบาทที่ถูกคาดหวังโดยผู้อื่นว่า บุคคลที่อยู่ในบทบาทนั้น ๆ ควรจะกระทำอะไร

Cohen (1979, pp. 35-36) กล่าวว่า บทบาท คือ พฤติกรรมที่ถูกคาดหวังโดยผู้อื่น สำหรับผู้ที่ดำรงตำแหน่งนั้นจะต้องปฏิบัติและยังอธิบายเรื่องบทบาท ซึ่งสรุปได้ว่า การที่สังคมได้กำหนดเฉพาะเจาะจงให้ต้องปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทใดบทบาทหนึ่งนั้น เรียกว่า เป็นบทบาทที่กำหนด (prescribed role) ถึงแม้ว่าบุคคลบางคนจะไม่ได้ประพฤติปฏิบัติตามบทบาทที่คาดหวังโดยผู้อื่น เรายังคงยอมรับว่า บุคคลจะต้องปฏิบัติไปตามบทบาทที่สังคมกำหนดให้ ส่วนบทบาทที่กำหนดจริง (enacted role) เป็นวิธีการที่บุคคลได้แสดงหรือปฏิบัติออกมาจริงตามตำแหน่งของเขา ความไม่ต้องการของบทบาทที่ถูกกำหนดกับบทบาทที่ปฏิบัติจริงนั้น

แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท

สำหรับแนวความคิดทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทนี้ ได้มีการพิจารณากันอย่างกว้างขวางทั้งในหมู่นักสังคมวิทยา นักมานุษยวิทยาและนักจิตวิทยา แม้ว่าจะมีความเข้าใจแตกต่างกันบ้างแต่ในสาระสำคัญแล้วมีความใกล้เคียงกัน ซึ่งนำมาพิจารณาได้ดังนี้

Linton (อ้างถึงใน ทิตยา สุวรรณะชญ, 2527, หน้า 38) ได้เสนอแนวความคิดของบทบาทที่น่าเชื่อถือ คืออธิบายลักษณะพื้นฐานของสถานภาพและบทบาทของสถานภาพโดยลิ้นตัน เชื่อว่าสังคมตั้งอยู่บนรากฐานของการปฏิบัติตอบโต้ของคนในสังคมนั้น (reciprocal behavior) ถ้าหากคนไม่มีการกระทำตอบโต้แล้ว แนวความคิดในเรื่องฐานะตำแหน่งและบทบาทจะไม่เกิดขึ้น ตำแหน่งหรือสถานภาพนั้นเป็นผู้กำหนดบทบาท ผู้ที่มีตำแหน่งและปฏิบัติหน้าที่ได้สมบทบาทหรือไม่ ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลาย ๆ อย่าง ๆ เช่น บุคลิกภาพของผู้สวมบทบาทลักษณะของสังคมตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมของสังคมนั้น ๆ ด้วย

Nadel (อ้างถึงใน ทิตยา สุวรรณะชญ, 2527, หน้า 39-40) กล่าวว่าบทบาทคือพฤติกรรมจริง ๆ ซึ่งไม่เหมือนกับสถานภาพหรือตำแหน่งที่มีลักษณะอยู่กับที่บทบาทมีลักษณะเป็นพลวัตรหรือการปฏิบัติที่เป็นไปตามบรรทัดฐานของสังคมสถานภาพสามารถเพิ่มรายละเอียดต่าง ๆ ให้แก่บทบาท ในขณะที่เดียวกันบทบาทก็มีส่วนในการกำหนดสถานภาพ Nadel ได้แบ่งส่วนประกอบต่าง ๆ ที่ส่งผลของบทบาทออกเป็น 3 ชนิด ดังนี้

1. ส่วนประกอบที่อยู่ภายนอก (peripheral attributes) เป็นส่วนประกอบที่ส่งเสริมบทบาทซึ่งแม้จะขาดหายไปบ้างก็ไม่ทำให้บทบาทผิดไปจากที่ต้องการ คือส่วนประกอบของบทบาทนี้สามารถที่เลือกปฏิบัติได้ เช่น ช่างตัดผม ธรรมดาก่อนจะโกนหรือตัดผม ย่อมจะสะบัดมีดโกนที่แผ่นหนังสือลับมีด ช่างตัดผมจะทำหรือไม่ทำก็ได้เพราะไม่กระทบกระเทือนถึงบทบาทของช่างตัดผมส่วนใหญ่เลย เป็นต้น

2. ส่วนประกอบที่มีผลสำคัญต่อบทบาทและจะขาดไม่ได้ (required attributes) เป็นส่วนประกอบที่มีผลสำคัญต่อบทบาทที่จะขาดไม่ได้ เพราะถ้าขาดไปแล้วจะทำให้บทบาทนั้นผิดไปจากฐานะตำแหน่ง และจะเกิดปฏิกิริยาเรียกร้องให้มีการปฏิบัติให้

ถูกต้องตามบทบาท เช่น ช่างตัดผมกับลูกค้า ส่วนประกอบที่สำคัญต่อบทบาทของช่างตัดผม คือ การตัดผมไม่ใช่การทำเล็บหรือการนวด ซึ่งถ้าหากช่างตัดผมไม่ยอมตัดผมลูกค้าก็อาจมีปฏิริยาไม่ยอมจ่ายค่าจ้างให้ แม้ว่าจะทำเล็บหรือนวดหน้าให้ก็ตาม เป็นต้น

3. ส่วนประกอบที่เป็นไปตามกฎหมายและระเบียบข้อบังคับที่กำหนดไว้ชัดเจน (legitimation or pivotal attributes) ถ้ามบทบาทขาดส่วนประกอบนี้จะทำให้บทบาทที่เกิดขึ้นเพราะตำแหน่งหน้าที่เปลี่ยนแปลงไป เป็นการแสดงบทบาทผิดไปจากฐานะตำแหน่งที่ได้กำหนดไว้ แต่อาจจะเป็นการแสดงบทบาทสำหรับฐานะตำแหน่งอื่น เช่น การไม่จดทะเบียนสมรส แม้ว่าชาย/หญิงจะมีบทบาทเป็นสามี/ภรรยา กัน แต่ก็ไม่อาจเรียกได้ว่าเป็นบทบาทของสามี ภรรยาที่ถูกต้องตามกฎหมายได้ ด้วยเหตุนี้ หญิงที่มีบทบาทดังกล่าว อาจถูกเรียกว่าเป็นนางบำเรอ หรือ ภรรยาน้อย เป็นต้น

Homans (อ้างถึงใน สงวน สุทธิเลิศอรุณ, 2522, หน้า 49) มีความเห็นว่า บุคคลจะมีการเปลี่ยนแปลงบทบาทไปตามตำแหน่งเสมอ เพราะตำแหน่งเป็นสาระของพฤติกรรมสัมพันธ์ บุคคลจะประพฤติหรือกระทำการใด ต่อเมื่อเห็นว่าเป็นประโยชน์ต่อตนเองและคำนึงอยู่เสมอว่า ตำแหน่งเป็นเครื่องกระตุ้นให้เกิดการกระทำ ดังนั้น บุคคลย่อมจะเปลี่ยนบทบาทไปตามตำแหน่งที่ครองอยู่เสมอ

จำนง อติวัฒน์สิทธิ์ (2532, หน้า 45-46) ได้กล่าวว่าทฤษฎีบทบาทเป็นการอธิบายพฤติกรรมทางสังคมที่บุคคลแสดงต่อกันว่าเป็นการแสดงบทบาทตามที่สังคมกำหนดทำนองเดียวกับการแสดงละครตาม “บท” “บท” ดังกล่าวก็คือสถานภาพและบรรทัดฐานนั่นเอง บุคคลในสังคมมีสถานภาพต่างๆ มากมายและถูกกำหนดความคาดหวังจากคนอื่นให้แสดงบทบาทตามสถานภาพที่ตนดำรงอยู่ ส่วนบรรทัดฐานหรือความคาดหวังของสังคมก็มีหลายระดับ ตั้งแต่การบังคับให้ต้องกระทำหรือห้ามกระทำ จนถึงการคาดหวังว่าควรจะทำหรือไม่ควรกระทำ การแสดงบทบาทหนึ่ง ๆ อาจไม่ตอบสนองต่อความคาดหวังของคนอื่นได้ทุกฝ่าย นอกจากสถานภาพและบรรทัดฐานแล้ว ปัจจัยอีกด้านหนึ่งที่มีส่วนกำหนดบทบาทของบุคคลคือ ตัวตน (self) หรือการรับรู้ของบุคคลนั่นเอง บุคคลแต่ละคนอาจมีการรับรู้เหมือนความเข้าใจบทบาทของสถานภาพหนึ่ง ๆ แตกต่างกัน ดังนั้น บทบาทที่บุคคลแสดงออกจริง จึงเป็นผลรวมของบทบาทตามความคาดหวังของสังคมกับบทบาทตามการรับรู้ของตนเอง

ไพบูลย์ ช่างเขียน (2516, หน้า 29-30) ได้อธิบายถึงคำว่า “บทบาท” ตามแนวคิดทางสังคมวิทยาว่า “บทบาท” (role) โดยทั่วไปอาจพิจารณาความหมายได้ใน 2 นัย คือนัยแรกพิจารณาในด้านโครงสร้างสังคม บทบาท หมายถึงตำแหน่งทางสังคมที่มีชื่อเรียกต่าง ๆ ซึ่งแสดงลักษณะโดยคุณสมบัติและกิจกรรมของบุคคลที่ครองตำแหน่งนั้น อีกนัยหนึ่งพิจารณาในด้านการแสดงบทบาทหรือการปะทะสังสรรค์ทางสังคมแห่งการปะทะสังสรรค์นั้น

จิตยา สุวรรณชฎ (2510, หน้า 4) ได้แสดงความเห็นเกี่ยวกับบทบาทไว้ว่า บทบาทเป็นลักษณะของพฤติกรรมที่ถูกกำหนดโดยฐานะตำแหน่งและยังไม่ได้แบ่งบทบาทออกเป็น “บทบาทตามอุดมคติ” (ideal role) หรือ บทบาทที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางสังคมควรปฏิบัติ และ “บทบาทที่ปฏิบัติจริง” (actual role) หรือ บทบาทที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางสังคมจะต้องปฏิบัติจริง โดยเขากล่าวว่า “บทบาทที่ปฏิบัติจริง” นี้เป็นผลรวมของ (1) บทบาทตามอุดมคติ (2) บุคลิกภาพของผู้ดำรงฐานะตำแหน่ง (3) อารมณ์ขณะแสดงบทบาทและอุปกรณ์ของผู้ดำรงตำแหน่งที่มีอยู่ (4) ปฏิกริยาของผู้ที่เกี่ยวข้อง

อย่างไรก็ตาม จิตยา สุวรรณชฎ (2527, หน้า 43) ได้สรุปฐานะตำแหน่งและบทบาททางสังคมไว้ดังนี้

- (1) มีสถานภาพ (status) อยู่จริงในทุกสังคมและมีอยู่ก่อนที่ตัวคนจะเข้าไปครอง
- (2) มีบทบาทที่ควรจะเป็น (ought-to-role) ประจำอยู่ในแต่ละตำแหน่ง
- (3) วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีในสังคมนั้น ๆ เป็นส่วนหนึ่งซึ่งสำคัญในการกำหนดฐานะ ตำแหน่ง และบทบาทที่ควรจะเป็น
- (4) การที่คนเราจะทราบถึงฐานะตำแหน่ง และบทบาทนั้น ได้มาจากสังคม (socialization) ในสังคมนั้น ๆ
- (5) บทบาทที่ควรจะเป็นนั้นไม่แน่นอนเสมอว่า จะเหมือนกับพฤติกรรมจริง ๆ ของคนที่ครองฐานะตำแหน่งอื่น ๆ เพราะพฤติกรรมจริง ๆ นั้น เป็นผลของปฏิกริยาของคนที่ครองฐานะตำแหน่งที่มีต่อบทบาทที่ควรจะเป็นบุคลิกภาพของตนเอง และบุคลิกภาพของผู้อื่นที่เข้ามาร่วมในพฤติกรรมและเครื่องกระตุ้นที่มีอยู่ในเวลา และสถานการณ์ที่เกิดการติดต่อทางสังคม

จากแนวความคิดเกี่ยวกับบทบาทข้างต้นที่นักวิชาการหลายท่าน ได้ให้ความหมายไว้มากมาย ซึ่งสามารถจะสรุปได้ว่า บทบาทเป็นตำแหน่งทางสังคม ที่ทุกคนดำรงอยู่ ทั้งในด้านการปฏิบัติงานหรือในระบบของสังคม บทบาทนั้นประกอบขึ้นมาจากสิทธิและหน้าที่ของบุคคลในองค์กร อาจจะมีมากกว่าหนึ่งบทบาทก็ได้ และกิจกรรมที่ทำนั้นจะต้องเกี่ยวกับการใช้อำนาจ ความรับผิดชอบต่อบุคคล ต่อสังคมด้วย และบทบาทของบุคคลต้องคำนึงถึงความถูกต้องบนพื้นฐานของกฎข้อบังคับของสังคม โดยมีพฤติกรรมที่เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้อื่น ดังนั้น ถ้าบุคคลมีบทบาทในสังคมก็แสดงว่าบุคคลนั้นมีฐานะในทางสังคมควบคู่กันไปด้วย และบทบาทแต่ละบุคคลก็ย่อมแตกต่างกันตามหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบในสังคมนั้น ๆ เพื่อให้สังคมมีความสุข ความเจริญ และบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ได้กำหนดไว้

แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับผู้นำ

ความหมายของผู้นำ

ผู้นำ (leader) ได้มีนักวิชาการหลายท่าน ได้ให้คำนิยามไว้ ซึ่งความเป็นผู้นำนั้นเป็นเรื่องเกี่ยวกับการใช้อำนาจหรืออิทธิพลกำหนดพฤติกรรมและความรู้สึกคนอื่น โดยอิทธิพลที่เกิดความรู้สึกอย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้นด้วยความชื่นชม ความเคารพนับถือ ความสนุกสนาน ในการอยากจะทำตามที่ผู้นำกำหนด โดยจะพอสรุปได้ ดังนี้

กิติ ดยัคคานนท์ (2543, หน้า 21) สรุปความหมายของผู้นำว่า คือ บุคคลได้รับการแต่งตั้งหรือยกย่องให้เป็นหัวหน้าและตัดสินใจ เนื่องจากมีความสามารถและนำผู้ใต้บังคับบัญชาได้ โดยมีศิลปที่สามารถมีอิทธิพลเหนือคนอื่น และได้รับความไว้วางใจรวมทั้งการเคารพนับถือ ความร่วมมือ ความมั่นใจจากผู้ใต้บังคับบัญชา

ธรรมรส โชติคุณุช (2519, หน้า 131) สรุปความหมายของผู้นำว่า เป็นบุคคลซึ่งถูกแต่งตั้งขึ้นมาหรือได้รับการยกย่องขึ้นมาเป็นหัวหน้า มีความสามารถในการปกครองบังคับบัญชาและอาจชักพาผู้ใต้บังคับบัญชาหรือหมู่ชนไปในทางดีหรือชั่วได้

สำเริง สิงหาวาระ (2506, หน้า 48) สรุปความหมายของผู้นำ คือ สัญลักษณ์แห่งความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและเป็นผู้รับฝากปณิธานและความหวังของประชาชน

สว่าง ฉวีวรรณ (2536, หน้า 131) สรุปความหมายของผู้นำว่า เป็นผู้ที่มีความสามารถ ในการนำกิจกรรมของกลุ่มดำเนินไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ มีความสามารถในการแก้ปัญหาและบำรุงขวัญ หรือกำลังใจ ของคนอื่นในกลุ่มจนเป็นที่ยอมรับนับถือ

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2540, หน้า 5) ได้ศึกษารวบรวมจากรายงานผลการศึกษา ของบุคคลต่าง ๆ ซึ่งพอสรุปนิยามของผู้นำได้ คือ บุคคลที่มีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่ง คือ บทบาทหรืออิทธิพลต่อคนในหน่วยงานมากกว่าผู้อื่น มีบทบาทเหนือบุคคลอื่น มีบทบาทสำคัญที่สุดที่ทำให้หน่วยงานบรรลุเป้าหมาย ได้รับเลือกจากผู้อื่นให้เป็น ผู้นำ และเป็นหัวหน้ากลุ่ม สอดคล้องกับที่ Fiedler กล่าวว่าผู้นำ คือ บุคคลในกลุ่มซึ่งได้รับ มอบหน้าที่ให้ควบคุมหรือประสานงานกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับภารกิจกลุ่ม

วิภาดา คุปตานนท์ (2544, หน้า 238) สรุปความหมายของผู้นำว่า คือ บุคคลที่มีความสามารถในการที่จะทำให้องค์การดำเนินไปอย่างก้าวหน้าและบรรลุเป้าหมายของ องค์กรนั้น ๆ โดยการที่ใช้อิทธิพลเหนือบุคคลอื่น ๆ

จากความหมายผู้นำที่นักวิชาการต่าง ๆ ได้กล่าวไว้ พอสรุปได้ว่า ผู้นำ คือบุคคล ที่ได้รับมอบหมาย อาจจะโดยการแต่งตั้งหรือเลือกตั้ง หรือเป็นผู้นำทั้งที่เป็นทางการ หรือไม่เป็นทางการ โดยเป็นที่ยอมรับของสมาชิกให้มีอิทธิพลและบทบาทเหนือกลุ่ม สามารถจูงใจ ชักนำ หรือชี้นำให้สมาชิกของกลุ่มรวมพลังเพื่อปฏิบัติการกิจต่าง ๆ ของ กลุ่มให้สำเร็จ โดยผู้นำจะแตกต่างจากผู้บริหาร กล่าวคือ ผู้บริหารเป็นคนที่สามารถทำให้ คนอื่นไปสู่จุดหมายปลายทางได้ ไม่ว่ากลุ่มบุคคลนั้นจะพอใจหรือไม่ก็ตาม ในขณะที่ ผู้นำเป็นผู้นำบุคคลอื่นเดินทางไปสู่จุดหมายปลายทางด้วยความเต็มใจ และไปสู่จุดหมาย ร่วมกัน

ภาวะผู้นำ (leadership)

คำว่าภาวะผู้นำ ได้มีผู้ให้ความหมายไว้มากมาย สรุปได้ดังนี้

จรรยา สุวรรณทัต (2521, หน้า 26) มีความเห็นว่า ภาวะความเป็นผู้นำเป็น ความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลอื่น โดยมีความคิดริเริ่ม มีความเป็นตัวของตัวเอง มีความ สามารถในการจูงใจให้ผู้อื่นกระทำตาม เป็นองค์ประกอบสำคัญ และได้กล่าวนั้นถึง

ภาวะความเป็นผู้นำว่าเป็นสิ่งสำคัญต่อการพัฒนาประเทศด้วย

จิรพรรณ กาญจนะจิตรา (2530, หน้า 126) ได้อธิบายภาวะความเป็นผู้นำไว้ว่า หมายถึง ผู้ที่มีความรู้ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งอันเป็นที่ต้องการในการดำเนินงานของกลุ่ม และสามารถใช้ความรู้นั้นช่วยให้กลุ่มบรรลุวัตถุประสงค์ได้ในสถานการณ์ใด สถานการณ์หนึ่ง และความเป็นผู้นำ (leadership) เป็นขบวนการที่มีอิทธิพลต่อกิจกรรมของกลุ่มที่รวมตัวกันขึ้น เพื่อนำกลุ่มให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้ ผู้นำส่วนใหญ่จะมีบุคลิกภาพเด่น มีความรู้ความสามารถเป็นพิเศษในกลุ่มชน หรือในท้องถิ่นนั้น ๆ เป็นผู้ที่สามารถจูงใจประชาชนให้มีความคิดเห็นคล้อยตาม และลงมือทำงานอย่างใดอย่างหนึ่งจนนำกลุ่มไปสู่จุดหมายปลายทางได้เป็นผลสำเร็จในที่สุด

เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์ (2540, หน้า 6) ได้ประมวลความหมายของภาวะผู้นำว่าเป็นพฤติกรรมของบุคคลในการกำกับกิจกรรมของกลุ่มไปสู่เป้าหมายร่วมกัน โดยเป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลซึ่งเกี่ยวข้องกับการใช้อิทธิพลและอำนาจ

พิทยา บวรวัฒนา (2541, หน้า 68-69) ได้สรุปความหมายของภาวะผู้นำว่า หมายถึง ความสามารถของผู้นำในการมีอิทธิพลต่อคนอื่นในกลุ่มให้มุ่งมั่นเพื่อการทำงานให้บรรลุเป้าหมายของกลุ่มหรือเป้าหมายส่วนรวม โดยอาจมีทั้งผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ

Mintzberg (อ้างถึงใน วิชาดา คุปตานนท์, 2544, หน้า 238) ได้สรุปความหมายของภาวะผู้นำว่า หมายถึง การใช้อำนาจภายในองค์กรเพื่อให้มีอิทธิพลเหนือบุคคลกลุ่มบุคคลผู้ปฏิบัติงาน เพื่อนร่วมงาน สมาชิกในองค์กร และใช้อำนาจกับภายนอก เช่น เพื่อดึงดูดใจลูกค้า เพื่อการต่อรองกับผู้ส่งวัตถุดิบ เป็นต้น

ความหมายภาวะผู้นำ (leadership) สรุปได้ว่ามีลักษณะดังนี้ (รังสรรค์ ประเสริฐศรี, 2544, หน้า 11)

1. เป็นความสามารถที่จะมีอิทธิพลเหนือคนอื่นในด้านการกระทำตามที่ผู้นำต้องการ และสามารถจูงใจบุคคลอื่นให้กระทำการกิจกรรมให้สามารถบรรลุเป้าหมายองค์กรได้
2. เป็นกระบวนการความเป็นผู้นำจากการใช้อิทธิพลที่จะควบคุมและประสานงานกิจกรรมของสมาชิกกลุ่มให้บรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

3. เป็นลักษณะความสัมพันธ์ทางอำนาจของผู้นำจนได้รับการยกย่องยอมรับนับถือในพฤติกรรมของเขาจากสมาชิกของกลุ่มและกลุ่มอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง
4. อิทธิพลในตัวของผู้นำที่จะนำมาใช้ให้เข้ากับสถานการณ์ โดยการชี้แนะผ่านกระบวนการสื่อสาร เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่วางไว้
5. การกระทำร่วมกันของกลุ่มบุคคล โดยมีบุคคลหนึ่งทำการชี้นำการกระทำดังกล่าวทำให้บุคคลอื่นเชื่อมั่นในผลงานเขา ซึ่งสามารถพิสูจน์ได้จากลักษณะการแสดงออกในการชี้แนะตามที่เขาแนะนำ
6. ความคิดริเริ่มและการรักษาสภาพของความเชื่อถือในการปฏิบัติกรร่วมกัน
7. การที่บุคคลมีอิทธิพลมากและทำให้เกิดการยอมรับเกี่ยวกับการบริหารงานประจำในองค์การ
8. เป็นกระบวนการในการใช้อิทธิพลที่มีต่อการดำเนินงานของกลุ่ม ให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ และมีการจูงใจให้เกิดพฤติกรรมในการทำงาน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ ตลอดจนใช้อิทธิพลให้กลุ่มธำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมของตนเอง

คุณลักษณะและคุณสมบัติผู้นำ

ลักษณะผู้นำที่มีประสิทธิภาพมักมีคุณลักษณะเฉพาะอย่างที่เหมาะสม โดยลักษณะที่สัมพันธ์แบ่งได้ 3 ประเภท ดังนี้ (รังสรรค์ ประเสริฐศรี, 2544, หน้า 35)

1. คุณลักษณะด้านบุคลิกภาพ
 - 1.1 บุคคลที่ทำให้องค์การประสบความสำเร็จ
 - 1.2 เป็นผู้มีความสามารถสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่เป็นผู้บังคับบัญชา
 - 1.3 การจูงใจผู้อื่นให้ปฏิบัติตาม การติดต่อสื่อสาร และมีอิทธิพลเหนือผู้ใต้บังคับบัญชาตามอำนาจหน้าที่
 - 1.4 ผู้นำมีส่วนทำให้เกิดวิสัยทัศน์ขององค์การและของพนักงาน
 - 1.5 ผู้นำยังเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลต่อกลุ่ม และสามารถนำกลุ่มให้ปฏิบัติการต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์การคุณสมบัตินี้แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

1.5.1 คุณลักษณะด้านบุคลิกภาพโดยทั่วไป ซึ่งสามารถสังเกตได้ทั้งภายในและภายนอกงาน โดยส่วนใหญ่ลักษณะทั่วไปจะสัมพันธ์กับความสำเร็จ และความพอใจทั้งชีวิตการทำงานและชีวิตส่วนตัว ดังนี้

- 1) ความเชื่อมั่นในตนเอง
- 2) การสร้างความไว้วางใจได้
- 3) ลักษณะที่เด่นเหนือคนอื่น ๆ อาทิ กระตือรือร้น ความคิดสร้างสรรค์ ซื่อสัตย์ เชื่อมั่นในตนเอง ฯลฯ
- 4) เป็นคนกล้าแสดงออกและมีการแสดงออกที่เหมาะสม
- 5) ความมั่นคงทางอารมณ์
- 6) ความกระตือรือร้น
- 7) มีอารมณ์ขัน
- 8) ความเป็นคนคอบอู่หรือมีความเอื้ออาทร
- 9) มีความอดทนสูงต่อความตึงเครียด
- 10) การรู้จักตนเองและวัตถุประสงค์ในการทำงาน

1.6 คุณลักษณะบุคลิกภาพที่สัมพันธ์กับงาน เป็นคุณลักษณะบุคลิกภาพที่แน่นอนที่ก่อให้เกิดผลสำเร็จของงาน ดังนี้

- 1.6.1 มีความคิดริเริ่ม
- 1.6.2 มีความเข้าใจอารมณ์และเห็นอกเห็นใจคนอื่น
- 1.6.3 ความสามารถในการยืดหยุ่นและปรับตัวได้
- 1.6.4 สภาพการควบคุมภายในตนเอง
- 1.6.5 ความกล้าหาญ
- 1.6.6 ความสามารถกลับคืนสู่สภาพเดิม

2. แรงจูงใจของภาวะผู้นำ

แรงจูงใจของภาวะผู้นำเป็นความจำเป็น ความต้องการ ภาวะกระตุ้น ความปรารถนา หรือ สภาพภายในบุคคลซึ่งมีพลังกระตุ้นพฤติกรรมให้บรรลุเป้าหมาย โดยแรงจูงใจของภาวะผู้นำที่เกี่ยวกับงานมี 4 ด้าน ดังนี้

2.1 แรงจูงใจด้านอำนาจ ซึ่งอาจจะให้อำนาจแสวงหาใน 2 ทาง คือ อำนาจเฉพาะตัว และอำนาจสังคม

2.2 แรงกระตุ้นและแรงจูงใจให้ประสบความสำเร็จ

2.3 ยึดมั่นในจริยธรรมการทำงาน

2.4 ความมุ่งมั่น

3. ปัจจัยด้านสติปัญญาเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจ คือ กระบวนการด้านสติปัญญาในการรวบรวมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภาวะผู้นำ ความสามารถด้านสติปัญญาเป็นสิ่งสำคัญสำหรับความสำเร็จของผู้นำ ผู้นำต้องมีระดับสติปัญญาที่เฉลียวฉลาดเพราะจะทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์นำไปสู่การตัดสินใจแก้ปัญหาต่อไป ซึ่งการแก้ไขปัญหาก็เกี่ยวข้องกับหัวข้อ ดังนี้

3.1 ทฤษฎีความสามารถด้านสติปัญญาและทฤษฎีความรู้ความเข้าใจ ช่วยสนับสนุนและพัฒนาภาวะผู้นำให้เกิดความสามารถด้านสติปัญญา

3.2 ความรู้ด้านธุรกิจ หากมีมากทำให้เป็นที่เคารพนับถือของคนจำนวนมาก ซึ่งเป็นลักษณะภาวะผู้นำด้านการบริหาร

3.3 ความคิดสร้างสรรค์ ผู้นำที่มีประสิทธิผลมีความคิดสร้างสรรค์ในด้านจินตนาการซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นการแก้ปัญหาที่ซับซ้อน

3.4 ความสามารถหยั่งลึกถึงบุคคลและสถานการณ์

3.5 การมองการณ์ไกล

3.6 การเปิดรับต่อประสบการณ์

ประเภทผู้นำ

การแบ่งประเภทผู้นำนั้น แบ่งแยกตามลักษณะต่าง ๆ เช่น ลักษณะวิธีการปฏิบัติงาน ลักษณะพฤติกรรม ลักษณะการบริหารงาน ดังนี้ (Lippitt อ้างถึงใน กิติ ดยัคคานนท์, 2543, หน้า 24-25)

1. ตามลักษณะการปฏิบัติงาน

1.1 ผู้นำตามกฎหมาย ได้แก่ ผู้นำที่เกิดขึ้นตามกฎหมายหรือกฎระเบียบที่กำหนด เช่น นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี อธิบดี ฯลฯ ซึ่งได้กำหนดคุณสมบัติไว้อย่างชัดเจนแล้ว

เกี่ยวกับการดำรงตำแหน่งอย่างไร

1.2 ผู้นำที่มีลักษณะพิเศษเฉพาะตัว คือ มีบุคลิกลักษณะหรือความสามารถพิเศษเฉพาะตัว ซึ่งเป็นไปได้ทั้งทางดีหรือไม่ดี เช่น ถ้าเป็นนักเลงก็ได้รับการยอมรับให้เป็นผู้นำ หรือเป็นนักกีฬาที่ได้รับการยอมรับให้เป็นหัวหน้าทีม ซึ่งผู้นำเหล่านี้จะมีลักษณะผู้นำที่เด่น

1.3 ผู้นำในลักษณะเป็นสัญลักษณ์ เช่น พระมหากษัตริย์ เป็นผู้นำของราชวงศ์หรือของประเทศที่มีพระมหากษัตริย์เป็นผู้นำ

2. ตามลักษณะพฤติกรรม ได้มีการศึกษาลักษณะพฤติกรรมของหัวหน้างาน และได้แบ่งผู้นำตามลักษณะพฤติกรรมแบ่งเป็น 3 ประเภท ดังนี้

2.1 ผู้นำที่มุ่งแต่งานเป็นสำคัญ มีพฤติกรรมแบบเผด็จการ

2.2 ผู้นำที่ตระหนักถึงงานและความพอใจของทุกฝ่าย ซึ่งเป็นหัวหน้าที่มีพฤติกรรมแบบประชาธิปไตย

2.3 ผู้นำที่ถือว่าประสิทธิภาพของการทำงานสูงขึ้นได้เนื่องจากน้ำใจ ซึ่งผู้นำประเภทนี้ถือว่าน้ำใจหรือสิ่งตอบแทนเป็นสิ่งสำคัญ ที่กระตุ้นให้การทำงานมีประสิทธิภาพสูง จึงใช้วิธีการให้คนทำงานโดยมีสินน้ำใจ ค่าตอบแทน

3. ตามลักษณะการบริหารงาน ได้แก่

3.1 ผู้นำแบบเผด็จการ (autocratic leader) หรือ authoritarian เป็นผู้นำแบบอิตาเลียน มีลักษณะ ดังนี้

3.1.1 ใช้อำนาจตลอดเวลา

3.1.2 ยึดถือตนเองเป็นสำคัญ รู้ข้อเท็จจริงแต่ผู้เดียว การตัดสินใจแก้ปัญหาหรือวินิจฉัยสั่งการจะออกจากตัวเอง และมักเปลี่ยนแปลงไปตามอารมณ์ และมุ่งผลประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าส่วนรวมหรือคนอื่น

3.1.3 นโยบาย วัตถุประสงค์ เป้าหมาย เป้าประสงค์ การจัดระบบงาน มาตรฐาน การปฏิบัติงาน ฯลฯ สั่งลงมาจากเบื้องบน

3.1.4 ข้อเสนอแนะที่ได้รับ จะต้องผ่านหลายขั้นตอน คิดมากก่อนที่จะวินิจฉัยสั่งการ ทำให้งานล่าช้า คั่งค้าง

3.1.5 ไม่มีการแบ่งงานให้ผู้ช่วย เนื่องจากความรู้สึทักของผู้นำก็เพียงผู้ได้บังคับบัญชาคนหนึ่ง

3.1.6 การตั้งกรรมการเป็นการกระจายความรับผิดชอบให้คนอื่นไม่ใช่เพื่อให้เกิดการรับฟังความคิดเห็น

3.2 ผู้นำแบบเสรี (laissez-faire leader) เป็นผู้นำแบบไม่เอาไหน ปล่อยตามเรื่องตามราว ไม่ใช่อำนาจบังคับบัญชาควบคุมผู้ได้บังคับบัญชา ปราศจากความรับผิดชอบ คอยแต่ลงนามผ่านเรื่องให้พ้นตัว ผู้นำประเภทนี้จะมีลักษณะ ดังนี้

3.2.1 ไม่มีความคิดริเริ่ม

3.2.2 ทำงานโดยปล่อยอะไรคิดอะไรไปตามเรื่อง ไม่คำนึงหลักเกณฑ์หลักการ เหตุผล กฎระเบียบ ฯลฯ จึงไม่ยุ่งกับใคร ผู้ได้บังคับบัญชาคนใดจะทำอะไรกับใครก็ได้

3.2.3 ไม่มีการกำหนดวัตถุประสงค์ที่แน่นอน ถ้าเห็นว่าไม่ชัดเจนก็ปล่อยให้เปลี่ยนแปลงวัตถุประสงค์ไปได้ง่าย ๆ ตามความคิดของผู้ได้บังคับบัญชาหรือตามความต้องการของผู้ได้บังคับบัญชา

3.3 ผู้นำแบบประชาธิปไตย (democratic leader) เป็นแบบใจกว้าง รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ยึดถือความเห็นของกลุ่มเหนือความคิดเห็นตน มีลักษณะการบริหารดังนี้

3.3.1 เปิดโอกาสให้ผู้ได้บังคับบัญชาได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์ ความคิดเห็นและเลือกวิธีปฏิบัติงานของตนเองได้

3.3.2 จัดสรร แบ่งงาน และมอบหมายหน้าที่ให้ผู้ได้บังคับบัญชา รับผิดชอบดำเนินการตามความเหมาะสม

3.3.3 ให้คำแนะนำแก่ผู้ร่วมงาน รับฟังความเห็นกับคำปรึกษาหารือจากผู้ได้บังคับบัญชา ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเชิงสร้างสรรค์ เกิดสัมพันธภาพอันดีระหว่างผู้นำกับ ผู้ร่วมงาน เกิดการประสานงานอย่างจริงจังและเต็มใจทำให้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมายขององค์การหรือหน่วยงานได้

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับผู้นำท้องถิ่น

พัฒน์ บุญรัตพันธ์ (2517, หน้า 129) ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้นำชุมชนว่าเป็นบุคคลที่ประชาชนในชุมชนยกย่องนับถือเป็นผู้ที่สามารถชักจูงและก่อให้เกิดแรงศรัทธาในกลุ่ม เป็นผู้เสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม พร้อมทั้งจะให้ความช่วยเหลือให้คำปรึกษาหารือแก่ผู้อื่น มีความคิดริเริ่มทันต่อเหตุการณ์ ยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น มีการศึกษา มีแนวความคิดเป็นประชาธิปไตยนอกจากคุณลักษณะเฉพาะตัวข้อใดข้อหนึ่งหรือหลายข้อรวมกันเช่นนี้แล้ว อาจจะเป็นผู้ที่มีฐานะทางสังคมด้านอื่น ๆ ประกอบอีกด้วย เช่น เป็นผู้มั่งคั่ง เป็นเจ้าของที่ดินมีตำแหน่งฐานะที่สืบต่อกันมาหรือไปรับตำแหน่งต่าง ๆ ในปัจจุบัน เช่น ตำแหน่งทางการเมือง ตำแหน่งทางศาสนา เป็นต้น

ประยุทธ์ สุวรรณโกตา (2522, หน้า 33) ได้สรุปความหมายของคำว่าผู้นำท้องถิ่นว่า หมายถึง บุคคลที่ช่วยให้ผู้อื่นหรือชุมชนได้มีการตกลงกัน และพยายามหาทางให้ประสบผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ พฤติกรรมของผู้นำท้องถิ่นจะมีอิทธิพลเหนือประชาชนในท้องถิ่นนั้นอันจะก่อให้เกิดการร่วมมือกันทำงาน โดยมุ่งที่ความสำเร็จของชุมชนเป็นสำคัญ หรืออาจกล่าวได้ง่าย ๆ โดยสรุปว่าผู้นำท้องถิ่นก็คือ ผู้ที่มีอำนาจหรืออิทธิพลสามารถชักจูงคนในชุมชนได้

โดยสรุปก็คือ ผู้นำท้องถิ่นหมายถึง ผู้ที่บุคคลในชุมชนยกย่องนับถือเป็นผู้ที่สามารถชักจูง โน้มน้าว และก่อให้เกิดแรงศรัทธาในกลุ่มคนทำให้กลุ่มคนเข้ามาร่วมมือเพื่อพัฒนาชุมชนของตนเองอย่างสมัครใจ ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ชุมชน

คุณลักษณะของผู้นำท้องถิ่น

ประยุทธ์ สุวรรณโกตา (2522, หน้า 33) ยังพบอีกว่าผู้นำท้องถิ่นที่ดีมีคุณลักษณะ 16 ประการ ดังนี้

1. เป็นผู้มีความตั้งใจที่จะพัฒนา (willing to develop) มีความมุ่งมั่นที่จะมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสภาพชีวิตในชุมชนให้ดีขึ้นเรื่อย ๆ
2. เป็นผู้ที่มีความเชื่อมั่นในตนเองและประชาชน ความเชื่อมั่นนี้จะนำไปสู่การรู้จักปกครองตนเองได้ในที่สุด

3. เป็นผู้ที่รักการทำงานร่วมกับประชาชน เพราะการพัฒนาชุมชนเป็นงานของชุมชน
4. เป็นผู้ที่อยากเรียนรู้เรื่องใหม่ ๆ พร้อมทั้งยอมรับแนวคิดและเทคโนโลยีใหม่มาใช้ในการพัฒนาสภาพความเป็นอยู่ของตนเองและชุมชนให้ดีขึ้น
5. เป็นผู้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ผู้นำจะต้องมีบทบาทในการริเริ่มทำสิ่งใหม่ ซึ่งจะช่วยให้ชุมชนบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ผู้นำเป็นคนแรกที่ต้องการริเริ่มกิจกรรมในชุมชน
6. เป็นผู้แนะแนวทาง (guide) ผู้นำจะช่วยวิเคราะห์ปัญหาความต้องการและวิธีแก้ปัญหาแก่สมาชิกในชุมชน เพื่อให้สมาชิกเหล่านั้นพัฒนาไปสู่จุดหมายปลายทางอันพึงปรารถนา
7. เป็นผู้เสียสละ มุ่งมั่นทำงานเพื่อประโยชน์ของชุมชน
8. เป็นผู้ที่มีความทักษะในการสื่อสาร เช่น การพูด การชี้แจง การโน้มน้าวชักจูงใจ เพื่อให้สมาชิกในชุมชนได้เกิดความรู้ความเข้าใจ เกิดทัศนคติที่ดีและมีทักษะอันพึงประสงค์
9. เป็นผู้ที่มีความสามารถในการรวมกลุ่ม และพัฒนากลุ่มให้เจริญเติบโตและเคลื่อนไหวไปในทิศทางที่ต้องการ
10. เป็นผู้ที่มีความสามารถในการประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนาประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ
11. เป็นผู้ที่มีความสนใจต่อส่วนรวม
12. เป็นผู้ที่เข้าใจกระบวนการเปลี่ยนแปลง
13. เป็นผู้ที่มีทัศนคติแบบประชาธิปไตย และมีทักษะในกระบวนการกลุ่ม
14. เป็นผู้ที่มีความกล้าได้ กล้าเสีย อย่างมีเหตุผลและรอบคอบ
15. เป็นผู้ที่ชอบนำความรู้หรือเทคโนโลยีใหม่ ๆ ไปเผยแพร่แก่ชาวบ้าน
16. เป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ดี

จากที่กล่าวมาข้างต้นผู้นำควรมีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลาย ๆ อย่างรวมกัน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน ทั้งยังเป็นการปรับปรุงคุณภาพของตัวผู้นำเองด้วย

จิรพรรณ กาญจนะจิตรา (2530, หน้า 131-132) กล่าวว่า ผู้นำโดยทั่วไปควรมีคุณสมบัติหรือความสามารถที่ช่วยทำให้ความเป็นผู้นำของเขาดำเนินอยู่ตลอดไปในชุมชนนั้น ๆ คือ

1. มีความสามารถในการพูด รับฟังความคิดเห็น และทำงานร่วมกับประชาชนในท้องถิ่น องค์กร และทราบถึงความต้องการ (need) และปฏิภาณ (aspiration) ของชาวบ้าน
2. ความสามารถในการก่อให้เกิดความสัมพันธที่ดีในหมู่สมาชิก
3. ความสามารถที่จะชี้ให้เห็นถึงความต้องการที่แท้จริง และปฏิภาณของประชาชนรุ่นใหม่ ทำงานร่วมกับประชาชนเพื่อที่จะกระตุ้นให้เขาเกิดความริเริ่มและรู้จักช่วยตัวเอง และพัฒนาผู้นำท้องถิ่นเพื่อให้เขาดำเนินงานด้วยตัวเอง
4. ความสามารถในการประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนาประชาชนในท้องถิ่นนั้น
5. ความสามารถที่จะทำงานตามลำพัง แม้ว่าจะไม่ได้รับการสนับสนุน หรือได้รับการขัดขวางจากประชาชน ผู้ซึ่งไม่ต้องการความเปลี่ยนแปลง
6. ความสามารถที่จะขอความช่วยเหลือหรือสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐในการทำงานของเขา
7. ความสามารถที่จะดำเนินชีวิตอย่างธรรมดาสามัญ และทำงานกับคนทุกชั้นวรรณะ

บทบาทของผู้นำท้องถิ่น

วิโรจน์ ภูจินดา (2527, หน้า 20-21) ได้อธิบายบทบาทของผู้นำท้องถิ่นไว้ 3 ประการ คือ

1. บทบาทในฐานะผู้ให้ความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องแก่ประชาชน หมายถึง ผู้นำท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการให้ความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องแก่ประชาชนในหมู่บ้านในด้านต่าง ๆ ทั้งในทางโลกและทางธรรม ในทางโลกนั้นจะต้องให้ความรู้ในการดำรง

ชีพโดยมธยัสถ์ ไม่พึงเพื่อ มีการพัฒนาอาชีพ ตลอดจนมีความสามัคคีระหว่างหมู่คณะ ส่วนในทางธรรมนั้นจะต้องยึดคติทางธรรมในอันที่จะมุ่งให้ทุกคนทำดี ละเว้นการทำชั่ว และการไม่เบียดเบียนผู้อื่น

2. บทบาทในฐานะผู้นำที่ทำให้เกิดพลัง หมายถึง ผู้นำท้องถิ่นจะต้องมีบทบาทในการเป็นผู้นำในการรวมตัว รวมกลุ่มของประชาชนในท้องถิ่นเพื่อการประกอบกิจกรรมใด ๆ อย่างจริงจัง ทั้งนี้ก็เพื่อให้ประชาชนในหมู่บ้านเกิดพลังเพื่อการพัฒนาในด้านต่าง ๆ

3. บทบาทในฐานะเป็นผู้ประสานงาน และผู้แก้ไขปัญหา หมายถึง ผู้นำท้องถิ่นจะต้องเป็นผู้ประสานการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ทุกระดับเพื่อให้การดำเนินโครงการพัฒนาของชุมชนเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ซึ่งในการประสานงานนั้นนอกจากต้องเป็นไปในลักษณะของการร่วมมือกันอย่างจริงจัง ผู้นำยังต้องเป็นผู้รับผิดชอบในการแก้ไขปัญหาหรือข้อขัดข้องต่างๆ ที่เกิดขึ้น เพื่อให้การพัฒนาดำเนินไปได้ด้วยดี

ชูศักดิ์ ชูช่วย (2536, หน้า 31) ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาชุมชนไว้โดยสรุปคือ

1. ผู้นำท้องถิ่นเป็นสื่อความคิดสองทาง
2. เป็นผู้นำประชาชนเข้าร่วมโครงการพัฒนาชุมชน ซึ่งก่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าทางด้านวัตถุและด้านพัฒนาคน
3. นำความรู้ ประสบการณ์ในการทำงานร่วมกันในการแก้ปัญหาและสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าในด้านต่าง ๆ

จากข้อมูลดังกล่าวมาข้างต้นในเรื่องของบทบาทผู้นำท้องถิ่น อาจสรุปได้ว่า “ผู้นำท้องถิ่น” เป็นบุคคลที่มีความสำคัญสำหรับชุมชน บทบาทของผู้นำท้องถิ่น โดยส่วนใหญ่จะเน้นเรื่องของการพัฒนาชุมชนเป็นสำคัญ ผู้นำท้องถิ่นมีบทบาทมากในการส่งเสริมและสนับสนุนแผนการพัฒนา การประเมินผลความสำเร็จของโครงการต่าง ๆ ทั้งนี้เพราะว่าผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนที่แท้จริง

แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา

ความหมายของการพัฒนา

ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของการพัฒนาไว้มากมาย โดยพอจะสรุปได้ดังนี้

Reeder (อ้างถึงใน จีรพรรณ กาญจนะจิตรา, 2545, หน้า 6) นักสังคมวิทยาได้ให้ความหมายของการพัฒนาไว้ว่า การพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงในสิ่งต่าง ๆ ดังนี้

1. ความแตกต่าง เช่น ปริมาณ และคุณภาพของบริการข้อมูล และข่าวสารฐานะทางสังคม บทบาท และอาชีพ
2. การใช้ประโยชน์จากบริการที่มีอยู่ เช่น ครอบครัวจัดหาเครื่องอำนวยความสะดวกและบริการต่าง ๆ มาใช้ได้เนื่องจากครอบครัวมีรายได้สูงขึ้น การกระจายรายได้ของครอบครัว ครอบครัวมีสิ่งของเครื่องใช้ และครอบครัวสามารถใช้บริการต่าง ๆ เพิ่มขึ้น
3. เทคโนโลยี และความไม่เชื่อ เช่น การใช้เทคโนโลยีระดับสูง และการแพร่กระจายเทคโนโลยีออกสู่สังคมอย่างกว้างขวางมากยิ่งขึ้น
4. ความเชื่อ และความไม่เชื่อ เช่น เป้าประสงค์ ความเชื่อพื้นฐาน ค่านิยม โอกาส และการสนับสนุน
5. ทักษะคติ เช่น ระดับความพอใจ ความเป็นเอกภาพ ขวัญ และความพึงพอใจ
6. พฤติกรรม เช่น การช่วยตัวเอง ความมีประสิทธิภาพ การใช้ทรัพยากรมนุษย์ และความคิดริเริ่ม
7. ทรัพยากร และสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ทรัพยากรทางกายภาพ ทรัพยากรมนุษย์ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ
8. โครงสร้าง เช่น แบบแผนการดำเนินชีวิต และแบบแผนขององค์กร
9. ผลต่อเนื่อง และแบบแผนรวม เช่น คุณภาพชีวิต และคุณภาพของสิ่งที่มนุษย์ผลิตขึ้น

อมร รักษาศักดิ์ (อ้างถึงใน จีรพรรณ กาญจนะจิตรา, 2545, หน้า 6) ซึ่งเป็นนักบริหาร ได้ให้ทรรศนะเกี่ยวกับความหมายของการพัฒนาเอาไว้ว่า ความหมายของการพัฒนานั้นสามารถแยกพิจารณาออกได้สองความหมาย คือ ความหมายอย่างแคบกับความหมายอย่างกว้าง

ความหมายอย่างแคบ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงในตัวระบบกระทำการ (changes in the system which performs) เท่านั้น การเปลี่ยนแปลงตามความหมายนี้เป็นการเปลี่ยนแปลงคุณภาพ (qualitative changes) ตัวอย่างเช่น ระบบคมนาคมที่เปลี่ยนจากรถที่ใช้กำลังม้ามาเป็นการใช้กำลังเครื่องยนต์ เราเรียกว่าเป็นการพัฒนาในการขนส่งทางบก แต่การเปลี่ยนแปลงในลักษณะเช่นนี้จะไม่รวมถึงการเจริญเติบโต (growth) อันหมายถึง การเพิ่มในด้านระดับของการกระทำ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงทางด้านปริมาณ (quantitative changes) เช่น ทางที่มีรถมากขึ้น การขนส่งก็เจริญเติบโตขึ้น และนอกจากนี้ยังไม่รวมถึงการเปลี่ยนแปลง (transformation) ในสภาพแวดล้อม (environmental changes) เช่น การที่รถยนต์มีจำนวนเท่าเดิม แต่การเปลี่ยนแปลงสภาพถนนให้ดีขึ้น มีจำนวนหลายสายขึ้น สามารถค้ำไปจุดต่าง ๆ ได้มากขึ้น เพราะลักษณะเช่นนี้เป็นการเปลี่ยนแปลงในสภาพแวดล้อมของการขนส่งทางบก ไม่ใช่การพัฒนาในการขนส่งทางบก

ส่วนความหมายอย่างกว้าง หมายถึง กระบวนการของการเปลี่ยนแปลง ซึ่งเป็นความหมายที่รวมเอาการเปลี่ยนแปลงในด้านคุณภาพ การเปลี่ยนแปลงในด้านปริมาณ และการเปลี่ยนแปลงในสิ่งแวดล้อมเข้าด้วยกัน ทั้งนี้เพราะในบางกรณี เช่น การเพิ่มขึ้นของรายได้ประชาชาตินั้นจะถือว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงในด้านปริมาณอย่างเดียว ก็อาจไม่ถูกต้องนัก เพราะสาเหตุที่ทำให้รายได้เพิ่มขึ้นนั้นอาจจะเป็นเพราะมีการเปลี่ยนแปลงในด้านคุณภาพ และการเปลี่ยนแปลงในสิ่งแวดล้อมเกิดขึ้นในสังคมนั้นก็ได้อีก

Sanders (อ้างถึงใน จีรพรรณ กาญจนะจิตรา, 2545, หน้า 7) นักสังคมวิทยาอีกท่านหนึ่งมอง “การพัฒนา” ในด้านการพัฒนาชุมชน อันเป็นการมองในแง่ยุทธศาสตร์ (strategy) ของการดำเนินงาน คือ มองการพัฒนาไปในรูปของกรรมวิธี วิธีการ โครงการ และขบวนการของการเปลี่ยนแปลง

การเปลี่ยนแปลงในรูปของกรรมวิธี (process) นั้น เป็นการมองการพัฒนา หรือ การเปลี่ยนแปลงที่เป็นไปอย่างมีระบบ และมีขั้นตอน โดยเฉพาะ และยังเป็นไปในรูปของการต่อเนื่องกันอีกด้วย

สำหรับการเปลี่ยนแปลงในรูปของวิธีการ (method) นั้น เป็นการมองการพัฒนา หรือการพัฒนาในลักษณะที่เป็นเครื่องมือหรืออุปกรณ์ที่จะนำไปสู่จุดหมายปลายทาง อย่างใดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะ

ส่วนการเปลี่ยนแปลงในลักษณะที่เป็น โครงการหรือแผนงาน (program) เป็นการมองการพัฒนาในลักษณะที่ว่า การดำเนินงานตามโครงการหรือแผนจะต้องเป็นไปอย่างมีระบบ มีขั้นตอน มีวิธีการทำงานที่กำหนดขึ้นมาอย่างแน่นอน โดยร่างเป็นโครงการ หรือแผนงานขึ้นตามหลักการพัฒนา

ประการสุดท้าย การเปลี่ยนแปลงในลักษณะที่เป็นขบวนการ (movement) เป็นการมองการพัฒนาออกไปในรูปของการรณรงค์ หรือการต่อสู้ของมวลชน เพื่อปฏิรูปสภาพความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น ซึ่งผู้เข้าร่วมในขบวนการมีความเชื่อและศรัทธาอย่างแน่วแน่ ว่าเป็นการกระทำที่ถูกต้อง

จากนิยามดังกล่าว การพัฒนาจะมองได้ทั้งในแง่ “คุณภาพ” และ “ปริมาณ” ซึ่งเป็นสิ่งที่ต้องควบคู่ไปด้วยกันเสมอ ในแง่ของปริมาณผลของการพัฒนามองเห็นได้เป็นวัตถุ สามารถจับต้องได้ มองเห็นได้ รวมทั้งวัดได้ เช่น รายได้ ถนน โรงงาน โรงเรียน โรงพยาบาล ฯลฯ ว่าเพิ่มขึ้นเท่าใด โดยที่ถือว่าสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นของดียิ่งปริมาณมากเพียงใด คุณภาพก็ต้องเพิ่มขึ้นเพียงนั้น ในแง่ของคุณภาพ ผลจากการพัฒนาดูได้ที่ตัวมนุษย์

รูปแบบของการพัฒนา

ในที่นี้ศึกษาโดยใช้กรอบแนวคิดในการพัฒนา 3 รูปแบบ ดังต่อไปนี้
รูปแบบที่ 1 แนวคิดแบบพึ่งตนเอง มีผู้ให้แนวคิดไว้หลากหลาย ดังนี้
สนธยา พลศรี (2533, หน้า 48-49) ได้สรุปแนวความคิดเกี่ยวกับการพึ่งตนเองนี้ ว่าเป็นความเชื่อที่เป็นแนวทางสำหรับการปฏิบัติงานของนักพัฒนาตลอดมา วิธีการ

ช่วยเหลือคนนั้นวิธีที่ดีที่สุดคือการช่วยให้ประชาชนมีขีดความสามารถที่ช่วยตัวเองต่อไปได้โดยไม่ต้องคอยพึ่งให้คนอื่นมาช่วยอยู่ตลอดไป ซึ่งข้อมความหมายว่าตราบไคที่รัฐบาลยังต้องค้ำจุนช่วยเหลือประชาชนแบบเลี้ยงเด็กไม่รู้จักโตแล้ว การช่วยเหลือก็ปราศจากประสิทธิภาพ

ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับการพึ่งตนเอง มีดังนี้

บุญเริ่ม สิงหนานตร (อ้างถึงใน อนันต์ เกตุวงศ์, 2532, หน้า 36) กล่าวว่าประชาชนต้องมีลักษณะพึ่งตนเองในทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม เพราะการพึ่งตนเองนั้นเป็นพื้นฐานสำคัญของขบวนการพัฒนา การรู้จักพึ่งตนเองทำให้ประชาชนสำนึกในความสำคัญของตนเองว่าตนเองคือ ใคร รู้คุณค่าของวัฒนธรรมที่ตนมีอยู่และประเพณีอันหวงแหนของตนทำให้เกิดความภาคภูมิใจในวิธีการและผลงานของตน ทำให้มีเอกลักษณ์และความปรารถนาที่จะตัดสินใจปัญหาของตนเองและทำให้มีการเปลี่ยนแปลงในที่สุด แต่เดิมนั้น โครงการพัฒนามุ่งการพึ่งตนเองในทางเศรษฐกิจแต่ประการเดียว ทำให้ประชาชนไม่สามารถพึ่งตนเอง เพราะติดอยู่กับการสร้างผลผลิตมากกว่าการสร้างสำนึกในการพึ่งพาตนเอง

กาญจนา แก้วเทพ และกนกศักดิ์ แก้วเทพ (อ้างถึงใน อนันต์ เกตุวงศ์, 2532, หน้า 37) กล่าวว่า การพึ่งตนเองนั้น มี 2 ระดับ คือ ระดับบุคคล และระดับกลุ่มบุคคล ระดับแรก หมายถึง “กิจกรรมทั้งหลายที่กระทำโดยปัจเจกชน และครัวเรือนเพื่อบรรลุถึงการมีหลักประกันของการดำรงชีพของเขา” อีกระดับหมายถึง “สังคม (กลุ่ม) ที่มีการจัดระบบเพื่อให้ประชาชนสามารถดำเนินการตอบสนองความต้องการของตนเอง (self-fulfillment) ด้วยวิธีการช่วยเหลือตนเอง ด้วยการร่วมมือกับคนอื่นที่อยู่ในสถานการณ์เดียวกัน” โดยกลุ่มชนนั้นมีอิสระในการกำหนดเป้าหมายและการดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายด้วยความพยายามและกำลังใจของกลุ่มเอง

นิธิ เอียวศรีวงศ์ (อ้างถึงใน อนันต์ เกตุวงศ์, 2532, หน้า 36) ให้ความหมายของการพึ่งตนเองไว้ว่า “การทำให้ที่ดินของตนสามารถเลี้ยงครอบครัวของตนได้อย่างสุขสบาย โดยปราศจากหนี้สิน ชาวชนบทควรถอนตัวจากการเพาะปลูกเพื่อการตลาด แต่มุ่งทำการเพาะปลูกเพื่อให้ได้อาหารและปัจจัยสำคัญในการดำเนินชีวิตอย่างพร้อมมูล เฉพาะส่วนที่เหลือจากการบริโภคในครัวเรือนเท่านั้นที่จะขายออกสู่ตลาด

อภิชาติ ทองอยู่ และคนอื่น ๆ (อ้างถึงใน อนันต์ เกตุวงศ์, 2532, หน้า 37) อธิบายว่า หมู่บ้านที่พึ่งตนเอง เป็นสังคมที่มีแบบแผนทางวัฒนธรรมและการผลิตแบบของตนเอง ผลิตเพื่อบริโภคเป็นหลัก และสามารถทำไปโดยอาศัยพื้นฐานทางวัฒนธรรมของตนเอง มีการช่วยเหลือเกื้อกูลระหว่างกันและกันทั้งภายในและภายนอกหมู่บ้าน โดยยังคงสามารถดำรงความเป็นตัวของตัวเองไว้ได้

Hope (อ้างถึงใน อนันต์ เกตุวงศ์, 2532, หน้า 38) กล่าวว่า การพึ่งตนเอง หมายถึง การมีอิสระในการตัดสินใจ และสามารถระดมทรัพยากรของสังคมมาใช้ตามความคิดและแนวทางของตนเองได้ ทั้งยังหมายถึงการปฏิเสธหลักการจัดสรรทรัพยากรของผู้อื่นอย่างเอาเปรียบด้วย และยังคงกล่าวด้วยว่า ปัจจัยสำคัญของการพึ่งตนเองคือ ประเทศกำลังพัฒนาจะต้องกำหนดแนวคิดและนโยบายในการพัฒนาโดยอาศัยความเป็นจริงทางสังคม เศรษฐกิจของตนเองเป็นพื้นฐานมากกว่าจะไปเอาอย่างมาจากประเทศพัฒนาแล้ว

สนธยา พลศรี (2533, หน้า 56) กล่าวว่า หลักสำคัญในการพัฒนาชุมชน คือการส่งเสริมให้ประชาชนได้มีการช่วยเหลือตนเองมากที่สุดเพราะทรัพยากรที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาชุมชน คือประชาชนในชุมชน การที่จะให้บุคคลนั้นมีค่าและประสิทธิภาพสำหรับชุมชนได้ก็คือการสร้างความสามารถในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาของชุมชนของตนด้วยตัวเองเป็นสำคัญ เพราะประชาชนในชุมชนนั้น รู้สภาพความเป็นจริงในชุมชนได้ดีกว่าผู้อื่น ส่วนการช่วยเหลือจากภายนอกนั้นเพียงเพื่อช่วยให้เขาสามารถช่วยตนเองได้เท่านั้น ไม่ควรช่วยในทุกสิ่งทุกอย่าง จนเขาไม่ได้มีส่วนร่วมในอันที่จะเป็นการสร้างความภาคภูมิใจในตัวเอง

รูปแบบที่ 2 แนวคิดแบบพึ่งพา มีผู้ให้แนวคิดไว้หลากหลาย ดังนี้

สนธยา พลศรี (2533, หน้า 168) กล่าวถึงทฤษฎี 2 แนวความคิดที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน โดยมีความเชื่อพื้นฐานว่าการค้ำพัฒนาเกิดขึ้นพร้อม ๆ กันกับการพัฒนาและการพัฒนาประเทศแบบทุนนิยมของประเทศตะวันตก คือ สาเหตุของการค้ำพัฒนาในประเทศโลกที่สาม ช่องว่างของการพัฒนาดังกล่าวนี้นี้เนื่องมาจากลัทธิล่าอาณานิคมและการถือเอาประโยชน์ของประเทศค้ำพัฒนาแล้วจากประเทศใน โลกที่สามอยู่ในลักษณะของประเทศบริวารอยู่ภายใต้ขอบข่ายของอำนาจทางการเมืองและเศรษฐกิจ เป็นแหล่งวัตถุดิบ ตลาดสินค้าอุตสาหกรรม แหล่งขยายตัวของการลงทุน ผลประโยชน์และ

รายได้ และจุดสำคัญทางยุทธศาสตร์ให้กับประเทศทุนนิยมตะวันตก เมื่อเป็นเช่นนี้ ประเทศในโลกที่สามจึงถูกกำหนดเงื่อนไขการพัฒนาประเทศโดยประเทศทุนนิยมตะวันตกซึ่งเรียกว่า “การพึ่งพา” (dependence) ทั้งในด้านวัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจและการเมืองไม่ได้มีแนวทางการพัฒนาประเทศที่เป็นอิสระของตนเอง ต้องพึ่งพาประเทศทุนนิยมตะวันตกทั้งด้านเทคโนโลยี ทุน และสินค้าประเภททุน ความเชี่ยวชาญและตลาดการค้าและอื่น ๆ นอกจากนี้ลักษณะของการสัมพันธ์ก็ยังเป็นไปในเชิงเอารัดเอาเปรียบ ประเทศโลกที่สามอีกด้วย เช่น การซื้อวัตถุดิบในราคาถูกแต่ต้องซื้อสินค้าอุตสาหกรรมในราคาแพง และการถ่ายโอนรายได้ในรูปของบริษัทข้ามชาติเป็นต้น เหตุผลดังกล่าวแล้ว ประเทศในโลกที่สามจึงมีลักษณะด้อยพัฒนาและพึ่งพาประเทศทุนนิยมตะวันตกอย่างไม่มีวันสิ้นสุด

ทฤษฎีการด้อยพัฒนาและการพึ่งพานี้ เป็นทฤษฎีหนึ่งที่สามารถนำมาใช้ในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนได้ นั่นคือในการพัฒนาประชาชน ต้องปราศจากการครอบงำทางความคิด และรัฐบาลจะต้องไม่กระทำการใด ๆ ก็ตามที่ประชาชนต้องพึ่งพารัฐบาลอยู่ตลอดเวลา ต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนมีอิสระเสรีในการดำเนินงานตามหลักประชาธิปไตย และหลักการพัฒนาชุมชน เพราะไม่เช่นนั้นแล้วการพัฒนาชุมชนที่แท้จริงก็ไม่สามารถจะเกิดขึ้นได้เลย

เกื้อ วงศ์บุญสิน (2540, หน้า 45) กล่าวว่า ทฤษฎีการพึ่งพิง มีต้นกำเนิดมาจากปัญหาความด้อยพัฒนาเรื้อรัง ในประเทศกลุ่มละตินอเมริกัน โดยนักสังคมสงเคราะห์และนักเศรษฐศาสตร์ชาวละตินอเมริกันเป็นผู้ริเริ่มขึ้นเมื่อปลายทศวรรษที่ 1960 และได้แพร่กระจายไปยังทุกภูมิภาคในโลกในเวลาต่อมาอย่างรวดเร็ว แนวทางการศึกษาในแบบนี้ เป็นการศึกษาถึงเรื่องปัญหาและที่มาของความด้อยพัฒนาในประเทศโลกที่สาม โดยมีขอบข่ายครอบคลุมเรื่องการพัฒนาแบบพึ่งตนเอง เรื่องชาตินิยม เรื่องโครงสร้างนิยมและเรื่องพัฒนานิยมด้วย แนวคิดนี้เป็นแนวความคิดประเภทต่อต้านจักรวรรดินิยม มีการวิเคราะห์หาแนวทางหลุดพ้นจากสภาพความด้อยพัฒนา หรือหาโอกาสที่จะพัฒนาประเทศภายใต้ระบบทุนนิยมที่กำลังดำเนินไปอยู่ โดยการปรับปรุงความสัมพันธ์ทางการผลิตเพื่อเตรียมรับการเปลี่ยนแปลงทางด้านคุณภาพของเศรษฐกิจและสังคมใหม่

ซึ่งจะเห็นได้ว่าโดยพื้นฐานแล้วทฤษฎีการพึ่งพิงเป็นแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์การเมืองเชิงโครงสร้างและหน้าที่นั่นเอง

จากการสำรวจแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาแบบพึ่งพา พบว่า ส่วนใหญ่จะเน้นการพัฒนาในระดับประเทศ การพึ่งพาหรือพึ่งพิงของประเทศที่ด้อยพัฒนากับประเทศที่พัฒนาแล้ว ดังนั้นหากจะนำมาใช้ศึกษาแนวคิดของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลสตรีว่ามีแนวคิดแบบพึ่งพาหรือไม่นั้น อาจเปรียบเทียบลงมาในระดับชุมชนว่ามีความต้องการพึ่งพาจากภายนอกในด้านใดบ้าง อาทิ ต้องการพึ่งพาด้านทุน ด้านการตลาด ด้านความรู้ อีกทั้งในแง่ของแนวทางในการพัฒนาหากต้องพึ่งพาภายนอกอยู่ตลอด แสดงว่าไม่มีแนวทางการพัฒนาที่เป็นอิสระของตนเอง

รูปแบบที่ 3 แนวคิดการพัฒนาตามทฤษฎีความทันสมัย มีผู้ให้แนวคิดไว้หลากหลาย ดังนี้

สนธยา พลศรี (2533, หน้า 167) กล่าวว่า ทฤษฎีความทันสมัย (modernization theory) เป็นทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ ซึ่งนักเศรษฐศาสตร์ให้ความสำคัญของความทันสมัยในเชิงการผลิต การลงทุน โดยกรรมวิธีที่มีเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพสูง เช่น เครื่องจักรกลขนาดใหญ่ โรงงานใหญ่ ๆ จำนวนมาก ๆ อัตราการขยายตัวของดีกหรืออาคารทันสมัยเพิ่มปริมาณในอัตราสูง ประชาชนมีเครื่องอำนวยความสะดวกสบายในชีวิตประจำวันจะมีเทคโนโลยีเข้ามาเกี่ยวข้องมากมาย

การพัฒนาที่นำไปสู่ความทันสมัยนั้น จะต้องอาศัยกระบวนการอันก่อให้เกิดอุตสาหกรรม การขยายความเป็นเมือง การยกระดับความมีเหตุผลของประชาชนโดยเน้นการพัฒนาทางวัตถุเป็นสำคัญ มีการกำหนดเป้าหมายไว้ล่วงหน้าในเชิงปริมาณ ที่ชัดเจน เช่น ในอีก 5 ปีข้างหน้า จะมีถนนเพิ่มขึ้นกี่สาย มีโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่เพิ่มขึ้นกี่โรง มีอาคารศูนย์การค้าพาณิชย์กี่แห่ง เป็นต้น

เกื้อ วงศ์บุญสิน (2540, หน้า 38) กล่าวว่า ทฤษฎีภาวะทันสมัย เป็นทฤษฎีที่ได้รับความนิยมอย่างสูงในประเทศตะวันตกในตอนปลายสงครามโลกครั้งที่สอง เริ่มใช้อย่างจริงจังในโครงการฟื้นฟูประเทศยุโรปตะวันตก และแพร่ขยายออกไปในประเทศด้อยพัฒนาในช่วงทศวรรษที่ 1950 -960 เป็นแนวคิดที่กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงในแง่ต่าง ๆ ของชีวิตมนุษย์ ทฤษฎีนี้อาศัยทฤษฎีเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิกและทฤษฎี

สังคมศาสตร์อเมริกันมาประยุกต์ใช้เป็นกรอบการวิเคราะห์ปัญหา และนักคิดส่วนใหญ่ มักใช้สังคมตะวันตกเป็นตัวแบบ

Huntington (อ้างถึงใน เกื้อ วงศ์บุญสิน, 2540, หน้า 38) กล่าวว่า การพัฒนา ประเทศให้ทันสมัยจะต้องดำเนินไปทั้งในแง่เศรษฐกิจ สังคม การเมือง ความรู้สึกรู้จักคิด และความรู้ของคนในสังคมนั้น จะขาดด้านใดด้านหนึ่งไม่ได้ เพราะแต่ละด้านย่อมมีความสัมพันธ์ส่งผลถึงกันและกัน

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

จากในอดีตที่ผ่านมาการท่องเที่ยวแบบดั้งเดิมที่นักท่องเที่ยวมาเที่ยวกันเป็นจำนวนมาก ๆ ตามฤดูกาลทำให้เกิดปัญหาตามมามากมายไม่ว่าจะเป็นปัญหาขยะ สกปรก ทำลายทรัพยากรธรรมชาติมีการเด็ดดอกไม้หรือเก็บพรรณไม้ไปจากแหล่งท่องเที่ยว นั้น ๆ เป็นต้น จึงทำให้องค์การต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวไม่ว่าจะเป็น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ผู้ประกอบการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยว กลุ่มนักท่องเที่ยวสิ่งแวดล้อม มัคคุเทศก์ ได้มีการคิดหาวิธีการที่จะจัดการพัฒนาการท่องเที่ยวไปในทิศทางที่ประสานการพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีความเหมาะสมให้เกิดความสามารถที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวได้โดยไม่ทำให้เกิดผลเสียต่อสิ่งแวดล้อม ทั้งทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ เพื่อให้มีการคำนึงถึงผลประโยชน์ของธุรกิจท่องเที่ยวในระยะยาว จึงให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศขึ้นในประเทศไทย ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่เน้นการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมพร้อมทั้งได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลินได้รับความรู้ไปด้วย ดังนั้นจะมีความหมายของคำว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย [ททท.] (2538, หน้า 7) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หมายถึง การเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวแห่งใดแห่งหนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษา ชื่นชมและเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพ สภาพทางธรรมชาติ วัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนไทยในท้องถิ่นบนพื้นฐานของความรู้และความรับผิดชอบต่อระบบนิเวศ นักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวจะเป็นกลุ่มเดินทางที่แสวงหาสิ่งต่าง ๆ

ดังต่อไปนี้

1. กิจกรรมต่าง ๆ ที่ให้ประสบการณ์ที่หลากหลายให้มากขึ้น
2. ประสบการณ์จากการได้ไปเที่ยวแหล่งธรรมชาติและเหลือประสบการณ์ที่ได้สัมผัสวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของสังคมที่แตกต่างจากที่ตนอยู่
3. โอกาสที่เรียนรู้เกี่ยวกับลักษณะทางธรรมชาติ วัฒนธรรมที่มีความแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่
4. ให้มีการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมธรรมชาติ และสมบัติทางวัฒนธรรม ในพื้นที่ที่ไปชมไปท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หรือ ecotourism เป็นคำผสมระหว่างคำว่า ecology แปลว่า นิเวศวิทยา กับคำว่า tourism แปลว่า การท่องเที่ยว (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, คณะวนศาสตร์, ศูนย์วิจัยป่าไม้, 2538, หน้า 3-2) สำหรับการบัญญัติศัพท์ ecotourism เป็นภาษาไทยนั้น ได้มีผู้เสนอใช้ชื่อหลายคำ เช่น การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ การท่องเที่ยวเพื่อรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อมนิเวศสัญจร นิเวศท่องเที่ยว เป็นต้น แต่ ททท. (2538, หน้า 8) ได้เลือกใช้คำว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยได้นำเสนอราชบัณฑิตยสถานพิจารณาประกาศใช้อย่างเป็นทางการแล้ว ซึ่งไม่ว่าจะเรียกขานกันว่าอย่างไรต่างก็หมายถึง การท่องเที่ยวรูปแบบใหม่รูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (sustainable tourism) ที่มุ่งให้เกิดการดูแลสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว ดังนั้นจึงมีผู้ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้อย่างมากมายพอจะยกตัวอย่างได้ดังต่อไปนี้ คือ

ททท. (2538, หน้า 8) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่า หมายถึง การเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวแห่งใดแห่งหนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาชื่นชม และเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพ สภาพธรรมชาติ สภาพสังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น บนพื้นฐานของความรู้และความรับผิดชอบต่อระบบนิเวศ

ภราเดช พยัณวิเชียร (อ้างถึงใน บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2542, หน้า 12) ได้ให้ความหมายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่า หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวในพื้นที่ที่เป็นธรรมชาติวัฒนธรรมท้องถิ่น มีขอบเขต ซึ่งจำกัด โดยรูปแบบและสถานที่ตลอดจนในเรื่องกลุ่มนักท่องเที่ยว

Boo (อ้างถึงใน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, คณะวนศาสตร์, ศูนย์วิจัยป่าไม้, 2538, หน้า 2-3) เป็นผู้คลุกคลีกับงานวิจัยการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในลาตินอเมริกา และหมู่เกาะแคริบเบียน และได้เขียนรายงาน เรื่อง *Ecotourism: The Potentials and Pitfalls* ได้ให้ความหมายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่า หมายถึง การท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่เอื้อประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ อันเนื่องมาจากมีรายได้สำหรับการดูแลพื้นที่ การสร้างงานให้ชุมชนท้องถิ่น และการสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม

Ceballos (อ้างถึงใน พ.ศ.ท. สุรศักดิ์ ชูณณรงค์, 2539, หน้า 26) แห่งสหภาพสากลว่าด้วยการอนุรักษ์ (International Union for the Conservation of Nature and Natural Resources--IUCN) เป็นบุคคลแรกที่ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่า หมายถึง การท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางไปยังแหล่งธรรมชาติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อชื่นชม ศึกษาเรียนรู้และเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพ พืชพรรณ และสัตว์ป่า ตลอดจนลักษณะทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในแหล่งธรรมชาติเหล่านั้น

นาคม ชีรสวรรณจักร (2541, หน้า 35) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (ecotourism) เป็นคำผสมระหว่าง ecology (นิเวศวิทยา) กับ tourism (การท่องเที่ยว) ซึ่งมีคำที่มีความหมายใกล้เคียงกันดังนี้ nature-base tourism, green tourism และ biotourism และได้สรุปความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ดังนี้คือ

1. แหล่งท่องเที่ยวที่จะเสริมและพัฒนาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ควรเป็นพื้นที่ธรรมชาติที่มีการอนุรักษ์ธรรมชาติและสภาพแวดล้อม โบราณคดีและวัฒนธรรมที่ปรากฏในพื้นที่ธรรมชาตินั้นด้วย

2. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวที่ได้สัมผัสมีประสบการณ์กับสภาพแวดล้อมธรรมชาติ โดยตรงและเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาเรียนรู้สภาพแวดล้อมธรรมชาติ ซึ่งนอกจากจะได้รับความพึงพอใจแล้ว ยังเป็นการเสริมสร้างจรรยาบรรณด้านสิ่งแวดล้อมเชิงบวกอีกด้วย

3. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการท่องเที่ยวที่ทุกฝ่ายมีความรับผิดชอบต่อสภาพแวดล้อมธรรมชาติและระบบนิเวศ โดยเป็นการท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เสื่อมโทรมลง

4. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องเป็นการท่องเที่ยวที่ให้ประโยชน์กลับคืนสู่ธรรมชาติ และการอนุรักษ์ธรรมชาติ ในขณะที่เดียวกันเอื้อประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่นทั้งทางตรงและทางอ้อม

5. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะมุ่งเน้นที่คุณค่าธรรมชาติ หรือ ลักษณะเด่นที่เป็นเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวเป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยว ไม่ใช่เน้นที่การเสริมแต่ง หรือ การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก

แนวความคิดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2540, หน้า 9-13) ได้อธิบายถึงแนวความคิดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ว่า การเปลี่ยนแปลงทิศทางของการท่องเที่ยวได้เริ่มขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม ในราวคริสต์ศักราชที่ 1980 ที่มีการนำเสนอทางเลือกใหม่ของการท่องเที่ยว (alternative tourism) ในรูปการนำเสนอ (label หรือ form) ต่าง ๆ เช่น appropriate, soft, green, sustainable และ ecotourism เป็นต้น ซึ่ง ecotourism เป็นรูปแบบที่ขยายตัวอย่างรวดเร็วในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว สำหรับประเทศไทย ecotourism เป็นทางเลือกที่หลายฝ่ายเห็นว่า มีความเหมาะสมในการพัฒนาเป็นรูปแบบหลักและให้มีการจัดการที่เหมาะสม จากบัญญัติศัพท์ของ ecotourism เป็นภาษาไทยได้มีการเสนอและประยุกต์ใช้หลายคำ โดยเฉพาะคำว่าการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ นิเวศสัญจร นิเวศท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเพื่อรักษาสีงแวดล้อม และการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ เป็นต้น ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นศัพท์ที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบัน จากการศึกษาแนวความคิด ปรัชญา รูปแบบและการจัดการที่มีลักษณะเฉพาะของการท่องเที่ยวรูปแบบนี้ เห็นว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ น่าจะเป็นบัญญัติศัพท์ที่เหมาะสมที่สุด ทั้งนี้เพื่อเน้นความชัดเจนของการท่องเที่ยวที่มุ่งรักษาระบบนิเวศ อันเป็นความจำเป็นในการท่องเที่ยวในพื้นที่ที่มีความสำคัญและเกี่ยวข้องกับระบบนิเวศอย่างใกล้ชิด

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (ecotourism) เป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยว ที่มุ่งให้เกิดการดูแลรักษาสีงแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวและของทรัพยากรต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงเป็นส่วนหนึ่งของการ

ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (conservation tourism) ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่พัฒนาไปสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (sustainable tourism) ตามปฏิญญาสากลว่าด้วยการพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน (environmentally sustainable development: agenda 21) โดยเมื่อพิจารณาจากรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีอยู่ จะเห็นว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศครอบคลุมในบางส่วนของ การท่องเที่ยวทุกรูปแบบในกลุ่มที่เป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

กรมป่าไม้ (2545, หน้า 13-16) อธิบายว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีการใช้คำจำกัดความอย่างหลากหลาย แต่ทั้งหมดได้เน้นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบ (responsible lity) ในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ (nature) เป็นหลัก มีการจัดการรักษาสิ่งแวดล้อม (environmental management) และการให้การศึกษา (education) แก่ผู้เกี่ยวข้อง สำหรับประเทศไทยมีความจำเป็นที่จะกำหนดคำจำกัดความในลักษณะที่ทำให้เกิดความชัดเจนในหมู่ผู้เกี่ยวข้อง การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (ecotourism) คือ การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบต่อแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับระบบนิเวศ โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงครอบคลุมองค์ประกอบหลัก 4 ด้าน ที่ประกอบด้วย การพิจารณาด้านพื้นที่ท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยว ผู้เกี่ยวข้อง และรูปแบบการจัดการ ดังต่อไปนี้ (กรมป่าไม้, 2545, หน้า 14-16)

1. องค์ประกอบด้านพื้นที่ เป็นการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติเป็นหลัก มีแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ (eco-system) ในพื้นที่ของแหล่งนั้น ดังนั้นองค์ประกอบด้านพื้นที่จึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ

2. องค์ประกอบด้านการจัดการ เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม มีการจัดการที่ยั่งยืนครอบคลุมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากร การจัดการสิ่งแวดล้อม การป้องกันและกำจัดมลพิษ และควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต จึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดการอย่างยั่งยืน

3. องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการ เป็นการท่องเที่ยวที่เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้ โดยมีการให้การศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว เป็นการเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ ความประทับใจ เพื่อสร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องทั้งต่อนักท่องเที่ยวประชาชนท้องถิ่น และผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นการท่องเที่ยวสิ่งแวดล้อมศึกษา (environmentally education-based tourism)

4. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม เป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนท้องถิ่น ที่มีส่วนร่วมเกือบตลอดกระบวนการ เพื่อก่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อท้องถิ่น โดยประโยชน์ต่อท้องถิ่นที่ได้หมายความรวมถึงการกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิต และการได้รับผลตอบแทน เพื่อกลับมาบำรุงรักษาและจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้วย และในที่สุดแล้วท้องถิ่นมีส่วนในการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ ท้องถิ่นในที่นี้เริ่มต้นจากระดับรากหญ้า จนถึงการปกครองส่วนท้องถิ่น และอาจรวมการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน

ข้อกำหนดที่ชัดเจนของ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศนี้ ขึ้นอยู่กับความสมบูรณ์ของลักษณะพื้นฐานที่เป็นหลักการทั้ง 4 ด้าน หากการท่องเที่ยวใดมีการประกอบกันที่สมบูรณ์ของลักษณะดังกล่าวแล้ว จัดได้เป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สมบูรณ์ หากขาดหรือปราศจากข้อใดข้อหนึ่งไป ความสมบูรณ์จะลดน้อยลง จนอาจต้องเป็นการจัดการที่ส่งเสริมให้การท่องเที่ยวนั้นเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบอื่น ๆ

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2540, หน้า 11-13) อธิบายว่า ลักษณะเฉพาะประการหนึ่งคือ การมุ่งเน้นในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ เพื่อประสานการท่องเที่ยวกับความพอใจในการเรียนรู้และสัมผัสกับระบบนิเวศ ที่แตกต่างอย่างชัดเจนกับความสนใจในประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และการพัฒนาอารยธรรมของมนุษย์ในการเอาชนะธรรมชาติหรือเป็นเอกเหนือธรรมชาติ หากแต่ยังรวมเอาลักษณะวัฒนธรรมที่มีวิถีชีวิตแบบธรรมชาติ หรือเป็นส่วนหนึ่งในระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ ลักษณะเฉพาะนี้จึงทำให้ ecotourism ไม่ใช่การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม แม้ว่าจะมีความคาบเกี่ยวกันในพื้นที่ก็ตาม ในทำนองเดียวกัน การท่องเที่ยวธรรมชาติจึง

ไม่ใช่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้งหมด ทั้งนี้ ต้องขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยว และการจัดการการท่องเที่ยว นั้น ๆ ด้วย ดังนั้น แหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ จึงมีเพียงบางส่วน จัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศหรือแหล่งท่องเที่ยวหนึ่ง ๆ อาจมีการท่องเที่ยวเชิงนิเวศควบคู่ไปกับการท่องเที่ยวแบบอื่น ๆ ได้ จากลักษณะดังกล่าว จึงมีสิ่งที่จะต้องทำความเข้าใจเพิ่มเติม ดังนี้

1. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการท่องเที่ยวแนวใหม่ที่แตกต่างจากการท่องเที่ยวแบบปกติหรือ แบบประเพณีนิยม ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวเป็นหลัก และเน้นการส่งเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ
2. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศไม่ใช่สิ่งตรงข้ามกับการท่องเที่ยวแบบคนละใหญ่ (mass tourism) เพราะการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไม่ได้ถูกจำกัดที่ขนาดของการท่องเที่ยว แต่จำกัดที่รูปแบบกิจกรรมและขนาดที่เหมาะสมกับพื้นที่ นักท่องเที่ยวกลุ่มเล็ก ๆ สามารถทำงานสิ่งแวดล้อมได้เช่นเดียวกันหรือมากกว่านักท่องเที่ยวคนละใหญ่หากปราศจากการจัดการที่ดี การจัดการกับการท่องเที่ยวคนละใหญ่ในทิศทางและภายใต้รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ อาจจัดเป็น mass ecotourism
3. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศไม่จำเป็นต้องเป็นการจัดการที่ง่าย ๆ ราคาถูก มีรูปแบบการท่องเที่ยวที่ยากลำบาก มีรายได้จากการท่องเที่ยวน้อย เพียงแต่มีการจัดการที่ดี มีการรักษาสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ มีการประสานความเข้าใจกับนักท่องเที่ยวและให้ประโยชน์ที่เหมาะสมตามความคาดหวังของนักท่องเที่ยวแล้ว การท่องเที่ยวเชิงนิเวศอาจตอบสนองนักท่องเที่ยวได้ทุกกลุ่ม ทุกระดับ และมีรายได้สูงได้เช่นกัน
4. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงให้ความสำคัญในการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึกมากกว่าการให้ความพึงพอใจอย่างไม่มีขอบเขตของนักท่องเที่ยว ดังนั้นจึงเป็นการท่องเที่ยวที่ต้องมีการประสานความเข้าใจกันอย่างเหมาะสมตลอดกระบวนการ

ความสำคัญของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ในขณะที่ประเทศไทยยังมีปัญหาในเรื่องของการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรมีทั้งการแย่งชิงทรัพยากร โดยทั่วไปจะเป็นเรื่องของการแย่งชิงทรัพยากรระหว่างผลประโยชน์ของรัฐ ของประชาชน และของปัจเจกชน และประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศยังมีวิถี

ชีวิตเกี่ยวข้องกับธรรมชาติและยังคงต้องการใช้ทรัพยากรอยู่มาก จึงทำให้รัฐและองค์กรเอกชนพยายามที่จะหาทางแก้ปัญหาดังกล่าวเพื่อให้ปัญหาดังกล่าวหมดไป และในเรื่องของการท่องเที่ยวเองก็เป็นส่วนหนึ่งที่ต้องการใช้ทรัพยากรจากธรรมชาติคั้งนั้น แนวคิดในเรื่องการท่องเที่ยวแบบนิเวศจึงเป็นทางออกที่จะทำให้ลดปัญหาระหว่างผู้ใช้กับแหล่งทรัพยากรธรรมชาติให้มีความสมดุลหรือมีพอที่จะใช้ไปได้นาน ๆ เท่าที่จะนานได้ หรือเป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบยั่งยืน จึงได้มีการศึกษาเพื่อให้มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยว ให้ใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่และใช้ได้อย่างยาวนานและคงอยู่ตลอดไป ซึ่งมีหลักเกณฑ์สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีดังนี้ (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2540, หน้า 3-6)

1. เป็นแหล่งธรรมชาติ (nature-based) การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นการท่องเที่ยวบนพื้นฐานของสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ ซึ่งเน้นลักษณะสำคัญทางชีวภาพ กายภาพและวัฒนธรรม กล่าวคือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ ซึ่งอาจจะรวมถึงส่วนของวัฒนธรรมในแหล่งธรรมชาตินั้นด้วย
2. มีความยั่งยืนทางนิเวศ (ecologically sustainable) รูปแบบการท่องเที่ยวควรจะเอื้ออำนวยให้เกิดความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม คือ เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุด
3. ให้ความรู้ทางสิ่งแวดล้อม (environmentally education) การให้ความรู้ทางธรรมชาติในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นเป็นลักษณะสำคัญที่ทำให้การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แตกต่างจากการท่องเที่ยวธรรมชาติรูปแบบอื่น ๆ การให้ความรู้ทางสิ่งแวดล้อมเป็นเครื่องมือสำคัญที่ทำให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นมีความสนุกและมีความหมาย การท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นจะดึงคนที่อยากสัมผัสกับธรรมชาติมาเพื่อที่จะพัฒนาความรู้ ความตระหนัก และสำนึกคุณค่าของธรรมชาติแล้วสามารถที่จะชักนำไปสู่การกระทำที่มีผลดีต่อสิ่งแวดล้อม เช่น ความตระหนักในเรื่องการอนุรักษ์ คั้งนั้นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว ชุมชน และอุตสาหกรรมท่องเที่ยว
4. ก่อให้เกิดผลประโยชน์แก่คนท้องถิ่น (locally beneficial) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศควรเกิดประโยชน์ให้แก่คนท้องถิ่นมากที่สุด กล่าวคือ ทำให้เกิดการจ้างงาน การใช้วัสดุที่หาได้จากท้องถิ่น กิจการที่คนท้องถิ่นเป็นเจ้าของ นอกจากนั้น คนท้องถิ่นควรมี

ส่วนร่วมในการตัดสินใจในการพัฒนาการท่องเที่ยว และรายได้จากการท่องเที่ยว ส่วนหนึ่งควรมีการนำมาใช้ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

5. ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว (tourist satisfaction) ความพอใจของนักท่องเที่ยวในการมาหาประสบการณ์ของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นสิ่งสำคัญในการอยู่รอดของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังต้องรวมถึงการมีเสถียรภาพของการเมืองเพื่อความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวด้วย

จุดมุ่งหมายของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

จุดมุ่งหมายสูงสุด (the goal is topmost) ของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน คงสภาพสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและทางสังคมที่ดี และประชาชนสามารถพึ่งตนเองได้ ดังนั้นจุดมุ่งหมายเฉพาะในระยะแรกของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงประกอบด้วย (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2540, หน้า 34)

1. ให้มีแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศในพื้นที่ ที่ได้รับการจัดการอย่างมีความรับผิดชอบในการอนุรักษ์ พื้นฟู และรักษาระบบนิเวศที่ยั่งยืน โดยคำนึงถึงขีดความสามารถที่รองรับได้ โดยมีการกำหนดพื้นที่ที่เหมาะสมในการใช้ประโยชน์ พื้นที่อนุรักษ์และพื้นที่นอกเขตอนุรักษ์เพื่อการท่องเที่ยว

2. ให้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการสร้างจิตสำนึกด้านการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ อันเป็นการสนับสนุนการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและสังคมโดยรวม

3. ให้มีการจัดการที่ประสานความร่วมมือของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ตามบทบาทหน้าที่ที่ชัดเจน โดยมีเป้าหมายและทิศทางเดียวกันและมีการศึกษาร่วมกันอย่างเป็นระบบ ทั้งนี้ต้องมีการจัดการ อย่างมีส่วนร่วมที่เสมอภาคเป็นธรรมของประชาชนท้องถิ่น ในกระบวนการท่องเที่ยวในด้านการจัดการ กำกับ ดูแล และการประกอบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในทิศทางที่ก่อให้เกิดผลประโยชน์อย่างเหมาะสมเสริมสร้างชุมชนที่มีความเข้มแข็ง ประชาชนสามารถรักษาวิถีชีวิตที่ดีและสังคมมีการเปลี่ยนแปลงด้วยความสมัครใจ

4. ให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกลมกลืนกับทรัพยากร โดยคงรักษาสีงแวดล้อมที่ดี มีการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ได้มาตรฐาน รักษาเอกลักษณ์ทางธรรมชาติและสังคมของพื้นที่ และมีบรรยากาศการท่องเที่ยวที่ให้ความมั่นใจและความปลอดภัยในการท่องเที่ยว

5. ให้นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศชาวต่างประเทศที่มีคุณภาพ เดินทางเข้ามาสู่ประเทศไทยมากขึ้น นักท่องเที่ยวชาวไทยมีการเดินทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศภายในประเทศอย่างกว้างขวางมากขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนและประชาชนทั่วไป และมีการกระจายตัวของนักท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ อย่างเหมาะสม

จากหลักเกณฑ์ดังกล่าวของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศหรือการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จะเห็นได้ว่าเป็นหลักเกณฑ์ที่เห็นความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และช่วยให้นักท่องเที่ยวได้เห็นถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติไปด้วย เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกที่รักและหวงแหนทรัพยากรของตนไว้ เพื่อประโยชน์ของตนเองและประเทศชาติ ดังนั้นจึงเห็นความสำคัญของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จะช่วยให้ปัญหาต่าง ๆ ระหว่างรัฐและประชาชนในเรื่องของการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง “บทบาทผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” ได้มีการทำการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องหรือมีความสัมพันธ์กันกับเรื่องที่คุณวิจัยทำการศึกษา ดังนี้ ศิริรักษ์ ปิ่นแมนปิ่น (2539) วิจัยเรื่อง *ความรู้ของผู้ปฏิบัติงานทางด้านสิ่งแวดล้อมในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์: ศึกษากรณีผู้ปฏิบัติงานทางด้านสิ่งแวดล้อมจากหน่วยงานของรัฐและหน่วยงานเอกชน* ในการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความรู้ ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความรู้ในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของผู้ปฏิบัติทางด้านสิ่งแวดล้อมจากหน่วยงานของรัฐและหน่วยงานเอกชน ตลอดจนแนวทางในการส่งเสริมการให้ความรู้ในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยศึกษาด้วยวิธีการวิจัยเชิงสำรวจและใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล จากกลุ่มประชากรทั้งหมด 222

ราย ผลการ ศึกษาปรากฏดังนี้ กลุ่มประชากรที่ศึกษามีระดับความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในระดับสูง ปัจจัยกระตุ้น ได้แก่ การรู้ข่าวสาร และการให้คุณค่าต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความรู้ในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ส่วนแนวทางในการส่งเสริมการให้ความรู้ในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ควรให้ข้อมูลเพิ่มเติมในเรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แก่ผู้เกี่ยวข้องให้ชัดเจน เช่น ข้อมูลที่เข้าใจง่ายและชัดเจนเกี่ยวกับแนวคิดและคำจำกัดความ ข้อปฏิบัติในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ข้อมูลสถิติต่าง ๆ การอ้างอิงข้อมูล และการศึกษาวิจัยที่ทันสมัยเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นต้น

แหล่งข่าวสารทุกประเภท เช่น สื่อมวลชน สื่อบุคคล อินเทอร์เน็ต ควรให้ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ นอกจากนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีบทบาทในการเผยแพร่ความรู้ เช่น สถาบันการศึกษา การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กรมป่าไม้ ผู้ประกอบการ ธุรกิจท่องเที่ยว มัคคุเทศก์ เป็นต้น ซึ่งกลุ่มประชากรส่วนใหญ่มีความเห็นว่าการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จะได้รับความนิยมต่อไป ทั้งนี้ควรมีการจัดการปัญหาต่าง ๆ ให้ลดลงก่อน เช่น ปัญหาความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยว สาธารณูปโภค และบริการ การบริหารจัดการของผู้ที่เกี่ยวข้อง

จากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ให้ข้อเสนอแนะที่สำคัญไว้ดังนี้ คือ

1. ควรให้ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องในเรื่องต่าง ๆ
2. ควรจัดการแหล่งท่องเที่ยวให้เหมาะสมโดยใช้แนวคิดการมีส่วนร่วมและการประสานกับผู้เกี่ยวข้องทุกระดับ
3. บุคลากรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเป็นผู้ส่งเสริมให้เกิดความรู้ การให้คุณค่าต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการประสานงาน และการมีส่วนร่วมในการวางแผน การจัดอบรม ศึกษาวิจัย และเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
4. ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับทัศนคติต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในกลุ่มเป้าหมายอื่น ๆ เช่น นักท่องเที่ยว

5. ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับทัศนคติต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของกลุ่มประชากรอื่น

6. ควรมีการศึกษาวิจัยความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ในแหล่งท่องเที่ยวประเภทต่าง ๆ จากกลุ่มนักท่องเที่ยว และประชาชนในท้องถิ่น

ศศิอาภา ประสพทรัพย์ (2539) วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของเยาวชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์: ศึกษาเฉพาะกรณีผู้ผ่านการอบรมโครงการอบรมผู้นำเยาวชนเพื่อการอนุรักษ์พิทักษ์ท่องเที่ยวไทย ในการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ประการคือ

1. ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของเยาวชนที่ผ่านการอบรมโครงการผู้นำเยาวชนเพื่อการอนุรักษ์พิทักษ์ท่องเที่ยวไทย ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
2. ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของเยาวชนที่ผ่านการอบรมโครงการผู้นำเยาวชนเพื่อการอนุรักษ์พิทักษ์ท่องเที่ยวไทย ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ เยาวชนที่ผ่านการอบรมโครงการผู้นำเยาวชนเพื่อการอนุรักษ์พิทักษ์ท่องเที่ยวไทย ตั้งแต่รุ่นที่ 1 ถึงรุ่นที่ 5 (พ.ศ. 2523-2538) ตามลำดับ มีเยาวชนทั้งสิ้นประมาณ 800 คน โดยเลือกตัวอย่างเยาวชนรุ่นต่าง ๆ รุ่นละ 25 เปอร์เซนต์ รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 192 ตัวอย่าง ใช้วิธีการเก็บข้อมูลโดยการส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ และการศึกษาจากเอกสารของโครงการ

ผลการศึกษาโดยสรุป พบว่า การมีส่วนร่วมของเยาวชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อยู่ในระดับค่อนข้างสูง โดยเฉพาะในเรื่องของปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของเยาวชน ได้แก่ เพศหญิงมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ และการสร้างจิตสำนึกมากกว่าเพศชาย เช่นเดียวกับเยาวชนที่มีการศึกษาระดับอนุปริญญาหรือสูงกว่า มีส่วนร่วมมากกว่าระดับอื่น ๆ และเยาวชนที่เคยเดินทาง 3 ครั้งขึ้นไป จะมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมทัศนศึกษามากกว่าเยาวชนที่เดินทางน้อย

แนวทางแก้ไขจึงเป็นหน้าที่ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยที่จะส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ให้กว้างขวางขึ้น โดยผ่านสถาบันต่าง ๆ เช่น ครอบครั้ว ชุมชน สถานศึกษา ทั้งภาครัฐและเอกชน ให้เข้ามามีส่วนร่วมกันจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับโครงการอบรมผู้นำเยาวชนเพื่อการอนุรักษ์พิทักษ์ท่องเที่ยวไทย ควรมีการ

ประเมินประสิทธิภาพ ประสิทธิผลของโครงการ และควรพิจารณาหลักสูตรการอบรม โดยปรับปรุงหลักสูตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และวิธีการจัดการตลอดจนปรับกลุ่มเป้าหมายให้มีการอบรมอย่างสอดคล้องกับเขาวชนกลุ่มต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง และกระจายพื้นที่ให้ครอบคลุมทั่วประเทศ

สุนันทา พูนน้อย (2543) ได้วิจัยเรื่อง *บทบาทของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจังหวัดกาญจนบุรี* ในการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ของการศึกษา ดังนี้

1. นโยบายและมาตรการในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยรวมของรัฐ ยังไม่ชัดเจนเท่าที่ควร ทั้งนี้เนื่องจากรัฐบาลยังคงใช้มาตรการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงธุรกิจเพื่อหวังผลทางเศรษฐกิจและการหมุนเวียนของเงินตราต่างประเทศในระยะสั้น ซึ่งส่วนใหญ่จะเน้นไปที่การท่องเที่ยวทั่วไปมากกว่า

2. สำหรับบทบาทของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประเทศในภาพรวมยังไม่เป็นรูปธรรมพอที่จะนำไปสู่การปฏิบัติได้ เพราะส่วนใหญ่จะเน้นไปที่การนำเสนอแนวคิดและนโยบายเป็นด้านหลัก ทำให้การจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีจุดค้อยหลายประการ เช่น การกระจายรายได้สู่ชุมชนยังไม่ทั่วถึง ตลอดจนขาดความเชื่อมโยงระหว่างทรัพยากร ชุมชน คน และรัฐ เพราะที่ผ่านมามีปรากฏว่ามีแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีคุณภาพเพียงไม่กี่แห่งเท่านั้น ที่มีผลการดำเนินงานที่เป็นรูปธรรม เช่น ชมรมชาวประมงพื้นบ้านเกาะขาวน้อย จังหวัดพังงา แหล่งโบราณคดีบ้านปราสาท จังหวัดนครราชสีมา และสหกรณ์บริการนำเที่ยวชมธรรมชาติแนวอนุรักษ์กาญจนบุรี

3. ในด้านบทบาทการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่จังหวัดกาญจนบุรีหากพิจารณาโดยภาพรวม การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานจังหวัดกาญจนบุรียังมีบทบาทด้านส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับค่อนข้างต่ำ เพราะผลของการดำเนินงานเกือบทั้งหมดเป็นเพียงการจัดเตรียมการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพมากกว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศยกเว้น การดำเนินงานของสหกรณ์บริการนำเที่ยวชมธรรมชาติแนวอนุรักษ์ กาญจนบุรี

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง บทบาทผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ: ศึกษาเฉพาะกรณี อุทยานแห่งชาติเขาหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (research quantity manner) ผสมผสานกับการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ (qualitative research) เพื่อเป็นการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลเชิงปริมาณ โดยแบ่งวิธีการศึกษาออกเป็น 2 แบบ คือ

1. การวิจัยเอกสาร (documentary research) เป็นการศึกษาค้นคว้ารวบรวม จากเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยใช้ข้อมูลการศึกษาจากหนังสือ บทความจากวารสารบทความวิชาการ และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยที่ได้จากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน

2. การศึกษาวิจัยภาคสนาม (field research) โดยการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามเชิงปริมาณแต่มุ่งให้ความสำคัญต่อผลงานในเชิงคุณภาพ คือการสัมภาษณ์ผู้นำท้องถิ่น รวมถึงประชาชน และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมจริงในพื้นที่ เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับบทบาทผู้นำท้องถิ่น ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

พื้นที่และประชากรที่ใช้ในการศึกษา

การศึกษานี้ มุ่งศึกษาบทบาทผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในเขตอุทยานแห่งชาติเขาหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งมีประชากรที่ใช้ในการศึกษาที่อยู่ในเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาหลวง รวม 5 อำเภอ 2 กิ่งอำเภอ ประกอบด้วย 16 ตำบล ได้แก่

1. อำเภอเมือง ตำบลท่าจิว
2. อำเภอลานสกา ตำบลท่าดี ตำบลกำโลน ตำบลเขาแก้ว
3. อำเภอนวก ตำบลละอาย

4. อำเภอพิบูลย์ ตำบลยางค้อม ตำบลพิบูลย์ ตำบลเขาพระ
5. อำเภอพรหมคีรี ตำบลทอนหงส์ ตำบลบ้านเกราะ ตำบลพรหมโลก
6. กิ่งอำเภอช้างกลาง ตำบลช้างกลาง ตำบลสวนขัน
7. กิ่งอำเภอนบพิตำ ตำบลกรุงชิง ตำบลนบพิตำ ตำบลเขาหลวง

กลุ่มประชากรที่ใช้ในการศึกษา

ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษา กลุ่มประชากรและผู้นำท้องถิ่น จากหลายประเภท โดยข้อมูลที่ได้เน้นการศึกษาเฉพาะผู้นำท้องถิ่นที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาท้องถิ่น รวมทั้งมีส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยแบ่งออกเป็น

1. ผู้นำท้องถิ่นที่มาจากการแต่งตั้งจากส่วนกลาง ประกอบด้วย นายอำเภอ ปลัดอำเภอ ปลัด อบต. หัวหน้าอุทยานแห่งชาติ เขาหลวง และเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้อง
2. ผู้นำท้องถิ่นที่มาจากการเลือกตั้งจากประชาชน ประกอบด้วย กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล
3. ผู้นำท้องถิ่นที่ได้รับการยอมรับนับถือจากชุมชน ประกอบด้วย พระภิกษุ ครู อาจารย์
4. กลุ่มประชาชน ผู้วิจัยทำการสุ่มตัวอย่างจากประชากรที่อยู่อาศัยในเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาหลวง จำนวน 524 คน โดยการแจกแบบสอบถามบังเอิญ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. เครื่องมือที่ใช้สำหรับกลุ่มผู้นำท้องถิ่นที่ทำการศึกษา
 - 1.1 ใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเป็นคำถามปลายเปิด
 - 1.2 ใช้การสัมภาษณ์โดยสัมภาษณ์ แบบเจาะลึกสนทนาพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการ ซึ่งประกอบด้วย รายละเอียดทั่วไปเกี่ยวกับสภาพทางสังคม เศรษฐกิจ ความรู้ใน

เรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ วิทยาศาสตร์ในการพัฒนาของผู้นำ บทบาทตามสถานภาพ และ ปัญหาอุปสรรค ความต้องการและแนวทางแก้ไขในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2. เครื่องมือที่ใช้สำหรับกลุ่มประชาชนที่อยู่ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาหลวง ใช้แบบสอบถามปลายปิดและปลายเปิดร่วมกับการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ โดยมี วัตถุประสงค์ ดังนี้

- 2.1 ความรู้เกี่ยวกับชุมชน และผู้นำท้องถิ่น
- 2.2 ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
- 2.3 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
- 2.4 ศึกษาบทบาทผู้นำท้องถิ่นในการทำงานในด้านต่าง ๆ
- 2.5 ปัญหา และอุปสรรค ความต้องการ และแนวทางการแก้ไขในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แบ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน คือ

1. การรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร โดยการศึกษา แนวคิด ทฤษฎี ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อเป็นแนวคิดและเป็นเครื่องชี้้นำในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามต่อไป นอกจากนี้ ยังศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับพื้นที่ที่จะศึกษาเพื่อกำหนดขอบเขตด้านพื้นที่ที่จะศึกษาให้ชัดเจน และนำมาประกอบในการตรวจสอบ และวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยลงพื้นที่ไปทำการสำรวจ และเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ที่ทำการศึกษา แยกดำเนินการตามลักษณะและวิธีการที่แตกต่างกัน คือ

2.1 การสัมภาษณ์ ใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกลุ่มผู้นำท้องถิ่น โดยการสนทนาพูดคุย

2.2 แบบสอบถาม ใช้กับประชาชนทั่วไปในเขตอุทยานแห่งชาติเขาหลวงในการวัดผล โดยให้ผู้ตอบแบบสอบถามทำความเข้าใจและตอบด้วยตนเอง และผู้วิจัย

ตรวจสอบว่าผู้นั้นตอบแบบสอบถามได้ครบถ้วนหรือไม่ ถ้าไม่ครบถ้วน ผู้วิจัยจะซักถามเพิ่มเติม เพื่อความสมบูรณ์ของข้อมูล

3. จากการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมในข้อมูลเชิงคุณภาพบางส่วน ที่จะมีส่วนเสริมให้ข้อมูลมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น โดยผู้ศึกษาเข้าไปสังเกตสภาพความเป็นจริงของชุมชนในด้านบทบาทการทำงานของผู้นำท้องถิ่น

3.1 การเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

3.2 การเข้าไปสังเกตการณ์การทำงานของผู้นำท้องถิ่น ในแหล่งท่องเที่ยว และรวมถึงการสังเกตการณ์การให้ความร่วมมือของชุมชนต่อนักท่องเที่ยว

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ประมวลผลที่ได้จากกลุ่มประชากรพร้อมกับเหตุผลเปรียบเทียบวิเคราะห์แล้วนำมาแสดงในรูปของตารางร้อยละ
2. วิเคราะห์ข้อมูลด้านผู้นำท้องถิ่นและชุมชนจากการสัมภาษณ์ จากการสังเกต และประเมินผลจากแบบสอบถามของประชาชน นำมาหาความสัมพันธ์เชิงเหตุผล นำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบ โดยใช้แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับบทบาทผู้นำท้องถิ่นทำการสรุปเป็นบทวิเคราะห์เชิงพรรณนา
3. นำข้อมูลที่ทำกรวิเคราะห์แล้วทั้งสองส่วนมาสรุปตามความเป็นจริง เพื่อทดสอบข้อสมมติฐานแล้วสรุปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ และเสนอแนะแนวทางแก้ไขในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติเขาหลวง

บทที่ 4

ข้อมูลพื้นฐานของอุทยานแห่งชาติเขาลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ประวัติการจัดตั้งอุทยานแห่งชาติเขาลวง

ประวัติการจัดตั้งอุทยานแห่งชาติเขาลวงจังหวัดนครศรีธรรมราชได้มีการรวบรวมรายละเอียด ดังนี้ (สำนักงานโครงการจัดทำแผนแม่บท และการจัดการพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า, 2540 หน้า 1-2)

การจัดตั้งอุทยานแห่งชาติและพื้นที่คุ้มครองลักษณะอื่น ๆ อาทิเช่น เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าวนอุทยาน ฯลฯ ในประเทศไทยนั้น ได้เริ่มต้นเป็นระบบอย่างจริงจังเมื่อประมาณ พ.ศ. 2501 เป็นต้นมา โดยนายกรัฐมนตรีสมัยนั้น คือ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้เล็งเห็นความจำเป็นและความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของประเทศ ซึ่งนับวันจะถูกทำลายให้ร่อยหรอเสื่อมโทรมลงเป็นลำดับ จึงมีบัญชาและเร่งรัดให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์และกระทรวงมหาดไทยดำเนินการจัดตั้งอุทยานแห่งชาติ และพื้นที่อนุรักษ์สัตว์ป่าอื่น ๆ พร้อมทั้งร่างกฎหมายที่ใช้ควบคุมพื้นที่ ดังกล่าวด้วย

ในปี พ.ศ. 2502 คณะรัฐมนตรีมีมติแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้น 2 ชุด กล่าวคือ คณะกรรมการอุทยานแห่งชาติ และคณะกรรมการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า โดยมี ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นประธาน และผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชาต่าง ๆ อีกไม่เกิน 14 ท่าน เป็นกรรมการ คณะกรรมการทั้ง 2 ชุดนี้มีหน้าที่พิจารณาเสนอพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อประกาศให้เป็นพื้นที่คุ้มครองและร่างกฎหมายที่เกี่ยวข้องให้คณะรัฐมนตรีพิจารณา ในระหว่างนี้สหภาพสากล ว่าด้วยการอนุรักษ์ธรรมชาติและทรัพยากรธรรมชาติ (International Union for Conservation of Nature and Natural Resources--IUCN) ได้ส่งผู้เชี่ยวชาญด้านอุทยานแห่งชาติชาวอเมริกัน ชื่อ Dr. George D. Ruhle มาช่วยเหลือสำรวจพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศร่วมกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้ของไทย และให้คำแนะนำเกี่ยวกับร่างกฎหมายอุทยานแห่งชาติตามคำร้องขอของรัฐบาลไทย ในวันที่ 7 ตุลาคม 2502

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ด้วยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี จึงได้ประกาศพื้นที่ป่า จำนวน 14 แห่ง เนื้อที่รวมประมาณ 6.25 ล้านไร่ หรือร้อยละ 2 ของพื้นที่ประเทศ ดำเนินการจัดตั้งให้เป็นอุทยานแห่งชาติอย่างถูกต้องตามกฎหมายต่อไป

ในปี พ.ศ. 2503 เมื่อวันที่ 26 ธันวาคม รัฐบาลได้ประกาศใช้ “พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2503” และปีต่อมา วันที่ 22 กันยายน 2504 ก็ได้ประกาศใช้ “พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504” อีกฉบับหนึ่ง ดังนั้น พระราชบัญญัติทั้ง 2 ฉบับนี้จึงเป็นรากฐานที่สำคัญในการจัดตั้งเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าและอุทยานแห่งชาติต่าง ๆ เป็นลำดับมาจนถึงปัจจุบัน

สำหรับกรณีของอุทยานแห่งชาติ รัฐได้ให้เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 ไว้ว่า “เพื่อคุ้มครองรักษาทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ เช่น พันธุ์ไม้ และของป่า

อุทยานแห่งชาติเป็นที่ดินที่ได้กำหนดขึ้นตาม พ.ร.บ. อุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 ซึ่งหมายถึง พื้นที่ดินทั่วไป และหมายความรวมถึง ภูเขา ห้วย หนอง คลอง บึง บาง ลำน้ำ ทะเลสาบ เกาะ และที่ชายทะเลด้วย ส่วนการกำหนดที่ดินใดเป็นอุทยานชาตินั้น พ.ร.บ. อุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 หมวด 1 มาตรา 6 ระบุว่า

เมื่อรัฐบาลเห็นสมควรกำหนดบริเวณที่ดินแห่งใดที่มีสภาพธรรมชาติเป็นที่น่าสนใจ ให้คงอยู่ในสภาพธรรมชาติเดิมเพื่อสงวนไว้ให้เป็นประโยชน์แก่การศึกษา และรื่นรมย์ของประชาชนก็ให้อำนาจกระทำได้โดยประกาศพระราชกฤษฎีกา และให้มีแผนที่แสดงแนวเขตแห่งบริเวณที่กำหนดนั้นแนบท้ายพระราชกฤษฎีกาด้วย บริเวณที่กำหนดนี้เรียกว่า “อุทยานแห่งชาติ” ที่ดินที่จะกำหนดให้เป็นอุทยานชาตินั้น ต้องเป็นที่ดินที่มีได้อยู่ในกรรมสิทธิ์ หรือครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมายของบุคคลใด ซึ่งมีใช้ทบวงการเมือง

นับตั้งแต่รัฐได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 และมีผลใช้บังคับตามประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 78 ตอนที่ 80 ลงวันที่ 3 ตุลาคม 2504 เป็นต้นมา ได้มีการจัดตั้งอุทยานแห่งชาติขึ้นจนถึงเดือนธันวาคม 2534 จำนวน 74 แห่ง รวมเนื้อที่ 24,184,684.81 ไร่ หรือร้อยละ 7.541 ของเนื้อที่ประเทศ นอกจากนี้ยังมี

อุทยานแห่งชาติที่อยู่ในระหว่างดำเนินการประกาศอีกประมาณ 40 แห่ง รวมเนื้อที่กว่า 11 ล้านไร่

สำหรับอุทยานแห่งชาติเขาลวง ได้จัดตั้งขึ้นตามมติคณะรัฐมนตรี กำหนดให้ป่าเขาลวงและป่าอื่น ๆ ในท้องที่จังหวัดนครศรีธรรมราช รวม 14 ป่า เป็นอุทยานแห่งชาติ กรมป่าไม้ได้ทำการสำรวจเบื้องต้นเกี่ยวกับสภาพพื้นที่บริเวณป่าเขาลวง ปรากฏสภาพพื้นที่เป็นป่าอุดมสมบูรณ์ เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารหลายสาย แม้สภาพป่าเขาลวงจะถูกวาทภัย ในปี พ.ศ. 2505 ทำให้ไม้ขนาดใหญ่ล้มโค่นเป็นจำนวนมาก นอกจากนั้นป่าแห่งนี้ยังมีคุณค่าควรแก่การเก็บรักษาไว้ เพื่อประโยชน์ในการพักผ่อนหย่อนใจ การศึกษาค้นคว้าวิจัยและคุ้มครองรักษาพันธุ์สัตว์ป่า นับว่าควรค่าแก่การจัดเป็นอุทยานแห่งชาติ ซึ่งต่อมาได้มีมติคณะกรรมการอุทยานแห่งชาติ จากการประชุมครั้งที่ 1/2517 เมื่อวันที่ 22 มกราคม 2517 เห็นชอบในหลักการให้จัดตั้งเป็นอุทยานแห่งชาติ โดยได้มีพระราชกฤษฎีกากำหนดบริเวณที่ดินป่าเขาลวง ในท้องที่ตำบลคอนตะโก ตำบลกระพูน ตำบลพิปูน ตำบลยางค้อม อำเภอพิปูน ตำบลละอาย ตำบลช้างกลาง อำเภอฉวาง ตำบลท่าจิว อำเภอเมือง ตำบลพรหมโลก ตำบลบ้านเกาะ ตำบลอินทคีรี อำเภอพรหมคีรี และตำบลเขาแก้ว ตำบลท่าดี ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช ให้เป็นอุทยานแห่งชาติตามประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 91 ตอนที่ 216 ลงวันที่ 18 ธันวาคม 2517 นับเป็นอุทยานแห่งชาติแห่งที่ 9 ของประเทศ โดยมีขอบเขตของพื้นที่ที่อยู่ในเขตการปกครอง 5 อำเภอ 2 กิ่งอำเภอ 16 ตำบล มีรายละเอียด ดังนี้ (บริษัท ซีเทค อินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด, 2545, หน้า 3-1)

อำเภอเมือง ตำบลท่าจิว

อำเภอลานสกา ตำบลท่าดี ตำบลกำโลน ตำบลเขาแก้ว

อำเภอฉวาง ตำบลละอาย

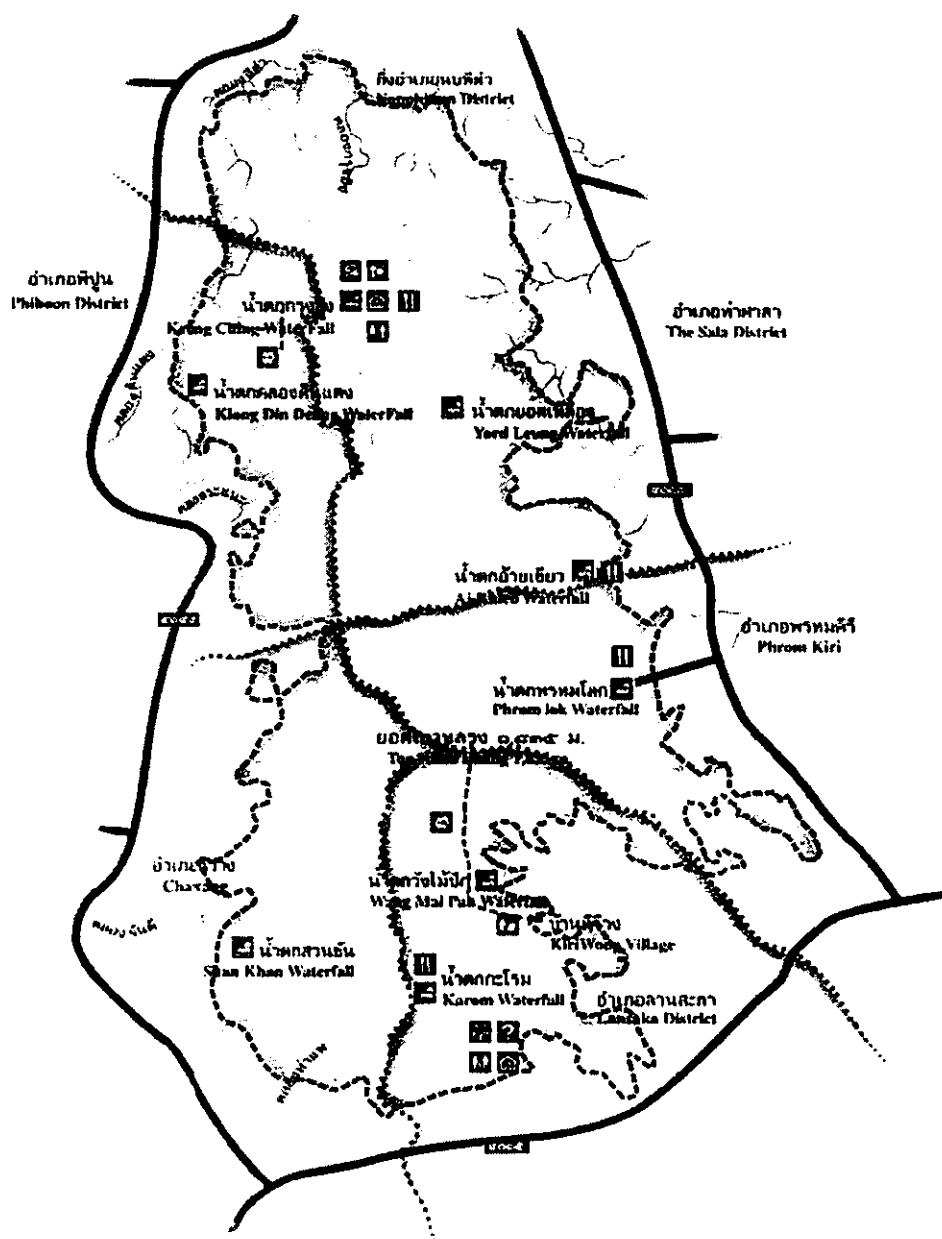
อำเภอพิปูน ตำบลยางค้อม ตำบลพิปูน ตำบลเขาพระ

อำเภอพรหมคีรี ตำบลทอนหงส์ ตำบลบ้านเกาะ ตำบลพรหมโลก

กิ่งอำเภอช้างกลาง ตำบลช้างกลาง ตำบลสวนขัน

กิ่งอำเภอนบพิตำ ตำบลกรุงชิง ตำบลนบพิตำ ตำบลเขาพระ

ทั้งนี้กิ่งอำเภอนบพิตำ ได้ปรับเป็นกิ่งอำเภอ โดยแยกการปกครองออกจากอำเภอท่าศาลา เมื่อวันที่ 1 เมษายน 2538 ส่วนกิ่งอำเภอช้างกลางได้ปรับเป็นกิ่งอำเภอโดยแยกการปกครองมาจากอำเภอฉวาง เมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม 2539

ภาพ 1 แผนที่อุทยานแห่งชาติเขาสวนกวาง

ที่มา. จาก แผนที่อุทยานแห่งชาติเขาสวนกวาง, โดย กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช, ม.ป.ป.-ก, ค้นเมื่อ 10 มิถุนายน 2550, จาก <http://www.dnp.go.th/parkreserve/asp/style1/zoompic.asp?npid=198&picid=17&tid=1&pid=1&stid=1>

ที่ตั้งและอาณาเขต

อุทยานแห่งชาติเขาหลวง ตั้งอยู่ในภาคใต้ของประเทศ มีเนื้อที่ประมาณ 570 ตารางกิโลเมตร หรือ 356,250 ไร่ มีอาณาเขตครอบคลุมเขตการปกครองรวม 5 อำเภอ กับ 2 กิ่งอำเภอ คือ อำเภอเมือง อำเภอลานสกา อำเภอฉวาง อำเภอพิปูน อำเภอพรหมคีรี กิ่งอำเภอช้างกลาง และกิ่งอำเภอนบพิตำ จังหวัดนครศรีธรรมราช อยู่ระหว่างเส้นรุ้ง ที่ 8 องศา 22 ลิปดา ถึง 8 องศา 45 ลิปดาเหนือ และอยู่ระหว่างเส้นแวงที่ 99 องศา 37 ลิปดา ถึง 99 องศา 51 ลิปดาตะวันออกมีอาณาเขตติดต่อกับ คือ (สำนักงานโครงการจัดทำแผนแม่บท และการจัดการพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า, 2540, หน้า 4)

ทิศเหนือ	จดป่าสงวนแห่งชาติป่ากรุงชิง และอุทยานแห่งชาติเขานัน
ทิศตะวันออก	จดอำเภอพรหมคีรี อำเภอเมือง และกิ่งอำเภอนบพิตำ
ทิศใต้	จดอำเภอลานสกา
ทิศตะวันตก	จดอำเภอพิปูน และป่าสงวนแห่งชาติป่าปลายกระบี่เขียบ ป่าเขากระทุง อำเภอฉวาง และกิ่งอำเภอช้างกลาง

การเข้าถึง และโครงข่ายคมนาคมโดยรอบ

การคมนาคมขนส่งเข้าสู่พื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาหลวง สามารถเดินทางได้หลายเส้นทางทั้งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ ทั้งนี้เนื่องจากมีโครงข่าย ถนน ทางรถไฟ ท่าเรือ และท่าอากาศยาน ในพื้นที่อยู่พร้อม แต่วิธีการเดินทางที่สะดวกและได้รับความนิยม ได้แก่ การเดินทางโดยทางรถยนต์จากกรุงเทพฯ เข้าสู่จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยเดินทางจากกรุงเทพฯ บนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 35 (สายธนบุรี-ปากท่อ) เข้าสู่ทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 4 หรือจากกรุงเทพฯ ผ่านจังหวัดนครปฐม ราชบุรี เข้าสู่ทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 4 เช่นกัน ผ่านจังหวัดเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ จนถึงจังหวัดชุมพร การเดินทางจากช่วงนี้สู่จังหวัดนครศรีธรรมราช มีอยู่ 2 เส้นทางหลักคือ (1) จากชุมพร เดินทางโดยใช้ทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 41 ผ่านอำเภอทุ่งสง อำเภออ่อนพิบูลย์ จนถึงจังหวัดนครศรีธรรมราช (2) จากจังหวัดชุมพร เดินทางต่อไปตามทางหลวง

แผ่นดินหมายเลข 401 เลียบชายฝั่งทะเล ผ่านจังหวัดสุราษฎร์ธานี จนถึงจังหวัด นครศรีธรรมราช (สำนักงาน โครงการจัดทำแผนแม่บท และการจัดการพื้นที่อุทยาน- แห่งชาติเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า, 2540, หน้า 4)

ภาพ 2 เส้นทางคมนาคมอุทยานแห่งชาติเขาหลวง

ที่มา. จาก เส้นทางคมนาคมอุทยานแห่งชาติเขาหลวง, โยขกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช, ม.ป.ป.-ข, ค้นเมื่อ 10 มิถุนายน 2550 จาก <http://www.dnp.go.th/parksample/howto.asp?park=23>

จากจังหวัดนครศรีธรรมราช เดินทางเข้าสู่พื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาหลวง โดยทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 4015 สู่อำเภอลานสกา เข้าสู่พื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาหลวง บริเวณน้ำตกกะโรม ตำบลเขาแก้ว อำเภอลานสกา และจากที่ทำการอุทยานแห่งชาติเขาหลวง สามารถเดินทางเข้าถึงจุดท่องเที่ยวต่าง ๆ ของอุทยานฯ ซึ่งส่วนใหญ่ ได้แก่ น้ำตก และสภาพภูมิประเทศที่สวยงามตลอดจนสภาพป่าไม้ และสัตว์ป่าที่สมบูรณ์ อาทิเช่น น้ำตกพรหมโลก น้ำตกอ้ายเขียว น้ำตกกรุงชิง ได้โดยใช้ทางหลวงจังหวัด หมายเลข 4015, 4016 (นครศรีธรรมราช-ท่าศาลา), 4132 (เส้นทางเข้าน้ำตกพรหมคีรี) ตลอดจนเส้นทางลำลอง ที่แยกเข้าสู่จุดต่าง ๆ ของอุทยานฯ ซึ่งจะใช้เป็นเส้นทางลาดตระเวนตรวจการณ์ด้วย (สำนักงานโครงการจัดทำแผนแม่บท และการจัดการพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า, 2540, หน้า 4)

ลักษณะทางนิเวศวิทยา

ลักษณะทางภูมิประเทศ

อุทยานแห่งชาติเขาหลวง ตั้งอยู่ในเทือกเขานครศรีธรรมราชตอนกลาง ภูมิประเทศเป็นเทือกเขาที่สลับซับซ้อนวางตัวยาวในแนวเหนือใต้ มีที่ราบตามหุบเขาเล็กน้อย โดยมียอดเขาหลวงเป็นยอดเขาที่สูงที่สุดในภาคใต้ของประเทศไทย โดยสูงจากระดับน้ำทะเล 1,835 เมตร

จากลักษณะภูมิประเทศที่สูงชันสลับซับซ้อนเป็นส่วนต่อเนื่องของเทือกเขา มีสังคมพืชป่าไม้ธรรมชาติ โดยเฉพาะป่าดงดิบที่ขึ้นปกคลุมอย่างหนาแน่น ทำให้เป็นแหล่งต้นกำเนิดของลำน้ำที่สำคัญหลายสาย อาทิเช่น แม่น้ำตาปี คลองกรุงชิง คลองเขาแก้ว คลองท่าแพ คลองระเนะ และคลองสะอาย (สำนักงานโครงการจัดทำแผนแม่บทและการจัดการพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า, 2540, หน้า 7)

ลักษณะทางธรณีวิทยา

อุทยานแห่งชาติเขาหลวง มีธรณีสัณฐานเป็นเทือกเขาสูง อันเป็นส่วนหนึ่งของเทือกเขานครศรีธรรมราชที่ทอดตัวเป็นแนวยาวจากเหนือลงใต้ขนานไปกับชายฝั่งทะเลด้านตะวันออก ด้านเหนือสุดของเทือกเขาก่อตัวอยู่ภายใต้ท้องน้ำบริเวณอ่าวไทย เริ่มปรากฏชัดตั้งแต่ด้านตะวันออกของจังหวัดสุราษฎร์ธานี ผ่านกลางจังหวัดนครศรีธรรมราชสู่จังหวัดตรัง และพัทลุงไปถึงจังหวัดสตูล และจากแผนที่ธรณีวิทยาของพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาหลวงได้ดังนี้ (สำนักงานโครงการจัดทำแผนแม่บท และการจัดการพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า, 2540, หน้า 7-10)

1. หน่วยหินกาญจนบุรี (Kanchanaburi formation) หมู่หินตะนาวศรี (Tanaosi group) ยุคไซลูเรียน-คาร์บอนิเฟอรัส (silurian-carboniferous) เป็นยุคที่ 3-5 ของมหายุคพาลีโอโซอิก (paleozoic) อยู่ระหว่างยุคออร์โดวิเชียน (ordovician period) กับยุคเพอร์เมียน (permian period) มีช่วงอายุตั้งแต่ 435-280 ล้านปี เป็นยุคแรกเริ่มของพืชบก พืชมีเมล็ด สุน เพริน สัตว์เลื้อยคลานชนิดแรก และแมลง หน่วยหินกาญจนบุรีนี้ ประกอบด้วย หินดินดาน (shale) หินทราย (sand stone) หินควอร์ตไซต์ (quartzite) หินโคลน (mudstone) และหินชนวน (slate) เป็นชั้นชัดเจน และมีรอยคดโค้งจำนวนมาก พบบริเวณคลองดินแดงและเขาโปร้ทางด้านตะวันตกของพื้นที่อุทยานแห่งชาติ

2. หมู่หินทุ่งสง (Thungsong group) ยุคออร์โดวิเชียน เป็นยุคที่ 2 ของมหายุคพาลีโอโซอิก อยู่ระหว่างยุคแคมเบรียน (cambrian period) กับยุคไซลูเรียน มีช่วงอายุตั้งแต่ 500-437 ล้านปีมาแล้ว ยุคนั้นสัตว์ทะเลไม่มีกระดูกสันหลังอยู่มาก หมู่หินทุ่งสงประกอบด้วยหินปูน (limestone) สีเทาแก่ ชั้นบางถึงหนามาก มีเนื้อดินเป็นชั้นบาง ๆ แทรก และหินดินดานสีน้ำตาล มีซากแบรคิโอพอด (brachiopods) พบบริเวณเขาเติงทางด้านใต้ของอุทยานแห่งชาติในเขตอำเภอลานสกา

3. หมู่หินตะรุเตา (Tarutao group) ยุคแคมเบรียน-ออร์โดวิเชียน (cambrian ordovician system) เป็นยุคแรกถึงยุคที่ 2 ของมหายุคพาลีโอโซอิก มีช่วงอายุตั้งแต่ 570-437 ล้านปีมาแล้ว เป็นยุคที่เริ่มพบซากสัตว์ทะเลที่ไม่มีกระดูกสันหลัง หมู่หินตะรุเตานี้ประกอบด้วย หินทราย หินควอร์ตไซต์ หินดินดาน และหินฟิลไลต์ (phyllite) สีน้ำตาล

แกมเหลือง และสีน้ำตาลพบอยู่บริเวณคลองกลางทางด้านเหนือของอุทยานแห่งชาติ และกระจัดกระจายเป็นหย่อม ๆ ทางตอนใต้ของอุทยานแห่งชาติ

4. หินอัคนี (Igneous rocks) พื้นที่ส่วนใหญ่ของอุทยานแห่งชาติเขาลวง ซึ่งหินชนิดนี้ ประกอบด้วยหินไบโอไทต์มีสโคไวต์แกรนิต (biotite-muscovite granite) หินแกรนิตเนื้อคอก (porphyritic granite) หินฮอร์เบลนด์แกรนิต (hornblende granite) และผนังหินเพกมาไทต์ (pegmatite dike)

สภาพภูมิอากาศ

ด้วยเหตุที่อุทยานแห่งชาติเขาลวง ตั้งอยู่บนคาบสมุทรได้รับลมมรสุมที่พัดผ่านทะเลทั้งสองด้าน จึงทำให้ฝนตกตลอดทั้งปี และอากาศค่อนข้างเย็น มีเมฆปกคลุมถึงร้อยละประมาณ 14-15 ทำให้เกิดฤดูเพียง 2 ฤดู คือ ฤดูฝนจะเริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคมถึงเดือนมกราคม ปริมาณฝนตกมากในช่วงเดือนตุลาคมถึงเดือนธันวาคม และฤดูแล้งเริ่มตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนเมษายน

ลักษณะภูมิอากาศ เนื่องจากอยู่ภายใต้อิทธิพลของลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ อุณหภูมิโดยเฉลี่ยของพื้นที่ในแต่ละช่วงของปี เปลี่ยนแปลงไม่มากนัก โดยอุณหภูมิรายเดือนมีค่าเปลี่ยนแปลงจาก 25.8 องศาเซลเซียส ในเดือนพฤศจิกายนและเดือนมกราคม จนถึง 28.5 องศาเซลเซียส ในเดือนเมษายน และค่าเฉลี่ยตลอดปีเท่ากับ 27.03 องศาเซลเซียส อุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยรายเดือนเท่ากับ 33.8 องศาเซลเซียส ในเดือนมกราคมและกุมภาพันธ์ โดยจะเปลี่ยนไปตามฤดูกาล (สำนักงานโครงการจัดทำแผนแม่บท และการจัดการพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า, 2540, หน้า 10)

ทรัพยากรธรรมชาติ

พันธุ์พืชและป่าไม้

เนื่องจากพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาลวง มีพื้นที่ส่วนใหญ่ตั้งอยู่บนเทือกเขาสูง โดยอยู่สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณตั้งแต่ 100 เมตรขึ้นไปถึง 1,835 เมตร มีสภาพภูมิอากาศแบบคาบสมุทร มีฝนตกตลอดปี เนื่องจากพื้นที่เป็นภูเขาสูงทำให้ได้รับน้ำฝนจากลมมรสุมทั้งสองด้านคือ ลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ และลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ทำให้ความชื้นและปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยสูง พืชพรรณไม้ที่ขึ้นส่วนใหญ่จึงเป็นสังคมพืชป่าดงดิบชื้น (tropical rain forest)

จากการศึกษาค้นคว้าและสำรวจสังคมพืชบริเวณอุทยานแห่งชาติเขาลวง สามารถจำแนกประเภทของสังคมพืชได้ดังนี้ คือ (สำนักงานโครงการจัดทำแผนแม่บทและการจัดการพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า, 2540, หน้า 15-20)

1. ป่าดิบเขา (hill evergreen forest) เป็นป่าที่อยู่เหนือระดับน้ำทะเลปานกลาง ตั้งแต่ 100 เมตรขึ้นไปจนถึงยอดเขาที่มีเมฆหมอกคลุมทำให้อากาศชุ่มชื้นอยู่เสมอ พันธุ์ไม้ที่สำคัญ ได้แก่ เหมือน ก่ายาน แดงเขา ก่อเขา บุญนาคเขา จำปูน ช้าง พืชคลุมดิน ส่วนใหญ่คล้ายป่าดิบเขาระดับต่ำ แต่จะมีพืชหญ้ามากขึ้น ได้แก่ บัวแดงใบใหญ่ บัวแดงในม่น

2. ป่าดงดิบชื้น (tropical forest หรือ tropical evergreen forest) หรืออาจเรียกว่า ป่าดงดิบ เป็นป่าไม้ที่มีใบสีเขียวตลอดปี สภาพป่ารกทึบทั้งในเรือนยอดของไม้ใหญ่ และชั้นไม้พื้นล่างครอบคลุมพื้นที่ส่วนใหญ่ของอุทยานแห่งชาติทั้งหมด โดยอาจแบ่งเป็นสังคมย่อยได้ตามลักษณะของความสูงและชนิดพันธุ์ที่ขึ้นอยู่คือ ป่าดงดิบชื้นในพื้นที่ต่ำ และป่าดงดิบชื้นเชิงเขา พันธุ์พืชซึ่งเป็นพืชประจำถิ่นที่สำคัญและเป็นไม้ที่มีค่าที่สำคัญทางเศรษฐกิจส่วนใหญ่ ได้แก่ ไม้ในตระกูลยาง ตะเคียนทอง ไช้เขียว ตะเคียนทราย สยาขาว กระบากดำ กระบากขาว พันจำ นอกจากนี้ ยังมีพันธุ์พืชในวงศ์อื่น ๆ ได้แก่ หลุมพอเหียน เหียงค ออยเชย เทพธาโร จำปาป่า สิงโต้ง ก่อต่าง ๆ แดงคาน แดงเขา ชุมแพรก เสียดช่อ สุเหริยญ บังดาน ขมป่า ยาน ขมิ้นตองขุนไม้และพญาไม้

สำหรับพันธุ์พืชที่หายาก ได้แก่ เต่าร้างยักษ์ รวมทั้งหวายต่าง ๆ ได้แก่ หวายหอม หวายไม้เท้า หวายเส้าม้า หวายกำพวน หวายจีโก้ หวายจากจำ หวายจีเหร์ หวายเถาใหญ่ หรือหวายแดง และหวายเกาหนู นอกจากนี้มีไม้ ไม้ผาก ไม้เกรียบ เมียงไม้ และไม้โป เป็นต้น

ปัจจุบันเต่าร้างยักษ์ลดจำนวนลงอย่างมาก ซึ่งอาจจะสูญพันธุ์ไปในอนาคต เนื่องจากสภาพนิเวศเปลี่ยนแปลง นอกจากนี้ยังมี กุหลาบพันปี กุหลาบป่าหรือกุหลาบเขาลวงบิโกเนีย หรือกำกุ่มหลายชนิด มหาสดำ ซึ่งเป็นเฟิร์นประจำถิ่นของอุทยานแห่งชาติเขาลวง พบเฉพาะที่จังหวัดนครศรีธรรมราช คือ เฟิร์นมหาสดำ

ทรัพยากรสัตว์ป่า และถิ่นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า

ความหลากหลายของสัตว์ป่า จากการศึกษา สภาพทรัพยากรสัตว์ป่าในเขตอุทยานแห่งชาติเขาลวง โดยวิธีสำรวจแจกนับโดยตรง (direct count method) ในพื้นที่ และวิธีสำรวจทางอ้อม (indirect count method) โดยการค้นคว้ารวบรวมจากรายงานทางวิชาการที่มีผู้ทำการศึกษาไว้ก่อนหน้านี้อาทิเช่น แผนการเบื้องต้นพบว่าบริเวณพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาลวง เป็นแหล่งที่อยู่ของสัตว์ป่าไม่น้อยกว่า 327 ชนิด โดยเป็นสัตว์ที่เลี้ยงลูกด้วยน้ำนม 100 ชนิด สัตว์ป่าจำพวกนก 157 ชนิด สัตว์เลื้อยคลาน 40 ชนิด สัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ 12 ชนิด และสัตว์น้ำ 18 ชนิด รายละเอียดเกี่ยวกับสัตว์ป่าแต่ละประเภทมีดังนี้ (สำนักงานโครงการจัดทำแผนแม่บท และการจัดการพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า, 2540, หน้า 22-47)

1. สัตว์เลี้ยงลูกด้วยน้ำนม จากการสำรวจพบสัตว์เลี้ยงลูกด้วยน้ำนม 29 วงศ์ 65 สกุล 100 ชนิด จำแนกตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2503 ได้เป็น สัตว์ป่าสงวน จำนวน 1 ชนิด คือ เลียงผา (*Capricornis Sumatraensis*) สัตว์ป่าคุ้มครองประเภทที่ 1 จำนวน 26 ชนิด เช่น เม่นหางพวง (*Atherurus angustiramus*), ลิงกัง (*Macaca nemestrina*), ลิงเสน (*M. arctoedes*), ค่างดำ (*Presbytis melalophos*), ค่างแว่นถิ่นใต้ (*P. obscura*), ชะนีธรรมดา (*Hylobates lar*), เสือลายเมฆ (*Neofelis nebulosa*) เป็นต้น สัตว์ป่าคุ้มครองประเภทที่ 2 จำนวน 7 ชนิด เช่น เก้ง (*Muntiacus muntjak*), กวาง (*Cervus unicolor*), เสือด่า (*Panthera pardus*), เสือโคร่ง (*P. tigris*) เป็นต้น

2. สัตว์ปีกหรือนก จากการสำรวจหรือศึกษาพบว่า อุทยานแห่งชาติเขาหลวงพบ นกทั้งสิ้น จำนวน 157 ชนิด 93 สกุล 37 วงศ์ เป็นนกประจำถิ่น 143 ชนิด และเป็นนกอพยพย้ายถิ่น 14 ชนิด ถูกจัดเป็นสัตว์ป่าคุ้มครองประเภทที่ 2 ตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2503 จำนวน 2 ชนิด ได้แก่ ไก่ป่า (Wild fowl), นกเขาเปล้าธรรมดา (*Treron curvirostra*) เป็นสัตว์ป่าคุ้มครองประเภทที่ 1 จำนวน 137 ชนิด นอกนั้น ไม่ถูกจัดให้เป็นสัตว์ป่าคุ้มครองหรือสัตว์ป่าสงวนแต่อย่างใด

นกที่ถูกคุกคามและอยู่ในภาวะใกล้สูญพันธุ์

นกอินทรีดำ เป็นนกที่มีขนาดใหญ่จึงถูกล่าโดยการยิงได้ง่าย แต่ก่อนเป็นสัตว์ที่พบมาก แต่ปัจจุบันพบได้น้อย สาเหตุที่ลดจำนวนลงเนื่องจากสภาพถิ่นที่อยู่อาศัยที่ต้องการ คือ ป่าดิบชื้น หรือป่าผลัดใบในระดับสูงถึง 2,700 เมตร ถูกแบ่งแยกออกเป็น ส่วน ๆ ไม่ต่อเนื่องกัน

ไก่ฟ้าหน้าเขียว เป็นนกที่ห้ามล่าและค้าขาย ปัจจุบันยังคงมีเหลืออยู่ในจำนวนที่ไม่มากนักในเขตคุ้มครองต่าง ๆ หลาย ๆ แห่งในภาคใต้ เนื่องจากเป็นนกที่อยู่ในเฉพาะในป่าดงดิบต่ำใกล้ลำน้ำในระดับความสูง 600-1,200 เมตร จากความต้องการพื้นที่เพื่อทำการเกษตรและการขยายของชุมชน เมื่อมีการเพิ่มประชากรมนุษย์ จึงมีการบุกรุกแผ้วถางบริเวณ แหล่งที่อยู่อาศัยของไก่ฟ้าหน้าเขียว นอกจากนี้ยังถูกลักลอบล่าเป็นอาหารและเป็นการค้า เพราะเป็นนกที่มีสีสวยงามและสะดุดตา เลี้ยงให้รอดได้ง่าย

นกหว้า นอกจากจะถูกจัดเป็น *treatened* โดย Humphrey และ Bain แล้วนกหว้ายังถูกจัดอยู่ใน Appendix 2 ของอนุสัญญา CITES อีกด้วย ปัจจัยสำคัญที่ทำให้นกหว้าลดลง ได้แก่ การทำลายป่าซึ่งเป็นที่อยู่อาศัย การล่าและการดักจับ เนื่องจากอัตราการเจริญพันธุ์ต่ำ ในการสืบพันธุ์จะมีการเกี่ยวพาราสีซึ่งตัวผู้แต่ละตัวจะต้องการเขตหวงห้าม (*territory*) เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 4 เมตร และจะใช้คอดิ่งหญ้าแห้งหรือเศษกิ่งไม้ที่อยู่ในพื้นที่ออกให้หมด จึงจำเป็นที่จะต้องมีการจัดการในพื้นที่คุ้มครองเพื่อที่จะดำรงพันธุ์ของนกหว้าไว้ต่อไป เนื่องจากการนำมาเลี้ยงมักจะไม่รอด

นกเงือกหัวหงอก พบเฉพาะทางภาคใต้ของไทยในเขตคุ้มครองอาศัยในป่าต่ำในระดับความสูง 120-820 เมตร จนถึงป่าที่ระดับสูง 1,677 เมตร การล่าและการทำลายป่าเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้จำนวนนกในธรรมชาติใกล้จะหมดสิ้นไปจากป่าเมืองไทย

นกเงือกปากดำ อาศัยในป่าดิบต่ำจนถึงระดับความสูงถึง 1,220 เมตร และในสวนยางพาราที่อายุมาก การที่นกเงือกปากดำอาศัยอยู่ในป่าทุติยภูมิได้ก็อาจทำให้ลดจำนวนลงน้อยกว่านกเงือกชนิดอื่น แต่อย่างไรก็ตาม การถูกล่าเป็นจำนวนมากและถิ่นที่อยู่อาศัยถูกทำลายลง ก็เป็นสาเหตุที่สำคัญที่จะทำให้เหลือนกเงือกปากดำไม่มากนัก จึงจำเป็นจะต้องมีการควบคุมการล่าและการลักลอบล่าไปขาย

นกกกก ถูกจัดให้เป็นสัตว์คุ้มครองประเภทที่ 1 และชนิดย่อยที่พบทางใต้ คือ ชนิดย่อย homrai ถูกจัดอยู่ใน Appendix 1 ของอนุสัญญา CITES เนื่องจากการถูกล่ามีจำนวนมากเกินไป และพื้นที่ป่าถูกทำลายทำให้ นกกกก ซึ่งเคยมีอยู่มากในสมัย 50 ปีก่อนลดจำนวนลงเหลือน้อยมากในปัจจุบัน

นกชนหิน นอกจากจะถูกจัดเป็น endangered แล้วยังถูกจัดอยู่ใน Appendix 1 ของอนุสัญญา CITES ด้วย ในการลดจำนวนของประชากรนกชนหินอย่างรวดเร็ว เนื่องจากถูกล่าอย่างหนักเพื่อเอาสันขึ้นบนงอยปากบน (casque) ไปแกะสลักทำเป็นเครื่องใช้และเครื่องประดับที่มีคุณค่าสูงมาก นอกจากนั้นการสูญเสียแหล่งที่อยู่อาศัยจากการทำไม้และการทำลายป่า ทำให้นกชนหินซึ่งต้องการพื้นที่อาศัยเป็นบริเวณกว้างมีพื้นที่ครอบครองน้อยลงจนไม่อยู่ในสภาพที่จะขยายพันธุ์ได้ และยังคงขาดต้นไม้ที่จะทำรังอีกด้วย จึงควรไม่ให้มีการทำไม้ในเขตพื้นที่คุ้มครอง แม้แต่ไม้ยืนต้นตายก็ไม่ควรตัดออก เพื่อให้เป็นที่วางไข่เลี้ยงลูกของนกชนหินได้ต่อไป

นกโพระดกหลากสี ชอบอาศัยอยู่ในป่าดิบต่ำ แต่ก็สามารถพบได้ในป่าทุติยภูมิและสวนยางพารา สาเหตุที่ทำให้ชนิดนี้ลดลง คือ การทำลายป่าซึ่งข้อมูลที่มีอยู่ในปัจจุบันยังไม่ทราบมากนักว่า นกโพระดกหลากสีจะสามารถอยู่รอดได้มากน้อยแค่ไหนในป่าทุติยภูมิ หรือพื้นที่สวนยางพารา จึงควรจะมีการสำรวจศึกษาในพื้นที่คุ้มครองเพื่อจะสามารถวางแผนการจัดการเพื่อดำรงพันธุ์ของนกชนิดนี้ได้ต่อไป

นกพญาปากกว้างทองแดง เป็นนกประจำถิ่นที่หายาก สาเหตุที่ทำให้ชนิดนี้ลดจำนวนลงอย่างมากเนื่องมาจากการทำลายพื้นที่ป่าต่ำ และปัจจุบันเป็นนกพญาปากกว้างที่หายากที่สุดในประเทศไทย

3. สัตว์เลี้ยงคลาน พบสัตว์เลี้ยงคลานจำนวน 11 วงศ์ 40 ชนิด จากการสำรวจพบว่าสัตว์เลี้ยงคลานที่พบเฉพาะในบริเวณเขาหลวงแห่งเดียวในประเทศไทย 1 ชนิด คือ งูลายสายนลาย ชนิดที่หายาก ได้แก่ เต่าจักร งูหลามปากเป็ด งูสามเหลี่ยมหัวหางแดง และชนิดที่พบเฉพาะในประเทศไทยคือ จิ้งจกนิ้วยาว ตุ๊กแกป่า โคนนิ้วติด จิ้งเหลนเรียวยักษ์ได้ งูเขียวคงลาย

4. สัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ พบสัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำอาศัยอยู่ในอุทยานแห่งชาติเขาหลวงจำนวน 5 วงศ์ 12 ชนิด จากการสำรวจพบว่าสัตว์เลี้ยงครึ่งบกครึ่งน้ำที่พบเฉพาะบริเวณเขาหลวงแห่งเดียวในประเทศไทย จำนวน 1 ชนิดคือ กบเขาที่องลาย ชนิดที่หายากคือ กบตะนาวศรี และชนิดที่พบในประเทศไทย 1 ชนิด ได้แก่ เขียวงูสุกซัย

5. สัตว์น้ำ จากการสำรวจเบื้องต้นเพื่อทำแผนแม่บท พบสัตว์น้ำจำพวกปลา 8 วงศ์ 16 ชนิด จำพวกปู 12 ชนิด ซึ่งถ้ามีการสำรวจอย่างจริงจังคาดว่าจะพบความหลากหลายของสัตว์น้ำมากกว่านี้ เนื่องจากแหล่งน้ำในเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาหลวง เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารปริมาณสารอาหารในน้ำยังมีน้อย กระแสน้ำไหลแรง และพื้นที่ท้องน้ำเป็นหินและทรายเป็นส่วนมาก ไม่เหมาะกับการเจริญเติบโตของสัตว์น้ำ โดยส่วนรวมทำให้มีสัตว์น้ำเพียงบางชนิดสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมดังกล่าวได้

สภาพเศรษฐกิจ สังคมประเพณี และวัฒนธรรม

สภาพเศรษฐกิจ

ในการศึกษาสภาพแวดล้อมทางด้านสภาพเศรษฐกิจ สังคมประเพณี และวัฒนธรรมในพื้นที่ เขตอุทยานแห่งชาติเขาหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีรายละเอียดดังนี้ (สำนักงานโครงการจัดทำแผนแม่บท และการจัดการพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า, 2540, หน้า 62-70)

1. การถือครองและการใช้ประโยชน์ที่ดิน ลักษณะการถือครองที่ดินในบริเวณพื้นที่ศึกษานั้น คราวเรือนส่วนใหญ่มีที่ทำกินเป็นของตนเอง โดยจำนวนแปลงที่ดินในครอบครองของแต่ละครัวเรือน พบว่าร้อยละ 44 ของครัวเรือนที่สุ่มสำรวจและครอบครอง

ที่ดินจำนวน 2 แปลง และส่วนที่ครอบครองที่ดินจำนวน 1, 3 และ 4 แปลง ร้อยละ 20, 20.73 และ 14.50 ตามลำดับ ในส่วนของภาคพื้นที่ถือครอง ร้อยละ 38.55 มีที่ดินภายใต้ครอบครองระหว่าง 6-15 ไร่ ร้อยละ 20.36 ครอบครองที่ดิน 16-25 ไร่ และผู้ที่ครอบครองที่ดินมากกว่า 25 ไร่ขึ้นไปมีร้อยละ 23.27 ซึ่งโดยเฉลี่ยแล้ว ราษฎรมีที่ดินในครอบครองจำนวน 2 แปลง พื้นที่ 18 ไร่ จากการสอบถามผู้นำชุมชนของหมู่บ้านโคขรรอบอุทยานแห่งชาติเขาหลวงจำนวน 20 หมู่บ้าน พบว่ามีการบุกรุกพื้นที่ของอุทยาน ฯ ประมาณ 1,250 ไร่ พื้นที่ 12,900 ไร่ โดยกระจายทั่วทั้งพื้นที่อุทยาน ทั้งนี้เพื่อเข้าไปอยู่อาศัยและทำกิน

เมื่อพิจารณากรรมสิทธิในการถือครองที่ดินพบว่าส่วนใหญ่ร้อยละ 91.78 มีเอกสารสิทธิ ทั้งนี้เพราะพื้นที่ดังกล่าวมีการอพยพเข้าอยู่อาศัยมาเป็นเวลานานแล้ว ส่วนที่ไม่มีเอกสารสิทธิการถือครองมีเพียงร้อยละ 8.22

อย่างไรก็ตามจากการสอบถามความต้องการครอบครองพื้นที่ทำกินพบว่า ร้อยละ 44.36 มีความพอใจกับขนาดที่ดินที่ครอบครอง ส่วนอีกร้อยละ 55.64 ยังไม่พอใจกับขนาดที่ดินที่ครอบครองอยู่ โดยในกลุ่มนี้พบถึงร้อยละ 91.27 มีความคิดที่จะขยายที่ดินเพิ่มอีก ซึ่งส่วนใหญ่ร้อยละ 47 ขอให้ทางราชการเข้ามาช่วยเหลือจัดสรรให้ และร้อยละ 24 จะขยายโดยวิธีการซื้อเพิ่มอีกร้อยละ 7 ต้องการจับจองแผ้วถางที่ดินเอง

2. การประกอบอาชีพ ประชากรส่วนใหญ่ที่อยู่อาศัยหรือทำกิน มีอาณาเขตต่อเนื่อง และในเขตอุทยานแห่งชาติเขาหลวง มีการประกอบอาชีพทำสวนยางพารา และสวนผลไม้เป็นหลัก ทั้งนี้เนื่องจากสภาพพื้นที่ค่อนข้างอุดมสมบูรณ์มีน้ำท่าจากธรรมชาติหลายสายไหลผ่านหมู่บ้าน พื้นที่อุทยานมีปริมาณน้ำฝนพอเหมาะที่จะปลูกยางพารา และไม้ชนิดต่าง ๆ นอกจากนั้นยังมีอาชีพรับจ้างซึ่งส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับการเกษตร เช่น การกรีดยาง การถางวัชพืชในสวนยางพารา หรือสวนผลไม้ ส่วนการทำนาปลูกข้าว การทำไร่ และการเลี้ยงปศุสัตว์ก็พบบ้างแต่ไม่มากนัก เนื่องจากสภาพพื้นที่ไม่เอื้ออำนวย

3. ผลการสำรวจพบว่าประชากรที่อยู่อาศัยหรือทำกินในหมู่บ้านที่มีอาณาเขตต่อเนื่อง หรืออยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติเขาหลวง ส่วนใหญ่มีฐานะค่อนข้างดีจนถึงปานกลาง โดยรวมเป็นร้อยละ 86.10 ของครอบครัวที่สำรวจทั้งหมด เป็นครอบครัวที่มีรายได้ 10,001-30,000 บาท : ปี ร้อยละ 54.55 รายได้มากกว่า 30,000 บาท : ปี ร้อยละ 31.64

ในส่วนที่มีรายได้ระหว่าง 3,001-10,000 บาท : ปี ร้อยละ 11.64 รายได้ระหว่าง 1-3,000 บาท : ปี ร้อยละ 1.45 และไม่มีรายได้เป็นตัวเงิน ร้อยละ 0.72 ซึ่งเมื่อเฉลี่ยต่อครัวเรือนจะมีรายได้ประมาณ 28,000 บาท : ปี และรายจ่ายเฉลี่ย 29,000 บาท : ปี ทำให้มีครัวเรือนจำนวนร้อยละ 32 มีรายได้น้อยกว่ารายจ่ายร้อยละ 17 รายได้เท่ากับรายจ่าย และร้อยละ 53 มีรายไ้มากกว่ารายจ่าย ซึ่งการที่รายจ่ายมากกว่ารายได้เฉลี่ยมีสาเหตุมาจากรายงบบุ๋เงินมาลงทุนทำสวนผลไม้ สวนยางพารา หลายรายหรือประมาณร้อยละ 46 ที่หนี้สินโดยเป็นลูกหนี้ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ ส่วนที่เหลือเป็นหนี้นายทุนท้องถิ่นจึงทำให้รายงบูรประมาณร้อยละ 55 ไม่มีทรัพย์สินของและเงินออม และเมื่อมีเงินเหลือรายงบูรนิยมที่จะซื้อปัจจัยที่ 5 คือ รถยนต์ จักรยานยนต์ และเครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในบ้านเรือน

โครงสร้างพื้นฐานทางสังคม

สภาพของ โครงสร้างพื้นฐานทางสังคมของพื้นที่ จากการสำรวจหมู่บ้านเป้าหมายไม่ว่าจะเป็นหมู่บ้านที่อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ และหมู่บ้านที่อยู่รอบนอกเขตอุทยานแห่งชาติเขาหลวง พบว่าไม่มีความแตกต่างในด้านโครงสร้างพื้นฐาน อันได้แก่เส้นทางคมนาคมแหล่งน้ำอุปโภค-บริโภค แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร บริการด้านสาธารณสุขด้านการสื่อสาร ด้านการศึกษา ด้านสาธารณสุข และบริการทางสังคมอื่น ๆ มากนัก โดยมีรายละเอียด ดังนี้ (สำนักงานโครงการจัดทำแผนแม่บท และการจัดการพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า, 2540, หน้า 80-84)

1. เส้นทางคมนาคม สำหรับเส้นทางคมนาคมติดต่อในพื้นที่ศึกษา โดยทั่วไปมีความพร้อมของเส้นทางคมนาคมทั้งในหมู่บ้าน และเส้นทางคมนาคมที่เชื่อมต่อกันระหว่างหมู่บ้านซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นถนนลูกรังที่ใช้การได้ดีตลอดปี โดยเฉพาะที่เชื่อมต่อกับตัวอำเภอ เส้นทางจะเป็นถนนลาดยางใช้การได้ดี จะมีเพียงบางส่วนที่ใช้การไม่ได้หรือใช้การได้ไม่ตลอดปี โดยบางส่วนกำลังสร้างซ่อมแซมอยู่ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นผลความเสียหายจากการเกิดอุทกภัยตามฤดูกาลเมื่อครั้งปี พ.ศ. 2531

2. ไฟฟ้า ในพื้นที่ศึกษานับได้ว่าเป็นความพร้อมของระบบไฟฟ้าใช้ในทุกหมู่บ้าน ยกเว้นหมู่ที่ 7 บ้านหน้าเขามหาชัย และมีบางหมู่บ้านที่การบริการด้านไฟฟ้ายังไม่ทั่วถึง เช่นหมู่ที่ 2 บ้านท่าจิว อำเภอเมืองมีไฟฟ้าใช้เพียง 32 คร้วเรือน จาก 356 คร้วเรือน หมู่บ้านที่ 4 ตำบลพิปูน อำเภอพิปูนมีไฟฟ้าใช้ในครัวเรือนเพียง 30 คร้วเรือน จาก ทั้งหมด 201 หลังครัวเรือน

3. แหล่งน้ำ ในส่วนของแหล่งน้ำที่รองรับการ ใช้ประโยชน์ในการอุปโภค บริโภคและเพื่อการเกษตรของพื้นที่ศึกษา โดยอาจแบ่งออกได้ตามแหล่งที่มา 2 ประเภท คือ

3.1 แหล่งน้ำตามธรรมชาติ บริเวณพื้นที่ศึกษามีความสมบูรณ์ และเป็นแหล่ง ดันน้ำ จึงทำให้มีลำน้ำหล่อเลี้ยงพื้นที่ โดยส่วนใหญ่จะเป็นลำน้ำไหลหล่อเลี้ยงตลอดปี ได้แก่ ห้วยหมอ, คลองसान, คลองชุมเขลิง, คลองในเขียว, คลองพรหมโลก, ห้วยนา เสม็จ, คลองกะโรง, คลองระเนะ, คลองดินแดง, และคลองโสน มีบางส่วนที่ในบางช่วง ของปีจะเจอปัญหาน้ำแห้งหรือน้ำน้อยซึ่ง ได้แก่ คลองแคว, ห้วยแดง, คลองใหญ่, ห้วยใน เขา, คลองแมงผอง, และคลองร้อน เป็นต้น

3.2 แหล่งน้ำอื่น ๆ ซึ่ง ได้แก่ บ่อบาดาล บ่อน้ำตื้น ฝายกั้นน้ำ และแหล่งน้ำอื่น ๆ โดยในทุกหมู่บ้านจะมีบ่อบาดาล และบ่อน้ำตื้นใช้ ยกเว้นในหมู่ที่ 5 บ้านห้วยโก ทั้งนี้ เนื่องจากเหตุการณ์อุทกภัยเมื่อปี พ.ศ. 2531 ได้ทำความเสียหายแก่โครงสร้างขั้นพื้นฐาน ต่าง ๆ ในหมู่บ้านรวมถึงแหล่งนี้ ซึ่งในหลายหมู่บ้านก็ได้รับผล เช่นเดียวกันทำให้บ่อน้ำ หลายบ่อใช้การ ไม่ได้ซึ่งมีผลทำให้ปัจจุบันน้ำที่ใช้ในการอุปโภค-บริโภคมีไม่เพียงพอ ตลอดปี เนื่องจากราษฎร ส่วนใหญ่อาศัยบ่อขุด และน้ำฝนตามธรรมชาติ

กิจกรรมทางสังคม การติดต่อสื่อสารและสาธารณสุข

จากการสำรวจพบว่า ราษฎรส่วนใหญ่ให้ความร่วมมืออย่างต่อเนื่องในกิจกรรม ทางสังคมด้านศาสนาและกลุ่มกิจกรรมร่วมกันที่เป็นประโยชน์ต่อครอบครัวเท่านั้น เช่น กลุ่มสหกรณ์ร้านค้าประจำหมู่บ้าน กลุ่มสมาชิกสหกรณ์การเกษตร กลุ่มลูกค้า ธกส. และ กลุ่มฝึกฝนด้านอาชีพแต่โดยทั่วไปแล้วราษฎรยังคงอยู่ร่วมกันแบบช่วยเหลือซึ่งกันและ กันในหลาย ๆ กิจกรรม ขึ้นอยู่กับว่าผู้นำหมู่บ้าน เช่น ผู้ใหญ่บ้านหรือกำนันซึ่งเป็นผู้ที่

ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือจะออกปากขอความช่วยเหลือ สำหรับคดีที่เกิดขึ้นบ่อยที่สุดในหมู่บ้านที่ตั้งอยู่รอบอุทยานแห่งชาติเขาหลวง คือ เรื่องที่ดินเขตแดนและการแย่งกันครอบครองพื้นที่ป่า

ในด้านเครื่องมือที่ช่วยเหลือในการติดต่อสื่อสารของหมู่บ้านรอบอุทยานแห่งชาติเขาหลวง พบว่ามีการคมนาคมทางบกเท่านั้น มีทั้งถนนลาดยาง ถนนลูกรังและถนนดิน เกือบทุกหมู่บ้านมีรถรับจ้างไว้คอยบริการ ยกเว้นบ้านเหนือคลองระเนาะ ม. 4 ต. เขาพระ อ. พิปูน ซึ่งมีการคมนาคมไม่สะดวกแต่เนื่องจากเศรษฐกิจโดยรวมราษฎรมีฐานะค่อนข้างดีเลี้ยงตัวเองได้ จึงนิยมมีรถยนต์ รถจักรยานยนต์ไว้ใช้ส่วนตัวในการออกจากหมู่บ้านไปทำธุรกิจติดต่อสื่อสารกับหน่วยงานราชการ หรือเรื่องส่วนตัวส่วนมากราษฎรจะเดินทางเข้าไปในตัวจังหวัดปีละประมาณ 4-5 ครั้ง และเข้าไปในตัวอำเภอ 2-3 ครั้ง : เดือน (สำนักงานโครงการจัดทำแผนแม่บท และการจัดการพื้นที่อุทยาน-แห่งชาติเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า, 2540, หน้า 80-84)

ประเพณี วัฒนธรรม

เนื่องจากจังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นจังหวัดที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน เป็นแหล่งอารยธรรมที่สำคัญของประเทศ มีประเพณี และวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาเป็นสิ่งบ่งบอกถึงความเจริญรุ่งเรืองในอดีต โดยเป็นที่รวมของโบราณสถาน โบราณวัตถุ มากมาย อาทิเช่น พระบรมธาตุเมืองนคร ซึ่งนับเป็นปูชนียสถานที่สำคัญที่สุด 1 ใน 3 ของภาคใต้ พระพุทธสิหิงค์ซึ่งเป็นพระพุทธรูปที่สำคัญและมีความสวยงามองค์หนึ่ง นอกจากนั้นยังมีโบราณวัตถุอื่น ๆ อีก เช่น วิหารพระม้า วิหารเขียน วิหารโพธิ์ลังกา วิหารสามจอม วิหารพระแอด วิหารพระหลวง วิหารคด วิหารโพธิ์พระเค็ม วิหารธรรมศาลา พระพุทธบาทจำลอง วัดเจดีย์ (วัดชาตุน้อย) วัดมะนาวหวาน และเจดีย์รอบองค์พระบรมธาตุเจดีย์ ในส่วนของประเพณีซึ่งแบ่งออกได้เป็นประเพณีโดยทั่วไป เช่น การเกิด การแต่งงาน การบวช การตาย ฯลฯ โดยมีลักษณะคล้ายกับจังหวัดอื่น ๆ ของประเทศ และประเพณีตามฤดูกาล หรือตามนักขัตฤกษ์ หรือตามเทศกาลทางจันทรคติ ซึ่งจะเป็นประเพณีเฉพาะท้องถิ่น ได้แก่ ประเพณีเดือนสิบ ประเพณีให้ทานไฟ ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ประเพณีกวนข้าวหมูป่าสยาคุ ประเพณีชักพระ ฯลฯ นอกจากนี้ในส่วนของ

ศิลปวัฒนธรรมซึ่งจะปรากฏในวิถีชีวิตความเป็นอยู่ อาหาร การกินอาชีพและการละเล่น รวมทั้งศิลปหัตถกรรม ทั้งระดับสูงและชาวบ้าน เช่น การทำเครื่องถม เครื่องจักสาน ย่านลิเภา กระจูด หวาย ไม้ทองเหลือง สายสร้อย สามกษัตริย์ เครื่องหนัง ฯลฯ (สำนักงานโครงการจัดทำแผนแม่บท และการจัดการพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า, 2540, หน้า 86-88)

การท่องเที่ยว นันทนาการและการสื่อความหมายธรรมชาติ

ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติ

อุทยานแห่งชาติเขาหลวง มีภารกิจหน้าที่รับผิดชอบเช่นเดียวกับอุทยานแห่งชาติอื่น ๆ คือ การป้องกันรักษาป่า การศึกษาค้นคว้าวิจัยและการจัดการแหล่งท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจรวมทั้งดูแลรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว ปัจจุบันอุทยานแห่งชาติเขาหลวง ได้จัดตั้งหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ ไว้รอบ ๆ พื้นที่อุทยาน รวม 12 หน่วยที่ตั้งของหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ ทุกหน่วยจะอยู่บริเวณใกล้ลำน้ำตกทั้งสิ้น แต่ปัจจุบันได้เปิดให้นักท่องเที่ยวเข้าไปท่องเที่ยว และพักผ่อนหย่อนใจ จำนวน 5 หน่วย คือ (1) หน่วยฯ น้ำตกพรหมโลก (2) หน่วยฯ น้ำตกอ้ายเขียว (3) หน่วยฯ น้ำตกกรุงชิง (4) หน่วยฯ น้ำตกกะโรม และ (5) หน่วยฯ น้ำตกท่าแพ ขณะนี้กำลังอยู่ระหว่างดำเนินการปรับปรุง คือ หน่วยฯ น้ำตกเหนือฟ้า อำเภอพิปูน สำหรับหน่วยฯ ที่มีบ้านพักสำหรับรองรับนักท่องเที่ยวขณะนี้ คือ หน่วยฯ น้ำตกกรุงชิง และหน่วยฯ น้ำตกกะโรม และหน่วยน้ำตกเหนือฟ้า

อุทยานแห่งชาติเขาหลวงมีแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงามที่นักท่องเที่ยวเข้าไปใช้เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจเพื่อความรื่นรมย์ และศึกษาทางธรรมชาติ ซึ่งมีหลายแห่ง โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตก ซึ่งมีความสวยงามหลายชั้นแต่ละเปิดให้นักท่องเที่ยวได้ขึ้นไปพักผ่อนหรือเที่ยวได้ไม่กี่ชั้น เนื่องจากบางชั้นยังอันตรายหรือไม่พร้อมให้นักท่องเที่ยวเข้าไปเที่ยวชมซึ่งมีจุดท่องเที่ยวสำคัญ ๆ ดังนี้ (บริษัท ซีเทค อินเทอร์เน็ตเนชั่นแนล จำกัด, 2545, หน้า 49-72)

1. ยอดเขาหลวง ยอดเขาหลวงตั้งอยู่ในท้องที่บ้านคีรีวง หมู่ที่ 10 ต. กำโลน

อ. ลานสกา สามารถเดินทางจากตัวเมืองนครศรีธรรมราชไปตามเส้นทางสาย นคร-จันดี-ฉวาง-บ้านส้อง ระยะทางประมาณ 20 กม. และมีทางแยกขวามือเข้าสู่บ้านคีรีวงระยะทางประมาณ 9 กม. การเดินทางขึ้นสู่ยอดเขาหลวงใช้เวลาในการเดินทางไปกลับ 3 วันกับ 2 คืน โดยความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 1,835 เมตร นับได้ว่าเป็นยอดเขาที่สูงที่สุดทางภาคใต้ของประเทศไทย ซึ่งในแต่ละปีมีผู้คนสนใจขึ้นยอดเขาหลวงเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะในฤดูร้อน เพื่อศึกษาสภาพป่าดึกดำบรรพ์ ศึกษาวิจัยพันธุ์ไม้ ยอดเขาหลวง และชมความหลากหลายทางชีวภาพ โดยจะต้องอยู่ในความควบคุมดูแลของเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติเขาหลวง

2. น้ำตกกรุงชิง น้ำตกกรุงชิง “กรุงชิง” เป็นชื่อสถานที่แห่งหนึ่งในจังหวัด

นครศรีธรรมราช เชื่อกันว่าเคยเป็นชุมชนมาแต่สมัยโบราณ เป็นพื้นที่ที่มีประวัติการต่อสู้ อันเกิดจากความขัดแย้งในด้านความคิด ในการปกครองพื้นที่ผืนป่ากรุงชิง โดยพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ตั้งแต่ปี 2517 ต่อมาฝ่ายรัฐบาลสามารถยึดพื้นที่ได้ ทำให้พรรคคอมมิวนิสต์ที่กรุงชิงแตกในปี พ.ศ. 2524 ป่ากรุงชิง ตั้งอยู่ในท้องที่ หมู่ที่ 3 ต. กรุงชิง กิ่ง อ. นบพิตำ จ. นครศรีธรรมราช ห่างจากตัวอำเภอท่าศาลาประมาณ 50 กม. ไปตามถนนสายท่าศาลานบพิตำ แล้วแยกไปตามทางหลวงสาย 4188 ห้วยพาน-กรุงชิง ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 70 กม. ตามทางหลวงจังหวัดสาย 4016 นครศรีธรรมราช พรหมคีรี-โรงเหล็ก แล้วแยกไปตามทางหลวงจังหวัดสาย 4188

สภาพปัจจุบันของกรุงชิง เป็นพื้นที่ราบสูงและมีภูเขาล้อมรอบ ซึ่งชาวบ้านเรียกกันว่า “อ่าวกรุงชิง” มีแหล่งธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพที่สวยงาม มีเส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติ เข้าค่าย ศึกษาพันธุ์ไม้ ชมนก และเที่ยวชมน้ำตก “หนานฝนแสนห่า” ที่ปรากฏอยู่ในธนบัตรใบละ 1,000 บาท และชั้นน้ำตกอื่น ๆ รวม 7 ชั้นด้วยกัน คือ (1) หนานมัดแพ (2) หนานฝนแสนห่า (3) หนานปลิว (4) หนานจน (5) หนานโจน (6) หนานต้อตอ (7) หนานวังเรือบิน

3. น้ำตกท่าแพ น้ำตกท่าแพ เรียกชื่อตามลำคลองที่ไหลผ่านหมู่บ้านท่าแพ โดยในปี พ.ศ. 2499 องค์การสวนยางนาบอนได้ทำการสำรวจคลองท่าแพเพื่อหากระแสน้ำมาใช้ในการผลิตกระแสไฟฟ้า ซึ่งพบว่าน้ำตกท่าแพมีความสวยงามตามธรรมชาติ ประกอบด้วย

น้ำตก 10 ชั้น มีสภาพป่าอุดมสมบูรณ์สูง หลังจากนั้น “น้ำตกท่าแพ” ก็เป็นที่รู้จักและเป็นสถานที่ท่องเที่ยวตามธรรมชาติของราษฎรในท้องถิ่น ต่อมาในปี พ.ศ. 2517 รัฐบาลได้มีพระราชกฤษฎีกากำหนดป่าบริเวณเขาหลวงให้เป็นเขตอุทยานแห่งชาติ โดยน้ำตกท่าแพเป็นส่วนหนึ่งของอุทยานแห่งชาติเขาหลวงด้วยในปี พ.ศ. 2534 อุทยานแห่งชาติเขาหลวงได้จัดตั้งให้มีหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติเขาหลวงที่ ขล. 7 (น้ำตกท่าแพ) ขึ้น น้ำตกท่าแพ ตั้งอยู่ในท้องที่ หมู่ที่ 14 ต. ช้างกลาง กิ่ง อ. ช้างกลาง จ. นครศรีธรรมราช

สถานที่ท่องเที่ยว น้ำตกท่าแพ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงอีกแห่งหนึ่งของอุทยานแห่งชาติเขาหลวง ซึ่งมีจำนวนชั้นของน้ำตก 10 ชั้น แต่อนุญาตให้ท่องเที่ยวเพียง 3 ชั้น สำหรับผู้ที่สนใจศึกษาธรรมชาติ ทางหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติเขาหลวง ที่ ขล. 7 มีเส้นทางศึกษาธรรมชาติถึงน้ำตกชั้นที่ 7 แต่ทั้งนี้ต้องอยู่ในความควบคุมดูแลของเจ้าหน้าที่

ชั้นที่ 1 หานนแพน้อย เป็นชื่อเรียกตามพันธุ์ไม้ที่ภาษาถิ่นเรียกว่า “คันทแพ” มีอยู่ทั่ว ๆ ไป และน้ำตกชั้นนี้จะมีลักษณะเป็นแอ่งน้ำที่สามารถลงเล่นน้ำได้ ซึ่งเป็นจุดดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก

ชั้นที่ 2 หานนางครวญ เป็นชื่อเรียกตามลักษณะนักท่องเที่ยววัยรุ่นที่ชอบกระโดดน้ำเล่นในอ่าวน้ำลึก มีลักษณะคล้ายบ่อน้ำ ทำให้นักท่องเที่ยวบางคนที่เห็นต้องอุทานเสียงแสดงถึงความหวาดกลัวออกมา

ชั้นที่ 3 หานนเคย เป็นชื่อเรียกตามพันธุ์ไม้คือ “คันทเคย” ซึ่งจะมีอยู่ทั่ว ๆ ไป ตามชั้นน้ำตก

ชั้นที่ 4 หานน้ายชวย เป็นชื่อเรียกตามพันธุ์ไม้คือ “คันทชวย” ชั้นนี้จะมีสายน้ำไหลลงมาสูงประมาณ 70-100 เมตร

ชั้นที่ 5 หานนปู เป็นชื่อเรียกตามลักษณะภูมิประเทศ คือ ลานหินกว้างที่เหมือนเสื่อที่สามารถให้นักท่องเที่ยวได้นอนเล่น

ชั้นที่ 6 หานนไผ่ เป็นชื่อเรียกตามพันธุ์ไม้คือ “คันทไผ่” ซึ่งลักษณะการไหลของน้ำตกคล้ายชั้นบันได

ชั้นที่ 7 หานนน้ำราง เป็นชื่อเรียกตามลักษณะน้ำที่ไหลลงมาเป็นรางยาวสู่อ่าวน้ำ

การเดินทางทางรถยนต์เส้นทางหลวงหมายเลข 4 กรุงเทพฯ-ประจวบคีรีขันธ์-ชุมพร แล้วใช้เส้นทาง 41 ผ่านสุราษฎร์ธานี-ทุ่งสง จนถึงนครศรีธรรมราช หรือใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 401 จากอำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี เลียบชายฝั่งทะเลไปจนถึงจังหวัดนครศรีธรรมราช

การเดินทางจากจังหวัดนครศรีธรรมราช ใช้เส้นทาง นคร-จันดี-ฉวาง-บ้านต๋อง ระยะทางประมาณ 36 กิโลเมตร และมีทางแยกขวามือมีป้ายบอกเข้าน้ำตกท่าแพ ประมาณ 2 กิโลเมตร

4. น้ำตกกะโรม น้ำตกกะโรม อยู่ในเขตท้องที่ หมู่ที่ 4 ตำบลเขาแก้ว อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งมีแหล่งธรรมชาติน้ำตกที่สวยงาม ประมาณ 19 ชั้น โดยเปิดบริการให้นักท่องเที่ยวได้เที่ยวชมความหลากหลายของธรรมชาติเพื่อพักผ่อนหย่อนใจและความรื่นรมย์ 7 ชั้น คือ (1) หนานทุเรียน (2) หนานช่องไทร (3) หนานไผ่ (4) หนานน้ำราง (5) หนานฝั่ง (6) หนานเคย (7) หนานคาคฟ้า

การเดินทาง สามารถเดินทางจากตัวเมืองนครศรีธรรมราชโดยทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4016 ไปอีก 9 กิโลเมตร แยกซ้ายเข้าทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4015 ไปอีก 20 กิโลเมตร ขวามือจะมีป้ายบอกทางเข้าไปชมน้ำตกอีก 2 กิโลเมตร

ความสำคัญทางประวัติศาสตร์ เมื่อปี พ.ศ. 2458 สมเด็จพระเจ้าฟ้าภาณุรังษี กรมพระยาภาณุพันธุฯ ได้เสด็จประพาสและสลักที่หน้าผา หนานคาคฟ้า เป็นรูปพระอาทิตย์แผ่รัศมี และเมื่อปี พ.ศ. 2460 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ได้เสด็จประพาส และสลักจารึกไว้ที่หน้าผา หนานคาคฟ้า เป็นพระนามย่อว่า ว.ป.ร. 2460

5. น้ำตกพรหมโลก น้ำตกพรหมโลก ตั้งอยู่ในท้องที่ หมู่ที่ 5 ตำบลพรหมโลก อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งมีแหล่งธรรมชาติน้ำตกที่สวยงาม เพราะแม้เพียงแต่ชื่อก็บ่งบอกได้ว่าเป็นสวรรค์ชั้นพรหม เป็นขุนเขาของพระพรหมผู้สร้างโลก น้ำตกและขุนเขาแห่งนี้ ซึ่งเต็มไปด้วยความรื่นรมย์ ความเป็นธรรมชาติที่สวยงาม สมบูรณ์ไปด้วยพันธุ์ไม้นานาชนิด มีน้ำตกที่สวยงามประมาณ 50 ชั้น แต่จะเปิดบริการให้นักท่องเที่ยวได้เที่ยวชมและพักผ่อนหย่อนใจ 4 ชั้น หนานบ่อน้ำวน หนานวังไม้ปีก และหนานวังอ้ายแล น้ำตกพรหมโลก จัดได้ว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงอีกแห่งหนึ่งของอุทยานแห่งชาติเขาหลวง

การเดินทาง สามารถเดินทางจากตัวเมืองนครศรีธรรมราช ไปตามเส้นทาง หลวงแผ่นดินหมายเลข 4132 ไปอีก 25 กิโลเมตร ซ้ายมือจะมีป้ายบอกเข้าน้ำตกพรหม-โลก ไปอีกประมาณ 3 กิโลเมตร

ความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ปี พ.ศ. 2502 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิ-พลอดุลยเดช และสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จประพาสน้ำตกพรหม-โลก และได้โปรดให้จารึกพระปรมาภิไธยย่อว่า ภ.ป.ร. และสก. ไว้ที่หน้าผาน้ำตกชั้นที่ 1 หนานบ่อน้ำวน

6. น้ำตกอ้ายเขียวหรือน้ำตกในเขียว น้ำตกอ้ายเขียวหรือน้ำตกในเขียวอยู่ใน ท้องที่ หมู่ที่ 5 ตำบลทอนหงส์ จังหวัดนครศรีธรรมราช น้ำตกอ้ายเขียวหรือในเขียว มี ที่มาจากทุเรียนบ้านในระแวกนั้นที่มีชื่อว่า “อ้ายเขียว” ชาวบ้านจึงให้ชื่อน้ำตกแห่งนี้ว่า “น้ำตกอ้ายเขียว” ซึ่งลักษณะภูมิประเทศแถบนี้นับได้ว่ายังคงอุดมสมบูรณ์ไปด้วยสัตว์ป่า และพันธุ์ไม้หลากหลายชนิด และยังเป็นอีกเส้นทางหนึ่งของอุทยานแห่งชาติเขาหลวง ที่ สามารถเดินทางขึ้นสู่ยอดเขาหลวง มีน้ำตกประมาณ 100 ชั้น เปิดให้บริการนักท่องเที่ยว เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจและความรื่นรมย์ 9 ชั้น ได้แก่

6.1 หนานช่องไทร	6.2 หนานบังใบ
6.3 หนานไม้ไผ่	6.4 หนานเสือผ่าน
6.5 หนานบุปผาสวรรค์	6.6 หนานหินกอง
6.7 หนานหินกอง	6.8 หนานหัวช้าง
6.9 หนานฝาแฝด	

การเดินทาง สามารถเดินทางจากตัวเมืองนครศรีธรรมราช โดยใช้เส้นทาง เดียวกันกับทางไปน้ำตกพรหมโลกไปอีกประมาณ 7 กิโลเมตร ซ้ายมือจะมีป้ายบอกเข้าน้ำตกอ้ายเขียวหรือน้ำตกในเขียว ไปอีกประมาณ 4 กิโลเมตร

7. น้ำตกสวนขัน น้ำตกสวนขันตั้งอยู่ในท้องที่ หมู่ที่ 3 ตำบลสวนขัน กิ่งอำเภอ ซ่างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช อยู่ห่างจากตัวเมืองนครศรีธรรมราช ประมาณ 66 กิโลเมตร การเดินทางสู่น้ำตกสวนขันสามารถเดินทางจากเมืองนครศรีธรรมราช ไปตาม ทางหลวงหมายเลข 4016 ประมาณ 9 กิโลเมตร จนกระทั่งถึงบริเวณสามแยกบ้านตาล จากนั้นเลี้ยวซ้ายไปตามเส้นทางหลวงหมายเลข 4015 (ลานสกา-จันดี-พิปูน) อีกประมาณ

57 กิโลเมตร มีทางแยกขวามือมีป้ายบอกทางเข้าสู่ น้ำตก เดินทางตามเส้นทางดังกล่าว เป็นระยะทางอีกประมาณ 7 กิโลเมตร น้ำตกสวนชั้นเปิดให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาเที่ยวชมความงามจำนวน 3 ชั้น นอกจากนี้บริเวณโดยรอบน้ำตกยังมีธรรมชาติที่สวยงาม เหมาะแก่การเดินป่าเพื่อชมธรรมชาติและศึกษาพันธุ์ไม้

8. น้ำตกยอดเหลือง น้ำตกยอดเหลือง คำว่ายอดเหลืองมีที่มาจากความเหลืองของ ดอกต้นโยทกาเพลิงหรือชงโคป่า ซึ่งขึ้นปกคลุมยอดไม้บนภูเขา ซึ่งจะออกดอกสีเหลือง ในช่วงฤดูแล้ง น้ำตกยอดเหลืองตั้งอยู่ในท้องที่ หมู่ที่ 5 ต. นาแหร่ง กิ่งอำเภอนบพิตำ จังหวัดนครศรีธรรมราช

การเดินทาง น้ำตกยอดเหลืองอยู่ห่างจากตัวเมืองนครศรีธรรมราชประมาณ 40 กิโลเมตร โดยใช้ทางสายนครศรีธรรมราช-พรมคีรี ถึงประมาณกิโลเมตรที่ 40 จะมีป้ายชี้ทางขนาดเล็กบอกทางเข้า น้ำตกยอดเหลืองมีชั้นน้ำตกจำนวน 4 ชั้น ได้แก่

8.1 หนานเตย	8.2 หนานกระโดค
8.3 หนานหญ้าคา	8.4 หนานปลิว

9. น้ำตกสวนอายุ น้ำตกสวนอายุตั้งอยู่ในเขตท้องที่ หมู่ที่ 5 ตำบลคลองละอาย อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช อยู่ห่างจากตัวเมืองนครศรีธรรมราชประมาณ 61 กิโลเมตร

การเดินทางสู่น้ำตกสวนอายุสามารถเดินทางจากเมืองนครศรีธรรมราช ไปตามทางหลวงหมายเลข 4016 จนกระทั่งถึงสามแยกบ้านดาล จากนั้นเลี้ยวซ้ายไปตามทางหลวงหมายเลข 4015 ตามเส้นทางไปน้ำตกกระโรม (เส้นทางสายลานสกา-จันดี-พิปูน) เป็นระยะทางประมาณ 55 กิโลเมตร แล้วต่อรถโดยสารประจำทางสายจันดี-พิปูน ระยะทางประมาณ 6 กิโลเมตร มีทางแยกขวามือเป็นเส้นทางเข้าสู่ น้ำตกสวนอายุ มีชั้นน้ำตกที่มีความสวยงามประมาณ 5 ชั้น เปิดบริการให้นักท่องเที่ยวได้เข้าเที่ยวชมความงามจำนวน 3 ชั้น ได้แก่

9.1 หนานช่องส้มหลอด	9.2 หนานต้นเหียง
9.3 หนานเลากา	

10. ถ้ำแก้วสุรگانต์ ถ้ำแก้วสุรگانต์ตั้งอยู่ในท้องที่ หมู่ที่ 1 ตำบลเขาแก้ว อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช การเดินทางสู่ถ้ำแก้วสุรگانต์สามารถเดินทางจากทาง

หลวงหมายเลข 4016 ประมาณ 9 กิโลเมตร จะถึงบริเวณสามแยกบ้านตาล จากนั้นแยกไปทางซ้ายเข้าทางหลวงหมายเลข 4015 (สายนครศรีธรรมราช-ฉวาง) ไปอีก 23 กิโลเมตร ก่อนถึงน้ำตกกะโรมประมาณ 3 กิโลเมตร จะเห็นปากทางเข้าถ้ำอยู่ติดกับทางหลวงหมายเลข 4015 และมีป้ายเขียนบอกว่าถ้ำแก้วสุรگانต์ สำหรับข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน การพัฒนาทรัพยากรและการใช้ทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวมีรายละเอียด ดังนี้

10.1 ลักษณะทั่วไป ถ้ำแก้วสุรگانต์เป็นถ้ำภูเขาหินปูนมีน้ำไหลผ่านและยังมีน้ำที่มีสารคาร์บอเนตหยดตามเพดานถ้ำ สภาพถ้ำมีการพัฒนาการอยู่ (active cave) จากการที่มีน้ำซึ่งมีสารคาร์บอเนตไหลซึมออกมาตามเพดานถ้ำจึงก่อให้เกิดปรากฏการณ์ที่งดงาม โดยเกิดหินข้อย (stalactite) และหินงอก (stalagmite) คล้ายรูปปั้นลักษณะต่าง ๆ ซึ่งเมื่อกระทบกับแสงไฟจะเห็นเป็นประกายระยิบระยับ ถ้ำแห่งนี้มีความยาวของโถงถ้ำประมาณ 700 เมตร ทางเดินเข้าไปภายในถ้ำจะเป็นทรายและเป็นทางน้ำไหลในช่วงฤดูน้ำหลาก น้ำที่ไหลมาจะไหลจากด้านหลังของถ้ำออกมาด้านหน้าถ้ำ โดยน้ำที่ไหลผ่านถ้ำมีต้นสายมาจากบ้านขุนทะเล

10.2 สภาพการพัฒนาในปัจจุบัน ถ้ำแก้วสุรگانต์เป็นถ้ำที่มีการพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงโดยฝีมือพัฒนาของมนุษย์ โดยมีการนำพระพุทธรูปเข้าไปให้ผู้สนใจสักการะ ในส่วนของสิ่งอำนวยความสะดวกบริเวณถ้ำแห่งนี้ในปัจจุบันทางอุทยานแห่งชาติฯ มิได้มีการจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกใด ๆ จะมีแต่เพียงพื้นที่บริเวณริมทางหลวงหมายเลข 4015 เป็นที่สำหรับจอดรถเท่านั้น

10.3 การใช้ประโยชน์ทรัพยากรด้านการท่องเที่ยว พบว่าถ้ำแก้วสุรگانต์มิใช่จุดหมายปลายทางที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจและยังไม่เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากตั้งอยู่ใกล้กับน้ำตกกะโรมซึ่งเป็นจุดหมายปลายทางของนักท่องเที่ยวและเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวโดยทั่วไป รวมถึงยังไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวก โดยเฉพาะสถานที่จอดรถอันเนื่องมาจากข้อจำกัดด้านภูมิประเทศ การขาดระบบแสงสว่างภายในถ้ำ หากนักท่องเที่ยวสนใจที่จะเข้าเที่ยวชมถ้ำจะต้องใช้ตะเกียงในการให้แสงสว่าง ด้วยเหตุนี้นักท่องเที่ยวจึงให้ความสนใจค่อนข้างน้อย

บทที่ 5

ผลการศึกษา และวิเคราะห์

ผลการศึกษาเรื่อง บทบาทผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ: ศึกษาเฉพาะกรณีอุทยานแห่งชาติเขาหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้ศึกษาได้ทำการแบ่งการเก็บข้อมูลออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

1. การสุ่มตัวอย่างจากกลุ่มเป้าหมายที่เป็นประชาชนในเขตอุทยานแห่งชาติเขาหลวงหรือผู้ที่มีส่วนร่วม หรือเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นกลุ่มเป้าหมายในการเก็บข้อมูลนำเสนอข้อมูลในรูปแบบของตาราง พร้อมผลประมวลวิเคราะห์
2. กลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้นำ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ผู้นำท้องถิ่นที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ทั้งหมด 20 คน

ทั้งนี้ผู้ศึกษาได้แบ่งเนื้อหาการศึกษาออกเป็น 4 ส่วน คือ

1. ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของกลุ่มประชาชนและของกลุ่มผู้นำท้องถิ่น
2. บทบาทของผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
3. ปัญหาและอุปสรรคในการแสดงบทบาทของผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศศึกษาเฉพาะอุทยานแห่งชาติเขาหลวง
4. การพิสูจน์สมมติฐาน

ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของกลุ่มประชาชนและของกลุ่มผู้นำท้องถิ่น

ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของชุมชนในท้องถิ่นที่ทำการศึกษา

จากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของชุมชนในท้องถิ่น ที่อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติเขาหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้ส่งแบบสอบถามจำนวนทั้งหมด 600 ชุด ได้ตอบแบบสอบถามกลับมา 524 ชุด มีข้อมูลดังต่อไปนี้

ตาราง 1

เพศของประชากรในชุมชน

เพศ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ชาย	260	49.6
หญิง	264	50.4
รวม	524	100.0

จากตาราง 1 พบว่า ประชากรในอุทยานแห่งชาติเขาหลวง จ. นครศรีธรรมราช ส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง ร้อยละ 50.4 เป็นเพศชาย ร้อยละ 49.6

ตาราง 2

อายุของประชากรในชุมชน

อายุ (ปี)	จำนวน (คน)	ร้อยละ
11-20	58	11.1
21-30	110	21.0
31-40	131	25.0
41-50	145	27.7
51-60	64	12.2
61 ปีขึ้นไป	16	3.1
รวม	524	100.0

จากตาราง 2 พบว่าประชากรในอุทยานแห่งชาติเขาหลวง จ. นครศรีธรรมราช มีอายุระหว่าง 41-50 ปี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 27.7 รองลงมาคืออายุ 31-40 ปี คิดเป็นร้อยละ 25.0 และอายุ 21-30 ปี คิดเป็นร้อยละ 21.0 ตามลำดับ

ตาราง 3

สถานภาพของประชากรในชุมชน

สถานภาพ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
โสด	143	27.3
แต่งงาน	374	71.4
หม้าย	7	1.3
รวม	524	100.0

จากตาราง 3 พบว่า ประชากรในอุทยานแห่งชาติเขาหลวง จ. นครศรีธรรมราช มีสถานภาพแต่งงานมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 71.4 รองลงมาคือ โสด คิดเป็นร้อยละ 27.3 และหม้าย คิดเป็นร้อยละ 1.3 ตามลำดับ

ตาราง 4

ระดับการศึกษาของประชากรในชุมชน

ระดับการศึกษา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ประถมศึกษา	106	20.2
มัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า	166	31.7
อนุปริญญา	83	15.8
ปริญญาตรี	155	29.6
สูงกว่าปริญญาตรี	14	2.7
รวม	524	100.0

จากตาราง 4 พบว่า ประชากรในอุทยานแห่งชาติเขาหลวง จ. นครศรีธรรมราช สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า มากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 31.7 รองลงมาคือระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 29.8 และระดับประถมศึกษาคิดเป็นร้อยละ 20.2 ตามลำดับ

ตาราง 5

อาชีพของประชากรในชุมชน

อาชีพ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เกษตรกรรม	231	44.1
ธุรกิจส่วนตัว	44	8.4
รับราชการ	110	21.0
รับจ้างทั่วไป	69	13.2
อื่น ๆ	70	13.4
รวม	524	100.0

จากตาราง 5 พบว่า ประชากรในอุทยานแห่งชาติเขาลวง จ. นครศรีธรรมราช มีอาชีพเกษตรกรรมมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 44.1 ซึ่งเป็นอาชีพหลักของคนในท้องถิ่น ได้แก่ การทำสวนยางพารา ทำสวนผลไม้ และเลี้ยงสัตว์ รองลงมาคือ รับราชการ คิดเป็นร้อยละ 21.0 และอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 13.4

ตาราง 6

รายได้ปัจจุบันของประชากรในชุมชน

รายได้ (บาท : เดือน)	จำนวน (คน)	ร้อยละ
0-5000	253	48.3
5,001-1,0000	158	30.2
10,001-15,000	40	7.6
15,001-20,000	22	4.2
20,001-25,000	25	4.8
25,001 ขึ้นไป	26	5.0
รวม	524	100.0

จากตาราง 6 พบว่า ประชากรในอุทยานแห่งชาติเขาหลวง จ. นครศรีธรรมราช ส่วนใหญ่ มีรายได้อยู่ระหว่าง 0-5,000 บาทมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 48.3 จากการศึกษพบว่า รายได้ของชุมชนค่อนข้างต่ำและไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับดิน ฟ้า อากาศและฤดูกาล เช่น อาชีพการทำสวนยางพารา สวนผลไม้ สินค้าทางการเกษตร และราคาของสินค้าไม่แน่นอน ประกอบกับค่าครองชีพค่อนข้างสูง รองลงมา มีรายได้ 5,001-10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 30.2 และมีรายได้ 10,001-15,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 7.6 ตามลำดับ

ตาราง 7

พื้นที่ดั้งเดิมของประชากรในชุมชน

พื้นที่	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เป็นคนในอุทยานแต่กำเนิด	444	84.7
เป็นคนที่ย้ายมาอยู่	80	15.3
รวม	524	100.0

จากตาราง 7 พบว่า ประชากรในอุทยานแห่งชาติเขาหลวง จ. นครศรีธรรมราช ส่วนมากเป็นคนในอุทยานแต่กำเนิด คิดเป็นร้อยละ 84.7 ส่วนคนที่อื่นย้ายมาอยู่ คิดเป็นร้อยละ 15.3

ตาราง 8

ระยะเวลาที่อาศัยของประชากรในชุมชน

ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ (ปี)	จำนวน (คน)	ร้อยละ
0-1	36	6.9
11-20	80	15.3
21-30	112	21.4
31-40	114	21.8
41-50	116	22.1
51-60	53	10.1

ตาราง 8 (ต่อ)

ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ (ปี)	จำนวน (คน)	ร้อยละ
61 ปีขึ้นไป	13	2.5
รวม	524	100.0

จากตาราง 8 พบว่า ประชากรในอุทยานแห่งชาติเขาหลวง จ. นครศรีธรรมราช ส่วนใหญ่ของชุมชนอาศัยอยู่ที่ชุมชนตั้งแต่ระหว่าง 41-50 ปี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 22.1 รองลงมาคือ 31-40 ปี คิดเป็นร้อยละ 21.8 และ 21-30 ปี คิดเป็นร้อยละ 21.4 ตามลำดับ

ตาราง 9

ความเป็นสมาชิกขององค์กรในชุมชน

ความเป็นสมาชิก	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เป็น	198	37.8
ไม่เป็น	326	62.2
รวม	524	100.0

จากตาราง 9 พบว่า ประชากรในอุทยานแห่งชาติเขาหลวง จ. นครศรีธรรมราช ส่วนใหญ่ ไม่มีส่วนร่วมในองค์กรของชุมชน คิดเป็นร้อยละ 62.2 ส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพเป็นของตนเอง ไม่ค่อยเห็นความสำคัญของการเป็นส่วนหนึ่งขององค์กรใดของชุมชนแต่อย่างใด

คุณลักษณะที่สำคัญของผู้นำท้องถิ่นในความคิดของประชาชน

ตาราง 10

ความเชื่อถือของประชาชนในท้องถิ่นต่อผู้นำท้องถิ่น

ความเชื่อถือ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เชื่อถือน้อย	27	5.2
เชื่อถือปานกลาง	322	61.5
เชื่อถือมาก	175	33.4
รวม	524	100.0

จากตาราง 10 พบว่า ประชากรในอุทยานแห่งชาติเขาหลวง จ. นครศรีธรรมราช ส่วนใหญ่มีความเชื่อถือผู้นำท้องถิ่น อยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 61.5 รองลงมา คือ เชื่อถือมาก คิดเป็นร้อยละ 33.4 และเชื่อถือน้อย คิดเป็นร้อยละ 5.2 ตามลำดับ

ตาราง 11

ความเชื่อถือของชุมชนต่อผู้นำท้องถิ่นประเภทต่าง ๆ

ประเภทผู้นำ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ผู้นำที่มาจากการแต่งตั้ง	65	12.4
ผู้นำที่มาจากการเลือกตั้ง	325	62.0
ผู้นำที่ชุมชนยอมรับโดยไม่ต้องแต่งตั้ง หรือเลือกตั้ง	130	24.8
ผู้นำที่มีอิทธิพลในท้องถิ่น	4	.8
รวม	524	100.0

จากตาราง 11 พบว่า ประชากรในอุทยานแห่งชาติเขาหลวง จ. นครศรีธรรมราช ส่วนใหญ่ มีความเชื่อถือต่อผู้นำท้องถิ่นที่มาจากการเลือกตั้งมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ

62.0 เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้านและสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล รองลงมาคือ มีความเชื่อถือผู้นำชุมชนยอมรับ โดยไม่ต้องแต่งตั้งหรือเลือกตั้ง คิดเป็นร้อยละ 24.8 และมีความเชื่อถือผู้นำที่มาจากการแต่งตั้ง คิดเป็นร้อยละ 12.4 ตามลำดับ

ตาราง 12

คุณลักษณะของผู้นำท้องถิ่นที่ประชาชนในชุมชนพบในตัวผู้นำท้องถิ่น

ลักษณะผู้นำ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ผู้นำที่ถืออำนาจเป็นใหญ่	65	12.4
ผู้นำที่ให้เสรีภาพการตัดสินใจ	325	62.0
ผู้นำที่ถือประโยชน์ของชุมชนเป็นสำคัญ	130	24.8
รวม	524	100.0

จากตาราง 12 พบว่า ประชากรในอุทยานแห่งชาติเขาลวง จ. นครศรีธรรมราช ส่วนใหญ่ ได้ผู้นำที่มีลักษณะให้เสรีภาพการตัดสินใจเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น และตัดสินใจ คิดเป็นร้อยละ 62.0 รองลงมาคือ ผู้นำที่ถือประโยชน์ของชุมชนเป็นสำคัญ คิดเป็นร้อยละ 24.8 และ ผู้นำที่ถืออำนาจเป็นใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 12.4 ตามลำดับ

ตาราง 13

ความเห็นของชุมชนต่อคุณสมบัติของความเป็นผู้นำท้องถิ่นที่อยู่ในชุมชน

คุณสมบัติความเป็นผู้นำ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
มี	467	89.1
ไม่มี	57	10.9
รวม	524	100.0

จากตาราง 13 พบว่า ประชากรในอุทยานแห่งชาติเขาหลวง จ. นครศรีธรรมราช ส่วนใหญ่ เห็นว่าผู้นำท้องถิ่นของตนมีคุณสมบัติของความเป็นผู้นำ คิดเป็นร้อยละ 89.1 รองลงมาคือ เห็นว่าไม่มีคุณสมบัติของความเป็นผู้นำ คิดเป็นร้อยละ 10.9 ตามลำดับ

ความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำท้องถิ่นกับประชาชนในท้องถิ่น

ตาราง 14

ความเห็นของชุมชนต่อคุณค่าในความสัมพันธ์ระหว่างประเภทของผู้นำท้องถิ่น กับชุมชน

ประเภทของผู้นำท้องถิ่น	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ผู้นำที่มาจากการแต่งตั้ง	48	9.2
ผู้นำที่มาจากการเลือกตั้ง	428	83.6
ผู้นำที่ชุมชนยอมรับ โดยไม่ต้องแต่งตั้ง หรือเลือกตั้ง	36	6.9
ผู้นำที่มีอิทธิพลในท้องถิ่น	2	.4
รวม	524	100.0

จากตาราง 14 พบว่า ประชากรในอุทยานแห่งชาติเขาหลวง จ. นครศรีธรรมราช ส่วนใหญ่ มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับผู้นำที่มาจากการเลือกตั้ง คิดเป็นร้อยละ 83.6 รองลงมาคือ ผู้นำที่มาจากการแต่งตั้ง คิดเป็นร้อยละ 9.2 และผู้นำที่ชุมชนยอมรับ โดยไม่ต้องแต่งตั้งหรือเลือกตั้ง คิดเป็นร้อยละ 6.9 ตามลำดับ

ตาราง 15

ความเห็นของชุมชนต่อผู้นำท้องถิ่นที่มาจากการแต่งตั้งสนใจเรื่องสภาพเศรษฐกิจของชุมชน

ความสนใจสภาพเศรษฐกิจของชุมชน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
สนใจน้อย	108	20.6
สนใจปานกลาง	307	58.6
สนใจมาก	109	20.8
รวม	524	100.0

จากตาราง 15 พบว่า ประชากรในอุทยานแห่งชาติเขาลวง จ. นครศรีธรรมราช ส่วนใหญ่ เห็นว่าผู้นำท้องถิ่นที่มาจากการแต่งตั้งสนใจสภาพเศรษฐกิจของชุมชน ระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 58.6 ทำให้ทราบว่าผู้นำท้องถิ่นประเภทนี้อยู่ใกล้ชิดกับชุมชนมีการประชุมประจำทุกเดือนเกี่ยวกับเศรษฐกิจด้านการเกษตรและด้านการบริการรองลงมาคือสนใจมาก คิดเป็นร้อยละ 20.8 และ สนใจน้อย คิดเป็นร้อยละ 20.6 ตามลำดับ

ตาราง 16

ความเห็นของชุมชนต่อผู้นำท้องถิ่นที่มาจากการแต่งตั้งสนใจสภาพสังคมของชุมชน

ความสนใจสภาพสังคมของชุมชน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
สนใจน้อย	39	7.4
สนใจปานกลาง	340	64.9
สนใจมาก	145	27.7
รวม	524	100.0

จากตาราง 16 พบว่า ประชากรในอุทยานแห่งชาติเขาลวง จ. นครศรีธรรมราช ส่วนใหญ่ เห็นว่าผู้นำท้องถิ่นที่มาจากการแต่งตั้งสนใจสภาพสังคมของชุมชน ระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 64.9 ทำให้ทราบว่าผู้นำท้องถิ่นประเภทนี้สนใจในเรื่องการศึกษา ศาสนา ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม และการสาธารณสุข ตลอดจนความ

ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินภายในชุมชน รองลงมาคือสนใจมาก คิดเป็นร้อยละ 27.7 และสนใจน้อย คิดเป็นร้อยละ 7.4 ตามลำดับ

ตาราง 17

ความเห็นของชุมชนต่อผู้นำท้องถิ่นที่มาจากการแต่งตั้งสนใจในเรื่องระบบบริการพื้นฐานของชุมชน

ความสนใจระบบบริการพื้นฐานของชุมชน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
สนใจน้อย	76	14.5
สนใจปานกลาง	303	57.8
สนใจมาก	145	27.7
รวม	524	100.0

จากตาราง 17 พบว่า ประชากรในอุทยานแห่งชาติเขาลวง จ. นครศรีธรรมราช ส่วนใหญ่ เห็นว่าผู้นำท้องถิ่นที่มาจากการแต่งตั้งสนใจระบบบริการพื้นฐานของชุมชนระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 57.8 อันเนื่องมาจากระบบพื้นฐานของชุมชน เช่น ถนนหนทาง การคมนาคม ระบบสาธารณสุขยังคงอยู่ในสภาพสมบูรณ์ เพราะเป็นความจำเป็นขั้นพื้นฐานที่จะพัฒนาชุมชนและมีการเตรียมความพร้อมอยู่ตลอด รองลงมาคือสนใจมาก คิดเป็นร้อยละ 27.7 และ สนใจน้อย คิดเป็นร้อยละ 14.5 ตามลำดับ

ตาราง 18

ความเห็นของชุมชนต่อผู้นำท้องถิ่นที่มาจากการแต่งตั้งสนใจในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติ

ความสนใจทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
สนใจน้อย	80	15.3
สนใจปานกลาง	317	60.5
สนใจมาก	127	24.2
รวม	524	100.0

จากตาราง 18 พบว่า ประชากรในอุทยานแห่งชาติเขาลวง จ. นครศรีธรรมราช ส่วนใหญ่ เห็นว่าผู้นำท้องถิ่นที่มาจากการแต่งตั้งสนใจเรื่องทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน ระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 60.5 จากการศึกษาพบว่าผู้นำประเภทนี้ได้ตระหนักและสร้างจิตสำนึกให้คนในท้องถิ่นรักและหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมีการประชาสัมพันธ์อยู่เสมอ ร่องลงมาคือสนใจมาก คิดเป็นร้อยละ 24.2 สนใจน้อย คิดเป็นร้อยละ 15.3 ตามลำดับ

ตาราง 19

ความเห็นของชุมชนต่อผู้นำท้องถิ่นที่มาจากการเลือกตั้งสนใจสภาพเศรษฐกิจของชุมชน

ความสนใจสภาพเศรษฐกิจของชุมชน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
สนใจน้อย	79	15.1
สนใจปานกลาง	300	57.3
สนใจมาก	145	27.7
รวม	524	100.0

จากตาราง 19 พบว่า ประชากรในอุทยานแห่งชาติเขาลวง จ. นครศรีธรรมราช ส่วนใหญ่ เห็นว่าผู้นำท้องถิ่นที่มาจากการเลือกตั้งสนใจสภาพเศรษฐกิจของชุมชน ระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 57.3 ทำให้ทราบว่าผู้นำประเภทนี้ให้ความสนใจในสภาพเศรษฐกิจของชุมชน และพยายามที่จะวางแผนด้านเศรษฐกิจ เพราะสภาพ

เศรษฐกิจของชุมชนเป็นเศรษฐกิจแบบเกษตรกรรมที่ขึ้นลงตามฤดูกาลรวมทั้งด้านการท่องเที่ยว ผู้นำประเภนี้จึงมีบทบาทในด้านการจัดการตลาดมารองรับหรือจัดตั้งสหกรณ์ จัดตั้งตลาดกลาง เป็นต้น รองลงมาคือสนใจมาก คิดเป็นร้อยละ 27.7 และสนใจน้อย คิดเป็นร้อยละ 15.1 ตามลำดับ

ตาราง 20

ความเห็นของชุมชนต่อผู้นำท้องถิ่นที่มาจากการเลือกตั้งสนใจสภาพสังคมของชุมชน

ความสนใจสภาพสังคมของชุมชน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
สนใจน้อย	38	7.3
สนใจปานกลาง	353	67.4
สนใจมาก	133	25.4
รวม	524	100.0

จากตาราง 20 พบว่า ประชากรในอุทยานแห่งชาติเขาลวง จ. นครศรีธรรมราช ส่วนใหญ่ เห็นว่าผู้นำท้องถิ่นที่มาจากการเลือกตั้งสนใจสภาพสังคมของชุมชน ระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 67.4 ทำให้ทราบว่าผู้นำประเภนี้ให้ความสนใจในเรื่องของการศึกษาประเพณี วัฒนธรรม สาธารณสุข รวมถึงความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของชุมชน เพราะเป็นรากฐานของการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล รองลงมาคือสนใจมาก คิดเป็นร้อยละ 25.4 และ สนใจน้อย คิดเป็นร้อยละ 7.3 ตามลำดับ

ตาราง 21

ความเห็นของชุมชนต่อผู้นำท้องถิ่นที่มาจากการเลือกตั้งสนใจในเรื่องระบบบริการพื้นฐานของชุมชน

ความสนใจระบบบริการพื้นฐาน ของชุมชน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
สนใจน้อย	62	11.8
สนใจปานกลาง	329	62.8
สนใจมาก	133	25.4
รวม	524	100.0

จากตาราง 21 พบว่า ประชากรในอุทยานแห่งชาติเขาลวง จ. นครศรีธรรมราช ส่วนใหญ่ เห็นว่าผู้นำท้องถิ่นที่มาจากการเลือกตั้งสนใจระบบบริการพื้นฐานของชุมชนระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 62.8 ทำให้ทราบว่าผู้นำท้องถิ่นที่มาจากการเลือกตั้งสนใจเรื่องการพัฒนาในเรื่องการพัฒนาถนนหนทาง การคมนาคม ระบบสาธารณสุขปโภคปานกลางจะทำในเรื่องของการตรวจสอบความชำรุด บำรุงรักษาเป็นส่วนใหญ่ในเรื่องของการสร้างถนน จัดทำเป็นเพียงนานๆ ครั้ง เพราะยังติดขัดในเรื่องของเงินงบประมาณจะต้องรองบประมาณจากส่วนกลางก่อน รองลงมาคือสนใจมาก คิดเป็นร้อยละ 25.4 และ สนใจน้อย คิดเป็นร้อยละ 11.8 ตามลำดับ

ตาราง 22

ความเห็นของชุมชนต่อผู้นำท้องถิ่นที่มาจากการเลือกตั้งสนใจในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติ

ความสนใจทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
สนใจน้อย	68	13.0
สนใจปานกลาง	302	57.6
สนใจมาก	154	29.4
รวม	524	100.0

จากตาราง 22 พบว่า ประชากรในอุทยานแห่งชาติเขาลวง จ. นครศรีธรรมราช ส่วนใหญ่ เห็นว่าผู้นำท้องถิ่นที่มาจากการเลือกตั้งสนใจเรื่องทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน ระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 57.6 ผู้นำประเภทนี้จะตระหนักรักและหวงแหนให้ความสำคัญกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพราะเห็นว่าเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นต่อความเป็นอยู่ของชุมชนอยู่ใกล้ด้วยกันมาตั้งแต่เกิด ซึ่งมีผลต่ออาชีพเกษตรกรรมที่ต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เพื่อประโยชน์ของชุมชนเองไม่ว่าจะในด้านเศรษฐกิจ สังคม นิเวศวิทยา และด้านอื่น ๆ เป็นต้น รองลงมาคือสนใจมาก คิดเป็นร้อยละ 29.4 สนใจน้อย คิดเป็นร้อยละ 13.0 ตามลำดับ

ตาราง 23

ความเห็นของชุมชนต่อผู้นำท้องถิ่นที่มาจากการยอมรับสนใจสภาพเศรษฐกิจของชุมชน

ความสนใจสภาพเศรษฐกิจของชุมชน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
สนใจน้อย	261	49.8
สนใจปานกลาง	235	44.8
สนใจมาก	28	5.3
รวม	524	100.0

จากตาราง 23 พบว่า ประชากรในอุทยานแห่งชาติเขาลวง จ. นครศรีธรรมราช ส่วนใหญ่ เห็นว่าผู้นำท้องถิ่นที่มาจากการยอมรับสนใจสภาพเศรษฐกิจของชุมชน ระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 49.8 จากการสัมภาษณ์พบว่าผู้นำประเภทนี้ให้ความสนใจในเรื่อง การศึกษาด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี ปลูกฝังสร้างจิตสำนึกในเรื่องจริยธรรม ศีลธรรม เป็นต้น รองลงมาคือสนใจปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 44.8 และ สนใจมาก คิดเป็นร้อยละ 5.3 ตามลำดับ

ตาราง 24

ความเห็นของชุมชนต่อผู้นำท้องถิ่นที่มาจากการยอมรับสนใจเรื่องสภาพสังคมของชุมชน

ความสนใจสภาพสังคมของชุมชน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
สนใจน้อย	92	17.6
สนใจปานกลาง	287	54.8
สนใจมาก	145	27.7
รวม	524	100.0

จากตาราง 24 พบว่า ประชากรในอุทยานแห่งชาติเขาหลวง จ. นครศรีธรรมราช ส่วนใหญ่ เห็นว่าผู้นำท้องถิ่นที่มาจากการยอมรับสนใจเรื่องสภาพสังคมของชุมชน ระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 54.8 จากการศึกษาพบว่าผู้นำประเภทนี้ให้ความสนใจในเรื่องของการศึกษาปลูกฝังจิตสำนึกในเรื่องของจริยธรรม ศีลธรรม ให้เยาวชนและชุมชนเกิดความรู้ ความเข้าใจ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือแก้ปัญหาสังคม รองลงมาคือสนใจมาก คิดเป็นร้อยละ 27.7 และ สนใจน้อย คิดเป็นร้อยละ 17.6 ตามลำดับ

ตาราง 25

ความเห็นของชุมชนต่อผู้นำท้องถิ่นที่มาจากการยอมรับสนใจในเรื่องระบบบริการพื้นฐานของชุมชน

ความสนใจระบบบริการพื้นฐานของชุมชน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
สนใจน้อย	237	45.2
สนใจปานกลาง	247	47.1
สนใจมาก	40	7.6
รวม	524	100.0

จากตาราง 25 พบว่า ประชากรในอุทยานแห่งชาติเขาหลวง จ. นครศรีธรรมราช ส่วนใหญ่ เห็นว่าผู้นำท้องถิ่นที่มาจากการยอมรับสนใจระบบบริการพื้นฐานของชุมชน ระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 47.1 จากการศึกษาพบว่าผู้นำประเภทนี้มีความสนใจในเรื่องถนนหนทาง สาธารณูปโภค ไฟฟ้า ประปา และได้พยายามให้การศึกษาร่างจิตสำนึกในการใช้ทรัพยากรเหล่านี้ด้วยความรับผิดชอบ รองลงมาคือสนใจน้อย คิดเป็นร้อยละ 45.2 และ สนใจมาก คิดเป็นร้อยละ 7.6 ตามลำดับ

ตาราง 26

ความเห็นของชุมชนต่อผู้นำท้องถิ่นที่มาจากการยอมรับสนใจในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติ

ความสนใจทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
สนใจน้อย	242	46.2
สนใจปานกลาง	250	47.7
สนใจมาก	32	6.1
รวม	524	100.0

จากตาราง 26 พบว่า ประชากรในอุทยานแห่งชาติเขาหลวง จ. นครศรีธรรมราช ส่วนใหญ่ เห็นว่าผู้นำท้องถิ่นที่มาจากการยอมรับ สนใจเรื่องทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน ระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 47.7 ทำให้ทราบว่าผู้นำท้องถิ่นประเภทนี้พยายามปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกให้เยาวชนและชุมชนท้องถิ่นสนใจถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มีความสมบูรณ์ เกิดความสมดุลต่อระบบนิเวศวิทยา เพื่อประโยชน์ของชุมชน รองลงมาคือสนใจน้อย คิดเป็นร้อยละ 46.2 สนใจมาก คิดเป็นร้อยละ 6.1 ตามลำดับ

ตาราง 27

ความเห็นของชุมชนต่อผู้นำท้องถิ่นที่มาจากการแต่งตั้งเข้าใจเรื่องสภาพเศรษฐกิจของชุมชน

ความเข้าใจสภาพเศรษฐกิจของชุมชน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เข้าใจน้อย	107	20.4
เข้าใจปานกลาง	298	56.9
เข้าใจมาก	119	22.7
รวม	524	100.0

จากตาราง 27 พบว่า ประชากรในอุทยานแห่งชาติเขาลวง จ. นครศรีธรรมราช ส่วนใหญ่ เห็นว่าผู้นำท้องถิ่นที่มาจากการแต่งตั้ง เข้าใจสภาพเศรษฐกิจของชุมชน ระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 56.9 จากการสัมภาษณ์ผู้นำประเภทนี้ทำให้ทราบว่า ผู้นำมีความเข้าใจในสภาพเศรษฐกิจของชุมชน มีการวางแผนการจัดการหัตถาถาด ขยายตลาดรองรับสินค้าการเกษตร โดยคึงการท่องเที่ยวเข้ามาเชื่อมโยง เช่น งานมังคุดหวาน การท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นต้น รองลงมาคือ เข้าใจมาก คิดเป็นร้อยละ 22.7 และเข้าใจน้อย คิดเป็นร้อยละ 20.4 ตามลำดับ

ตาราง 28

ความเห็นของชุมชนต่อผู้นำท้องถิ่นที่มาจากการแต่งตั้งเข้าใจเรื่องสภาพสังคมของชุมชน

ความเข้าใจสภาพสังคมของชุมชน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เข้าใจน้อย	31	5.9
เข้าใจปานกลาง	353	67.4
เข้าใจมาก	140	26.7
รวม	524	100.0

จากตาราง 28 พบว่า ประชากรในอุทยานแห่งชาติเขาลวง จ. นครศรีธรรมราช ส่วนใหญ่ เห็นว่าผู้นำท้องถิ่นที่มาจากการแต่งตั้งเข้าใจสภาพสังคมของชุมชน ระดับ

ปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 67.4 จากการสัมภาษณ์ทำให้ทราบว่าผู้นำประเภทนี้เข้าใจในปัญหาหรือสภาพของชุมชนและพยายามส่งเสริมในเรื่องของการศึกษา เพราะประชาชนในชุมชนให้ความสำคัญกับการศึกษา จึงนำเอาความรู้ในการท่องเที่ยว การอนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นเข้าไปในหลักสูตรการเรียนการสอนในโรงเรียน เป็นต้น รองลงมาคือเข้าใจมาก คิดเป็นร้อยละ 26.7 และ เข้าใจน้อย คิดเป็นร้อยละ 5.9 ตามลำดับ

ตาราง 29

ความเห็นของชุมชนต่อผู้นำท้องถิ่นที่มาจากการแต่งตั้ง เข้าใจในเรื่องระบบบริการพื้นฐานของชุมชน

ความเข้าใจระบบบริการพื้นฐาน ของชุมชน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เข้าใจน้อย	58	11.1
เข้าใจปานกลาง	314	59.9
เข้าใจมาก	152	29.0
รวม	524	100.0

จากตาราง 29 พบว่า ประชากรในอุทยานแห่งชาติเขาสก จ. นครศรีธรรมราช ส่วนใหญ่ เห็นว่าผู้นำท้องถิ่นที่มาจากการแต่งตั้ง เข้าใจระบบบริการพื้นฐานของชุมชนระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 59.9 จากการสัมภาษณ์ผู้นำประเภทนี้ทำให้ทราบว่า ระบบการคมนาคม ถนนหนทาง การคมนาคมต่าง ๆ ระบบสาธารณสุขของชุมชน ได้มีการแบ่งหน้าที่ของชุมชน ความรับผิดชอบไปตามขั้น ถ้ามีปัญหาให้ผู้นำท้องถิ่นในระดับต่าง ๆ คอยดูแลตรวจสอบ รองลงมาคือเข้าใจมาก คิดเป็นร้อยละ 29.0 และเข้าใจน้อย คิดเป็นร้อยละ 14.5 ตามลำดับ

ตาราง 30

ความเห็นของชุมชนต่อผู้นำท้องถิ่นที่มาจากการแต่งตั้ง เข้าใจในเรื่อง
ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน

ความเข้าใจทรัพยากรธรรมชาติ ของชุมชน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เข้าใจน้อย	88	16.8
เข้าใจปานกลาง	275	52.5
เข้าใจมาก	161	30.7
รวม	524	100.0

จากตาราง 30 พบว่า ประชากรในอุทยานแห่งชาติเขาลวง จ. นครศรีธรรมราช ส่วนใหญ่ เห็นว่าผู้นำท้องถิ่นที่มาจากการแต่งตั้ง เข้าใจเรื่องทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน ระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 52.5 จากการสัมภาษณ์ทำให้ทราบว่าผู้นำเข้าใจสภาพของทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของชุมชนว่าเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญต่อคนในชุมชน ดังนั้นต้องปลูกฝังอบรมให้การศึกษาความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ เพราะอาชีพหลักของคนในชุมชน ทำการเกษตรบางครั้งลูกกล้าเข้าไปแผ้วถางในเขตป่าสงวนและพื้นที่เขตอุทยานแห่งชาติ จึงต้องแนะนำอบรมให้ประชาชนในเขตชุมชนได้ตระหนักถึงคุณค่าความจำเป็นที่จะต้องดำรงอยู่ด้วยกันอย่างกลมกลืน และไม่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ รองลงมาคือเข้าใจมาก คิดเป็นร้อยละ 30.7 เข้าใจน้อย คิดเป็นร้อยละ 16.8 ตามลำดับ

ตาราง 31

ความเห็นของชุมชนต่อผู้นำท้องถิ่นที่มาจากการเลือกตั้งเข้าใจเรื่องสภาพเศรษฐกิจของชุมชน

ความเข้าใจเข้าใจสภาพเศรษฐกิจ ของชุมชน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เข้าใจน้อย	85	16.2
เข้าใจปานกลาง	296	56.5
เข้าใจมาก	143	27.3
รวม	524	100.0

จากตาราง 31 พบว่า ประชากรในอุทยานแห่งชาติเขาหลวง จ. นครศรีธรรมราช ส่วนใหญ่ เห็นว่าผู้นำท้องถิ่นที่มาจากการเลือกตั้ง เข้าใจสภาพเศรษฐกิจของชุมชน ระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 56.5 จากการสัมภาษณ์ทำให้ทราบว่าผู้นำประเภทนี้เข้าใจสภาพเศรษฐกิจของชุมชนในระดับค่อนข้างดีได้มีการหาอาชีพเสริมให้ประชาชนในชุมชนและได้มีการจำหน่ายสินค้าผลผลิตทางการเกษตร ผลิตภัณฑ์ของชุมชนให้กับนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวให้มากขึ้นเพื่อประโยชน์ในทางตรงและทางอ้อม รองลงมาคือเข้าใจมาก คิดเป็นร้อยละ 27.3 และเข้าใจน้อย คิดเป็นร้อยละ 16.2 ตามลำดับ

ตาราง 32

ความเห็นของชุมชนต่อผู้นำท้องถิ่นที่มาจากการเลือกตั้ง เข้าใจเรื่องสภาพสังคมของชุมชน

ความเข้าใจสภาพสังคมของชุมชน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เข้าใจน้อย	40	7.6
เข้าใจปานกลาง	352	67.2
เข้าใจมาก	132	25.2
รวม	524	100.0

จากตาราง 32 พบว่า ประชากรในอุทยานแห่งชาติเขาหลวง จ. นครศรีธรรมราช ส่วนใหญ่ เห็นว่าผู้นำท้องถิ่นที่มาจากการแต่งตั้ง เข้าใจสภาพสังคมของชุมชน ระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 67.2 จากการสัมภาษณ์ผู้นำประเภทนี้ทำให้ทราบว่าผู้นำได้พยายามให้ความรู้ในด้านการท่องเที่ยว ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพิทักษ์รักษาทรัพยากรธรรมชาติระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมให้ประชาชนในท้องถิ่นมีโอกาสร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวต่าง ๆ เช่น การเป็นมัคคุเทศก์ ลูกหาบ รวมทั้งเน้นในเรื่องความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของชุมชนและแก่นักท่องเที่ยวที่ได้เดินทางมาท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติเขาหลวงได้พยายามที่จะไม่ให้เกิดปัญหาและหาทางป้องกันเพื่อให้เกิดความปลอดภัย รองลงมาคือเข้าใจมาก คิดเป็นร้อยละ 25.2 และ เข้าใจน้อย คิดเป็นร้อยละ 7.6 ตามลำดับ

ตาราง 33

ความเห็นของชุมชนต่อผู้นำท้องถิ่นที่มาจากการเลือกตั้ง เข้าใจในเรื่องระบบบริการพื้นฐานของชุมชน

ความเข้าใจระบบบริการพื้นฐาน ของชุมชน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เข้าใจน้อย	55	10.5
เข้าใจปานกลาง	337	64.3
เข้าใจมาก	132	25.2
รวม	524	100.0

จากตาราง 33 พบว่า ประชากรในอุทยานแห่งชาติเขาหลวง จ. นครศรีธรรมราช ส่วนใหญ่ เห็นว่าผู้นำท้องถิ่นที่มาจากการเลือกตั้ง เข้าใจระบบบริการพื้นฐานของชุมชน ระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 64.3 จากการสัมภาษณ์ผู้นำท้องถิ่นในระดับองค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน และผู้ใหญ่บ้าน ทำให้ทราบว่าบริการขั้นพื้นฐานทั่วไปของชุมชน เช่น ถนน ไฟฟ้า โทรศัพท์ ประปา และระบบบริการขนส่งมีความจำเป็นขั้นพื้นฐานที่จะนำไปสู่การพัฒนาท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านการท่องเที่ยว ด้าน

การศึกษา และประชากรในแหล่งท่องเที่ยวได้รับความสะดวกในการดำเนินชีวิตและ
ในอนาคตได้มีการวางแผนจัดการด้านงบประมาณมาพัฒนาและซ่อมแซมระบบบริการ
พื้นฐานของชุมชน เพื่อเตรียมความพร้อมรองรับการพัฒนาในด้านต่าง ๆ เหล่านี้
รองลงมาคือเข้าใจมาก คิดเป็นร้อยละ 25.2 และเข้าใจน้อย คิดเป็นร้อยละ 10.5 ตามลำดับ

ตาราง 34

ความเห็นของชุมชนต่อผู้นำท้องถิ่นที่มาจากการเลือกตั้ง เข้าใจในเรื่อง
ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน

ความเข้าใจทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เข้าใจน้อย	71	13.5
เข้าใจปานกลาง	298	56.9
เข้าใจมาก	155	29.6
รวม	524	100.0

จากตาราง 34 พบว่า ประชากรในอุทยานแห่งชาติเขาลวง จ. นครศรีธรรมราช
ส่วนใหญ่ เห็นว่าผู้นำท้องถิ่นที่มาจากการเลือกตั้ง เข้าใจเรื่องทรัพยากรธรรมชาติของ
ชุมชน ระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 56.9 จากการสัมภาษณ์ผู้นำท้องถิ่น ที่มาจากการ
เลือกตั้งทำให้ทราบว่าผู้นำมีความเข้าใจในสภาพของธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมเห็นได้
จากการเฝ้าติดตามและตรวจสอบการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรธรรมชาติ โดยมี
กิจกรรมความร่วมมือกับประชาชนในท้องถิ่นที่มุ่งเน้นให้ความรู้ความเข้าใจเชิงอนุรักษ์
ทรัพยากรธรรมชาติอยู่เสมอ ๆ เช่น ไม่บุกรุกเขตป่าสงวนเข้าไปตัดไม้ ล่าสัตว์ และการ
รักษาความสะอาดของแหล่งท่องเที่ยว รองลงมาคือเข้าใจมาก คิดเป็นร้อยละ 29.6 เข้าใจ
น้อย คิดเป็นร้อยละ 13.5 ตามลำดับ

ตาราง 35

ความเห็นของชุมชนต่อผู้นำท้องถิ่นที่มาจากการยอมรับ เข้าใจสภาพเศรษฐกิจของชุมชน

ความเข้าใจสภาพเศรษฐกิจของชุมชน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เข้าใจน้อย	242	46.2
เข้าใจปานกลาง	250	47.7
เข้าใจมาก	32	6.1
รวม	524	100.0

จากตาราง 35 พบว่า ประชากรในอุทยานแห่งชาติเขาลวง จ. นครศรีธรรมราช ส่วนใหญ่ เห็นว่าผู้นำท้องถิ่นที่มาจากการยอมรับ เข้าใจสภาพเศรษฐกิจของชุมชน ระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 47.7 จากการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์ของผู้นำท้องถิ่นที่มาจากการยอมรับนับถือผู้นำประเภทนี้เข้าใจสภาพเศรษฐกิจของชุมชนพอสมควรเพราะผู้นำประเภทนี้จะมุ่งสอนปลูกฝังสร้างจิตสำนึกในเรื่องจริยธรรม ศีลธรรมมากกว่า จากการสังเกตผู้นำท้องถิ่นประเภท ครู อาจารย์ มีความเข้าใจสภาพเศรษฐกิจของชุมชนพอสมควร แต่ได้ให้ความรู้การศึกษาเฉพาะในห้องเรียนเท่านั้น รองลงมาคือ เข้าใจน้อย คิดเป็นร้อยละ 46.2 และเข้าใจมาก คิดเป็นร้อยละ 6.1 ตามลำดับ

ตาราง 36

ความเห็นของชุมชนต่อผู้นำท้องถิ่นที่มาจากการยอมรับ เข้าใจเรื่องสภาพสังคมของชุมชน

ความเข้าใจสภาพสังคมของชุมชน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เข้าใจน้อย	91	17.4
เข้าใจปานกลาง	303	57.8
เข้าใจมาก	130	24.8
รวม	524	100.0

จากตาราง 36 พบว่า ประชากรในอุทยานแห่งชาติเขาหลวง จ. นครศรีธรรมราช ส่วนใหญ่ เห็นว่าผู้นำท้องถิ่นที่มาจากการยอมรับ เข้าใจสภาพสังคมของชุมชน ระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 54.8 จากการสัมภาษณ์ผู้นำท้องถิ่นที่ได้รับการยอมรับนับถือจากชุมชน ทำให้ทราบว่าผู้นำท้องถิ่นประเภทนี้เข้าใจสภาพสังคมการศึกษาประเพณี ศาสนา และวัฒนธรรม ของท้องถิ่นอย่างดี จึงได้ทำการปลูกฝัง ศิลธรรม จริยธรรมอบรมสั่งสอนให้ชุมชนมีความรู้ ความเข้าใจ เพื่อนำไปพัฒนา รองลงมาคือเข้าใจมาก คิดเป็นร้อยละ 27.7 และเข้าใจน้อย คิดเป็นร้อยละ 17.6 ตามลำดับ

ตาราง 37

ความเห็นของชุมชนต่อผู้นำท้องถิ่นที่มาจากการยอมรับ เข้าใจในเรื่องระบบบริการพื้นฐานของชุมชน

ความเข้าใจระบบบริการพื้นฐาน ของชุมชน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เข้าใจน้อย	207	39.5
เข้าใจปานกลาง	265	50.6
เข้าใจมาก	52	9.9
รวม	524	100.0

จากตาราง 37 พบว่า ประชากรในอุทยานแห่งชาติเขาหลวง จ. นครศรีธรรมราช ส่วนใหญ่ เห็นว่าผู้นำท้องถิ่นที่มาจากการยอมรับ เข้าใจระบบบริการพื้นฐานของชุมชน ระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 50.6 จากการสัมภาษณ์ผู้นำท้องถิ่นประเภทนี้ทำให้ทราบว่าระบบบริการขั้นพื้นฐานทั่วไปของชุมชน เช่น ถนน โทรศัพท์ ไฟฟ้า ประปา และบริการขนส่งมีความจำเป็นขั้นพื้นฐาน ที่จะพัฒนาชุมชน โดยผู้นำประเภทนี้จะสร้างจิตสำนึกในการใช้ทรัพยากรเหล่านี้ให้เกิดประโยชน์มากกว่าผลกระทบ รองลงมาคือเข้าใจน้อย คิดเป็นร้อยละ 39.5 และเข้าใจมาก คิดเป็นร้อยละ 9.9 ตามลำดับ

ตาราง 38

ความเห็นของชุมชนต่อผู้นำท้องถิ่นที่มาจากการยอมรับ เข้าใจในเรื่อง
ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน

ความเข้าใจทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เข้าใจน้อย	102	19.5
เข้าใจปานกลาง	257	49.0
เข้าใจมาก	165	31.5
รวม	524	100.0

จากตาราง 38 พบว่า ประชากรในอุทยานแห่งชาติเขาหลวง จ. นครศรีธรรมราช ส่วนใหญ่ เห็นว่าผู้นำท้องถิ่นที่มาจากการยอมรับ เข้าใจเรื่องทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน ระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 49.0 จากการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์ ทำให้ทราบว่าผู้นำประเภทนี้มีความเข้าใจและพยายามให้การศึกษา สร้างจิตสำนึกให้ประชาชนได้ตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติไม่บุกรุกตัดไม้ทำลายป่า ล่าสัตว์ ซึ่งให้เห็นถึงภัยอันตรายจากการตัดไม้ เช่น อุทกภัยในจังหวัดนครศรีฯ รองลงมาคือเข้าใจมาก คิดเป็นร้อยละ 31.5 เข้าใจน้อย คิดเป็นร้อยละ 19.5 ตามลำดับ

บทบาทผู้นำท้องถิ่นกับการจัดการชุมชน

ตาราง 39

ความเห็นของชุมชนต่อผู้นำท้องถิ่น ในเรื่องการให้ความรู้เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง
เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน

การให้ความรู้และสร้างความเข้าใจ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ไม่มี	173	33.0
มี	351	67.0
รวม	524	100.0

จากตาราง 39 พบว่า ประชากรในอุทยานแห่งชาติเขาหลวง จ. นครศรีธรรมราช ส่วนใหญ่ เห็นว่าผู้นำท้องถิ่น ได้มีการให้ความรู้เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน คิดเป็นร้อยละ 67.0 จากการสัมภาษณ์ผู้นำท้องถิ่นที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เช่น สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล หัวหน้าอุทยาน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ครู เจ้าหน้าที่ป่าไม้ เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการให้ข้อมูล อบรมสั่งสอน ให้ความรู้ในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แก่คนในท้องถิ่น โดยการพบปะพูดคุยจัดประชุมเพื่อให้ความรู้ผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น ทีวี วิทยุ แผ่นพับ และเห็นว่าไม่มีการให้ความรู้เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน คิดเป็นร้อยละ 33.0

ตาราง 40

ความเห็นของชุมชนต่อผู้นำท้องถิ่น ในเรื่องการมีส่วนช่วยส่งเสริมสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน

ส่วนช่วยส่งเสริมและสนับสนุน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ไม่มี	181	34.5
มี	343	65.5
รวม	524	100.0

จากตาราง 40 พบว่า ประชากรในอุทยานแห่งชาติเขาหลวง จ. นครศรีธรรมราช ส่วนใหญ่ เห็นว่าผู้นำท้องถิ่น ได้มีส่วนช่วยส่งเสริมสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนคิดเป็นร้อยละ 65.5 จากการสัมภาษณ์ผู้นำท้องถิ่นจะเห็นได้ว่าผู้นำท้องถิ่นได้จัดสถานที่จำหน่ายสินค้า เช่น สินค้าที่ระลึก สินค้าพื้นเมืองและสินค้าการเกษตรแก่นักท่องเที่ยว เป็นการสร้างรายได้ สร้างอาชีพให้กับชุมชน และมีการพัฒนาปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ บูรณปฏิสังขรณ์โบราณสถานให้ความสวยงาม โดยให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อคนในชุมชนได้รับประโยชน์และเห็นคุณค่าของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเห็นว่าไม่มีการให้ความรู้เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน คิดเป็นร้อยละ 34.5

ตาราง 41

ความเห็นของชุมชนต่อผู้นำท้องถิ่น ในเรื่องการพัฒนาทางด้านสาธารณูปโภค
พื้นฐานรองรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน

การพัฒนาเพื่อรองรับการท่องเที่ยว	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ไม่ใช่	115	21.9
ใช่	409	78.1
รวม	524	100.0

จากตาราง 41 พบว่า ประชากรในอุทยานแห่งชาติเขาหลวง จ. นครศรีธรรมราช ส่วนใหญ่ เห็นว่าผู้นำท้องถิ่น ได้มีการพัฒนาทางด้าน การสร้างถนนเข้าสู่อุทยานแห่งชาติ และชุมชน การให้บริการที่พักและอาหาร ไว้บริการแก่นักท่องเที่ยว มีการนำไฟฟ้า น้ำประปา และโทรศัพท์เข้ามาอำนวยความสะดวก มีการคิดป้ายแสดงแหล่งท่องเที่ยวทั้ง ภายในและภายนอกอุทยานฯ นอกจากนี้ยังจัดทำศูนย์บริการข้อมูลนักท่องเที่ยว คิดเป็น ร้อยละ 78.1

**การแสดงบทบาทของผู้นำท้องถิ่นต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีผลกระทบต่อ
ชุมชน**

ตาราง 42

ความเห็นของชุมชนต่อผลกระทบจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต่อสภาพเศรษฐกิจของ
ชุมชน

การแสดงบทบาทต่อการพัฒนา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ไม่มี	391	74.9
มี	133	25.4
รวม	524	100.0

จากตาราง 42 พบว่า ประชากรในอุทยานแห่งชาติเขาหลวง จ. นครศรีธรรมราช ส่วนใหญ่ เห็นว่าผู้นำท้องถิ่นได้มีการแสดงบทบาทต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ไม่มีผลกระทบต่อชุมชน คิดเป็นร้อยละ 74.9 จากการสัมภาษณ์ทำให้ทราบว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศไม่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจชุมชนกลับตรงกันข้ามนักท่องเที่ยวได้จับจ่ายสินค้าเกษตร ของที่ระลึกจากชุมชน

ตาราง 43

ความเห็นของชุมชนต่อผลกระทบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต่อสังคมชุมชนท้องถิ่น

ผลกระทบที่มีต่อสังคม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ไม่มี	403	76.9
มี	121	23.1
รวม	524	100.0

จากตาราง 43 พบว่า ประชากรในอุทยานแห่งชาติเขาหลวง จ. นครศรีธรรมราช ส่วนใหญ่ เห็นว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไม่มีผลกระทบต่อสังคมชุมชนท้องถิ่น คิดเป็นร้อยละ 76.9 จากการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์จะพบว่า การท่องเที่ยวไม่ส่งผลกระทบต่อสภาพสังคมของชุมชนเนื่องจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีผลต่อ จิตสำนึกของคนในชุมชน ทำให้คนในชุมชนเห็นถึงคุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่น และเกิดการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติแหล่งท่องเที่ยวช่วยกันประสานความร่วมมือจัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์ ให้ความรู้ และทัศนคติที่ดีในการอนุรักษ์ให้คงไว้ซึ่งวิถีชีวิตที่ดีของคนในท้องถิ่น

ตาราง 44

ความเห็นของชุมชนต่อผลกระทบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต่อวัฒนธรรมชุมชน
ท้องถิ่น

ผลกระทบที่มีต่อวัฒนธรรม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ไม่มี	421	80.3
มี	103	19.7
รวม	524	100.0

จากตาราง 44 พบว่า ประชากรในอุทยานแห่งชาติเขาหลวง จ. นครศรีธรรมราช ส่วนใหญ่ เห็นว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไม่มีผลกระทบต่อวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่น คิดเป็นร้อยละ 80.3 จากการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์ทำให้ทราบว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศไม่ส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมท้องถิ่น ในขณะที่เดียวกันการท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการช่วยฟื้นฟูสืบทอดวัฒนธรรมท้องถิ่นทำให้เกิดความร่วมมือร่วมใจ ช่วยกันอนุรักษ์วัฒนธรรม และดึงดูดใจนักท่องเที่ยวในการได้เข้ามาสัมผัสวิถีชีวิต และสัมผัสธรรมชาติอย่างแท้จริงจึงไม่ส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมของท้องถิ่น

ตาราง 45

ความเห็นของชุมชนต่อผลกระทบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต่อสิ่งแวดล้อมชุมชน
ท้องถิ่น

ผลกระทบที่มีต่อสิ่งแวดล้อม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ไม่มี	90	17.2
มี	434	82.8
รวม	524	100.0

จากตาราง 45 พบว่า ประชากรในอุทยานแห่งชาติเขาหลวง จ. นครศรีธรรมราช ส่วนใหญ่ เห็นว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมชุมชนท้องถิ่น คิดเป็นร้อยละ 82.8 จากการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์ ทำให้ทราบว่า การท่องเที่ยวส่ง

ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในด้านต่าง ๆ เช่น ผลกระทบต่อพันธุ์ไม้และป่าไม้ คือ การเดินข่าลงบนกล้าไม้ การเก็บดอกไม้ หักกิ่งไม้ การก่อกองไฟ อาจทำให้ไฟไหม้ป่าได้ ผลกระทบต่อสัตว์ป่า คือ การส่งเสียงดังเป็นต้น และไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ชุมชนท้องถิ่น คิดเป็นร้อยละ 17.2

ตาราง 46

ความต้องการของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ต้องการ	486	92.7
ไม่ต้องการ	38	7.3
รวม	524	100.0

จากตาราง 46 พบว่า ประชากรในอุทยานแห่งชาติเขาสลวง จ. นครศรีธรรมราช ส่วนใหญ่ เห็นว่าต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คิดเป็นร้อยละ 92.7 จากการ สัมภาษณ์และสังเกตการณ์ ทำให้ทราบว่าชุมชนส่วนใหญ่ต้องการให้มีการพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อความสะดวกสบายในด้านสาธารณูปโภคพื้นฐานต่าง ๆ เช่น การสร้างถนน การสื่อสาร โทรคมนาคม การไฟฟ้า ประปา รวมทั้งมีการสร้างงาน สร้างอาชีพ ไม่ว่าจะเป็นการจัดจำหน่ายสินค้าภาคเกษตร เช่น ผลไม้ อาหาร สินค้าที่ระลึกและสินค้าพื้นเมือง ประชาชนท้องถิ่น เช่น มัคคุเทศก์ ร้านอาหาร การประกอบการขนส่งผู้โดยสาร และไม่ต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คิดเป็นร้อยละ 7.3

ความคิดเห็นของชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ตาราง 47

ความร่วมมือของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ความร่วมมือในการพัฒนา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ร่วมมือ	505	96.4
ไม่ร่วมมือ	19	3.6
รวม	524	100.0

จากตาราง 47 พบว่า ประชากรในอุทยานแห่งชาติเขาหลวง จ. นครศรีธรรมราช ส่วนใหญ่ เห็นว่าจะให้ความร่วมมือในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คิดเป็นร้อยละ 96.4 และไม่ร่วมมือในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คิดเป็นร้อยละ 3.6

ตาราง 48

ความคิดเห็นของชุมชนที่ไม่ต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ความคิดเห็นของชุมชน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ใช่	224	42.7
ไม่ใช่	300	57.3
รวม	524	100.0

จากตาราง 48 พบว่า ประชากรในอุทยานแห่งชาติเขาหลวง จ. นครศรีธรรมราช ส่วนใหญ่ เห็นว่า ต้องการให้ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คิดเป็นร้อยละ 57.3 และไม่ต้องการให้ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คิดเป็นร้อยละ 42.7

ตาราง 49

ความคิดเห็นของชุมชนเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่มีแต่ได้เพราะไม่ต้องลงทุน

ความคิดเห็นของชุมชน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ใช่	154	29.4
ไม่ใช่	370	70.6
รวม	524	100.0

จากตาราง 49 พบว่า ประชากรในอุทยานแห่งชาติเขาหลวง จ. นครศรีธรรมราช ส่วนใหญ่ เห็นว่า การท่องเที่ยวของชุมชนไม่ได้มีแต่ได้แต่ต้องอาศัยการลงทุน คิดเป็นร้อยละ 70.6

ตาราง 50

ความคิดเห็นของชุมชนเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตประจำวันไม่ได้ทำลายธรรมชาติ แต่อยู่อย่างพึ่งพาซึ่งกัน

ความคิดเห็นของชุมชน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ใช่	445	84.9
ไม่ใช่	79	15.1
รวม	524	100.0

จากตาราง 50 พบว่า ประชากรในอุทยานแห่งชาติเขาหลวง จ. นครศรีธรรมราช ส่วนใหญ่ เห็นว่า การดำเนินชีวิตประจำวันไม่ได้ทำลายธรรมชาติแต่อยู่อย่างพึ่งพาซึ่งกัน คิดเป็นร้อยละ 84.9

ตาราง 51

ความต้องการของชุมชนต่อผู้นำ เรื่อง การหันไปพัฒนาเรื่องอื่นมากกว่าการท่องเที่ยว

ความต้องการของชุมชน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ใช่	269	51.3
ไม่ใช่	255	48.7
รวม	524	100.0

จากตาราง 51 พบว่า ประชากรในอุทยานแห่งชาติเขาหลวง จ. นครศรีธรรมราช ส่วนใหญ่ เห็นว่า ต้องการให้ผู้นำหันไปพัฒนาเรื่องอื่น เช่น ระบบสาธารณูปโภคไปพร้อม ๆ กับการท่องเที่ยว คิดเป็นร้อยละ 51.3

ตาราง 52

ความคิดเห็นของชุมชนต่อผู้นำ เรื่อง การสอบถามถึงความต้องการของชุมชน

ความคิดเห็นของชุมชน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เคย	332	63.4
ไม่เคย	192	36.6
รวม	524	100.0

จากตาราง 52 พบว่า ประชากรในอุทยานแห่งชาติเขาหลวง จ. นครศรีธรรมราช ส่วนใหญ่ เห็นว่า ผู้นำเคยถามถึงความต้องการของชุมชน คิดเป็นร้อยละ 63.4

ตาราง 53

ความคิดเห็นของชุมชนต่อการพูดคุยกับผู้นำท้องถิ่น เรื่องปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน

ความคิดเห็นของชุมชน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เคย	407	77.7
ไม่เคย	117	22.3
รวม	524	100.0

จากตาราง 53 พบว่า ประชากรในอุทยานแห่งชาติเขาหลวง จ. นครศรีธรรมราช ส่วนใหญ่ เห็นว่า ชุมชนเคยบอกถึงปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนแก่ผู้นำ คิดเป็นร้อยละ 77.7

ตาราง 54

สมาชิกในชุมชนเดียวกันกับท่าน ได้ให้ความสนใจเรื่องการท่องเที่ยว

ความคิดเห็นของชุมชน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ให้	471	89.9
ไม่ให้	53	10.1
รวม	524	100.0

จากตาราง 54 พบว่า ประชากรในอุทยานแห่งชาติเขาหลวง จ. นครศรีธรรมราช ส่วนใหญ่ เห็นว่าสมาชิกในชุมชนเดียวกันกับท่าน ได้ให้ความสนใจเรื่องการท่องเที่ยว คิดเป็นร้อยละ 89.9

ข้อมูลพื้นฐานทางด้านผู้นำท้องถิ่นพร้อมบทวิเคราะห์

ผู้วิจัยเก็บข้อมูล โดยการสัมภาษณ์ และตอบแบบสอบถามที่สร้างขึ้นสำหรับผู้นำท้องถิ่น โดยศึกษาเลือกเก็บข้อมูลผู้นำท้องถิ่นที่มีผลมีอิทธิพลต่อการพัฒนาชุมชน และพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นกลุ่มเป้าหมายหลัก นำมาประมวลผลวิเคราะห์ และนำเสนอผลการศึกษาผู้นำท้องถิ่นพร้อมบทวิเคราะห์ ดังต่อไปนี้

ตาราง 55

เพศของผู้นำท้องถิ่น

เพศ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ชาย	17	85.0
หญิง	3	15.0
รวม	20	100.0

จากตาราง 55 พบว่า ผู้นำท้องถิ่นส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 85.0 เป็นเพศหญิง ร้อยละ 15.0

ตาราง 56

อายุของผู้นำท้องถิ่น

อายุ (ปี)	จำนวน (คน)	ร้อยละ
31-40	6	30.0
41-50	8	40.0
51-60	6	30.0
รวม	20	100.0

จากตาราง 56 พบว่า ผู้นำท้องถิ่นส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 41-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 40.0 รองลงมาคือ อายุ 31-40 ปีและ 51-60 ปี คิดเป็นร้อยละ 30.0 ตามลำดับ

ตาราง 57

อาชีพของผู้นำท้องถิ่น

อาชีพ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
รับราชการ	5	25.0
เกษตรกรกรรม	11	55.0
ธุรกิจส่วนตัว	4	20.0
รวม	20	100.0

จากตาราง 57 พบว่า ผู้นำท้องถิ่นส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกร คิดเป็นร้อยละ 55.0 รองลงมาคืออาชีพ รับราชการ คิดเป็นร้อยละ 25.0 และ อาชีพธุรกิจส่วนตัว คิดเป็นร้อยละ 20.0 ตามลำดับ

ตาราง 58

การศึกษาของผู้นำท้องถิ่น

อาชีพ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ประถมหรือเทียบเท่า	2	10.0
มัธยมหรือเทียบเท่า	6	30.0
อนุปริญญา	1	5.0
ปริญญาตรี	7	35.0
สูงกว่าปริญญาตรี	4	20.0
รวม	20	100.0

จากตาราง 58 พบว่า ผู้นำท้องถิ่นส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 35.0 รองลงมาคือ ระดับมัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า คิดเป็นร้อยละ 30.0 และ สูงกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 20.0 ตามลำดับ

ตาราง 59

รายได้ของผู้นำท้องถิ่น

รายได้ (บาท)	จำนวน (คน)	ร้อยละ
5,000-10,000	6	30.0
10,001-15,000	5	25.0
สูงกว่า 20,000	9	45.0
รวม	20	100.0

จากตาราง 59 พบว่า ผู้นำท้องถิ่นส่วนใหญ่มีรายได้ สูงกว่า 20,000 บาท คิดเป็น ร้อยละ 45.0 รองลงมาคือ 5,000-10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 30.0 และ 10,001-15,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 25.0 ตามลำดับ

ตาราง 60

ระยะเวลาที่ผู้นำท้องถิ่นอาศัยในท้องถิ่น

ระยะเวลา (ปี)	จำนวน (คน)	ร้อยละ
0-10	5	25.0
11-20	1	5.0
31-40	4	20.0
41-50	5	25.0
51-60	5	25.0
รวม	20	100.0

จากตาราง 60 พบว่า ผู้นำท้องถิ่นส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในชุมชน 0-10 ปี 41-50 ปี และ 51-60 ปี คิดเป็นร้อยละ 25.0 รองลงมาคือ 31-40 ปี คิดเป็นร้อยละ 20.0 และ 11-20 ปี คิดเป็นร้อยละ 5.0 ตามลำดับ

ตาราง 61

ทัศนคติของผู้นำท้องถิ่น

รายได้ (บาท)	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เป็นคนจังหวัดนครศรีธรรมราช	20	100.0
รวม	20	100.0

จากตาราง 61 พบว่า ผู้นำท้องถิ่นส่วนใหญ่เป็นคนพื้นเพ จ. นครศรีธรรมราช คิดเป็นร้อยละ 100.0

ตาราง 62

ผู้นำท้องถิ่นเห็นว่าการมีสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวถือเป็นสิ่งสำคัญในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ความรู้เรื่องการท่องเที่ยว	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ใช่	6	30.0
ไม่ใช่	14	70.0
รวม	20	100.0

จากตาราง 62 พบว่า ผู้นำท้องถิ่นส่วนใหญ่ไม่เห็นว่าการมีสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวถือเป็นสิ่งสำคัญในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คิดเป็นร้อยละ 70.0

ตาราง 63

ผู้นำท้องถิ่นเห็นว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการรักษาแหล่งท่องเที่ยวให้อยู่ในสภาพ
เดิมตลอดไป

ความรู้เรื่องการท่องเที่ยว	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ใช่	18	90.0
ไม่ใช่	2	10.0
รวม	20	100.0

จากตาราง 63 พบว่า ผู้นำท้องถิ่นส่วนใหญ่เห็นว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
เป็นการรักษาแหล่งท่องเที่ยวให้อยู่ในสภาพเดิมตลอดไป คิดเป็นร้อยละ 90.0

ตาราง 64

ผู้นำท้องถิ่นเห็นว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวไม่ทำให้ระบบนิเวศกระทบกระเทือน หรือ
เปลี่ยนแปลงเพราะมีการปรับตัวภายในระบบนิเวศ

ความรู้เรื่องการท่องเที่ยว	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ใช่	13	65.0
ไม่ใช่	7	35.0
รวม	20	100.0

จากตาราง 64 พบว่า ผู้นำท้องถิ่นส่วนใหญ่เห็นว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวไม่ทำ-
ให้ระบบนิเวศกระทบกระเทือน หรือเปลี่ยนแปลงเพราะมีการปรับตัวภายในระบบนิเวศ
คิดเป็นร้อยละ 65.0

ตาราง 65

ผู้นำท้องถิ่นเห็นว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสามารถช่วยในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวไปพร้อมกับการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ

ความรู้เรื่องการท่องเที่ยว	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ใช่	18	90.0
ไม่ใช่	2	10.0
รวม	20	100.0

จากตาราง 65 พบว่า ผู้นำท้องถิ่นส่วนใหญ่เห็นว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศสามารถช่วยในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวไปพร้อมกับการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ คิดเป็นร้อยละ 90.0

ตาราง 66

ผู้นำท้องถิ่นเห็นว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทำให้เกิดความสมดุลในระบบนิเวศ เนื่องจากการมีความรับผิดชอบต่อพื้นที่ท่องเที่ยว

ความรู้เรื่องการท่องเที่ยว	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ใช่	20	100.0
รวม	20	100.0

จากตาราง 66 พบว่า ผู้นำท้องถิ่นส่วนใหญ่เห็นว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศทำให้เกิดความสมดุลในระบบนิเวศ เนื่องจากการมีความรับผิดชอบต่อพื้นที่ท่องเที่ยว คิดเป็นร้อยละ 100.0

ตาราง 67

ผู้นำท้องถิ่นเห็นว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยกว่ารูปแบบการท่องเที่ยวอื่น

ความรู้เรื่องการท่องเที่ยว	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ใช่	19	95.0
ไม่ใช่	1	5.0
รวม	20	100.0

จากตาราง 67 พบว่า ผู้นำท้องถิ่นส่วนใหญ่เห็นว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยกว่ารูปแบบการท่องเที่ยวอื่น คิดเป็นร้อยละ 95.0

ตาราง 68

ผู้นำท้องถิ่นเห็นว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะคงไว้ซึ่งคุณภาพที่ดีของแหล่งท่องเที่ยวและคุณภาพชีวิตที่ดีของชุมชนในท้องถิ่น

ความรู้เรื่องการท่องเที่ยว	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ใช่	20	100.0
รวม	20	100.0

จากตาราง 68 พบว่า ผู้นำท้องถิ่นส่วนใหญ่เห็นว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะคงไว้ซึ่งคุณภาพที่ดีของแหล่งท่องเที่ยวและคุณภาพชีวิตที่ดีของชุมชนในท้องถิ่น คิดเป็นร้อยละ 100.0

ตาราง 69

ผู้นำท้องถิ่นเห็นว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวจะได้รับการศึกษาเรียนรู้ และได้รับความพึงพอใจจากประสบการณ์การท่องเที่ยว

ความรู้เรื่องการท่องเที่ยว	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ใช่	20	100.0
รวม	20	100.0

จากตาราง 69 พบว่า ผู้นำท้องถิ่นส่วนใหญ่เห็นว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวจะได้รับการศึกษาเรียนรู้ และได้รับความพึงพอใจจากประสบการณ์การท่องเที่ยว คิดเป็นร้อยละ 100.0

ตาราง 70

ผู้นำท้องถิ่นเห็นว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นมาตรการหนึ่งที่รัฐควรเข้าไปดำเนินการ โดยมีประชาชนและองค์กรเอกชนให้การสนับสนุน

ความรู้เรื่องการท่องเที่ยว	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ใช่	14	70.0
ไม่ใช่	6	30.0
รวม	20	100.0

จากตาราง 70 พบว่า ผู้นำท้องถิ่นส่วนใหญ่เห็นว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นมาตรการหนึ่งที่รัฐควรเข้าไปดำเนินการ โดยมีประชาชนและองค์กรเอกชนให้การสนับสนุน คิดเป็นร้อยละ 70.0

ตาราง 71

ผู้นำท้องถิ่นเห็นว่าสิ่งจำเป็นในการป้องกันรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยว คือ การสร้างความรู้ ความเข้าใจ และการสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแก่นักท่องเที่ยวเพียงกลุ่มเดียวก็เพียงพอ

ความรู้เรื่องการท่องเที่ยว	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ใช่	8	40.0
ไม่ใช่	12	60.0
รวม	20	100.0

จากตาราง 71 พบว่า ผู้นำท้องถิ่นส่วนใหญ่เห็นว่า การสร้างความรู้ ความเข้าใจ และการสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแก่นักท่องเที่ยวเพียงกลุ่มเดียว ยังไม่เพียงพอกับการป้องกันรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยว คิดเป็นร้อยละ 60.0

ตาราง 72

ผู้นำท้องถิ่นเห็นว่า ผลดีที่เกิดกับประชาชนในท้องถิ่นและแหล่งท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ การมีนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก

ความรู้เรื่องการท่องเที่ยว	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ใช่	5	25.0
ไม่ใช่	15	75.0
รวม	20	100.0

จากตาราง 72 พบว่า ผู้นำท้องถิ่นส่วนใหญ่ ไม่เห็นว่าผลดีที่เกิดกับประชาชนในท้องถิ่นและแหล่งท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ การมีนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก คิดเป็นร้อยละ 75.0

ตาราง 73

ผู้นำท้องถิ่นเห็นว่า การเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ และการให้ความรู้เป็นหัวใจในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ความรู้เรื่องการท่องเที่ยว	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ใช่	19	95.0
ไม่ใช่	1	5.0
รวม	20	100.0

จากตาราง 73 พบว่า ผู้นำท้องถิ่นส่วนใหญ่ เห็นว่าการเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ และการให้ความรู้เป็นหัวใจในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คิดเป็นร้อยละ 95.0

บทบาทผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

จากการศึกษาบทบาทผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พบว่ามีบทบาทในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศดังต่อไปนี้

จากการสัมภาษณ์ พร้อม พิทักษ์ (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 1 สิงหาคม 2549) ผู้ใหญ่บ้าน ม. 6 ต. กระทูน อ. พิบูน ในเรื่องของบทบาทผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติเขาลง ท่านได้กล่าวว่า สิ่งแรกที่ต้อง ทำคือ การให้ความรู้ความเข้าใจแก่ชุมชนก่อน เพราะชุมชนบางชุมชนยังมีความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศค่อนข้างน้อย จึงควรให้ชุมชนมีความรู้ความเข้าใจถึงความหมายขั้นต้นของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศก่อน คือ การสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว เช่น ช่วยกันรักษาต้นน้ำลำธารไม่ตัดไม้ทำลายป่า รักษาความสะอาดไม่ส่งเสียงดังเมื่อเข้าไปท่องเที่ยวในอุทยาน โดยขอความร่วมมือจากประชาชนหรือบางครั้งมีโอกาสดำเนินการไปบอกกับชุมชนด้วยตัวเองและได้มีการประชุมผู้นำท้องถิ่นทุกระดับ เพื่อให้เข้าใจไปในแนวทางเดียวกัน เพราะบางคนมีวัตถุประสงค์เหมือนกัน แต่วิธีการไม่เหมือนกัน จึงมีความขัดแย้งกันในเรื่องของการคิดจึงต้องมีการประชุมพูดคุยเพื่อให้เข้าใจไปในทางเดียวกัน และให้ผู้นำท้องถิ่นทุกคนได้ไปกระจายเผยแพร่ข้อมูล

ความรู้ ความเข้าใจ ที่ได้รับถ่ายทอดไปยังชุมชนในทุก ๆ ด้าน หลังจากนั้นการปลูกจิตสำนึกให้ชุมชนมีความรู้สึกรักและหวงแหนในทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นของตน เพื่อให้คงไว้ซึ่งคุณภาพที่ดีและอยู่ได้อย่างยั่งยืน ประการที่สอง คือ การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านต่าง ๆ เนื่องจากการตั้งครัวเรือนภายในชุมชน มีการรวมกลุ่มกันไม่กระจายตัวมาก ประกอบกับชุมชนมีความเกี่ยวพันกันเป็นระบบเครือข่าย รู้จักกัน นับถือซึ่งกันและกัน ปัจจัยเหล่านี้จึงเป็นพื้นฐานของความรักใคร่ปรองดองที่ชุมชนท้องถิ่นมีให้กัน การรวมกลุ่มทำกิจกรรมจึงเอื้ออาทรระหว่างกัน จึงมักเป็นที่พบเห็น โดยทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นการรวมกลุ่มกันประกอบกิจกรรมในงานแต่งงาน งานศพ งานประเพณี วันสำคัญต่าง ๆ ด้วยความเกี่ยวพันฉันทันต์เครือข่าย เมื่อผู้นำท้องถิ่น หรือคณะผู้บริหารชุมชนออกมาขอความร่วมมือ ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ จึงได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีในการร่วมกลุ่มกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้น นอกจากต้องทำร่วมกันแล้วยังต้องคิดร่วมกันเสียร่วมกันหรืออาจต้องมีการลงทุนร่วมกัน ในการเข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวนั้นจึงทำให้เกิดความรู้สึกรักว่า ทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น เป็นของชุมชนทุกคนไม่ใช่เป็นของรัฐ หรือของใครคนใดคนหนึ่งเท่านั้น แต่เป็นเจ้าของร่วมกันจะได้มีความรู้สึกรักหวงแหน ในสมบัติของตนเอง ประการที่ 3 คือ การประสานงาน ผู้นำท้องถิ่นมีการติดต่อประสานงาน กับหน่วยงานต่าง ๆ อยู่เสมอไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรงต่อการท่องเที่ยว เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สมาคมผู้ประกอบการท่องเที่ยว และมีการประสานงานระหว่างผู้นำท้องถิ่นด้วยกันเองระหว่างแต่ละอำเภอ แต่ตอนแรก ๆ ค่อนข้างจะมีปัญหากันในด้านความคิดเห็นแต่ต่อมาได้มีการประชุม อบรม สัมมนา หรือร่วมกันในด้านแนวความคิดที่ดีที่จะพัฒนาท้องถิ่นและมีการปรับปรุงแก้ไขปัญหาในการทำงาน เพื่อสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ ทรัพยากรการท่องเที่ยวและความรู้ในเรื่องขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ท่องเที่ยวและผู้นำท้องถิ่นก็มีการประสานงานกับชุมชนในรูปแบบที่ให้ความรู้ในกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยการปลูกฝังให้เยาวชนและชุมชนตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งชี้ให้เห็นถึงจริยธรรมและศีลธรรมในการกระทำต่อสิ่งแวดล้อมธรรมชาติของชุมชน เช่น การรुकกล้าพื้นที่เขต

ป่าสงวน เข้าไปตัดไม้เพื่อทำการเกษตร เช่น สวนยางพารา สวนผลไม้ ซึ่งผู้นำท้องถิ่น ต้องมีหน้าที่ให้ความรู้และคอยดูแลรักษาทรัพยากรเหล่านี้ให้คงความอุดมสมบูรณ์อยู่เสมอ ถึงแม้ว่าสิ่งเหล่านี้จะเป็นการเพิ่มภาระหน้าที่ให้ผู้นำท้องถิ่นและชุมชน แต่ประโยชน์ที่ได้รับมิได้เกิดขึ้นกับคนในชุมชนเท่านั้น แต่ยังคงคืนนักท่องเที่ยวด้วยส่งผลให้สภาพแวดล้อมน่าอยู่อันมีผลต่อสุขภาพกาย สุขภาพจิต และประการสุดท้าย คือบทบาทในด้านการประเมินผล ผู้นำท้องถิ่นได้มีการติดตามประเมินผลการทำงานของผู้นำท้องถิ่นด้วยตนเองจากการพบปะพูดคุยและได้มีการจัดประชุมติดตามผลและประเมินผลงานว่าเป็นอย่างไ โดยการเข้าฟังประชุมในหมู่บ้านและได้ทำการเก็บข้อมูล สังเกตการณ์ และสอบถามว่ามีปัญหาด้านใดบ้างที่ต้องปรับปรุงแก้ไข

จากการสัมภาษณ์ มนตรี บัวแก้ว (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 2 สิงหาคม 2549) หัวหน้าอุทยานแห่งชาติเขาลง ได้กล่าวถึง บทบาทการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ดังนี้คือ ประการแรกที่ต้องทำ คือต้องพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยการให้ความรู้ ปลูกฝังจิตสำนึกที่ดีแก่ผู้นำท้องถิ่น และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง เพราะผู้นำท้องถิ่นมีความใกล้ชิด และมีอิทธิพลต่อประชาชนในท้องถิ่น ที่จะส่งเสริมให้เกิดความรู้ความเข้าใจ ในเรื่องของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยการประชาสัมพันธ์จากสื่อต่าง ๆ เช่น สิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ให้บ่อยมากขึ้น เพื่อให้เกิดความเข้าใจในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้มากที่สุดประกอบกับการปลูกจิตสำนึกที่ดีจะทำทุกวิถีทางไม่ว่าในรูปที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการมีการพบปะพูดคุย ปรึกษาหารือ ในระดับผู้นำท้องถิ่น และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในเรื่องของการท่องเที่ยวและทุก ๆ เรื่องที่มีปัญหา หรือความเข้าใจไม่ตรงกันและทำให้ทุกคนคิดว่าทำอย่างไร ที่ทำให้การท่องเที่ยวส่งผลกระทบท่อชุมชนน้อยที่สุด ไม่ว่าในเรื่องของสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ประการที่สอง ต้องให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมกับหน่วยงานของรัฐจากลักษณะ โครงสร้างการปกครองที่มี กำนันผู้ใหญ่บ้าน องค์การบริหารส่วนตำบลและกรรมการหมู่บ้านเป็นฝ่ายปกครองที่เป็นทางการ โดยการบริหารงาน ภายในชุมชนมีการจัดในลักษณะ โครงการ คือมีการแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อดูแลงานในแต่ละด้าน เช่น คณะกรรมการดูแลเรื่องไฟฟ้าสาธารณูปโภคพื้นฐานและเรื่องของการให้ความรู้ในเรื่องการอนุรักษ์ธรรมชาติเป็นการกระจายหน้าที่

ความรับผิดชอบทางหนึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทาง และดำเนินการพัฒนาการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น จึงเป็นเสมือนช่องทางแห่งโอกาสที่ทำให้ประชาชนใช้สิทธิและหน้าที่ของตนในการปกป้องผลประโยชน์ของตนเอง ซึ่งก่อให้เกิดความรู้สึกหวงแหน และต้องการที่จะปกป้องทรัพยากรเหล่านี้ไว้ การได้เข้ามามีโอกาสเรียนรู้ บริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน จึงเอื้อให้ชุมชนได้ใช้ทักษะความรู้ความสามารถสติปัญญาในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติดำเนินการการท่องเที่ยวภายใต้กรอบวัฒนธรรมชุมชน เมื่อผู้นำและชุมชนเกิดการเรียนรู้มีทักษะความชำนาญก็สามารถจัดการการรองรับของแหล่งท่องเที่ยวได้สามารถควบคุมทิศทางป้องกันผลกระทบทั้งเชิงบวกและเชิงลบมิให้เกิดแก่คนในชุมชน และส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ ประการที่สาม ถึงแม้ว่า องค์กรชุมชนและผู้นำท้องถิ่น จะเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาและจัดการท่องเที่ยว แต่จะต้องมีการประสานงานกับหน่วยงานของรัฐและองค์กรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องหลายฝ่ายด้วย ดังนั้นจึงควรสร้างความเข้าใจ เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศร่วมกัน รวมทั้งกำหนดแนวทาง และเป้าหมายในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยหัวหน้าอุทยานแห่งชาติเขาลงเชิงญทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมประชุม และสัมมนา ร่วมกัน ได้แก่ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กรมป่าไม้ องค์กรบริหารส่วนตำบล ชมรมการท่องเที่ยว ผู้ประกอบการการท่องเที่ยว ประชาชนผู้สนใจทั้งนี้ควรเชิญ นักวิชาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเข้าร่วมให้ความรู้ แสดงความคิดเห็นและกำหนดนโยบาย หรือออกกฎหมายต่าง ๆ เพื่อให้ทุกฝ่ายสามารถสานประโยชน์จากการท่องเที่ยวได้โดย ไม่เกิดความขัดแย้ง ซึ่งจะนำประโยชน์ให้เกิดขึ้นแก่ชุมชนในด้านการสร้างงานสร้างอาชีพ กระจายรายได้ ด้านสาธารณสุขปกป้องส่งผลกระทบต่อการยกระดับคุณภาพชีวิตชุมชน และ ประการสุดท้าย ประชาชนในท้องถิ่นสามารถตรวจสอบและควบคุมการกระจายของผลประโยชน์ และทรัพยากรให้เท่าเทียมและเป็นธรรมมิให้ผลประโยชน์ตกอยู่ภายใต้ ของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ด้านการติดตามและประเมินผล ได้มีการจัดการประชุมติดตาม ประเมินผล โดยมีการประเมินความพึงพอใจ ของนักท่องเที่ยวในการใช้บริการเป็น รูปแบบที่เป็นทางการ มีการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้จัดแบบฟอร์มการประเมินผล ให้และรูปแบบที่ไม่เป็นทางการประเมินด้วยการพูดคุยสอบถามจากนักท่องเที่ยว

ภายหลังจากการท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติเขาหลวง ในการประเมินผลนี้ได้นำมาพิจารณาปรับปรุงการบริการในอุทยานแห่งชาติเขาหลวง ซึ่งมีประโยชน์มากต่อชุมชน เนื่องจากผลที่ได้รับเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึกที่แท้จริงของท้องถิ่นต่อการส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวและเป็นเสมือนสัญญาณเตือนภัยให้รู้ว่ามีสิ่งผิดปกติหรือผลกระทบที่เกิดขึ้นกับชุมชนหรือไม่ เพื่อจะได้เป็นการป้องกันการลุกลามของปัญหาที่กลายเป็นปัญหาใหญ่ของชุมชน

จากการสัมภาษณ์ อิศรา ทองธวัช (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 2 สิงหาคม 2549) นายอำเภอลานสกา ได้กล่าวถึงบทบาทในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศดังนี้ คือสิ่งแรกที่ต้องทำคือการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยการให้ความรู้ ปลุกจิตสำนึกที่ดี ส่งเสริมด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวแก่ผู้นำท้องถิ่น เพื่อจะโน้มน้าวให้ประชาชนในท้องถิ่นเกิดความรักที่หวงแหนในทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นของตนเองตามผู้นำ ซึ่งเป็นการง่ายกว่าที่จะมานั่งให้ความรู้กับประชาชนในท้องถิ่นที่ละคร้วเรือน จึงควรให้คนที่มียุทธูปถัมภ์ต่อประชาชน คือผู้นำท้องถิ่นที่ราษฎรเลือกเข้ามาซึ่งเป็นที่ยอมรับของคนส่วนใหญ่ และมีความรู้จักท้องถิ่นของตนเป็นอย่างดี ทำให้การตัดสินใจดำเนินการในสิ่งใดมีความถูกต้องชอบธรรมโดยเสียงส่วนใหญ่

ประการต่อมา คือการประสานงานระหว่างหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวร่วมกันพัฒนาแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในการจัดการการท่องเที่ยว เพื่อจะเน้นการส่งเสริมการท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติเขาหลวงที่มีความสวยงาม ป่าไม้อุดมสมบูรณ์เป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวโดยคาดการณ์ปัญหาที่จะเกิดขึ้น และแผนการป้องกันความเสื่อมโทรมของทรัพยากร ซึ่งการดูแลทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้แหล่งท่องเที่ยวสามารถตอบสนองความพอใจของนักท่องเที่ยวในระยะยาว โดยเฉพาะพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาหลวงนับว่ามีความสำคัญ เพราะเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวและสามารถสร้างงาน สร้างรายได้แก่คนท้องถิ่น รวมทั้งทำให้จังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นที่รู้จักมากขึ้น นอกจากการสร้างงาน สร้างรายได้แล้วสิ่งที่ควรทำควบคู่กันไป คือ การสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินให้แก่ราษฎรในเขตอุทยานแห่งชาติเขาหลวง โดยราษฎรบางกลุ่มอ้างว่าทำกินอยู่ในเขตอุทยานมาก่อนที่จะประกาศเป็นเขตอุทยาน

ขณะเดียวกันมีบุคคลบางกลุ่มยังบุกรุกเข้าไปในเขตป่าสงวนของอุทยานที่ต้องการที่ดินทำกิน โดยขอความร่วมมือจากกรมป่าไม้ หัวหน้าอุทยานแห่งชาติและสถาบันวิชาการ เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจแก่ราษฎร เพื่อให้เกิดความหวงแหนในทรัพยากรธรรมชาติ นอกจากนั้นควรมีแผนงานที่ต่อเนื่องที่จะส่งเสริมให้องค์การบริหารส่วนตำบล มีบทบาทในด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวให้มากขึ้น ส่วนประการสุดท้าย คือการติดตามประเมินผล โดยให้มีการทำรายงานเสนอขึ้นมาหรือไม่ก็ให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้บริหารท้องถิ่น รวมทั้งปลัดอำเภอ ข้าราชการที่เกี่ยวข้องไปร่วมประชุมกับหมู่บ้าน เพื่อให้ทราบว่าชุมชนมีความเข้าใจและได้พัฒนาในเรื่องการท่องเที่ยวมากน้อยแค่ไหน

จากการสัมภาษณ์ สุวัฒน์ ผลกล้า (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 2 สิงหาคม 2549) รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลเขาแก้ว อ. ลานสกา ในเรื่องบทบาทการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะเห็นได้ว่าส่วนใหญ่จะเน้นในเรื่องการให้การศึกษา ความรู้ ความเข้าใจ ปลุกฝังจิตสำนึกที่ดี ให้แก่ชุมชนท้องถิ่นเพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นเกิดความรักและหวงแหนในทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นประการแรก และประการต่อมาให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในขั้นตอนการปฏิบัติทั้งในรูปของกิจกรรม โดยให้ผู้ที่เข้ามามีบทบาทนั้นตั้งแต่ระดับผู้นำท้องถิ่น ผู้บริหารหมู่บ้าน ผู้นำด้านต่าง ๆ และประชาชนทั่วไปเมื่อบุคคลเหล่านี้เกิดความคุ้นเคยกับหลักการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้างแล้ว จึงเริ่มมีการรวมตัวกันคิดริเริ่มที่จะใช้ประโยชน์จากการส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวเข้ามาพัฒนาคนในชุมชนสำหรับกิจกรรมต่าง ๆ แบบมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวในระดับปฏิบัติการ เช่น การเป็นผู้ผลิตสินค้าพื้นบ้าน ของที่ระลึกและบริการต่าง ๆ นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดการเรียนรู้ในสิ่งใหม่ ๆ จากการเข้าร่วมโครงการฝึกอบรมจะเกิดทักษะใหม่ ๆ เพิ่มขึ้นไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของความรู้งานด้านหัตถกรรม ความรู้ด้านการให้บริการ และการฝึกเป็นมัคคุเทศก์น้อย นอกจากนี้ชาวบ้านยังได้มีโอกาสเรียนรู้แลกเปลี่ยนประสบการณ์กับนักท่องเที่ยวและได้เป็นเจ้าของที่ดีต่อกับนักท่องเที่ยว ประการต่อมา ผู้นำท้องถิ่นต้องทำการจัดการด้านการตลาดและมีการประชาสัมพันธ์ด้านต่าง ๆ เช่น แผ่นพับ วิทยุชุมชน เพื่อนำมาพัฒนาการท่องเที่ยวในท้องถิ่นให้ยั่งยืน โดยอาศัยความช่วยเหลือจากชุมชนภายนอกท้องถิ่น ซึ่งเป็นชุมชนทางปัญญา อันได้แก่ สื่อมวลชน สถาบันการศึกษาต่าง ๆ ในการให้ความรู้แก่ชุมชนทั้งด้าน

ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ การเมือง วัฒนธรรม จากกระบวนการเหล่านี้จะทำให้เกิดประโยชน์กับท้องถิ่น ซึ่งหมายถึงการกระจายรายได้ ขระดับคุณภาพชีวิตได้ผลตอบแทนมาบำรุงรักษาแหล่งท่องเที่ยวและชุมชนสามารถควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ มีการจัดระบบนิเวศที่ยั่งยืน สังคมพัฒนาอย่างเหมาะสม มีการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น โดยพัฒนาการของชุมชนเอง

จากการสัมภาษณ์ สติชัย นนทโชติ นายก องค์กรบริหารส่วนตำบลพรหมโลก และ สมพงศ์ ผกากรอง ประธานสภาองค์กรบริหารส่วนตำบลพรหมโลก (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 3 สิงหาคม 2549) ในเรื่องบทบาทการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประการแรกได้กล่าวถึง คือการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีความสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยการให้ความรู้ในทุก ๆ ด้านทั้งการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว การปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประชาชน ในท้องถิ่นจะช่วยปกป้องความสวยงามและความสมบูรณ์ของธรรมชาติให้อยู่อย่างยั่งยืน ด้วยความรักและห่วงหาจากการร่วมกันคิด ร่วมกันทำและร่วมประสานจนเกิดคุณค่าด้านจิตใจและมูลค่าทางด้านเศรษฐกิจต่อชุมชนท้องถิ่น ประการที่สองการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในด้านการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้นการเตรียมการจัดกา การวางแผน การควบคุม การดูแลการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ การมีส่วนร่วมในการบริการและรับประโยชน์จากการบริการในรูปของการบริหารจัดการกิจกรรม โดยผู้ที่เข้ามามีบทบาทมากคือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน องค์กรบริหารส่วนตำบล และผู้นำด้านต่าง ๆ ซึ่งมีการประชุมในลักษณะของไตรภาคีหรือเวทีสนทนาร่วมกันของชาวบ้าน ระหว่างกรรมการคณะที่ปรึกษาและสมาชิกในชุมชนทุกกลุ่มเป็นประจำทุกเดือนอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง ด้วยบรรยากาศเป็นกันเอง ในลักษณะการร่วมกันคิด ร่วมกันตัดสินใจในประเด็นต่าง ๆ และปัญหาอุปสรรคที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ขยะมูลฝอยของนักท่องเที่ยวผลกระทบต่อศิลปวัฒนธรรม ดังนั้นจึงควรกำหนดกฎระเบียบข้อบังคับ เพื่อเป็นระเบียบแบบแผนต่อการปฏิบัติที่ทุกฝ่ายจะต้องยึดถือร่วมกัน โดยมีโครงสร้างระเบียบวิธีการตามลักษณะของกลุ่มที่หลากหลายที่มีกิจกรรมเกี่ยวกับการท่องเที่ยว เพื่อลดปัญหาความขัดแย้งระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ที่ทำกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน เช่น กลุ่มมัคคุเทศก์ ลูกหาบ เป็นต้น

เพื่อประสานความร่วมมือกันบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การตั้งชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตอุทยานแห่งชาติเขาลวง อ. พรหมคีรี ประกอบด้วยชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติเขาลวง บ้านปลายอวน ชมรมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมบ้านวังสูง และชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมบ้านอ้ายเขียวแต่ละกลุ่มจะมีการจัดระเบียบกำหนดได้ชัดเจนมีกรรมการฝ่ายกลุ่มละ 7-10 คนจำนวนสมาชิกกลุ่มละ 40-60 คน โดยแต่ละกลุ่มมีการจัดการ และแบ่งภาระหน้าที่กันภายในกลุ่ม ซึ่งแต่ละกลุ่มมีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

1. รับงานในฐานะเป็นเครือข่ายของสมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดนครศรีธรรมราช
2. เตรียมอาหารรวมทั้งอุปกรณ์พักผ่อนให้นักท่องเที่ยว
3. เมื่อถึงกำหนดวันกรรมการให้การต้อนรับและจ่ายงานให้กับลูกหาบ
4. ลูกหาบให้บริการพานักท่องเที่ยวเดินป่าและพักผ่อนในอุทยานแห่งชาติเขาลวง
5. เมื่อเสร็จสิ้นภารกิจลูกหาบรับเงินค่าบริการ โดยหักเข้ากองกลางจำนวนหนึ่ง และที่เหลือเหรียญรวบรวมเงินกองกลางสะสมไว้ในธนาคาร

จากการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวนี้จึงทำให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนในด้านต่าง ๆ คือได้บริการเป็นลูกหาบนำเที่ยว เดินป่า พักค้างแรม และบริการอาหารได้มีการปลูกไม้ดอกไม้ประดับ ตามจุดต่าง ๆ ของเส้นทางเดินป่า และจุดพักต่าง ๆ บริเวณน้ำตก และมีสินค้าพืชผลทางการเกษตร ในพื้นที่ขายตรงต่อนักท่องเที่ยว เพื่อเป็นการประหยัดเวลา ลดค่าใช้จ่ายด้านการขนส่ง ตัดปัญหาพ่อค้าคนกลาง (สินค้า ได้แก่ ทุเรียน มังคุด เงาะ สะตอ) และสินค้าชุมชนที่เป็นผลิตภัณฑ์จากสมาชิกในร้านค้าชุมชน ร้านค้าสหกรณ์มีการจำหน่ายได้ตลอดทั้งปี การอนุรักษ์ทำลายป่า การล่าสัตว์ในพื้นที่ลดลงอย่างเห็นได้ชัด เกิดความร่วมมือระหว่างภาครัฐและประชาชนมากขึ้น เพราะมีการพูดคุยกันอย่างใกล้ชิดและสิ่งสำคัญที่สุดในชุมชนท้องถิ่น คือชาวบ้านมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะในเด็กและเยาวชน ซึ่งจะธำรงรักษาให้มีความยั่งยืนของชุมชน และสามารถรองรับการขยายตัวของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ ประการที่สามด้านการประสานงานนั้น ได้มีการประสานงานกับสถาบันการศึกษา

มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์กับมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราชด้านวิชาการและความรู้ความเข้าใจ ส่วนการประสานงานระหว่างผู้นำท้องถิ่นกับชุมชน ได้มีการจัดประชุมเป็นประจำ ประการสุดท้ายในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องให้ความสำคัญต่อบทบาทด้านการประเมินผลจะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง คือมีการประเมินระดับบุคคลในชุมชน โดยประเมินถึงผลกระทบจากการท่องเที่ยวต่อระบบนิเวศ ส่วนนักท่องเที่ยวนั้นจะมีแบบสอบถามให้นักท่องเที่ยวทุกคนประเมินผลความพึงพอใจ ส่วนผู้นำทางและผู้สื่อความหมาย ลูกหาบ รวมทั้งสมาชิกที่ทำหน้าที่อื่น ๆ จะประเมินการทำงานซึ่งกันและกันทันที หลังปฏิบัติงานเสร็จในแต่ละคราวและประเมินผลรวมอีกครั้งในการประชุมประจำเดือน

จากการสัมภาษณ์ จันทิมา ศรีนุวัตร (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 4 สิงหาคม 2549) นายองค์การบริหารส่วนตำบลกรุงชิง ในเรื่องของบทบาทผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยว ได้กล่าวว่า สิ่งแรกที่ทำ คือการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญ ในการพัฒนาการท่องเที่ยวถือว่าเป็นพื้นฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืนในองค์ประกอบรวมของระบบ สำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ให้ความสำคัญโดยจัดเป็นส่วนหนึ่งในองค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวรูปแบบนี้ การมีส่วนร่วมประชาชนท้องถิ่นที่จะมีบทบาทในการกำกับดูแลและควบคุมการท่องเที่ยวและสามารถดำเนินชีวิตพึ่งพาซึ่งกันและกันได้กับธรรมชาติให้มีความรู้สึกรักเป็นเจ้าของท้องถิ่น สามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สามารถนำมาประยุกต์ให้เกิดการพัฒนาแบบยั่งยืนแก่ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวได้ โดยชุมชนจะต้องพัฒนาตนเองให้เป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานภาครัฐกับชุมชนและระหว่างชุมชนกับเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ชุมชนจะอยู่ในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของฐานรองรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่จัดขึ้น เช่น พัฒนาจุดขายต่าง ๆ ได้แก่ สถานที่ท่องเที่ยว ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ท้องถิ่นต่าง ๆ ที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว เป็นต้น การมีส่วนร่วมนั้นตั้งแต่การให้ข้อมูลท้องถิ่น การเตรียมการจัดการวางแผนควบคุมดูแล และการใช้ประโยชน์ แต่จะต้องไม่เป็นการเบียดบังทำลายสิ่งแวดล้อมนั้น ๆ หากชุมชนมีส่วนร่วมหรืออำนาจเพียงพอในการควบคุมการท่องเที่ยวจะทำให้เกิดการพัฒนาได้เป็นอย่างดี อีกทั้งยังจัดผลประโยชน์ได้อย่างเหมาะสมและเกิดการกระจายรายได้สู่ชุมชน การให้ชุมชนมี

ส่วนร่วมเป็นสิ่งสำคัญ เช่น การให้ความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องในการดูแลทรัพยากร การเพิ่มทักษะความรู้ในด้านการจัดการและประสานงานกับภายนอกในลักษณะของ องค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งมีหน้าที่ตามกฎหมายในการขอความร่วมมือกับหน่วยงาน ราชการ หรือองค์กรต่าง ๆ เพื่อพัฒนาท้องถิ่นและการจัดสรรเงินงบประมาณที่ได้จาก ค่าธรรมเนียมในการผ่านเข้าไปท่องเที่ยวในพื้นที่อุทยานแห่งชาติจากกรมป่าไม้ นอกจากนี้ ยังส่งเสริมในด้านจัดอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่น มัคคุเทศก์น้อย ลูกหาบ ให้ได้ตาม มาตรฐานของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

ทั้งนี้จะต้องค้นหาปัญหา ผลกระทบด้านต่าง ๆ จากการท่องเที่ยวร่วมแสดงความ คิดเห็น ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน และการติดตามประเมินผล จะทำให้การพัฒนาการ ท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่เกิดผลสำเร็จได้

จากการสัมภาษณ์ แลบ งามส่องใส (การสัมภาษณ์ ส่วนบุคคล, 4 สิงหาคม 2549) หัวหน้าหน่วยพิทักษ์ป่า น้ำตกกรุงชิง ต. พรหมโลก อ. พรหมคีรี ได้กล่าวถึงบทบาทผู้นำ ท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ดังนี้คือ สิ่งแรกที่ต้องทำคือ การประชา- สัมพันธ์ให้บ่อยมากขึ้น เพื่อให้มีความเข้าใจในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้มากที่สุด ทั้งทางปฏิบัติ และการสร้างจิตสำนึกจะทำทุกวิถีทาง ไม่ว่าจะ เป็นในรูปแบบของเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ ควรให้มีการพบปะพูดคุยสนทนาให้ความรู้ ความเข้าใจในเรื่องของ การท่องเที่ยวทุก ๆ เรื่อง ไม่ว่าจะ เป็นผลกระทบด้านบวกหรือผลกระทบด้านลบ เรื่องที่เป็นปัญหาหรือความเข้าใจไม่ตรงกันเพื่อให้ทุกคนคิดว่าทำอย่างไรที่จะทำให้ สิ่งแวดล้อมได้รับผลกระทบน้อยที่สุด ประการต่อไป คือ ต้องให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการร่วมทำกิจกรรมกับหน่วยงานของรัฐ โดยให้ความรู้ในเรื่องของการอนุรักษ์ ธรรมชาติ ซึ่งความร่วมมือของชุมชนนี้คือ หัวใจที่สำคัญประการหนึ่งในการส่งเสริม การท่องเที่ยวประเภทนี้ และ โครงการที่ทำคือกิจกรรมการท่องเที่ยว เดินป่า กิจกรรม ดูนก ส่องสัตว์ โดยเตรียมการจัดอบรมเจ้าหน้าที่ของอุทยานแห่งชาติเขาลวก และ อาสาสมัครมัคคุเทศก์ ให้เข้าใจในลักษณะของการท่องเที่ยวอย่างปลอดภัย

จากการสัมภาษณ์ สุรินทร์ รอดพันธ์ (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 6 สิงหาคม 2549) ประธานกลุ่มชมรมคนรักเห็ด กล่าวว่า ประการแรกคือ ต้องพัฒนาคน โดยให้ความรู้ ปลุกฝังจิตสำนึกที่ดีต่อประชาชนในท้องถิ่น โดยการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนให้

เกิดขึ้นก่อน โดยที่คนในท้องถิ่นจะเข้ามามีส่วนร่วมได้จำเป็นต้องปรับพื้นฐานความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสินค้าและบริการรวมทั้งผลกระทบในเชิงบวกและเชิงลบที่จะเกิดตามมา อีกทั้งยังปรับเปลี่ยนทัศนคติที่ชุมชนมีต่อการท่องเที่ยว และแหล่งท่องเที่ยว คือ คนในชุมชนได้รับการพัฒนาทั้งในทักษะความรู้ ความเข้าใจ ในความคิด และบริการ ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยเฉพาะในแง่มุมมองของการพัฒนาทัศนคติ หรือท่าทีที่คนในชุมชนมีต่อสถานที่ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมที่มีใช้มี ความสำคัญต่อชุมชนเท่านั้น แต่ครอบคลุมถึงความสำคัญในฐานะเป็นมรดกของชาติอัน เป็นแหล่งศึกษาหาความรู้ของมนุษย์รุ่นปัจจุบัน และรุ่นต่อไป ดังนั้นการพัฒนาดังกล่าว จึงเป็นความพยายามที่จะให้ประชาชนในชุมชนได้มีจิตสำนึกรักและหวงแหนใน ทรัพยากรการท่องเที่ยว การได้เข้ามามีโอกาสบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภายใน ชุมชน นอกจากให้ชุมชนได้ใช้และพัฒนาทักษะความรู้ความสามารถ สถิติปัญญา ในการ จัดการทรัพยากรแล้วการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวภายใต้กรอบวัฒนธรรมของชุมชน ยังสามารถในการรองรับเป็นแหล่งท่องเที่ยว และได้พยายามผลักดันให้ชาวบ้าน รวมกลุ่มกันขึ้นมาเป็นกลุ่มกิจกรรมชมรม เช่น ชมรมคนรักเห็ด ชมรมการท่องเที่ยวเชิง เกษตร เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และรับผิดชอบด้านการจัดการและดำเนิน กิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันแล้วจะต้องทำการประเมินผลโดยการทำรายงานหรือไม่ก็ลงพื้นที่ ไปร่วมประชุมกับหมู่บ้านพบปะพูดคุยกันกับสมาชิก เพื่อให้ทราบว่าชุมชนมีความเข้าใจ ในเรื่องของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่ามากน้อยแค่ไหนและได้รับผลกระทบจากการ ท่องเที่ยวที่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและส่งผลกระทบต่อ วัฒนธรรมของท้องถิ่น จะได้มีการปรับปรุงแก้ไขต่อไป จากนั้นจะต้องมีการ ประชาสัมพันธ์ให้คนต่างถิ่นรับรู้ถึงแหล่งท่องเที่ยวที่มีความเป็นธรรมชาติที่สวยงาม และโดดเด่นในอุทยานแห่งชาติเขาลวง และมีแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและวิถี ชีวิตของคนท้องถิ่นผ่านทางารประชาสัมพันธ์ นิทรรศการการท่องเที่ยวตามท้องถิ่น ต่าง ๆ ในระดับจังหวัดพื้นที่ใกล้เคียงและกรุงเทพมหานคร ให้เป็นที่รู้จักของคนทั้ง ประเทศและอยากให้คนที่สนใจได้เข้ามาเยี่ยมชมความสวยงามของธรรมชาติ

จากการสัมภาษณ์ อนันต์ สงอาจินต์ (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 6 สิงหาคม 2549)
 ผู้ใหญ่บ้านบ้านนา ต. ช้างกลาง กิ่งอำเภอช้างกลาง ได้กล่าวถึง บทบาทในการพัฒนาการ

ท้องถิ่นเชิงนิเวศดังนี้ คือจะต้องเน้นในเรื่องให้การศึกษา ให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวของท้องถิ่นให้ยั่งยืน หลักสำคัญที่สุดในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนที่ชุมชนต้องมี คือการรักษาคุณระหว่างคุณภาพชีวิตของคนในท้องถิ่นกับรายได้จากการท่องเที่ยว คือเมื่อมีการพัฒนาการท่องเที่ยวในท้องถิ่นแล้วคนในท้องถิ่นต้องมีรายได้ และมาตรฐานชีวิตที่ดีขึ้น โดยคุณภาพชีวิตไม่เสียไป คือชุมชนท้องถิ่นจะต้องรักษาคุณภาพเหล่านี้ไว้ เช่น

1. ไม่ให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวเกินขีดจำกัด โดยมุ่งหวังแต่รายได้จากการท่องเที่ยวจนทำลายรากฐานของท้องถิ่นทั้งด้านวิถีชีวิต วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ภูมิปัญญาชาวบ้าน

2. ต้องช่วยกันรักษาและพัฒนาเอกลักษณ์ของท้องถิ่นตน เช่น เทศกาล ประเพณี วิถีชีวิต อาชีพ อาหาร และสถานที่สำคัญของชุมชนไว้

ซึ่งคนในชุมชนเองต้องมีความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อม การจัดการ การทำการตลาด ตลอดจนการประชาสัมพันธ์ เพื่อนำมาพัฒนาการท่องเที่ยว ความรู้ด้านต่าง ๆ เหล่านี้ควรเป็นความรู้ที่ชาวบ้านสามารถเข้าใจได้ง่ายไม่ต้องใช้ความรู้ในเชิงวิชาการที่ยากต่อการทำความเข้าใจ โดยดึงเรื่องที่ใกล้ตัวชาวบ้านเข้ามาเกี่ยวข้อง ประการต่อมา คือเปิดโอกาสให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมทำงานร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เข้ามาพัฒนาร่วมกันทั้งในด้านการจัดการ ด้านการตลาด ด้านการประชาสัมพันธ์ เช่น การจัดโปรแกรมการสำรวจแหล่งท่องเที่ยว สำหรับกลุ่มบริษัทนำเที่ยวที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งข้อมูลเหล่านี้เป็นข้อมูลที่หน่วยงานต้องศึกษาเตรียมความพร้อม หลังจากนั้นให้ชาวบ้านเป็นผู้เตรียมการต้อนรับเพื่อให้บริษัทนำเที่ยวเข้ามาชมและนำนักท่องเที่ยวเข้ามาใช้บริการในรูปแบบต่าง ๆ นอกจากนั้นจะต้องนำกลุ่มตัวแทนชาวบ้านช่วยกันประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวและบริการของท้องถิ่นในนามของจังหวัด โดยนำตัวแทนชาวบ้านจากหลาย ๆ หมู่บ้านที่มีลักษณะการดำเนินกิจกรรมที่คล้ายคลึงกันมาพบปะกันแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างสมาชิกหมู่บ้านต่าง ๆ เพื่อเกิดแนวคิดใหม่ ๆ ในการพัฒนาการท่องเที่ยว

ประการต่อมา ในด้านการประเมินผล พบว่ายังเป็นจุดอ่อนที่สำคัญในกลุ่มกิจกรรมหลาย ๆ กลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่มที่ไม่มีการจัดการภายในกลุ่ม ส่วนกลุ่มที่มีการจัดการภายในหรือมีการลงทุนร่วมกัน เช่น ชมรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ชมรมการ

ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จะมีการประเมินผลความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในการใช้บริการในรูปแบบที่เป็นทางการ ซึ่งการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้จัดแบบฟอร์มประเมินไว้ให้ และรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ เป็นการประเมินด้วยการพูดคุยสอบถามจากนักท่องเที่ยว และในส่วนของความคิดเห็นของสมาชิกชมรมคือภายหลังจากการให้บริการแล้วได้มีการพูดคุยกันในกลุ่มสมาชิกถึงปัญหาอุปสรรค และความคับข้องใจที่เกิดขึ้นในบริการที่ผ่านมา จากผลการประเมินที่ได้รับเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึกที่แท้จริงของชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวภายในเขตอุทยานแห่งชาติเขาหลวงเป็นเสมือนสัญญาณเตือนภัยให้รู้ว่ามียังมีสิ่งใดผิดปกติหรือส่งผลกระทบต่อที่ท้องถิ่นหรือไม่ เพื่อจะทำการป้องกันการลุกลามของปัญหาที่จะกลายเป็นปัญหาใหญ่ของท้องถิ่นได้

จากการสัมภาษณ์ เรวัตร์ ปรีชาวัย (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 7 สิงหาคม 2549) เจ้าของผู้จัดการเขาเหมนรีสอร์ท ได้กล่าวว่าบทบาทผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประการแรกที่ต้องทำ คือการพัฒนาบุคลากร คือการสร้างคนให้มีคุณภาพเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่มีอรรถาศัยไมตรีที่ดีมีความรับผิดชอบต่อทรัพยากรธรรมชาติ คือต้องมีการจัดอบรมสัมมนาหรือไปศึกษาดูงาน สามารถถ่ายทอดให้ความรู้แก่ประชาชนในชุมชนได้ว่าในชุมชนของตนเองมีทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์ มีวัฒนธรรมประเพณีที่ควรหวงแหน การให้ความรู้แก่ประชาชนในท้องถิ่นในเรื่องการท่องเที่ยวนั้น ควรจะทำทุกรูปแบบ เช่น การสร้างจิตสำนึกในเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้เห็นถึงความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ การไม่ลักลอบตัดไม้ทำลายป่า บุกรุกเขตป่าสงวนเพื่อไปทำการเกษตร ลักลอบเก็บของป่า หรือล่าสัตว์ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาหลวง จะต้องจัดการอบรม ประชุมให้ความรู้กับท้องถิ่น หรือออกไปดูงานด้านการท่องเที่ยวที่ได้รับผลสำเร็จในด้านการจัดการการท่องเที่ยวในสถานที่ต่าง ๆ เพื่อให้เกิดแนวคิดใหม่ ๆ โดยการทำงานแบบมีส่วนร่วมคือร่วมมือ ร่วมใจ ร่วมคิด ร่วมวิเคราะห์ ร่วมปฏิบัติ และจะต้องมีความจริงจังสร้างจิตสำนึกที่ดีให้รู้สึกหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อท้องถิ่นที่แท้จริง

ประการที่สอง คือให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในกิจกรรมของหน่วยงานจากรัฐจากองค์กรต่าง ๆ เพื่อจะได้รับความรู้การอนุรักษ์ธรรมชาติและจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพราะชุมชนท้องถิ่นอยู่ใกล้ชิดทรัพยากรจึงได้รับโอกาสเข้ามามี

ส่วนร่วม ในการจัดการการพัฒนาการท่องเที่ยว การจัดการท่องเที่ยวในชุมชนนั้นต้องเริ่มจากจุดที่ทำให้กลุ่มผู้เกี่ยวข้องทั้งหมด ได้มาปรึกษาหารือกัน โดยนำเอากระบวนการเวทีมาใช้เป็นช่องทางหารือ แสดงความคิดเห็น และร่วมกันทำงาน ได้แก่ กลุ่มองค์กรในท้องถิ่นทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ คือองค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กลุ่มแม่บ้าน ชมรมการท่องเที่ยวผู้ประกอบการ เป็นต้น โดยสมาชิกร่วมกันคิด กำหนดในการประสานงานและพัฒนากระบวนการกลุ่มองค์กร ให้ทุกคนเข้าใจบทบาทและหน้าที่ นอกจากนั้นต้องหาเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาพัฒนาองค์กร ต้องวางแผนประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้าใจเรื่องของการท่องเที่ยวให้มากที่สุด และต้องอนุรักษ์ประวัติศาสตร์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้เป็นเจ้าบ้านที่มีความรู้เกี่ยวกับบ้านตน เพื่อให้ชุมชนเข้มแข็งสามารถทำงานร่วมกันและแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม โดยการกำหนดทิศทางท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้กับชุมชน และผู้มาเยือน ประการที่สาม การพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นเรื่องของอำนาจการจัดการความคิดของชุมชนที่จะเข้ามาคิดเป็นหน้าที่ของคนทุกคนทุกภาคทุกส่วนเข้ามาประสานงานกัน ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายปกครอง ฝ่ายบริหารท้องถิ่น กลุ่มธุรกิจผู้ประกอบการ ชมรมการท่องเที่ยว

จากการสัมภาษณ์ กิตติ เจริญพานิช (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 7 สิงหาคม 2549) กรรมการสภาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กล่าวถึงเรื่องบทบาทผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประการแรก คือต้องปลูกฝังให้เยาวชนและชุมชนในท้องถิ่นตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรวมทั้งได้ชี้ให้เห็นถึงจริยธรรมและศีลธรรมในการกระทำต่อสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน ซึ่งผู้ประกอบการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวนั้นมีทั้งที่เป็นคนท้องถิ่นและนายทุนนอกพื้นที่ ซึ่งต่างมีบทบาทในการจัดการการท่องเที่ยว โดยการสนับสนุนแผนส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดนครศรีธรรมราชสนับสนุนด้านการประชาสัมพันธ์ แหล่งท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติเขาหลวงและการต้อนรับสื่อมวลชนด้านที่พัก อาหารและพาเที่ยวชมอุทยานแห่งชาติเขาหลวง สนับสนุนให้จัดตั้งองค์กรชุมชน เกี่ยวกับการท่องเที่ยว จัดกิจกรรมเสริมความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยการให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ แก่นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยว เช่น

1. จัดทำแผนการเดินทาง และส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อให้เหมาะสมกับฤดูกาลที่จะมีการท่องเที่ยวในพื้นที่นั้น ๆ

2. จัดให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับปรากฏการณ์ธรรมชาติและประเพณีวัฒนธรรมที่ควรทราบ และพฤติกรรมที่เหมาะสม

3. ให้ข้อมูลเกี่ยวกับคน และระบบนิเวศของพื้นที่ที่จะไปเยือนไว้ในเอกสาร ก่อนการเดินทางรวมทั้งเรื่องต่าง ๆ ที่ควรหลีกเลี่ยงที่เป็นของผิดกฎหมายหรือการนำของต่าง ๆ ที่เป็นของแปลกปลอมเข้าสู่ระบบนิเวศของท้องถิ่น

ธุรกิจเอกชนนับว่ามีบทบาทมากเช่นกันในการจัดการท่องเที่ยวของพื้นที่แม้ว่าธุรกิจเอกชนส่วนใหญ่จะมุ่งแสวงหาผลกำไรจากการดำเนินธุรกิจเป็นหลัก แต่จากการศึกษาพบว่าผู้ประกอบการบางรายยังมีจิตสำนึกที่ดีต่อการส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งสามารถขยายความคิดให้กับผู้ประกอบการรายอื่น ๆ ทำให้เป็นผลดีต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติเขาลวง นอกจากนี้ผู้ประกอบการในพื้นที่ ควรร่วมกันสนับสนุนให้มีกองทุนเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวที่เข้าแสวงหาผลประโยชน์ โดยไม่ผลักภาระให้เป็นหน้าที่ของรัฐและท้องถิ่นเพียงฝ่ายเดียว แต่อย่างไรก็ดีควรให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการต่าง ๆ ด้วย ทั้งในเรื่องการศึกษาถึงปัญหา การวางแผนและติดตามประเมินผล เพราะชุมชนท้องถิ่นได้รับทั้งประโยชน์และผลกระทบจากการท่องเที่ยว จะทำให้เห็นปัญหาที่เกิดขึ้นอุทยานแห่งชาติเขาลวงในแง่มุมที่กว้างมากขึ้น ซึ่งจะทำให้การดำเนินการและติดตามผลมีประสิทธิภาพมากขึ้น

จากการสัมภาษณ์ ฤทธิ ปันผล (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 8 สิงหาคม 2549) บอร์ดบริหารศูนย์กลางชุมชนบ้านคีรีวง ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา ในเรื่องบทบาทผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติเขาลวง ท่านได้กล่าวว่า สิ่งแรกที่ต้องทำ คือการสร้างจิตสำนึกและให้ความรู้แก่ชาวบ้านในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ คือหมู่บ้านคีรีวง ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา เป็นชุมชนเชิงเขาลวง ซึ่งเขตอุทยานแห่งชาติเขาลวงที่มีธรรมชาติที่สวยงามและสมบูรณ์ ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำสวน และมีอาชีพเสริมเป็นมัคคุเทศก์ ลูกหาบ รวมทั้งประกอบกิจการที่พักแบบโฮมสเตย์และผลิตสินค้าพื้นเมืองอาทิ เช่น ตุรี่ยนกวน ผ้ามัดย้อมเป็น

การดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างครบถ้วน โดยมีชมรมการท่องเที่ยวของ องค์การบริหารส่วนตำบลกำโลนเป็นผู้ดำเนินงานตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 ก่อนการดำเนินงาน ในรูปแบบชมรมมูลนิธิ เพื่อการศึกษาไทยรัฐวิทยา 74 ภายใต้ชื่อกองทุนเดมิสี่เขียวใส่เขา หลวงเป็นผู้จัดการการท่องเที่ยวโดยเฉพาะการศึกษาธรรมชาติบนเขาหลวงเพื่อสร้าง จิตสำนึกให้ชาวบ้านในชุมชนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมการฟื้นฟู สภาพแวดล้อมหลังมหาอุทกภัย โดยการปลูกป่าทดแทน และการให้การอบรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติหลังจากนั้นกลุ่มต่าง ๆ ที่เข้าไปช่วยเหลือเห็นว่าควรมี การจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยให้มีการจัดการส่งเสริมอย่าง ชัดเจน จึงได้ตั้งชมรมการท่องเที่ยวขึ้น และในปี พ.ศ. 2541 โครงการคีรีวงได้รับรางวัล ยอดเยี่ยมอุตสาหกรรมท่องเที่ยวประเภทแหล่งท่องเที่ยวเมืองและชุมชน (กินรีทอง) และเป็นหมู่บ้านอนุรักษ์ต้นแบบของจังหวัดนครศรีธรรมราช ประการที่สอง การมีส่วนร่วม ของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่ ชุมชนรายล้อมประชาชนอาศัยอยู่รอบพื้นที่ และต้องอาศัยทรัพยากรธรรมชาติในการ ดำเนินชีวิต ดังนั้นถ้าไม่ทำให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการวางแผนการท่องเที่ยว พวก เขาอาจใช้ทรัพยากรธรรมชาติในทางเลือกอื่น ซึ่งไม่มีความยั่งยืนแทน เช่น การตัดไม้ การรुकกล้าพื้นที่ป่าสงวน ทำสวน ทำไร่หรือล่าสัตว์ นอกจากนี้การส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยใช้บริษัทนำเที่ยวและนักลงทุนจากนอกชุมชนก่อให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว โดยตรง เพราะผู้ประกอบการเหล่านี้มักต้องการลงทุนน้อยหาผลกำไรให้ได้สูงใน ระยะเวลาอันสั้น โดยการเน้นปริมาณนักท่องเที่ยวเป็นหลักและผลภักะในการดูแล แหล่งท่องเที่ยวให้เป็นหน้าที่ของหน่วยราชการและชาวบ้านในท้องถิ่น เมื่อปัญหาต่าง ๆ รุนแรงจนนักท่องเที่ยวหมดความนิยม ผู้ประกอบการเหล่านี้ก็แสวงหาแหล่งท่องเที่ยว ใหม่ ๆ ต่อไป เนื่องจากไม่มีความผูกพัน หวังแทนต่อแหล่งท่องเที่ยวนั้น นอกจากนี้ ก่อ ปัญหาต่อแหล่งท่องเที่ยวแล้วยังพบว่ารายได้ส่วนใหญ่ไม่ได้กระจายสู่ประชาชนใน ท้องถิ่นผู้เป็นเจ้าของทรัพยากรอย่างแท้จริง จากการสังเกตและสัมภาษณ์ผู้นำท้องถิ่น พบว่าผู้นำทั้งที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการ ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ปราชญ์ ชาวบ้าน ผู้ทรงความรู้ความชำนาญในทักษะใดทักษะหนึ่งและรวมถึงผู้นำจิตวิญญาณ ล้วนเป็นที่เคารพนับถือและเป็นทีไว้วางใจของชาวบ้านมิใช่ในฐานะผู้นำตามหน้าที่ทาง

สังคมเท่านั้น แต่ยังเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ชาวบ้าน โดยกลุ่มบุคคลเหล่านี้เป็นกลุ่มที่ออกมาทำงานพัฒนาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง แข็งขัน เอาจริงเอาจัง และมีความคิดใหม่ ๆ ขึ้นมาตลอดเวลา ผู้นำท้องถิ่นจะมีการรวมตัวกันพูดคุย ปรึกษาหารือร่วมกันทั้งในรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ไม่ว่าจะเป็นการจัดการให้มีโครงการต่าง ๆ เพื่อเป็นกิจกรรมของชุมชน ความพยายามที่จะเพิ่มจำนวนร้านค้าขายของที่ระลึกขึ้นมา ล้วนสะท้อนให้เห็นถึงคุณค่า ความทุ่มเทแรงกายแรงใจสติปัญญา เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตในด้านต่าง ๆ ให้คนในชุมชน ลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาหลวง ส่วนใหญ่ชาวบ้านจะเริ่มเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ในขั้นตอนการปฏิบัติงาน ซึ่งมีทั้งรูปแบบของการบริหารจัดการกิจกรรม โดยผู้ที่มีบทบาทมากที่สุดคือระดับผู้บริหารหมู่บ้านและผู้นำด้านต่าง ๆ เมื่อบุคคลเหล่านี้เริ่มเกิดความคุ้นเคยกับหลักการ เรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศก็เริ่มรวมกลุ่มกันคิดริเริ่มที่จะใช้ประโยชน์จากการส่งเสริมการท่องเที่ยวเข้ามาพัฒนาคนกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน ถึงแม้ว่าบางความคิดเหล่านี้กำลังอยู่ในขั้นศึกษาความเป็นไปได้แต่อย่างน้อยที่สุดก็แสดงให้เห็นถึงความตื่นตัวของผู้นำต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวสำหรับสมาชิกในกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดจนชาวบ้านชุมชนทั่วไปพบว่าได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวในระดับปฏิบัติการ เช่น ทั้งในฐานะของการเป็นผู้ผลิตสินค้าและบริการ การเป็นผู้รับข้อมูลข่าวสารที่ประกาศผ่านหอกระจายข่าวหมู่บ้าน โดยการส่งเสริมการท่องเที่ยวได้ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนอย่างทั่วถึงในด้านการปรับปรุงระบบสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน อันได้แก่ ระบบไฟฟ้า ถนนหมู่บ้าน และการปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์ภายในหมู่บ้านตลอดจนความภาคภูมิใจที่หมู่บ้านเป็นที่รู้จักเพิ่มมากขึ้นจากคนภายนอกส่วนประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับประชาชนที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกในกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ การมีรายได้เพิ่มขึ้น ถึงแม้จะไม่มากนัก เนื่องจากข้อจำกัดด้านจำนวนนักท่องเที่ยว ซึ่งยังมีปริมาณน้อย นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ จากการเข้าร่วมโครงการการฝึกอบรมด้านต่าง ๆ และมีทักษะใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของความรู้ด้านการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากผลผลิตของท้องถิ่น งานด้านหัตถกรรม ความรู้ด้านการบริการนอกจากนี้สมาชิกบางคนยังได้มีโอกาสเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับนักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นการเพิ่มสายใยแห่งความผูกพันระหว่างคนต่างถิ่น เมื่อพิจารณาลักษณะ โครงสร้างการบริหารงานภายใน

ชุมชนทำให้แน่ใจว่าเป็นโครงสร้างที่มีการกระจายอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบ อันเป็นโครงสร้างที่เอื้อให้เกิดการมีส่วนร่วมด้วยระบบโครงสร้างดังกล่าวน่าจะสามารถใช้เป็นช่องทางที่เปิดโอกาสให้ชาวบ้านในแต่ละครัวเรือนมีสิทธิ มีเสียง มีส่วนร่วม เพราะชาวบ้านให้ความสำคัญกับผู้นำท้องถิ่นประการที่สาม ด้านการประสานงาน กำหนดตำบลกาโลนเป็นประธาน และมีกรรมการ ได้แก่ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้ใหญ่บ้าน ทุกคนติดต่อกันหมด คณะกรรมการแบ่งเป็นกรรมการวางแผนและบริหาร โครงการ กรรมการประชาสัมพันธ์และการตลาดตัวแทนผู้นำชาวบ้าน ตัวแทนกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งผู้ที่เป็นสมาชิกต้องเป็นอยู่อาศัยในบ้านวัดสมอบ้านคีรีวงและต้องมีความรัก ความสนใจ และเสียสละในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและต้องมีความพร้อมในด้านที่พักแก่นักท่องเที่ยว สามารถเข้าไปพักกับสมาชิกแบบโฮมสเตย์ มีความพร้อมในการนำเที่ยวชุมชนและเป็นลูกหาบส่วนการประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐ คืออุทยานแห่งชาติเขาลวงและสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยภาคใต้ สถาบันวิชาการ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ และสถาบันมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ประการสุดท้าย บทบาทด้านการติดตามและประเมินผลนั้นซึ่งมีโครงสร้างกติการ่วมกัน มีข้อตกลงร่วมกันเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติสื่อสารระหว่างทุกฝ่ายในชุมชน คือสมาชิกชุมชน ภาคราชการ ภาคธุรกิจ และภาคเอกชนในพื้นที่โดยการจัดประชุมจัดเวทีสนทนาชี้แจง แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจและเกิดความร่วมมือกันอย่างสม่ำเสมอเดือนละ 1 ครั้ง และมีการจัดประชุมตรวจสอบ ติดตามผลของ โครงการหรือกิจกรรมที่ดำเนินการอยู่อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง เพื่อเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจอย่างถูกต้อง ตลอดจนร่วมกันหาแนวทางป้องกัน และแก้ปัญหาต่าง ๆ อันเนื่องมาจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน

**ปัญหาและอุปสรรคในการแสดงบทบาทของผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาการ
ท่องเที่ยวเชิงนิเวศศึกษาเฉพาะกรณีอุทยานแห่งชาติเขาลวง
จังหวัดนครศรีธรรมราช**

จากการศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการแสดงบทบาทผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พบว่า ผู้นำท้องถิ่นมีปัญหาและอุปสรรคในการแสดงบทบาทดังนี้

1. ปัญหาและอุปสรรคในการแสดงบทบาทผู้ให้การศึกษาจากการศึกษา พบว่า ผู้นำท้องถิ่นจะมีข้อจำกัดในเรื่องของการสื่อสารทำความเข้าใจกับชุมชนให้ทราบถึงความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เนื่องจากชาวบ้านส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ ความเข้าใจ ด้านการท่องเที่ยวที่ถูกต้อง ชาวบ้านที่เข้าใจเรื่องการท่องเที่ยวมีไม่กี่กลุ่ม เพราะชาวบ้านประกอบอาชีพด้านกสิกรรม คืออาชีพกรีดยางพาราต้องใช้แรงงานในเวลากลางคืนและเวลากลางวันจะพักผ่อนเลยไม่ได้สนใจเรื่องภายนอกมากมาย นอกจากนี้ยังมีชาวบ้านบางกลุ่มมีความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่ต่างออกไปและเห็นว่าไม่ควรสนับสนุนให้มีการท่องเที่ยวในพื้นที่ เช่น

1.1 ชาวบ้านคิดว่า เมื่อมีการท่องเที่ยวเกิดขึ้นชาวบ้านจะได้รับประโยชน์อะไรกับการท่องเที่ยวคงจะได้ประโยชน์เฉพาะกลุ่มคนที่มีธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

1.2 ชาวบ้านบางส่วนกลัวเสียผลประโยชน์ เช่น เมื่อมีการท่องเที่ยวเกิดขึ้นแล้วจะต้องมีภาครัฐเข้ามาสร้างถนน ชาวบ้านที่มีที่ดินอยู่ใกล้แหล่งท่องเที่ยวกลัวต้องเสียที่ดินให้กับรัฐบาลในการทำถนน

1.3 ชาวบ้านกลัวว่าเมื่อมีการท่องเที่ยวเข้ามาจะเกิดภัยตามมา เช่น โจรผู้ร้าย และโรคภัยไข้เจ็บจากนักท่องเที่ยว เป็นต้น

1.4 ระบบนิเวศถูกทำลายไม่ว่าจะเป็นป่าต้นน้ำหรือพืชพันธุ์ธรรมชาติที่หายาก แหล่งธรรมชาติจะเสื่อมโทรมมากยิ่งขึ้น ณ ปัจจุบันก็เสื่อมโทรม โดยฝีมือของคนในท้องถิ่นมากอยู่แล้ว

1.5 ความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวไม่มีองค์กรใดที่ให้ความปลอดภัยกับนักท่องเที่ยวโดยชัดเจน

อีกปัญหาที่ผู้นำท้องถิ่นประสบ คือความหลากหลายของกลุ่มในชุมชน กลุ่มแกนนำหลายกลุ่มที่มีความขัดแย้งกันในเรื่องแนวความคิด ความเข้าใจ ในการจัดการท่องเที่ยว โดยท้องถิ่น และมีผลประโยชน์ทับซ้อนกัน ทำให้ขาดความเป็นเอกภาพ ในการดำเนินงาน และไม่ให้ความร่วมมือในกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างจริงจัง ดังนั้นผู้นำท้องถิ่นจะต้องใช้เวลาในการอธิบายทำการศึกษา และแลกเปลี่ยน เรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่องในการสร้างตระหนัก และความกระตือรือร้นของคนใน ท้องถิ่นให้เกิดการตื่นตัวในการพัฒนาการท่องเที่ยว เพราะการพัฒนาในลักษณะนี้ต้อง เริ่มจากศูนย์อยู่เสมอ จึงทำให้ต้องใช้พลังในการพัฒนามากกว่าปกติ

2. ปัญหาและอุปสรรคในการแสดงบทบาทในฐานะผู้นำทำให้เกิดพลังและการมีส่วนร่วมของชุมชน จากการศึกษาพบว่า ผู้นำท้องถิ่นส่วนใหญ่ค่อนข้างจะมีศักยภาพในการชักนำชุมชน เนื่องจากชุมชนก็พร้อมที่จะให้ความร่วมมือ ถ้าผู้นำท้องถิ่นมี กระบวนการที่เหมาะสม เช่น การจัดกิจกรรมที่ทำให้ชุมชนเกิดการรวมตัวกันและมีส่วนร่วม ในการพัฒนาหรือให้ความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้อง ทำให้ชุมชนเห็นคุณค่า เห็น ประโยชน์ในการมีส่วนร่วมพัฒนาหากแต่ผู้นำท้องถิ่นยังไม่ตั้งใจในการปฏิบัติอย่าง จริงจังรับแต่ัน โยบายไม่ทุ่มเทในการปฏิบัติ ซึ่งหลายองค์กรในเขตอุทยานแห่งชาติเขา หลวงจังหวัดนครศรีธรรมราชมีศักยภาพและมีงบประมาณในระดับหนึ่ง แต่ขาดการ ประชาสัมพันธ์ประสานงานให้ทราบและขาดความต่อเนื่องในการเชื่อมโยงกัน จึงทำให้ การท่องเที่ยวไปไม่ถึงไหน ชาวบ้านพร้อมจะรับการพัฒนาแต่ขาดองค์กรผู้นำระดับ ท้องถิ่นที่มีวิสัยทัศน์ด้านการท่องเที่ยวที่โดดเด่น

ในประเด็นเหล่านี้ผู้ศึกษาพบว่า การที่จะให้สมาชิกทุกภาคส่วนเข้ามามี ส่วนร่วมได้นั้น การที่จะให้ชุมชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมยังมีปัญหาและอุปสรรคต้อง คำนึงถึงข้อจำกัดบางประการของผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมด้วย เช่น การสร้างความเข้าใจที่ ชัดเจนและให้แต่ละฝ่ายเห็นชอบในงานแต่ละอย่างทีแต่ละฝ่ายต้องรับผิดชอบ ต้องไม่มี ผลกระทบต่ออาชีพประจำ ต้องไม่เสียค่าใช้จ่ายส่วนตัวในการเข้าร่วมกิจกรรมจนเกินไป ค่าใช้จ่ายในการมีส่วนร่วมมากกว่ารายได้ประจำวันที่ได้รับ การทำงานส่วนรวมโดย ไม่ได้รับผิดชอบครบครัน อาจจะไปสู่ความบาดหมางในครอบครัวได้ ผู้ที่ชักชวน หรือกระตุ้นให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมต้องเป็นการมีส่วนร่วมที่ชาวบ้านไม่รู้สึกระทบ-

กระเทียมต่อตำแหน่งหน้าที่หรือสถานภาพทางสังคมและการเมืองหากจะเข้ามามีส่วนร่วมในแต่ละด้าน ดังนั้นจะต้องสร้างความไว้วางใจให้แต่ละฝ่ายเห็นชอบกับงานที่ตนทำ ไม่คิดว่าฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดได้หรือเสียผลประโยชน์

3. ปัญหาและอุปสรรคในการแสดงบทบาทผู้ประสานงาน จากการศึกษาพบว่า ผู้นำท้องถิ่นประสบปัญหาในเรื่องการที่ชุมชนไม่เห็นความสำคัญและไม่เข้าใจเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทำให้ชุมชนไม่ให้ความร่วมมือและไม่เข้าร่วมประชุม ทำให้ผู้นำท้องถิ่นไม่เข้าใจในปัญหาของท้องถิ่นอย่างแท้จริง ซึ่งผู้นำท้องถิ่นจำเป็นต้องเรียนรู้จากชุมชนและปัญหาอีกประการ คือ ปัญหาที่ผู้นำท้องถิ่นแต่ละท้องถิ่นประสบอยู่ คือ การต้องการประสานงานความช่วยเหลือจากภายนอก คือหน่วยงานราชการหรือหน่วยงานเอกชน แต่เมื่อมีการขอความช่วยเหลือการทำงานจะต้องทำเป็นขั้นตอนกว่าจะตอบกลับมา ทำให้ล่าช้าไม่ทันกับการแก้ปัญหาของชุมชน ดังนั้นจึงควรสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศร่วมกัน รวมทั้งกำหนดแนวทางและเป้าหมายในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยจะต้องหาเจ้าภาพแล้วเชิญทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเข้ามาร่วมประชุมหรือสัมมนา ได้แก่ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กรมป่าไม้ องค์กรบริหารส่วนตำบลต่าง ๆ ชมรมการท่องเที่ยว ผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยว ประชาชนผู้สนใจและนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญ เรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเข้าร่วมให้ความรู้และร่วมแสดงความคิดเห็น เพื่อให้ทุกฝ่ายสามารถสานประโยชน์จากการท่องเที่ยวได้โดยไม่เกิดความขัดแย้ง

4. ปัญหาและอุปสรรคในการแสดงบทบาทในฐานะผู้ติดตามและประเมินผล จากการศึกษาพบว่า แม้จะมีการประชุมสมาชิกผู้ร่วมกิจกรรมอยู่อย่างสม่ำเสมอหากแต่เป็นการประชุมร่วมกันอย่างไม่เป็นทางการ (ซึ่งอาจเป็นผลมาจากการไม่มีระเบียบข้อบังคับเป็นทางการ) จึงควรให้มีการประชุมประเมินผลอย่างเป็นทางการอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง โดยประสานงานเชิญผู้ที่มีบทบาทสำคัญ คือ สมาชิกในชุมชน ภาครัฐ ภาคธุรกิจ ในพื้นที่มาร่วมประชุม เพื่อแสวงหาความร่วมมือและเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจร่วมกันอย่างถูกต้องให้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้ และมีการบันทึกการประชุมไว้เป็นหลักฐาน

การพิสูจน์สมมติฐาน

จากการศึกษาบทบาทของผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ: ศึกษาเฉพาะกรณีอุทยานแห่งชาติเขาลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่าข้อสมมติฐานที่ว่า บทบาทผู้นำท้องถิ่นมีผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีดังนี้

1. บทบาทผู้นำท้องถิ่นมีผลเป็นอย่างมากในการพัฒนาท้องถิ่นและชุมชน เพื่อให้สามารถตอบสนองการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้อย่างมีประสิทธิภาพตรงตามเป้าหมายเป็นจริง จากการศึกษาพบว่า ผู้นำท้องถิ่นที่มีอิทธิพลต่อท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้นำที่มาจากการเลือกตั้ง เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล เพราะเป็นผู้ที่ได้สัมผัสใกล้ชิดกับชุมชนมากที่สุด ทำให้ผู้นำท้องถิ่นสามารถโน้มน้าวประชาชนในท้องถิ่นสามารถพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ เช่น ผู้นำท้องถิ่นมีบทบาทให้การศึกษา เผยแพร่ความรู้ ความเข้าใจ ปลุกฝังจิตสำนึกที่ดีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างถูกต้องและผู้นำท้องถิ่นยังได้มีการชักจูงให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น งานประเพณีท้องถิ่น วันสำคัญ และได้มีการรณรงค์ให้ช่วยกันรักษาทรัพยากรธรรมชาติ รักษาต้นน้ำลำธาร ปลูกป่าทดแทน รักษาความสะอาดในชุมชนและในอุทยาน เป็นต้น ซึ่งทำให้ทราบว่า บทบาทผู้นำท้องถิ่นมีผลทำให้การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้รับความร่วมมือและสนับสนุนจากประชาชนในท้องถิ่น

2. ความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำท้องถิ่นกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น มีผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นจริง จากการศึกษาพบว่า ผู้นำท้องถิ่นได้ชักชวนและเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและดำเนินการพัฒนาการส่งเสริมการพัฒนาในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตอุทยานแห่งชาติเขาลวง จึงเป็นเสมือนช่องทางแห่งโอกาสที่ทำให้ทุกคนสามารถใช้สิทธิและหน้าที่ของตนเองในการใช้และปกป้องผลประโยชน์ของตน จากการศึกษาจะสังเกตเห็นว่า ได้มีความพยายามผลักดันให้ชาวบ้านรวมกลุ่มกันขึ้นมาเป็นกลุ่มกิจกรรมชมรม ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งขององค์กรท้องถิ่น ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และรับผิดชอบด้านการจัดการและดำเนินกิจกรรมร่วมกัน โดยการสานสายใยเครือข่ายระหว่างองค์กรต่าง ๆ ให้

กว้างขวางครอบคลุมทุกพื้นที่ในเขตอุทยานแห่งชาติเขาลวง พื้นฐานการก่อตั้งองค์กรเหล่านี้จะเป็นกลไกที่ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมที่แท้จริงของท้องถิ่น แม้ว่าผลที่ได้รับจากการศึกษายังพบว่าลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นยังไม่สมบูรณ์ทุกขั้นตอน แต่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้สะท้อนให้เห็นถึงความพยายามของทุกฝ่ายที่ต้องการให้มีการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมเกิดขึ้นด้วยการหันหน้าเข้าหากัน โดยกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมและส่งเสริมให้ความรู้กับทุกฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเกิดปัญหาขึ้นจะต้องมีการตระหนักถึงปัญหาและหาวิธีการป้องกันและแก้ไข ซึ่งการมีส่วนร่วมกันทุกฝ่ายจะเป็นจุดที่ดีที่สุดในการร่วมกันพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

3. บทบาทผู้นำท้องถิ่นมีผลต่อปัญหาและอุปสรรคในการแสดงบทบาทผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นจริงตามข้อสมมติฐานที่ได้กำหนดไว้ จากการศึกษาพบว่า ในการแสดงบทบาทในเรื่องให้การศึกษาสื่อสารทำความเข้าใจกับท้องถิ่นบางครั้งสื่อสารกันไม่เข้าใจ หรือมีความขัดแย้งกันในเรื่องแนวความคิดก็จะทำให้ท้องถิ่นเกิดการต่อต้าน ไม่ให้ความร่วมมือ ซึ่งจะมีผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

จากผลการศึกษาทำให้ทราบแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับผู้นำท้องถิ่น ได้นำมาใช้เป็นแนวทางการศึกษาและอธิบายผลการศึกษาพบว่า ผู้นำท้องถิ่นทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล คณะครู และผู้นำทางจิตวิญญาณ ได้แก่ พระสงฆ์ ล้วนเป็นที่เคารพนับถือและเป็นที่ยอมรับของชาวบ้านและเป็นผู้มีอิทธิพลเหนือจิตใจของชุมชนมีฐานะผู้นำตามหน้าที่ทางสังคมเท่านั้น แต่ยังเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับชาวบ้าน โดยกลุ่มผู้นำเหล่านี้ออกมาพัฒนาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่องอย่างแข็งขัน เอาจริงเอาจังและมักจะมีวิสัยทัศน์ใหม่ ๆ ขึ้นมาตลอดเวลาจะเห็นได้ชัดเจนจากการแสดงบทบาทเป็นผู้ให้การศึกษาให้ความรู้ที่ถูกต้องต่อชุมชนเป็นผู้นำที่ทำให้เกิดพลังการมีส่วนร่วม เป็นผู้ประสานงานและเป็นผู้ติดตามประเมินผล ดังนั้นจะเห็นได้ว่าแนวคิดทฤษฎีที่ผู้ศึกษาได้ยกมาประกอบการศึกษาได้ถูกนำมาใช้ในการอธิบายผลการศึกษา เพราะจากการศึกษาจะเห็นว่าผู้นำท้องถิ่นส่วนใหญ่จะใช้บทบาทนี้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

บทที่ 6

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการศึกษา

การศึกษาเรื่องบทบาทผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ: ศึกษาเฉพาะกรณี อุทยานแห่งชาติเขาหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาบทบาทของผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำท้องถิ่นกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเพื่อศึกษาถึงปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะ ในการแสดงบทบาทของผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงปริมาณ แต่เน้นวิธีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ (qualitative data) โดยมีวิธีการศึกษา 2 วิธี คือ

1. การศึกษาจากเอกสารในส่วนของแนวคิดทฤษฎี เกี่ยวกับผู้นำและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ศึกษาจากเอกสารวิชาการต่าง ๆ
2. การศึกษาภาคสนามใช้การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม และเจาะลึกในการเก็บข้อมูลจากผู้นำและประชาชนในท้องถิ่น

กลุ่มประชากรที่ทำการศึกษา ได้แก่ ผู้นำท้องถิ่นที่มาจากการแต่งตั้ง ผู้นำท้องถิ่นที่มาจากการเลือกตั้งและผู้นำท้องถิ่นที่ได้รับการยอมรับนับถือ จำนวน 20 คน และประชากรในเขตอุทยานแห่งชาติเขาหลวง 5 อำเภอ 2 กิ่งอำเภอ 16 ตำบล จำนวนแบบสอบถามที่สุ่มตัวอย่าง 600 ชุดแต่เก็บข้อมูลได้ 524 ชุด เพื่อเป็นข้อมูลที่ใช้ในการประเมินผลประกอบการศึกษาดังนี้ด้วย

การเก็บรวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาใช้วิธีสัมภาษณ์เจาะลึกและวิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participatory observation) ส่วนเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาใช้แบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์ (interview schedule) สำหรับข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของกลุ่มประชากรที่ทำการศึกษาจะใช้แนวคำถามประกอบการสัมภาษณ์ (interview

guideline) สำหรับข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับผู้นำท้องถิ่นและกลุ่มประชากรศึกษาได้ใช้แนวคำถามและแบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์ ซึ่งประกอบไปด้วยข้อมูลเกี่ยวกับเพศ อายุ อาชีพ รายได้ ระดับการศึกษา และการอยู่อาศัยของประชากรศึกษา ส่วนในเรื่องเกี่ยวกับบทบาทผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำท้องถิ่นกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและปัญหาและอุปสรรคในการแสดงบทบาทของผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ใช้การสัมภาษณ์เจาะลึก สันทนาพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการกับผู้นำท้องถิ่นและใช้แบบสอบถามและแนวคำถามกับประชากรที่ทำการศึกษา

การวิเคราะห์และการนำเสนอข้อมูลใช้วิธีวิเคราะห์พรรณนา (descriptive analysis) ในการอธิบายข้อมูลพื้นฐานทั่วไป บทบาทผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในการรวบรวมข้อมูลและจัดการระบบข้อมูล ตรวจสอบความถูกต้องและนำมาหาความสัมพันธ์เชิงเหตุผลวิเคราะห์ เปรียบเทียบกับแนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS ในการแจกแจง เพื่อหาค่าร้อยละ (percentage) เป็นตัวสนับสนุนความน่าเชื่อถือ โดยมีตารางประกอบ

ผลจากการศึกษาภาคสนาม

ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของกลุ่มผู้นำท้องถิ่นและกลุ่มประชากรที่ใช้ในการศึกษา

กลุ่มผู้นำท้องถิ่นที่ใช้ในการศึกษา คือผู้นำท้องถิ่นที่มาจากการแต่งตั้ง ผู้นำท้องถิ่นที่มาจากการเลือกตั้งและผู้นำท้องถิ่นที่ได้รับการยอมรับนับถือจากชุมชน จำนวน 20 คน ซึ่งมีข้อมูลพื้นฐานทั่วไปดังนี้ ผู้นำท้องถิ่นส่วนใหญ่ที่ได้ทำการศึกษาร้อยละ 85.0 เป็นเพศชายอายุโดยเฉลี่ยอยู่ที่ 41-50 ปี ร้อยละ 40.0 เป็นผู้ที่มามีอาชีพเกษตรกรร้อยละ 55.0 มีการศึกษาในระดับปริญญาตรีร้อยละ 35.0 มีรายได้ประมาณ 20,000 บาทต่อเดือน ร้อยละ 45.0 ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่น 10-50 ปี ร้อยละ 25.0 ผู้นำท้องถิ่นเป็นคนพื้นเพจังหวัดนครศรีธรรมราช ในส่วนของชุมชนที่เป็นประชากรที่ใช้ในการศึกษาส่วนใหญ่ร้อยละ 50.40 เป็นเพศหญิง อายุโดยเฉลี่ยของประชากร อายุระหว่าง 41-50 ปี

ร้อยละ 27.70 แต่งงานมีครอบครัวแล้ว ร้อยละ 71.40 มีระดับการศึกษาระดับมัธยมศึกษา หรือเทียบเท่า ร้อยละ 31.70 มีอาชีพเกษตรกร ร้อยละ 44.10 มีรายได้ 5,000 บาท เป็น ร้อยละ 48.3 เป็นคนพื้นเพที่อยู่ในอุทยานแห่งชาติเขาหลวงจังหวัดนครศรีธรรมราช โดย กำเนิด ร้อยละ 84.70 ระยะเวลาที่อาศัยในชุมชนตั้งแต่ระหว่าง 41-50 ปี ร้อยละ 22.10 และส่วนใหญ่ไม่มีส่วนร่วมในองค์กรของชุมชน

ผลประเมินตามวัตถุประสงค์

บทบาทผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษ การแสดงบทบาทในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 4 บทบาท ดังนี้คือ

1. บทบาทด้านการศึกษาและสร้างจิตสำนึก จากลักษณะของการท่องเที่ยวเชิง นิเวศผู้นำท้องถิ่นจำเป็นต้องมีความรู้ ความเข้าใจ ความเป็นไปของแหล่งท่องเที่ยว นั้น อย่างเพียงพอ จึงจะก่อให้เกิดสุนทรียภาพทางการท่องเที่ยว ดังนั้นผู้นำท้องถิ่น จึงได้ ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ให้กับนักท่องเที่ยวและประชาชน โดยผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น นิตยสาร วิทยุ โทรทัศน์ แผ่นปลิว แผ่นพับ การจัดทำป้าย สื่อความหมายธรรมชาติใน แหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ เช่น บริเวณอุทยานแห่งชาติน้ำตกท่าแพ อุทยานแห่งชาติน้ำตก กระโรม อุทยานแห่งชาติน้ำตกพรหมโลก อุทยานแห่งชาติน้ำตกอ้ายเขียว และอุทยาน แห่งชาติน้ำตกกรุงชิง เป็นต้น นอกจากการจัดสื่อความหมายธรรมชาติผู้นำท้องถิ่นยังมี บทบาทสำคัญด้านการจัดอบรมให้ความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ให้แก่ มัคคุเทศก์ และบริษัทนำเที่ยวด้วย อีกทั้งผู้นำท้องถิ่นได้รณรงค์สร้างจิตสำนึกด้าน การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติในส่วนของนักท่องเที่ยวให้ตระหนักถึง คุณค่าของสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศผ่านสื่อต่าง ๆ ตลอดเวลา เพื่อกระตุ้นเตือนให้ นักท่องเที่ยวหลีกเลี่ยงการทำลายสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและปฏิบัติตนให้ถูกต้อง ตามกฎข้อบังคับของแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ส่วนประชาชนในชุมชนท้องถิ่นผู้นำได้ รณรงค์ ให้ตระหนักถึงคุณค่าของสิ่งแวดล้อม และร่วมมือกันดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและประเพณี พร้อมทั้งเปิด โอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวกับการท่องเที่ยว เชิงนิเวศในชุมชนของตน

2. บทบาทด้านการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นนับเป็นหัวใจสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพราะหากขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน วงจรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศก็ยากที่จะสมบูรณ์ได้ ซึ่งผู้นำท้องถิ่นได้พยายามส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นอย่างจริงจัง ซึ่งได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวเป็นอย่างมากและในปัจจุบันอุทยานแห่งชาติเขาหลวงมีแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงามที่เปิดให้นักท่องเที่ยวเข้าไปท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจ เพื่อความรื่นรมย์และศึกษาทางธรรมชาติ เช่น อุทยานแห่งชาติน้ำตกพรหมโลก อุทยานแห่งชาติน้ำตกอ้ายเขียว อุทยานแห่งชาติน้ำตกกรุงชิง อุทยานแห่งชาติน้ำตกกระโรม อุทยานแห่งชาติน้ำตกท่าแพ อุทยานแห่งชาติน้ำตกเหนือฟ้าและยอดเขาหลวง สำหรับบทบาทผู้นำท้องถิ่น ด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตอุทยานแห่งชาติเขาหลวง ได้แก่ การขยายตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้ดำเนินการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กรมป่าไม้ ชมรมการท่องเที่ยวตลอดจนองค์กรเอกชนต่าง ๆ ในการขยายเครือข่ายการท่องเที่ยว ทำให้สามารถเพิ่มแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพได้มากขึ้นส่วนในด้านการบริการนำเที่ยวก็ได้มีการฝึกอบรมมัคคุเทศก์ให้มีความรู้ ความเข้าใจ และสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์มากขึ้นพร้อมกับการประชาสัมพันธ์ เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแก่ประชาชนและนักท่องเที่ยว สำหรับเตรียมความพร้อมก่อนการเดินทางมาท่องเที่ยว ปฏิบัติตนในแหล่งท่องเที่ยวรวมทั้งตระหนักถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่าง ๆ ตลอดจนจัดกิจกรรมเผยแพร่ เพื่อเป็นการเสริมประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในเขตอุทยานแห่งชาติเขาหลวง ให้มีความโดดเด่นสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเยี่ยมชมเยือนได้

3. บทบาทในฐานะเป็นผู้ประสานงานและแก้ไขปัญหา พบว่าผู้นำท้องถิ่นในเขตอุทยานแห่งชาติเขาหลวง ได้มีการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ อยู่เสมอไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการท่องเที่ยว เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยติดต่อให้กับสื่อ เพื่อทำการประชาสัมพันธ์มีการประสานงานกันระหว่างอุทยานแห่งชาติไม่ว่าจะระดับหัวหน้าหรือเจ้าหน้าที่ ลูกจ้างในอุทยาน ซึ่งก็ได้รับความร่วมมือกันเป็นอย่างดี มีการประสานงานระหว่างองค์กรของรัฐและองค์กรอื่น ๆ เช่น สถาบันวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ผู้นำท้องถิ่น

ข้าราชการ ประชาชนที่สนใจ มากำหนดแนวทางเป้าหมายในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้ไปในทิศทางเดียวกันแก้ไขข้อพิพาทต่าง ๆ เกี่ยวกับที่ดินทำกินในเขตอุทยานแห่งชาติเขาหลวง เห็นได้ว่าผู้นำท้องถิ่นทำการพัฒนาการท่องเที่ยวให้ได้ประสิทธิภาพและประสิทธิผล

4. บทบาทผู้ติดตามและประเมินผล พบว่าผู้นำท้องถิ่นได้มีการติดตามผลและประเมินผลการทำงานของผู้นำท้องถิ่นด้วยตนเอง โดยได้มีการจัดประชุมติดตามผลและประเมินผลงานว่าเป็นอย่างไรบ้างได้มีการติดตามเข้าไปฟังการประชุมของชุมชนในหมู่บ้านด้วยตัวเองและได้มีการให้คำปรึกษาและแนะนำแก้ไขปัญหของชุมชน ในส่วนของกลุ่มกิจกรรมหลายกลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่มที่มีการจัดการภายในกลุ่มหรือมีการลงทุนร่วมกัน เช่น ชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จะมีการประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในการใช้บริการในรูปแบบที่เป็นทางการ ซึ่งการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้จัดแบบฟอร์มการประเมินไว้ให้และรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ เป็นการประเมินด้วยการพูดคุยสอบถามจากนักท่องเที่ยว ในส่วนของความคิดเห็นของสมาชิกชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ภายหลังจากการให้บริการแล้วได้มีการพูดคุยต่อกันในกลุ่มสมาชิกถึงปัญหาและอุปสรรคและความคับข้องใจที่เกิดขึ้นในบริการที่ผ่านมาและจากการศึกษาพบว่า ในเรื่องของการให้ความร่วมมือของชุมชนในการที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนค่อนข้างจะประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง จะเห็นได้จากการที่ได้มีการจัดงานประเพณีท้องถิ่นก็ได้มีการขอความร่วมมือให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดงานก็ประสบความสำเร็จ ถ้ามีการนำการประเมินผลดังกล่าว เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการพิจารณาปรับปรุงการท่องเที่ยว จะมีประโยชน์อย่างมากต่อชุมชน เนื่องจากผลการประเมินที่ได้รับเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึกที่แท้จริงของประชาชนต่อการส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวในท้องถิ่นว่าประสบความสำเร็จมากน้อยแค่ไหนและยังได้มีการติดตามถึงผลกระทบของการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นกับชุมชน เพื่อจะได้ป้องกันการลุกลามของปัญหาที่อาจจะกลายเป็นปัญหาใหญ่ของท้องถิ่น

ปัญหาและอุปสรรคในการแสดงบทบาทของผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาการ ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

จากการศึกษาพบว่า ผู้นำท้องถิ่นมีปัญหาและอุปสรรคในการแสดงบทบาทดังนี้

1. ปัญหาในการแสดงบทบาทในฐานะผู้ให้ความรู้ ให้การศึกษา ผู้นำท้องถิ่นมีข้อจำกัดในเรื่องของการสื่อสารทำความเข้าใจกับชุมชนให้ทราบถึงความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่แท้จริง เนื่องจากชาวบ้านไม่มีความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการท่องเที่ยวและยังมีความหลากหลายของกลุ่มในชุมชนที่มีความขัดแย้งกันในเรื่องแนวความคิดในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
2. ปัญหาในการแสดงบทบาทในฐานะผู้นำทำให้เกิดพลังหรือการมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้นำท้องถิ่นส่วนใหญ่ค่อนข้างจะมีศักยภาพในการชักนำชุมชนให้เกิดการมีส่วนร่วม แต่มีข้อจำกัด ในด้านขาดบุคลากรที่มีความรู้ ความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวมาพัฒนาและขาดการประชาสัมพันธ์ที่ต่อเนื่องในการสร้างความรู้ ความเข้าใจในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
3. ปัญหาในการแสดงบทบาทผู้ประสานงาน ผู้นำท้องถิ่นมีข้อจำกัดในเรื่องของการติดต่อขอความร่วมมือ เนื่องจากระบบราชการมีการติดต่อเป็นขั้นตอนทำให้ในบางครั้งการแก้ปัญหาค่อนข้างล่าช้าและการประสานงานระหว่างผู้นำท้องถิ่นกับชุมชนประสบปัญหาในเรื่องการที่ชุมชนไม่เข้าใจและไม่เห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทำให้ชุมชนไม่ให้ความร่วมมือ
4. ปัญหาในการแสดงบทบาทผู้ติดตามและประเมินผล ผู้นำท้องถิ่นมีข้อจำกัดในเรื่องการประเมินผลที่ไม่เป็นทางการไม่มีระเบียบแบบแผนเท่าที่ควรและไม่สามารถประเมินผลได้อย่างใกล้ชิดและบ่อยครั้ง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการศึกษาวิจัย จากการศึกษาบทบาทผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตอุทยานแห่งชาติเขาหลวงจังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้วิจัยใคร่ขอเสนอข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่อาจเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดนครศรีธรรมราช

1.1 ต้องพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทั้งทางด้านผู้นำท้องถิ่นและประชากรให้มีความรู้และทักษะที่จำเป็นต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างลึกซึ้งและต้องแท้และมีความพร้อมความสามารถที่จะไปเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกับคนอื่นต่อไปได้

1.2 ต้องแก้ไขปัญหาด้านพื้นฐานในด้าน การให้การศึกษาและ สร้างจิตสำนึก ให้ประชาชนในท้องถิ่นมีจิตสำนึกต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวและมองเห็นศักยภาพในแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน

1.3 ควรเปิดโอกาสให้ชุมชนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วม ควรส่งเสริมสนับสนุนชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดนครศรีธรรมราชอย่างจริงจัง โดยสนับสนุนทั้งในด้านให้การศึกษา การฝึกอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่นการผลิตสินค้าที่ระลึกภูมิปัญญาชาวบ้านและประการสำคัญการสนับสนุนแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โบราณสถานและวัฒนธรรมควรส่งเสริมการท่องเที่ยวให้เป็นรูปธรรมนำไปสู่การแสวงหาความร่วมมือในชุมชนให้มากขึ้น

1.4 ต้องมีการแก้ไขการประสานงานของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อที่จะให้เป็นไปในแนวทางเดียวกันปรับยุทธศาสตร์ในการกระตุ้นให้ประชาชนในท้องถิ่นเห็นถึงความสำคัญร่วมมือร่วมใจและมีความสามัคคีกันในการร่วมกันพัฒนาท้องถิ่น

1.5 ต้องมีกระบวนการจัดการและกลยุทธ์ที่เหมาะสมในการนำทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้ให้เหมาะสม เพราะแหล่งท่องเที่ยวในเขตอุทยานแห่งชาติเขาหลวงบางแห่งขาดการวางแผน ขาดการควบคุมอย่างจริงจังและเป็นระบบ ดังนั้นจะต้องใช้ทรัพยากรอย่างถูกต้องและไม่ให้เกิดความเสื่อมโทรม

1.6 ควรมีการวางแผนไว้ในอนาคต เพื่อเตรียมรับมือกับปัญหาหลาย ๆ ด้าน ที่จะมาพร้อมกับการขยายตัวของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ไม่ว่าจะเป็นปัญหา ด้านสังคม วัฒนธรรม และปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมที่จะตามมา

1.7 การดำเนินการในด้านความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว ทั้งในด้านป้องกันและปราบปรามยังไม่สามารถสร้างความมั่นใจได้เพียงพอ เนื่องจากพื้นที่ของอุทยานแห่งชาติเขาลงจังหวัดนครศรีธรรมราชกว้างขวาง และเป็นป่าเขา อัตราค่าลงของเจ้าหน้าที่ต่อนักท่องเที่ยวต่ำมากจึงไม่สามารถรักษาความปลอดภัยได้อย่างทั่วถึง

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป การศึกษาบทบาทผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศศึกษา เฉพาะกรณี อุทยานแห่งชาติเขาลงจังหวัด นครศรีธรรมราชเป็นการศึกษาเฉพาะบทบาทผู้นำท้องถิ่นเพียงประเด็นเดียวควรมี การศึกษาในประเด็นอื่น ๆ ที่มีผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น

2.1 ควรมีการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2.2 ศึกษาแนวทางในการส่งเสริมความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ระหว่างคนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2.3 ศึกษาถึงศักยภาพองค์กรชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2.4 ศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อกระบวนการเรียนรู้ ด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนในพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นกรอบแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต่อไปในอนาคต

ภาคผนวก ก
รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

1. นายมนตรี บัวแก้ว หัวหน้าอุทยานแห่งชาติเขาหลวง
2. นายอิสรา ทองธวัช นายอำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช
3. นายพร้อม พิทักษ์ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 6 ตำบลกระทุง อำเภopiปูน
จังหวัดนครศรีธรรมราช
4. นายกิตติ เจริญพานิช กรรมการสภาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
เจ้าของผู้จัดการเรือนผักกูดรีสอร์ท
กิ่งอำเภอช้างกลาง
5. นายเรวัต ปรินาวิชัย เจ้าของผู้จัดการ เขาเหมมนีสอร์ท ตำบลช้างกลาง
กิ่งอำเภอช้างกลาง
6. นายอนันต์ สงอาจิ้นต์ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 บ้านนา ตำบลช้างกลาง
กิ่งอำเภอช้างกลาง ประธานชมรมท่องเที่ยวเชิงเกษตร
กิ่งอำเภอช้างกลาง เลขานุการชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้าน
กิ่งอำเภอช้างกลาง
7. นายสุรินทร์ รอดพันธ์ ประธานกลุ่มชมรมคนรักเห็ด
กรรมการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร
ประธานกรรมการประจำศูนย์ถ่ายทอด
เทคโนโลยีการเกษตร ประจำตำบลช้างกลาง
กิ่งอำเภอช้างกลาง
8. นายภูรินทร์ ปันผล บอร์ดบริหารศูนย์กลางชุมชนบ้านคีรีวง
รักษาการผู้จัดการศูนย์ผลิตภัณฑ์ ชุมชนบ้านคีรีวง
ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช
9. นายศุภสิทธิ์ วิชัยผล นายกองกำกับการบริหารส่วนตำบล ตำบลเขาแก้ว อำเภอ
ลานสกา
10. นายสุพัฒน์ ผลกล้า รองนายกองกำกับการบริหารส่วนตำบล ตำบลเขาแก้ว
อำเภอลานสกา

11. นายสฤติชัย นนทโชติ นายกองค้การบริหารบริหารส่วนตำบล ตำบลพรหมโลก
อำเภอพรหมคีรี
12. นายสมพงษ์ ผกากรอง ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ตำบลพรหมโลก
อำเภอพรหมคีรี ประธานชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติ
เขาหลวง บ้านปลายอวน
13. นางสาวจันทิมา ศรีนุวัตร นายกองค้การบริหารส่วนตำบล ตำบลกรุงชิง กิ่งอำเภอ
นบพิตำ
14. นายจำเนียร ราชประดิษฐ์ เลขานายกองค้การบริหารส่วนตำบลกรุงชิง กิ่งอำเภอ
นบพิตำ
15. นายแลบ งามส่องใส หัวหน้าหน่วยพิทักษ์ป่า น้ำตกกรุงชิง กิ่งอำเภอนบพิตำ

ภาคผนวก ข

แนวคำถามประกอบการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก

แนวคำถามประกอบการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก

1. ข้อมูลทั่วไป (ชื่อ สกุล สถานภาพทางด้านอาชีพ ตำแหน่งในชุมชน และในกลุ่มกิจกรรม)
2. ชุมชนมีความเข้าใจในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศหรือไม่ อย่างไร ถ้าไม่มีจะอย่างไร
3. การมีส่วนร่วม หรือความร่วมมือจากชุมชนในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสนใจหรือไม่ อย่างไร
4. มีแผนงานหรือโครงการในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างไร
5. ท่านคิดว่าชุมชนมีความพร้อมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศหรือไม่ อย่างไร
6. ท่านคิดว่าอุทยานแห่งชาติเขาลงมีความพร้อมในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแค่ไหน อย่างไร
7. ท่านคิดว่าบทบาทของผู้นำท้องถิ่นมีผลต่อชุมชนในเรื่องการท่องเที่ยวหรือไม่ อย่างไร
8. ชุมชนจะได้รับผลกระทบอะไรบ้างจากการท่องเที่ยว เช่น รายได้ อาชีพ ความเป็นอยู่ และสิ่งแวดล้อม ฯลฯ
9. ปัญหาของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ได้พบหรือคาดว่าจะได้พบ มีหรือไม่ อย่างไร
10. ท่านรับทราบปัญหาของชุมชนได้อย่างไร
11. การประสานงานระหว่างผู้นำท้องถิ่นด้วยกันเองมีปัญหาหรือไม่ อย่างไร
12. การประสานงานระหว่างผู้นำท้องถิ่นกับชุมชนมีปัญหาหรือไม่ อย่างไร
13. ท่านได้มีการติดตามประเมินผลโครงการหรือแผนงานหรือไม่อย่างไร มีความถี่แค่ไหน
14. ปัญหา และอุปสรรคในการดำเนินกิจกรรม และวิธีที่นำมาใช้ในการแก้ไขปัญหา
15. ความคาดหวังและความต้องการของท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยว รวมถึงผลดีและผลเสียที่คาดว่าจะมีขึ้นกับท้องถิ่นคืออะไร ต้องการอะไรบ้าง
16. ท่านต้องการความช่วยเหลือสนับสนุนในด้านใด เพิ่มเติมหรือไม่ จากหน่วยงานใด อย่างไร

ภาคผนวก ค
แบบสอบถามสำหรับผู้นำท้องถิ่น

แบบสอบถาม

เรื่อง: บทบาทผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ตอนที่ 1: รายละเอียดทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพทางสังคม เศรษฐกิจของผู้นำท้องถิ่น

1. เพศ

ชาย

หญิง

2. ปัจจุบันท่านอายุ.....ปี.....เดือน

31-40 ปี

41-50 ปี

51-60 ปี

3. อาชีพที่ทำอยู่ในปัจจุบัน

รับราชการ

ธุรกิจส่วนตัว

รับจ้างทั่วไป

เกษตรกรรม

อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

4. ระดับการศึกษา

ระดับประถมศึกษา หรือเทียบเท่า

ระดับมัธยมศึกษา หรือเทียบเท่า

ระดับอนุปริญญา

ระดับปริญญา

สูงกว่าปริญญาตรี

อื่น ๆ

5. ปัจจุบันท่านมีรายได้

5,000 บาท : เดือน หรือต่ำกว่า

5,001-10,000 บาท : เดือน

10,001-15,000 บาท : เดือน

15,001-20,000 บาท : เดือน

สูงกว่า 20,000 บาท : เดือน

6. สถานที่ที่ท่านอาศัยอยู่ในปัจจุบัน

7. ระยะเวลาที่ท่านอาศัยอยู่ ปี เดือน

0-1

11-20

21-30

31-40

41-50

51-60

8. พื้นเพดั้งเดิมของท่าน

- () เป็นคนจังหวัดนครศรีธรรมราช (เป็นคนอยู่ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาหลวง)
 () ย้ายมาจากที่อื่น
 () อพยพมาจากถิ่นอื่น

9. ปัจจุบันท่านอยู่ในตำแหน่ง.....

**ตอนที่ 2: เป็นบทสัมภาษณ์โดยใช้การถาม-ตอบ และเสนอแนวคิด โดยแยกหัวข้อ
 สอบถามดังนี้**

- ก. ความรู้ในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
 ข. วิสัยทัศน์ในการพัฒนาของผู้นำท้องถิ่น
 ค. บทบาทสถานภาพ
 ง. ปัญหา อุปสรรค ความต้องการ

ก. ความรู้ในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

1. ท่านคิดว่าข้อใดต่อไปนี้เป็นความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (ทำข้อย่อย
 ตอบใช่ หรือ ไม่ใช่ โดยใช้ข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยว)

ข้อความ	ใช่	ไม่ใช่
1. การมีสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวถือเป็นสิ่งสำคัญในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
2. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการรักษาแหล่งท่องเที่ยวให้อยู่ในสภาพเดิมตลอดไป
3. การพัฒนาการท่องเที่ยวไม่ทำให้ระบบนิเวศกระทบกระเทือนหรือเปลี่ยนแปลง เพราะมีการปรับตัวภายในระบบนิเวศ

ข้อความ	ใช่	ไม่ใช่
4. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศสามารถช่วยในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวไปพร้อมกับการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ
5. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศทำให้เกิดความสมดุลในระบบนิเวศ เนื่องจากการมีความรับผิดชอบต่อพื้นที่ท่องเที่ยว
6. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยกว่ารูปแบบการท่องเที่ยวอื่น
7. การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จะคงไว้ซึ่งคุณภาพที่ดีของแหล่งท่องเที่ยวและคุณภาพชีวิตที่ดีของชุมชนในท้องถิ่น
8. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวจะได้รับการศึกษา เรียนรู้ และได้รับความพึงพอใจจากประสบการณ์การท่องเที่ยว
9. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นมาตรการหนึ่งที่รัฐควรเข้าไปดำเนินการโดยมีประชาชนและองค์กรเอกชนให้การสนับสนุน
10. สิ่งจำเป็นในการปกป้องรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยว คือ การสร้างความรู้ ความเข้าใจ และการสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแก่นักท่องเที่ยวเพียงกลุ่มเดียวก็เพียงพอ
11. ผลดีที่เกิดกับประชาชนในท้องถิ่นและแหล่งท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ คือ การมีนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก
12. การเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ และการใช้ความรู้เป็นหัวใจในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2. ท่านคิดว่าแหล่งท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติเขาหลวงได้รับผลกระทบอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

3. ท่านคิดว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศหรือไม่ เพราะเหตุใด

.....

.....

.....

.....

.....

ข. วิสัยทัศน์ในการพัฒนาของผู้นำท้องถิ่น

1. ท่านคิดว่าอุทยานแห่งชาติเขาหลวง มีศักยภาพเหมาะสมเพียงใดในการที่จะพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

.....

.....

.....

.....

.....

2. ท่านคิดว่าอะไรคือ เป้าหมายหลักในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติเขาหลวง

.....

.....

.....

.....

.....

3. ท่านคิดว่าผู้นำท้องถิ่นมีความสำคัญเพียงใดในการพัฒนาชุมชน

.....

.....

.....

.....

.....

4. ท่านให้ความสำคัญและมีวิธีการอย่างไร ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่เป็นปัจจัยหลักของการพัฒนา

.....

.....

.....

.....

.....

5. ในบรรดาผู้นำท้องถิ่นด้วยกัน ท่านคิดว่าผู้นำท้องถิ่นในระดับไหนที่สามารถเข้าถึงกลุ่มประชาชนในชุมชนได้ดี และก่อให้เกิดการทำงานที่มีประสิทธิภาพ

.....

.....

.....

.....

.....

6. ประชาชนในเขตรอบเขตอุทยานแห่งชาติเขาหลวง มีอาชีพเก็บของป่าและทำเกษตรกรรม มีผลกระทบอย่างไรต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

.....

.....

.....

.....

.....

ก. บทบาทตามสถานภาพ

1. ท่านมีโครงการ หรือกิจกรรมใดบ้างที่ส่งเสริมให้อุทยานแห่งชาติเขาหลวง มีความพร้อมที่จะรองรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

.....

.....

.....

.....

.....

2. ท่านมีการวางแผนอย่างไรในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

.....

.....

.....

.....

.....

3. ท่านมีวิธีการอย่างไร ให้ชุมชนท้องถิ่นเห็นถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ
โบราณสถาน วัฒนธรรมและประเพณี ที่มีอยู่ในแหล่งชุมชน

.....

.....

.....

.....

.....

4. ในฐานะของผู้นำท่านมีวิธีการอย่างไรในการประสานเพื่อให้เกิดความร่วมมือกับผู้ที่เกี่ยวข้อง

.....

.....

.....

.....

.....

5. ท่านใช้วิธีการใดเพื่อชักจูงให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

.....

.....

.....

.....

.....

6. ท่านใช้วิธีการใดเพื่อให้ทราบถึงความคิดของชุมชนที่ต้องการท่องเที่ยว

.....

.....

.....

.....

.....

7. ท่านมีวิธีการในการติดตามผลของโครงการ หรือกิจกรรมที่ท่านได้ดำเนินการอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

ง. ปัญหา อุปสรรค ความต้องการ

1. แผนและนโยบายเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในระดับชาติและระดับภูมิภาค สามารถนำมาปฏิบัติจริงได้เพียงใด

.....

.....

.....

.....

.....

2. ปัญหาและอุปสรรคที่ท่านประสบในการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติเขาลวง

.....

.....

.....

.....

.....

แบบสอบถาม

เรื่อง: บทบาทผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ตอนที่ 1: รายละเอียดทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพทางด้านสังคม เศรษฐกิจของชุมชน

1. เพศ

ชาย

หญิง

2. ปัจจุบันท่านมีอายุ ปี

11-20 ปี

41-50 ปี

21-30 ปี

51-60 ปี

31-40 ปี

61 ปีขึ้นไป

3. สถานภาพ

โสด

แต่งงาน

หย่า

4. ระดับการศึกษา

ประถมศึกษา

มัธยมศึกษา หรือเทียบเท่า

อนุปริญญา

ปริญญาตรี

สูงกว่าปริญญาตรี

อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

5. อาชีพ

เกษตรกรรม ได้แก่ ทำสวน เลี้ยงสัตว์

ธุรกิจส่วนตัว ได้แก่ เจ้าของที่พัก พ่อค้า-แม่ค้า

รับราชการ

รับจ้างทั่วไป

อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

6. รายได้ในปัจจุบัน บาท: เดือน

5,000 บาท : เดือน หรือต่ำกว่า

5,001-10,000 บาท : เดือน

10,001-15,000 บาท : เดือน

15,001-20,000 บาท : เดือน

สูงกว่า 20,000 บาท : เดือน

7. พื้นเพดั้งเดิมของท่าน

() เป็นคนในอุทยานแห่งชาติเขาหลวงแต่กำเนิด

() เป็นคนที่ย้ายมาอยู่ เช่น จังหวัดอื่น

8. ระยะเวลาที่อาศัยในอุทยานแห่งชาติเขาหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช ปี

() 0-1 ปี

() 11-20 ปี

() 21-30 ปี

() 31-40 ปี

() 41-50 ปี

() 51-60 ปี

() 61 ปีขึ้นไป

9. ปัจจุบันท่านเป็นสมาชิกกลุ่มสังคมที่มีกิจกรรมในหมู่บ้าน หรือองค์กรภายนอกหมู่บ้านหรือไม่

() เป็น (โปรดระบุ).....

() ไม่เป็น

ตอนที่ 2: คุณลักษณะที่สำคัญของผู้นำท้องถิ่นในความคิดของประชาชน

1. ท่านให้ความเชื่อถือผู้นำท้องถิ่นดังต่อไปนี้ในระดับใด

ผู้นำท้องถิ่น	ระดับความเชื่อถือ		
	มาก	ปานกลาง	น้อย
1. นายอำเภอ			
2. ปลัดอำเภอ			
3. ปลัด อบต.			
4. หัวหน้ากองอุทยานฯ			
5. กำนัน			
6. ผู้ใหญ่บ้าน			
7. พระ			

ผู้นำท้องถิ่น	ระดับความเชื่อถือ		
	มาก	ปานกลาง	น้อย
8. ครู			
9. อื่น ๆ (ระบุ)			

2. เหตุผลข้อใดที่ทำให้ท่านเชื่อถือในตัวผู้นำท้องถิ่น

- () เพราะเป็นคนที่ทางการแต่งตั้งเข้ามาให้ปกครองดูแลท้องถิ่น
- () เพราะเป็นคนที่ท่านเลือกตั้งเข้ามาเป็นตัวแทนของชุมชน
- () เพราะเป็นคนที่ท่านให้การยอมรับ เคารพยกย่องให้เป็นผู้นำ โดยไม่ต้องมีการแต่งตั้งและเลือกตั้งเข้ามา
- () เป็นผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่น มีอำนาจ มีเงิน

3. ข้อใดเป็นลักษณะที่ตรงกับผู้นำที่ท่านเชื่อถือมาก

- () ผู้นำที่ถืออำนาจเป็นใหญ่ ถือตัว ไม่ค่อยรับฟังผู้อื่น ผูกขาดการทำงาน
- () ผู้นำที่ให้เสรีภาพการตัดสินใจ ไม่มีหลักในการทำงาน ควบคุมดูแล มีแต่ชื่อ ไม่มีผลงาน หรือไม่ทำงาน
- () ผู้นำที่ถือประโยชน์ของชุมชนเป็นสำคัญ เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องที่เกี่ยวกับชุมชน

4. ผู้นำท้องถิ่นที่ท่านเชื่อถือมากมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้หรือไม่

คุณสมบัติ	มี	ไม่มี
1. เป็นผู้นำใจที่จะพัฒนาและมุ่งมั่นในการที่จะปรับปรุงสภาพชีวิตในชุมชนให้ดีขึ้นเรื่อย ๆ		
2. เป็นผู้มีความเชื่อมั่น ในตนเองและประชาชนว่ามีความสามารถในการปกครองตนเองได้อย่างดี		
3. เป็นผู้รักการทำงานร่วมกับประชาชน เพราะการพัฒนาชุมชนเป็นงานของชุมชน		

คุณสมบัติ	มี	ไม่มี
4. เป็นผู้ที่ชอบเรียนรู้เรื่องใหม่ ๆ และรับเอาเทคโนโลยีมาพัฒนาความเป็นอยู่ของตนเองและชุมชนให้ดีขึ้น		
5. เป็นผู้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ทำสิ่งใหม่ ๆ ที่จะช่วยให้ชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น		
6. เป็นผู้แนะนำทางในการแก้ปัญหาหรือความต้องการของคนในชุมชน เพื่อให้ชุมชนพัฒนาในทิศทางที่ถูกต้อง		
7. เป็นผู้เสียสละ มุ่งมั่นทำงานเพื่อประโยชน์ของชุมชน		
8. เป็นผู้มีความสามารถในการสื่อสารกับสมาชิกในชุมชน เพื่อให้สมาชิกเกิดความรู้อย่างเข้าใจ ทำให้เกิดความคิดที่ดีและถูกต้อง เช่น การชี้แจง การจูงใจ การโน้มน้าว		
9. เป็นผู้ที่สามารถทำให้เกิดการรวมกลุ่มของคนในชุมชน เพื่อก่อให้เกิดหลักในการพัฒนา		
10. เป็นผู้ที่มีความสามารถในการประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนาคนในท้องถิ่น		
11. เป็นผู้ที่ให้ความสนใจในเรื่องของท้องถิ่น และชุมชนของตน		
12. เป็นผู้ที่เข้าใจกระบวนการเปลี่ยนแปลงของสังคมโดยรวม ที่มีผลต่อท้องถิ่น		
13. เป็นผู้ที่มีความซื่อตรงต่อหน้าที่ สุภาพเรียบร้อย อยู่ในศีล ในธรรม		
14. เป็นผู้ที่เต็มใจยอมรับฟังความบกพร่องของตนเอง และยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น		

ประเด็น	1			2			3		
	ม	ป	น	ม	ป	น	ม	ป	น
- การสาธารณสุขโรค เช่น ประปา, ไฟฟ้า									
- การบริการขนส่ง เช่น รถประจำทาง									
4. ทรัพยากรธรรมชาติ - ทรัพยากรดิน เช่น พื้นที่ทำกิน, พื้นที่เพาะปลูก									
- ทรัพยากรน้ำ เช่น ดินน้ำลำธาร, ลำห้วย, แม่น้ำ									
- ทรัพยากรป่าไม้ เช่น พื้นที่ป่าชุมชน, เขตอนุรักษ์									
- ระบบการจัดการมลพิษ เช่น การจัดการขยะ									

หมายเหตุ: ม หมายถึง มาก ป หมายถึง ปานกลาง น หมายถึง น้อย

ตอนที่ 4: บทบาทผู้นำท้องถิ่นกับการจัดการชุมชน

1. ผู้นำท้องถิ่นของท่าน ได้ให้ความรู้ เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนดังต่อไปนี้หรือไม่

ข้อความ	มี	ไม่มี
1. ได้มีการชี้แจงกับชุมชนท้องถิ่นถึงความจำเป็นที่ต้องมีการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชน		
2. ได้มีการชี้แจงถึงวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อให้ชุมชนเข้าใจและดำเนินไปในทิศทางเดียวกัน		
ข้อความ	มี	ไม่มี
3. ได้มีการชี้แจงถึงจุดหมายของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนอย่างชัดเจน		
4. ได้มีการเผยแพร่ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างกว้างขวางทั่วถึงและทำอย่างต่อเนื่อง		
5. ได้ชี้แจงถึงรายละเอียดว่าการท่องเที่ยวมีส่วนประกอบอะไรบ้าง		
6. ได้อธิบายให้ชุมชนเข้าใจถึงบทบาทของชุมชนว่ามีอะไรบ้าง เช่น การช่วยดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน		
7. ได้มีการชี้แจงให้เห็นถึงผลประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับจากการท่องเที่ยว		
8. มีการโน้มน้าว ชักจูง ผลักดันให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยว เช่น จัดตั้งคณะกรรมการชุมชน เพื่อให้ร่วมในการวางแผนร่วมตัดสินใจ และร่วมดำเนินการ		
9. ได้มีการชี้แจงให้เห็นถึงผลกระทบจากการท่องเที่ยวหากชุมชนไม่มีความเข้าใจเรื่องการท่องเที่ยวอย่างชัดเจน		

2. ท่านคิดว่าผู้นำท้องถิ่นได้ทำอะไร และมีส่วนช่วยส่งเสริมสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน

ข้อความ	มี	ไม่มี
1. นำทรัพยากรทางวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่นมาใช้เป็นทรัพยากรทางการท่องเที่ยว และอนุรักษ์ฟื้นฟูมรดกทางวัฒนธรรม		
2. ได้มีการจัดทำแผนงานหรือโครงการเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้กับชุมชน		
3. ได้มีการจัดอบรม สัมมนาให้กับชุมชน เพื่อให้เข้าใจถึงบทบาทของชุมชนเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนในเชิงนิเวศ		
4. ได้มีการปลูกฝังค่านิยมที่ถูกต้องในเรื่องของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้กับเยาวชนในชุมชน		
5. ได้มีการจัดให้ชุมชนเข้าร่วมประชุมพูดคุยถึงปัญหาของสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น		
6. ส่งเสริมการประกอบอาชีพด้านการผลิตสินค้าที่ระลึก และการบริการด้านการท่องเที่ยวเพื่อสร้างรายได้และส่งเสริมชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนได้ คีขึ้น		
7. พัฒนาปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติ ให้มีความพร้อมในการบริการนักท่องเที่ยว		
8. บูรณปฏิสังขรณ์โบราณสถาน ให้มีความสวยงามเป็นที่สนใจ		
9. มีมาตรการลงโทษแก่ผู้ที่กระทำผิดต่อทรัพยากรธรรมชาติมาใช้อย่างจริงจัง		

3. ท่านคิดว่าผู้นำท้องถิ่น ได้พัฒนาทางด้านใดบ้างเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน

ข้อความ	ใช่	ไม่ใช่
1. ได้มีการสร้างถนนเข้าสู่อุทยานแห่งชาติและแหล่งชุมชน		
2. ได้มีการให้บริการที่พักและอาหารไว้บริการแก่นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในอุทยานแห่งชาติเขาหลวง		
3. ได้มีการนำสิ่งอำนวยความสะดวกเข้าไปสู่อุทยานฯ และชุมชน เช่น ไฟฟ้า น้ำประปา และ โทรศัพท์		
4. ได้มีการติดป้ายแสดงแหล่งท่องเที่ยวทั้งภายในและภายนอกอุทยานฯ		
5. จัดทำศูนย์บริการข้อมูลและบริการท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติเขาหลวง		

ตอนที่ 5: การแสดงบทบาทของผู้นำท้องถิ่นต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีผลกระทบต่อชุมชน

1. ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่น

ข้อความ	มี	ไม่มี
1. การท่องเที่ยวทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากเศรษฐกิจการเกษตรไปสู่เศรษฐกิจอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว		
2. การท่องเที่ยวทำให้เกิดการสร้างอาชีพและการจ้างงานในชุมชน		
3. การท่องเที่ยวทำให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น		
4. การท่องเที่ยวกระตุ้นให้เกิดการผลิตและนำเอาทรัพยากรของชุมชนท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์		
5. การท่องเที่ยวเป็นธุรกิจที่ไม่สามารถมีรายได้สม่ำเสมอตลอดปี		

ข้อความ	มี	ไม่มี
6. การท่องเที่ยวทำให้แรงงานของชุมชนท้องถิ่นอื่นเข้ามาทำงานในแหล่งท่องเที่ยว		
7. การท่องเที่ยวทำให้ชุมชนท้องถิ่นได้รับส่วนแบ่งผลประโยชน์น้อยกว่าพวกที่เข้ามาลงทุนจากต่างถิ่น		

2. ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อสังคมชุมชนท้องถิ่น

ข้อความ	มี	ไม่มี
1. การท่องเที่ยวทำให้ชุมชนมีส่วนเกี่ยวข้องกับธุรกิจท่องเที่ยว เช่น ผู้ประกอบการ ผู้รับจ้าง		
2. การท่องเที่ยวทำให้ชุมชนเกิดความเจริญขึ้น เช่น ร้านอาหาร ที่พัก ไฟฟ้า น้ำประปา ป่า ถนนหนทาง		
3. การท่องเที่ยวทำให้นักท่องเที่ยวกับประชาชนท้องถิ่นไปมาหาสู่ก่อให้เกิดสัมพันธภาพที่ดี		
4. การท่องเที่ยวสร้างความสามัคคี ร่วมมือร่วมใจ เพื่อพัฒนาและอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว		
5. การท่องเที่ยวทำให้ประชาชนในชุมชนเห็นความสำคัญของการศึกษามากขึ้น		
6. การท่องเที่ยวทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตที่เรียบง่าย มาเป็นใช้ชีวิตเรียบแบบนักท่องเที่ยว		
7. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการอพยพย้ายถิ่นของชุมชนอื่น		
8. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาเพศพาณิชย์ เช่น ปัญหาโสเภณี ปัญหาการเกิดโรคเอดส์และกามโรค		
9. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรรมขึ้นในชุมชนท้องถิ่น เช่น การจี้ ปล้นนักท่องเที่ยว		

ข้อความ	มี	ไม่มี
10. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชนท้องถิ่น เช่น การแต่งกายที่ไม่สุภาพเข้าไปยังศาสนสถานที่ชุมชนนับถือ		

3. ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น

ข้อความ	มี	ไม่มี
1. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการใช้วัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่นเป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยว		
2. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการสร้างความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยวกับวัฒนธรรมของชุมชน		
3. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการช่วยฟื้นฟูสืบทอดวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น		
4. การท่องเที่ยวทำให้เกิดความรัก ห่วงเห่น และความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมแก่ชุมชนท้องถิ่น		
5. การท่องเที่ยวทำให้เกิดความร่วมมือร่วมใจช่วยกันอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น		
6. การท่องเที่ยวทำให้เกิดการส่งเสริมการผลิตและจำหน่ายงานศิลปวัฒนธรรม		
7. การท่องเที่ยวทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงค่านิยมทางวัฒนธรรม เช่น การเปลี่ยนแปลงการแต่งกาย การละทิ้งประเพณีดั้งเดิม		
8. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาการทำลายศิลปวัตถุของชุมชน เช่น การขีดเขียนศิลปวัตถุ		
9. การท่องเที่ยวทำให้เกิดปัญหาการลดค่างานศิลปหัตถกรรม เช่น ขาดความละเอียดอ่อนประณีตบรรจง มุ่งเน้นปริมาณสินค้าและกำไรเป็นหลัก		

4. ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อสิ่งแวดล้อมของชุมชนท้องถิ่น

ข้อความ	มี	ไม่มี
1. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการสร้างความตระหนักถึงคุณค่าสิ่งแวดล้อมของชุมชนท้องถิ่น		
2. การท่องเที่ยวทำให้ชุมชนท้องถิ่นเห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อมที่เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยว		
3. การท่องเที่ยวทำให้ชุมชนท้องถิ่นช่วยกันฟื้นฟูและเสริมคุณค่าของสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้น		
4. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาและปรับปรุงสิ่งแวดล้อม		
5. การท่องเที่ยวทำให้ชุมชนหาแนวทางในการรักษาสีเขียวของชุมชนให้ดีขึ้น		
6. การท่องเที่ยวทำให้เกิดปัญหาการทำลายทรัพยากรป่าไม้ของชุมชน		
7. การท่องเที่ยวทำให้เกิดปัญหาการขาดแคลนทรัพยากรน้ำของชุมชนท้องถิ่น		
8. การท่องเที่ยวทำให้เกิดปัญหาคุณภาพน้ำเสียในชุมชนท้องถิ่น ทำให้คุณภาพน้ำเสื่อม		
9. การท่องเที่ยวทำให้เกิดการรบกวน และเปลี่ยนแปลงต่อพืชและสัตว์ที่อาศัยอยู่ในบริเวณนั้น		
10. การท่องเที่ยวทำให้เกิดปัญหาขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลในชุมชนท้องถิ่น		

ตอนที่ 6: ความคิดเห็นของชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

1. จากการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนที่ผ่านมา ท่านยังต้องการให้ชุมชนของท่านเป็นแหล่งท่องเที่ยวต่อไปหรือไม่
 ต้องการ ไม่ต้องการ
2. ถ้าผู้นำท้องถิ่นของท่านต้องการให้มีการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนท่านจะร่วมมือด้วยหรือไม่
 ร่วมมือ ไม่ร่วมมือ
3. ท่านคิดว่าชุมชนของท่านมีสภาพที่ท่านพอใจไม่ต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงเป็นแหล่งท่องเที่ยว
 ใช่ ไม่ใช่
4. ท่านคิดว่าการท่องเที่ยวในชุมชนมีแต่ได้ เพราะไม่ต้องลงทุนอะไร
 ใช่ ไม่ใช่
5. ท่านคิดว่าการดำเนินชีวิตประจำวันของท่านไม่ได้ทำลายธรรมชาติแต่อย่างพียงพางซึ่งกันและกัน
 ใช่ ไม่ใช่
6. ท่านต้องการให้ผู้นำของท่านหันไปพัฒนาเรื่องอื่นมากกว่าเรื่องการท่องเที่ยว
 ใช่ ไม่ใช่
7. ผู้นำท้องถิ่นของท่านเคยสอบถามถึงความต้องการของชุมชนท้องถิ่นหรือไม่
 เคย ไม่เคย

บรรณานุกรม

- กมลรัตน์ หล้าสุวงษ์. (2527). *จิตวิทยาสังคม*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- กรมป่าไม้. (2545). *อุทยานแห่งชาติจากธรรมชาติสู่เขตอนุรักษ์* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: ผู้แต่ง.
- กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช. (ม.ป.ป.-ก). *แผนที่อุทยานแห่งชาติเขาหลวง*. ค้นเมื่อ 10 มิถุนายน 2550, จาก <http://www.dnp.go.th/parkreserve/asp/style/zoompic.asp?npid=198&picid=17&pid=1&pid=1&stid=1>
- กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช. (ม.ป.ป.-ข). *เส้นทางคมนาคมอุทยานแห่งชาติเขาหลวง*. ค้นเมื่อ 10 มิถุนายน 2550, จาก <http://www.dnp.go.th/parksample/howto.asp?park=23>
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท). (2538). *นโยบายและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์*. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- กิติ ดยัคคานนท์. (2543). *เทคนิคการสร้างภาวะผู้นำ* (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เปลวอักษร.
- เกื้อ วงศ์บุญสิน. (2540). *ประชากรกับการพัฒนา* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จรรยา สุวรรณทัต. (2521). *พฤติกรรมศาสตร์ เล่ม 1*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- จางงศ์ อดิวัฒนสิทธิ์. (2532). *สังคมวิทยา*. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย วัฒมาหาธาตุ.
- จิรพรรณ กาญจนะจิตรา. (2530). *การพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- จิรพรรณ กาญจนะจิตรา. (2545). *การพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

- ชูศักดิ์ ชูช่วย. (2536). *คู่มือการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่องานพัฒนา*. กรุงเทพมหานคร: ด้าน-
สุทธาการพิมพ์.
- จิตยา สุวรรณะชญ. (2510). *พัฒนากร: ความคาดหวังบทบาทของพัฒนากร
คณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้านและเจ้าหน้าที่ตำบล*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์-
ส่วนท้องถิ่น.
- จิตยา สุวรรณะชญ. (2527) *สังคมวิทยา*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- ธรรมรส โชติคุณุชร. (2519). *มนุษย์สัมพันธ์ (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์พิมพ์ฉัตรการพิมพ์.
- นาคม ชีรสวรรณจักร. (2541). *การพัฒนาสังคม แนวทางการพัฒนาชุมชนชีวิตใหม่*.
กรุงเทพมหานคร: ชมรมนักพัฒนาสังคมแห่งประเทศไทย.
- บริษัท ซีเทค อินเทอร์เน็ตเนชั่นแนล จำกัด. (2545). *รายงานการสำรวจข้อมูลทรัพยากร-
ธรรมชาติพื้นฐานและทรัพยากรนันทนาการในเขตอุทยานแห่งชาติเขาหลวง
จังหวัดนครศรีธรรมราช*. กรุงเทพมหานคร: ผู้แต่ง.
- ประยุทธ์ สุวรรณโกตา. (2522). *บทบาทผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาชุมชน*. *วารสารพัฒนา
ชุมชน*, 18(5), 32-39.
- ปรีชา สมหมาย. (2542). *ความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของสมาชิกสภาองค์การ
บริหารส่วนตำบล: ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี*.
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พัฒน์ บุญรัตพันธ์. (2517). *การสร้างพลังชุมชนโดยขบวนการพัฒนาชุมชน*.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- พิทยา สายหู. (2516). *ความเข้าใจเกี่ยวกับกลไกทางสังคม*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์-
พิมพ์ฉ.
- พิทยา บวรวัฒนา. (2541). *ทฤษฎีองค์การสาธารณะ (พิมพ์ครั้งที่ 3)*. กรุงเทพมหานคร:
ศักดิ์โสภาคการพิมพ์.
- ไพบุลย์ ช่างเรียน. (2516). *สารานุกรมศัพท์ทางสังคมวิทยา*. กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์แพร่พิทยา.

- ภิญโญ สาธร. (2526). *หลักการบริหารการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์-
ไทยวัฒนาพานิช.
- มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, คณะวนศาสตร์, ศูนย์วิจัยป่าไม้. (2538). *โครงการศึกษา
การท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาาระบบนิเวศ*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์-
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- รังสรรค์ ประเสริฐศรี. (2544). *ภาวะผู้นำ*. กรุงเทพมหานคร: ธนรัชการพิมพ์.
- วิภาดา คุปตานนท์. (2544). *การจัดการและพฤติกรรมองค์กร*. กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรังสิต.
- วิโรจน์ ภูจินดา. (2527). นโยบายและโครงการพัฒนาชนบทของรัฐบาล. *วารสารการ
พัฒนาชุมชน*, 9(7), 20-21.
- ศศิอาภา ประสพทรัพย์. (2539). การมีส่วนร่วมของเยาวชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยว
เชิงอนุรักษ์: ศึกษาเฉพาะกรณีผู้ผ่านการอบรมโครงการอบรมผู้นำเยาวชนเพื่อ
อนุรักษ์พิทักษ์ท่องเที่ยวไทย. วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต,
มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ศิริรัชณ์ ปั้นแมนปิ่น. (2539). ความรู้ของผู้ปฏิบัติงานทางด้านสิ่งแวดล้อมในเรื่องการ
ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์: ศึกษากรณี ผู้ปฏิบัติงานทางด้านสิ่งแวดล้อมจากหน่วยงาน
ของรัฐและหน่วยงานเอกชน. วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต,
มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สงวน สุทธิเลิศอรุณ. (2527). *จิตวิทยาสังคม*. กรุงเทพมหานคร: ชัยศิริการพิมพ์.
- สงวนศรี วิรัชชัย. (2527). *จิตวิทยาสังคมเพื่อการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์-
ศึกษาพร.
- สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. (2540). *รายงานขั้นสุดท้าย
การดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ*.
กรุงเทพมหานคร: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- สนธยา พลศรี. (2533). *ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.

- สว่าง ฉวีวรรณ. (2536). ปัจจัยที่มีผลต่อสัมฤทธิ์ผลในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน: ศึกษาเฉพาะกรณี จังหวัดนครราชสีมา. ภาคนิพนธ์พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สำนักงานโครงการจัดทำแผนแม่บท และการจัดการพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า. (2540). แผนแม่บทการจัดการพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช. กรุงเทพมหานคร: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำเร็จ สิงหะวาระ. (2506). *ประมุขศิลป์*. ม.ป.ท.
- สุชา จันทร์เอม และสุรางค์ จันทร์เอม. (2520). *จิตวิทยาสังคม*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แพรวพิทยา.
- สุนันทา พูนน้อย. (2543). *บทบาทของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จังหวัดกาญจนบุรี*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สุพัตรา สุภาพ. (2522). *สังคมวิทยา*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แพรวพิทยา.
- สุรพล พุฒคำ. (2522). *บทบาทของสภาการฝึกหัดครู*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรศักดิ์ ขุนณรงค์, พ.ต.ท. (2539). *ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ: ศึกษากรณีแหล่งท่องเที่ยวประเภทถ้ำ จังหวัดราชบุรี*. วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุรศิลป์ กุมุขชาติ. (2536). *บทบาทของคณะกรรมการสภาตำบล: กรณีศึกษาตำบลนาเลิน อำเภอสรีเมืองใหม่ จังหวัดอุบลราชธานี*. ภาคนิพนธ์พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์. (2540). *ภาวะผู้นำทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารการศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- โสภา ชูพิกุลชัย. (2522). *จิตวิทยาสังคมประยุกต์*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- อนันต์ เกตุวงศ์. (2532). *รายงานการวิจัยเรื่อง ผลกระทบของการพัฒนา*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อุทัย หิรัญโต. (2526). *สารานุกรมศัพท์สังคมวิทยา-มานุษยวิทยา*. กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.

Berlo, D. K. (1960). *The process of communication: An introduction to theory
and practice*. New York: Holt, Rinehart and Winston.

Cohen, B. J. (1979). *Introduction to sociology*. New York: McGraw-Hill.

Levison, D. J. (1964). *Role personality and social structure*. New York:
Macmillan.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ ชื่อสกุล	นายทิวากาล เขาวนนะ
วัน เดือน ปีเกิด	30 พฤศจิกายน 2522
สถานที่เกิด	จังหวัดนครศรีธรรมราช
วุฒิการศึกษา	สำเร็จการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ช่างไฟฟ้า โรงเรียนนครราชสีมาศึกษา ปีการศึกษา 2541 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี ศิลปศาสตรบัณฑิต (รัฐศาสตร์) จากมหาวิทยาลัยรามคำแหง ปีการศึกษา 2546
ตำแหน่งหน้าที่ การงานปัจจุบัน	นักวิชาการศึกษา เทียบเท่าระดับ 3 สำนักงานประสานงานสาขาวิทยบริการ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

